

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**BİR TÜR OLARAK DİVAN ŞİİRİNDE MEDED-NÂME
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Yunus DOLU

**Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
Danışman**

**RİZE
2020**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında, Yunus DOLU tarafından hazırlanan *Bir Tür Olarak Divan Şiirinde Meded-nâme* başlıklı bu çalışma (11/06/2020) tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Hasan Ali ESİR (Kabul/~~Red~~)

Üye: Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKAL (Kabul/~~Red~~)

Üye: Doç. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR (Kabul/~~Red~~)

(.../.../2020)

Doç. Dr. Ahmet YANIK
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Bir Tür Olarak Divan Şiirinde Meded-nâme” konulu tezimi, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Eserimde, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır.

Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve/veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabacak bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim. (11/06/2020)

Yunus DOLU

ÖN SÖZ

Gönlüme zülfün hayâli toldı cânânım yetiş

Ejdehâlardan anı kurtar Süleymânım yetiş

(Nisârî, G.114/1)

Klasik Türk Edebiyatı hazinesinin kıymetli mücevherlerinden biri olan edebî türler, manzum ve mensur eserlerin muhteva bakımından incelenmesi ve sınıflandırılması esasına dayanır. Müellifler tarafından kaleme alınıp gelenek hâline getirilen mahsullerin içeriğine odaklanan bu disiplin, zengin bir muhayyileyi barındıran Klasik Türk Edebiyatının merkezinde yer alır. İşte bu silsilenin bir halkasını da meded-nâme türündeki manzumeler tutmuştur.

Bir Tür Olarak Divan Şiirinde Meded-nâme adını taşıyan bu çalışma, insanoğlunun tabiatında her daim mevcut olan yardım isteme hususunun divan şairlerinin kaleminde nasıl ve ne şekilde icra edildiğini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bu elzem soruların sağlıklı bir şekilde cevaplanabilmesi için de çeşitli kütüphaneler ile elektronik ortamda bulunan, yaklaşık 900 divan ve muhtelif eserler titizlikle incelenmiştir. Söz konusu çalışmalarda yer alan manzumelerden, yardım manasına gelen kelimelerle redifi/nakaratı oluşturulan yaklaşık 3000 manzume üzerinde durulmuştur. Bu manzumelerden de bağlamsal olarak yardım istemeyi anlatan şiirler ile Klasik Türk Edebiyatına uygun şekilde ve ölçüde yazılan şiirler tespit edilip meded-nâme manzumesi olarak çalışmaya dâhil edilmiştir. Toplamda 296 şairin 767 adet meded-nâme manzumesine ulaşılmış ve bu manzumeler, belirli kaideler dâhilinde incelenmiştir. Elde edilen kıymetli malumatlar da uygun bir metodoloji ile verilmiştir. Ek olarak bu çalışmadaki şekil özellikleri bahsinde, Prof. Dr. Emine YENİTERZİ'nin *Divan Şiirinde Na'tı*, tarihsel seyir başlığında ise Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA'nın *Klasik Türk Şiirinde Rubâî* adlı çalışması dikkate alınmıştır.

İlim âlemine faydalı bir edebî tür kazandırma maksadı da taşıyan bu çalışma, giriş ve üç bölümden müteşekkildir. Giriş bölümünde meded kelimesinin sözlüklerdeki, Kur'an-ı Kerim'deki ve tasavvuftaki anlamları verilmiştir. Yine bu bölümde meded kelimesinin manzumelerde kazanmış olduğu manalar sunulmuş ve bu manaların izahı, örnek beyitlerle gösterilip desteklenmiştir.

Meded kelimesinin hemen her şairin divanında yer aldığı, işlevsel bir hüviyete sahip olduğu ve meded-nâme türüne adını verdiği görülmüştür. Bu özelliklerinden dolayı da birinci bölüm, bu kelimenin kullanım şekillerine ve müteradiflerine ayrılmıştır. Buna göre meded kelimesinin ünlem olarak değerlendirilen kelimelerle olan münasebetine yer verilmiş, ardından da kendisiyle kurulan terkiplerden ve kendisine ilave edilen eklerden bahsedilmiştir. Meded-nâme manzumelerinin daha iyi anlaşılması için de bu sözcüğün yardım manasındaki müteradiflerinden söz edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü meded-nâme türüne ayrılmış olup yedi alt başlık altında incelenmiştir. Bu bölümde, edebî tür sahasına mesai harcayan araştırmacıların yapmış oldukları çalışmalar incelenmiş ve edebî tür anlayışına uygun olacak şekilde, meded-nâme türünün teorik anlamına ve işlevine yer verilmiştir. İlk olarak bu türün tanımı yapılmış ve yaygınlık kazanmasındaki etkenlere değinilmiştir. Ardından meded-nâme türüne dâhil edilen manzumelerin öne çıkan hususiyetleri ve tasnifi üzerinde durulmuştur. Verilen bu bilgiler ışığında meded-nâme türünün iyi anlaşılması, kolay tespit edilmesi ve bazı edebî türlerle karıştırılmaması için meded-nâmelerin tespitiyle ilgili bazı hususlar başlığı açılmıştır. Tüm bu incelemelerden sonra meded-nâme türünün divan şiirindeki tarihsel seyrine geçilmiştir. XIV. yüzyıldan XXI. yüzyıla kadar meded-nâme türünde öne çıkan 45 şairin meded-nâme manzumeleri, ayrıntılı ve kronolojik olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca öne çıkan hususlar, meded-nâme geleneği içerisinde yazılan nazireler, yüzyılların meded-nâmelerindeki muhteva ve şekil özelliklerinin genel görünüşleri, yine bu başlık dâhilinde verilmiştir. İkinci bölüm şekil özellikleri, meded-nâmelerin muhatapları ve yardım isteme yöntemleri başlıkları ile sonlandırılmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde, bu sahaya uygun şekilde ve ölçüde yazıldığı tespit edilen 767 adet meded-nâme manzumesinin tamamına yer verilmiştir. Söz konusu bu manzumelerin her biri numaralandırılmış ve çalışma, bu numaralı manzumeler doğrultusunda tertip edilmiştir. Ayrıca tüm bu manzumelerin kayda değer sonuçlara ulaştırabilecek değerlendirmelere açık olduğu görülmüştür. Fakat 296 şairin meded-nâme manzumesine sahip olması, başka şairlerin de bu türden manzumeler kaleme almış olma olasılığını güçlendirmektedir. Dolayısıyla

da gözlerden kaçan meded-nâme manzumelerinin olabileceği düşünülebilir. Ancak bu eksikliğin önemli bir yekûn teşkil etmeyeceği kanısındayız.

Yaklaşık üç yıllık bir gayretin sonucunda bana bu çalışmayı kaleme alma kabiliyeti veren yüce Allah'a, bu kıymetli mirası bırakan eslâfa, lisans ve lisansüstü seviyede yetişmemde kendilerinden çokça istifade ettiğim başta danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA olmak üzere kıymetli bölüm başkanımız Prof. Dr. Hasan Ali ESİR'e, diğer tüm bölüm hocalarıma, beni yetiştiren aileme ve yanımda olan dostlarıma sonsuz ve derinden olan minnetlerimi sunarım.

Yunus DOLU

RİZE 2020

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	2
ETİK BEYAN.....	3
ÖN SÖZ	4
İÇİNDEKİLER	7
ÖZET	11
ABSTRACT.....	12
KISALTMALAR.....	13
TABLolar LİSTESİ.....	14
ŞEKİLLER LİSTESİ	15
GİRİŞ	16

BİRİNCİ BÖLÜM

Meded Kelimesinin Kullanım Şekilleri ve Müteradifleri

1.1. Meded Kelimesinin Ünlemlerle Kullanımı.....	26
1.1.1. Âh Ünlemiyle Meded Dileme	27
1.1.2. Ey, Hey ve Yâ Ünlemleriyle Meded Dileme.....	28
1.1.3. Hây Ünlemiyle Meded Dileme.....	31
1.1.4. Vâh Ünlemiyle Meded Dileme.....	32
1.2. Meded Kelimesiyle Kurulan Terkipler	33
1.2.1. Meded-bâhş	34
1.2.2. Meded-cû/cûy/cuyân	34
1.2.3. Meded-hâh	35
1.2.4. Meded-res/resân	36
1.2.5. Meded-sâz.....	37
1.3. Meded Kelimesinin Yardım Manasındaki Müteradifleri.....	42
1.3.1. Amân/Emân/El-amân/El-emân.....	44
1.3.2. Gıyâs/El-gıyâs	45
1.3.3. Himmet.....	46
1.3.4. İmdâd/İstimdâd.....	47
1.3.5. İnâyet.....	49
1.3.6. Yetiş.....	50

İKİNCİ BÖLÜM

Bir Tür Olarak Divan Şiirinde Meded-nâme

2.1. Meded-nâmelerin Yaygınlık Kazanmasındaki Etkenler.....	53
2.2. Meded-nâme Manzumelerinin Genel Özellikleri ve Tasnifi	56
2.2.1. Dinî Meded-nâmeler.....	56
2.2.2. Beşerî Meded-nâmeler.....	58
2.3. Meded-nâmelerin Tespitiyle İlgili Bazı Hususlar.....	59
2.4. Divan Şiirinde Meded-nâmelerin Tarihsel Seyri.....	66
2.4.1. XIV. Yüzyıl	75
2.4.1.1. Nesîmî	75
2.4.1.2. Ahmedî.....	77
2.4.2. XV. Yüzyıl	78
2.4.2.1. Hakîkî.....	79
2.4.2.2. Necâtî Bey.....	80
2.4.2.3. Mihrî Hâtun.....	82
2.4.3. XVI. Yüzyıl	84
2.4.3.1. Kefeli Mustafa Müdâmî	86
2.4.3.2. Seyyid Murâdî.....	88
2.4.3.3. Muhibbî.....	91
2.4.3.4. Taşlıcalı Yahyâ	93
2.4.3.5. Edirneli Nazmî	95
2.4.3.6. Medhî	97
2.4.3.7. Gelibolulu Mustafa Âlî	98
2.4.3.8. Edincikli Ravzî.....	100
2.4.3.9. Şuhûdî	102
2.4.4. XVII. Yüzyıl.....	103
2.4.4.1. Esîrî	105
2.4.4.2. Nehcî	106
2.4.4.3. Şûhî Bengî-zâde	107
2.4.4.4. Askerî.....	109
2.4.4.5. Kâşif Es'ad.....	110
2.4.5. XVIII. Yüzyıl	112
2.4.5.1. Yahyâ Nazîm.....	114
2.4.5.2. Râzî	116
2.4.5.3. Fahrî	118
2.4.5.4. İzzî.....	120

2.4.5.5. Şekûrî	121
2.4.5.6. İsmail Hikmetî.....	123
2.4.5.7. Âsaf	125
2.4.6. XIX. Yüzyıl	126
2.4.6.1. Eğribozlu Mehmed Emin Sırrî.....	130
2.4.6.2. Leylâ Hanım.....	132
2.4.6.3. Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî.....	134
2.4.6.4. Şeref Hanım	137
2.4.6.5. Mislî İsmâil Hakkî	139
2.4.6.6. Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi	141
2.4.6.7. Sükûtî	143
2.4.6.8. Âdile Sultan.....	145
2.4.6.9. Sandıklılı Fikrî	147
2.4.6.10. Şeyh Hasan Haydar	149
2.4.6.11. Giritli Aşkî	151
2.4.6.12. Zekî	153
2.4.7. XX. Yüzyıl	156
2.4.7.1. Hüseyin Vassaf	157
2.4.7.2. Kıratoğlu Emin.....	160
2.4.7.3. Hüznî.....	162
2.4.7.4. Mehmet Şemseddin Ulusoy	164
2.4.7.5. Su'ûdu'l-Mevlevî.....	169
2.4.7.6. Ali Rıza Erhan.....	171
2.4.8. XXI. Yüzyıl	174
2.4.8.1. Şebâbî.....	174
2.5. Meded-nâmelerin Şekil Özellikleri.....	175
2.5.1. Nazım Şekilleri.....	175
2.5.2. Vezin.....	176
2.5.3. Redif ve Kafiye.....	177
2.5.4. Başlıklar.....	179
2.5.5. Dil ve Üslup Özellikleri.....	182
2.6. Meded-nâmelerde Yardım İstenen Muhataplar	183
2.6.1. Dinî Muhataplar.....	184
2.6.1.1. Allah.....	185

2.6.1.2. Hz. Peygamber	186
2.6.1.3. Hz. Alî	187
2.6.1.4. Abdülkadir Geylânî	189
2.6.1.5. Hz. Mevlânâ	190
2.6.1.5. Sâkî	192
2.6.2. Beşerî Muhataplar	193
2.6.2.1. Sevgili	193
2.6.2.2. Kanûnî Sultan Süleyman	195
2.6.3. Diğer	195
2.6.3.1. Aracı Şahsiyetler	195
2.7. Meded-nâme Manzumelerinde Yardım İsteme Yöntemleri	197
2.7.1. Tevessül/Aracılık	198
2.7.2. Dua Kalıpları/Temenni Cümleleri	199
2.7.3. Dinî Bilgiler	201
2.7.3.1. Ayet ve Hadisler	203
2.7.4. Estetik Kaygı	205
2.7.5. Deyim ve Atasözleri	206

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Meded-nâme Olarak Tespit Edilen Manzumeler

3.1. XIV. Yüzyıl	208
3.2. XV. Yüzyıl	209
3.3. XVI. Yüzyıl	210
3.4. XVII. Yüzyıl	233
3.5. XVIII. Yüzyıl	246
3.6. XIX. Yüzyıl	263
3.7. XX. Yüzyıl	313
3.8. XXI. Yüzyıl	325
SONUÇ VE ÖNERİLER	326
KAYNAKLAR	329
DİZİN	359
ÖZGEÇMİŞ	365

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA

Hazırlayan: Yunus DOLU

Yıl: 2020

Sayfa Sayısı: 365

BİR TÜR OLARAK DİVAN ŞİİRİNDE MEDED-NÂME

ÖZET

İnsan, canlılar âleminin en şerefli mahlûkatı olarak bilinse de tabiatında var olan güçsüzlük nedeniyle her vakit yardıma muhtaç bir konumda yer alır. Bu zayıflığı giderebilmek için de kendisinden daha güçlü olduğuna inandığı herhangi bir muhataba yönelme konusunda da tereddüt etmez. Söz konusu bu muhataba sığınan insan, farklı yaklaşımları benimseyerek ona çeşitli konularda yardım isteklerini sunar. İşte tüm bu sebep-sonuç ilişkisinin icra edilebildiği yegâne yer, meded-nâme türü olmuştur.

Bu çalışmanın giriş ve birinci bölümü, meded-nâme türüne adını veren meded kelimesine ayrılmıştır. Meded kelimesinin ihtiva ettiği ve kazandığı anlamlar ile kullanım şekilleri ve müteradifleri verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise meded-nâme türünün; tarifî, kaynakları, tasnifi, tespiti, tarihsel seyri, şekil özellikleri, muhatapları ve yardım isteme yöntemleri üzerinde inceleme yapılmıştır. Son ve üçüncü bölümde ise tespit edilen 767 adet meded-nâme manzumesinin tamamına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebî Tür, Meded Kelimesi, Meded-nâme, Yardım, Yardım İsteme.

Recep Tayyip Erdogan University the Institute of Social Sciences

Department: Turkish Language and Literature

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA

Author: Yunus DOLU

Year: 2020

Pages: 365

MEDED-NÂME IN DIVAN POETRY AS A GENRE

ABSTRACT

Although person is known as the most honored creature of the world of living things, it is always in need of help due to the weakness of its nature. In order to overcome this weakness, it does not hesitate to turn to any addressee who it believes is stronger than its. The person who takes refuge in this interlocutor adopts different approaches and presents its wishes to help its in various subjects. Here, the main place where all this reason-result relationship can be performed has been the meded-name kind.

Introduction and first part of this study, It is devoted to the word meded, which gives the name to meded-name kind. The meanings of the word meded and the meanings it gained, its usage patterns and synonyms were tried to be given. In the second part of the study, kind of meded-nâme; description, sources, classification, determination, historical course, shape features, interlocutors and methods of seeking help were examined. In the last and third chapters, all 767 poems of meded-nâme identified are included.

Keywords: Literary Genre, Meded Word, Meded-nâme, Help, Asking For Help.

KISALTMALAR

bk.	:	Bakınız
c.	:	Cilt
çev.	:	Çeviren
G.	:	Gazel
haz.	:	Hazırlayan
Hz.	:	Hazret, Hazret-i
K.	:	Kasîde
Kt.	:	Kıt'a
KYGM:	:	Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
M.	:	Mesnevî
Mr.	:	Murabba
Msb.	:	Müsebbâ
Msm.	:	Müsemmen
Mua.	:	Mu'aşşer
Muh.	:	Muhammes
Müs.	:	Müseddes
N.	:	Nazm
nşr.	:	Neşreden
Nu.	:	Numara
öl.	:	Ölüm Tarihi
R.	:	Rubâ'î
s.	:	Sayfa
SBE	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ş.	:	Şarkı
T.	:	Tuyuğ
t.y.	:	Tarih yok
TAE	:	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Tc.	:	Terci'-i Bend
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
Th.	:	Tahmîs
Tm.	:	Tarih Manzumesi
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve diğerleri
yy.	:	Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Klasik Türk Şiirine Uygun Şekilde ve Ölçüde Meded-nâme Yazan Şairler ve Meded-nâme Sayıları	69
Tablo 2. Meded-nâme Olarak Tespit Edilen Manzumelerin Kaleme Alındıkları Nazım Şekilleri.....	176
Tablo 3. Meded-nâme Olarak Tespit Edilen Manzumelerde Kullanılan Vezinler.....	177
Tablo 4. Kronolojik Olarak Meded-nâmelerde Kullanılan Başlıklar	179

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Klasik Türk Şiirine Uygun Şekilde ve Ölçüde Meded-Nâme Yazan
Şairlerin Sayısı ve Meded-Nâme Sayılarının Yüzyıllara Göre Dağılımı 68

Şekil 2. Dinî ve Beşerî Meded-Nâme Sayısının Yüzyıllara Göre Dağılımı 68

GİRİŞ

Meded Kelimesinin İhtiva Ettiği Anlamlar Üzerine

Osmanlı Türkçesinde yer alan bazı kelimelerin birden fazla manayı ihtiva etmesi şairlere/nasirlere, dile getirmek istedikleri duygu ve düşünceleri kolaylıkla söyleyebilme olanağı sağlar. Kelimelerin zengin bir anlam dünyasına sahip olması, manzum ve mensur eserlerde birden fazla anlam katmanının oluşmasına zemin hazırlar ve okuyucuların edebî bir lezzet almasına vesile olur. İşte bu tarz kelimelerden biri de *meded* sözcüğüdür.

Meded sözcüğü Arapça olup د د م kökünden türetilen ve *fa'al* vezninde olan bir kelimedir. Bu kelime sözlüklerde; *yardım*, *aman dileme*, *eyvah*¹, *savaşta zor durumda kalan birliklere yardım için gönderilen destek kuvveti*² gibi birçok manayı ihtiva etmektedir. Sözlüklerin neredeyse tümünde yukarıdaki manalarla yerini alan *meded* kelimesi, aynı zamanda bir ünlem ifadesi olarak kullanılır.³ Hayretî (öl. 1534-35) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyit, söz konusu anlamları içermesi bakımından kayda değerdir:

Niçe bir ağlayayın derd ile her gâh meded
Yâ niçe bir diyeyin âh meded vâh meded (G.38/1)⁴

Meded sözcüğü ile aynı kökten gelen otuza yakın kelime vardır. Ancak bu kelimeler farklı anlamlarda kullanılmıştır.⁵ Meded kelimesi ile kökteş olan diğer kelimeler ise *imdâd*, *istimdâd* ve *mümidd* kelimeleridir. İmdâd kelimesi *if'âl* vezninde olup *tehlikede veya çaresiz durumda olan birine yapılan yardım* anlamını taşır.⁶ İstimdâd kelimesi ise *istif'âl* vezninde olup *yardım isteme, imdada çağırma*

¹ İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (Ankara: Yargı Yayınevi, 2012), 1035.

² Yaşar Çağbayır, *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü: Arap Asıllı Türk Alfabetiyle Yazılmış Türkçenin Söz Varlığı* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2017), 1021.

³ Söz konusu sözlükler şunlardır: Muallim Nâci, *Lûgat-ı Nâci* haz. Şaban Kurt, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006), 739; Mehmet Kanar, *Örnekli Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (İstanbul: Derin Yayınları, 2007), 857; Ahterî Mustafa Efendi, *Ahterî-i Kebir* haz. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak, (Ankara: TDK Yayınları, 2009), 608; İlhan Ayverdi, *Asırlar Boyu Târihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük* c. 2, (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011), 2002; Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türkî* haz. Paşa Yavuzarslan, (Ankara: TDK Yayınları, 2015), 769.

⁴ Mehmet Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri, *Hayretî Dîvânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981), 159.

⁵ Mütercim Asım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi* c. 2, nşr. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013), 1595-1597.

⁶ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2011), 1473.

gibi anlamları ihtiva eder.⁷ Manzumelerde pek fazla tercih edilmeyen mümidd kelimesi ise *müfill* vezninde olup *yardım eden, imdada yetişen ve devam etmesini sağlayan* gibi anlamlara gelir.⁸ Söz konusu kelimeler, meded kelimesine nazaran daha az kullanılmış ve yardım manası dışında –mümidd kelimesi hariç– başka bir anlamı barındırmamışlardır.

Kur'an-ı Kerim'de⁹ ise meded kelimesi, Âl-i İmrân suresinin 124.¹⁰ ve 125. ayetlerinde; ¹¹ إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمَدِّدَ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ, ¹² بَلَىٰ إِنْ تَصَبَّرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يُمَدِّدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ, İsrâ suresinin 6. ayetinde; ¹³ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ قُلُوكَ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ نَعْبُدَ رَبِّي, Kehf suresinin 108. ayetinde ¹⁴ وَيُمَدِّدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ, ve Nûh suresinin 12. ayetinde ¹⁵ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا geçmektedir. Kur'an-ı Kerim'de çoğunlukla yardım manasıyla anlamlandırılabilen söz konusu bu kelime *desteklemek, vermek ve ilave etmek* anlamlarında da kullanılmıştır.

Meded kelimesi ve kullanımı, tasavvufta da kendisine yer edinmiş ve yardım manasıyla ele alınmıştır. Süleyman Uludağ meded kavramını, *Allah'tan umulur ve buna "istimdâd" denilir. Ermişlerin ruhlarından yardım istemeye de "meded" denilmiştir. Alevi-Bektaşî zümrelerde "yetiş yâ Ali" diyerek Hz. Alî'den meded umulmuştur*¹⁵ şeklinde izah etmiştir. Nitekim Kabûlî İbrahim Efendi'nin (öl. 1591-1592) aşağıda yer alan beyti, Hz. Alî'den yardım istemenin en kayda değer örneklerinden birini vermiştir:

⁷ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 1416.

⁸ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 2234.

⁹ Verilen ayetlerin mealleri, Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011) adlı çalışmadan alınmıştır.

¹⁰ "Hani sen mü'minlere, "Rabbinizin, indirilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmez mi?" diyordun."

¹¹ "Evet, sabrettiğiniz ve Allah'a karşı gelmekten sakındığınız takdirde; onlar ansızın üzerinize gelseler bile Rabbiniz nişanlı beş bin melek size yardım eder."

¹² "Sonra onlara karşı size tekrar egemenlik verdik. Mallar ve çocuklarla sizi güçlendirdik; sayınızı daha da çoğalttık."

¹³ "De ki: Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilave etsek (denizlere deniz katsak); Rabbimin sözleri tükenmeden önce denizler tükenirdi."

¹⁴ "Sizi mallarla, oğullarla desteklesin ve sizin için bahçeler var etsin, sizin için ırmaklar var etsin."

¹⁵ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005), 240.

Bî-meded kaldım gamunla bir meded kıl bendene
Hey meded öldüm yitiş gel şâh-ı hûbânım 'Ali (G.418/5)¹⁶

Yine tasavvuf dairesi içerisinde meded kelimesi, *meded-i vücudî* ve *vâsıtatü'l-meded* kavramlarıyla da karşımıza çıkar. Meded-i vücûdî kavramını Abdürrezzak Kâşânî, *Bütûn varlıkların muhtaç olduğu Hakkın yardımının her nefes ulaşması¹⁷* şeklinde açıklamıştır. Vâsıtatü'l-meded kavramını ise Ethem Cebecioğlu, *Yardım vasıtası demektir ve kâmil insanlar için kullanılır. Onun halk ve Hak ile aynı anda münasebeti olduğuna inanılır. Bu sebeple de o, halkı Hakk'a ulaştıran bir aracı olarak görülür¹⁸* şeklinde dile getirmiştir.

Bahsi geçen bu bilgilerin ardından meded kelimesinin ihtiva ettiği anlamlar ve kazanmış olduğu yeni manaların verilmesi yerinde olacaktır.

Yardım Anlamıyla Meded

Yardım kelimesi; *elindeki imkânları ve gücünü ihtiyacı olan biri için kullanma, bir gücün bir olay üzerinde yaptığı etki, bağış, bir devlete başka bir devletin bağış olarak veya iade edilmek üzere verdiği para yahut malzeme* anlamlarına gelir.¹⁹

Meded kelimesinin ilk ve en çok kullanılan anlamı yardım manasıdır. Söz konusu bu kullanım ile dinî muhtevalı eserlerde Allah'tan, peygamberlerden ve İslâm ulularından yardım talep edilmiştir. Beşerî muhtevalı eserlerde ise sevgili ve devlet adamlarının yanı sıra canlı veya cansız varlıklardan da medet umulmuştur. Bu sözcük sadece yardım manasıyla ele alındığında, kendisinden önce veya sonra yardımcı fiil olarak kullanılmıştır. Nitekim dinî bir muhtevaya sahip olan aşağıdaki beyitte Edirneli Nazmî (öl. 1585-86), nefsin isteklerinden kurtulmak ve sahih bir kul olmak için Allah'tan meded kelimesi aracılığıyla yardım istemiştir:

Hevâ-yıla hevesden dil halâs olmadı key müşkil

¹⁶ Mustafa Erdoğan, *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2008), 734.

¹⁷ Abdürrezzak Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü* çev. Ekrem Demirli, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2004), 497.

¹⁸ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (Ankara: OTTO, 2014), 519.

¹⁹ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 3417.

Meded eyle 'inâyet kıl hidâyet kıl bana yâ Rab (G.670/2)²⁰

Ayıntablı Hafız Abdülmecid-zâde (öl. 17. yy.) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise Hz. Peygamber'e seslenilmiş ve meded kelimesinin yardım manası kullanılarak ahiret gününde şefaet talep edilmiştir:

Yâ Rasûlallâh meded kıl Hâfıza bir nîm-nigâh

Ol zaman izn-i şefâ'atdan olur îmâ sana (G.4/7)²¹

XVIII. yüzyıl şairlerinden Âsaf'ın (öl. 18. yy.) beşerî bir muhtevayı konu edindiği aşağıdaki beyitte, sevgilinin saçının tuzağına düşen âşığın bu tuzaktan kurtulmak için meded kelimesinin yardım manasıyla sevgiliye seslendiği görülmüştür:

'Aceb kullâb-ı zülfünle şeb ü rûzân dil-i Âsaf

Keşâkeşden rehâ bulmaz meded eyle bana cânâ (G.45/5)²²

XVII. asır şairlerinden Tıybî'nin (öl. 1679) kaleme aldığı aşağıdaki beyitte ise mecazî olarak susuz kalan şairlerin şarap için sâkîden yardım istemelerinden söz edilmiştir. Bu yardım talebi ise meded kelimesi ile dile getirilmiştir:

Kaldukluk ayakda bugün teşne-lebânuz sâkî

Elimüz al meded it bâde-i dûşîne ile (G.111/4)²³

Meded kelimesi harf simgeçiliğinde de kullanılmıştır. Yardım manası göz önüne alındığında *م*/mim ve *د*/dal harfleri kullanılarak benzetmeler yapılmış ve meded kelimesine ulaşılmıştır. Buna göre *م* harfiyle *ağz*, *د* harfiyle de *saç* kastedilmiş ve muhataptan yardım talep edilmiştir.²⁴ Aşağıdaki beyitte Dede Ömer Rûşenî (öl. 1487), çaresiz bir durumda olduğunu dile getirmiş ve Hz. Peygamber'e seslenerek ondan yardım istemiştir:

Rûşenî bî-çâre zulmetde kalurdu yâ nebî

²⁰ Sibel Üst, *Edirneli Nazmî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2018), 472.

²¹ Mehmet Beşir Ataç, *Ayıntablı Hafız Abdülmecidzade Divanı, İnceleme-Metin* (Ankara: Gaziantep: Ankara: Gaziantep Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 19.

²² Hasan Kaya, *18. Yy. Şairi Âsaf ve Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Doktora Tezi, 2009), 390.

²³ Sabiha Tak, *Tıybî ve Türkçe Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 121.

²⁴ Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Harf Simgeçiliği* (Ankara: Hece Yayınları, 2003), 201.

*Ana mîm agzunla iki dâhun olmasa meded (G.6/5)*²⁵

Beşerî bir muhtevaya sahip olan aşağıdaki beyitte ise Mesîhî (öl. 1512), sevgilinin mim/م harfine benzeyen ağzını ve dal/د harfine benzeyen saçlarını ima etmiş ve akabinde de yardım talep etmiştir:

*Yârun görüp yüzini 'aceb mi meded disem
Çün mîmdür dehânı iki zülfi iki dâl (G.142/3)*²⁶

Meded kelimesinin yardım manası, yukarıdaki beyitlerle sınırlanamayacak kadar fazla örneğe sahiptir. Bu husus, ilerleyen bölümlerde etraflıca değerlendirileceği için birkaç örnek ile sınırlandırılmıştır.

Aman Dileme Anlamıyla Meded

Divan şiirinde söz konusu *aman dileme* olduğunda *meded/el-meded, amân/emân/el-amân/el-emân* ve *gıyâs/el-gıyâs* gibi kelimeler kullanılır. Öyle ki bu kelimeler, ihtiva etmiş oldukları birçok anlam ile belirli duygu ve düşünce yoğunluğunu dile getirme hususunda yardımcı olurlar. Oldukça işlevsel bir hüviyete sahip olan bu kelimeler, aynı zamanda bir ünlem ifadesi olarak ele alınırlar.

Meded kelimesinin aman dileme ile ilgili örneklerine geçilmeden önce, amân sözcüğünün barındırdığı manaların verilmesi gerekir. Nitekim bu kelime; *yardım, usanç, şaşkınlık, rica, yalvarma, bağışlanma isteği, beğenme, uyarı, endişe, telaş, öfke, özür dileme, güçlük ve küçük görme*²⁷ gibi birçok anlamı barındırmasıyla aman dileme gibi kalıplaşmış bir ifadeye adını vermiştir.

Amân kelimesinin ihtiva etmiş olduğu anlamlar incelendiğinde, bunların neredeyse tamamı –beğenme, özür dileme ve küçük görme hariç– meded kelimesiyle de karşılanabildiği görülmüştür. Bu durumda da meded ile amân sözcüklerinin müteradif olduğu söylenilebilir. Ancak meded kelimesine yüklenen aman dileme hususuna bakıldığında çoğunlukla yardım manası üzerinde

²⁵ Orhan Kemal Tavukçu, *Dede Ömer Rûşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni* (Ankara: KYGM, t.y.), 123.

²⁶ Mine Mengi, *Mesîhî Dîvânı* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2014), 205.

²⁷ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 127.

şekillendiği ve “amân!”, “ne olur!”, “el-insaf!”, “merhamet et!”, “yazık!”, “amân amân!”, “sakın!” gibi manalarla günümüz Türkçesine çevrilebildiği görülmüştür. Bu şekilde kullanıldığında seslenme olgusu ön planda tutulmuş; dikkat çekme, nasihat/uyarı ve şikâyet/yeri gibi bağlamsal ifadelerle de bir bütün teşkil edecek şekilde kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitte Refî-i Âmidî'nin (öl. 1816) zor bir durumda olduğu ve yardıma muhtaç bir konumda yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla da Hz. Peygamber'den lütufta bulunmasını istemiş ve bu iyiliğin gerçekleşmesi için ona niyazda bulunmuştur. Bu beyitte en dikkat çekici unsur ise meded kelimesi ve ona biçilen anlamlardır. Öyle ki bu kelimenin yardım manasından yola çıkılmış ve “amân!”, “ne olur!” gibi günümüz Türkçesine çevrilebilecek şekilde kullanıldığı görülmüştür. İlâveten, seslenme olgusu ile dikkat çekme hususunu da bünyesinde barındırmıştır:

Meded bir zerre ihsân eyle 'aşkundan musaffâ kıl
Ki kalbim hâtırayla pür-kasâvet yâ Resûl'ullâh (K.4/7)²⁸

Aşağıdaki beyitte ise Ahmed Yârî (öl. 1688 sonrası), sevgilinin mahallesine rakibin ayak basmaması için sevgiliyi uyarmış ve ondan yardım istemiştir. İçinde bulunulan durumun arzu edilmemesi ve bu durumun bir an önce son bulması, meded kelimesi ile dile getirilmiştir. Nitekim meded kelimesinin yine yardım manası göz önünde bulundurulmuş ve “amân!”, “sakın!” gibi anlamlar çerçevesinde günümüz Türkçesine çevrilebilmiştir. Ayrıca, seslenme olgusu ile nasihat/uyarı üslubu da hissedilmiştir:

Rakîbi katl idüp ben 'âşık-ı bîmârı şâd eyle
Meded te 'hîr itme bu mahal zîrâ ganîmetdür (G.130/3)²⁹

Edirneli Nazmî'nin kaleme aldığı aşağıdaki dörtlükte, sevgilinin aşığa olan eziyeti ve aşığın sevgiliye kavuşma isteği konusu işlenmiştir. Bu dörtlükte yer alan meded kelimeleri, yardım manasını korumuş ve “el-insaf!”, “merhamet et!”

²⁸ İbrahim Ahmet Aydemir, *Refî' Âmidî Dîvânı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1989), 8.

²⁹ Nurgül Karayazı, *17. Yüzyıl Şâiri Ahmed Yârî ve Dîvân'ı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Doktora Tezi, 2012), 630.

şeklinde günümüz Türkçesine çevrilebilecek biçimde kullanılmıştır. Neticesinde de merhamet ve kavuşma istekleri talep edilmiştir. Bu esnada meded kelimelerine, seslenme olgusunun yanı sıra şikâyet/yeri üslubu da yerleştirilmiştir:

*Senden iy meh ben umarken dün ü gün mihr ü vefâ
Ne revâdur ki idesin hicrînle cevr ü cefâ
Himmet it kim sürevüz vaslunla zevk ü safâ
Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded (Mr.90/4)³⁰*

Meded kelimesi kullanılarak aman dileme hususu söz konusu olduğunda, sadece yardım isteme üzerinde durulmamıştır. Öyle ki aşağıdaki beyitte Sehâbî (öl. 1562-63), sevgilinin merhamet etmemesinden dolayı yakınmış ve şaşkınlık içinde kaldığını belirtmiştir. Meded kelimesi ise burada, “yazık!” manasına gelebilecek şekilde kullanılmış ve beyitteki, efkârlı havayı veren kelime olmuştur:

*Terahhum eylemedi hâlûme habîb benüm
Meded ki anlamadı derdümi tabîb benüm (G.252/1)³¹*

Şair Hafîd (öl. 1813) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise cadının gözlerinden gelen sihir sonucunda, endişe ve telaş hisleri bir arada verilmiştir. Bu bağlamsal ifadeler ise meded kelimesi üzerinde toplanmış ve nihayetinde “amân!”, “amân amân!” şeklinde günümüz Türkçesine aktarılabilir nitelikte olmuştur:

*Çeşm-i cādûsı meded sihr ile aldı gönüm
Alamam bir de yedinden dili ol mekkârın (G.165/2)³²*

Yukarıda yer alan beyitlerin tümünde şairlerin zor bir durumda oldukları ve bu zorlukları bertaraf edebilmek için de meded kelimesini, birden fazla manaya gelebilecek şekilde kullandıkları görülmüştür. Ancak meded kelimesinin niçin bu şekilde kullanıldığına dair herhangi bir etimolojik bilgiye rastlanmamıştır. Manzumelerin incelenmesi neticesinde, içinde zor bir durumu barındıran muhtevalarda, yardım isteme unsurunun doğal olarak cereyan etmesi ve bu yardım

³⁰ Üst, *Edirneli Nazmî Dîvânı*, 844.

³¹ Cemal Bayak, *Sehâbî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 144.

³² Şenay Özkan, *18. Yüzyıl Şairi Hafîd'in Divanı'nın Transkripsiyonlu Karşılaştırmalı Metni* (Edirne: Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 118.

hususunun daha vurgulu bir şekilde beyan edilmesi gerektiğinde, meded kelimesine aman dileme ayrıcalığı verilmesinin kuvvetle muhtemel olduğu söylenilebilir.

Eyvah Anlamıyla Meded

Eyvah sözcüğü; *kötü bir haber veya olay karşısında duyulan üzüntü, korku, panik, pişmanlık, esef ve hayıflanma*³³ gibi duyguları ifade eder. Bu kelimenin ihtiva etmiş olduğu anlamlar, meded kelimesiyle de karşılanır ve manzumelerde, çoğunlukla ek veya terkip almadan kullanılır. Meded kelimesiyle bu manalar dile getirildiğinde, *nida* ve *tevriye* gibi söz sanatlarının oluşmasına imkân sağlanır ve “*aman!*”, “*eyvah!*”, “*eyvah eyvah!*” gibi manalarla günümüz Türkçesine aktarıldığı görülür.

Meded kelimesinin eyvah manası, diğer anlamlarına nazaran daha az kullanılmıştır. Manzumelerde genellikle tek başına kullanıldığı olsa da “*meded meded!*” ya da “*meded eyvah!*” şeklinde de ele alınmıştır. Bazen de müteradifleri sayılabilecek “*dirîgâ!*”, “*vâh!*”, “*hayfâ!*” gibi sözcüklerle bir arada bulunmuştur. Genellikle mersiye türünde yazılmış olan manzumelerde ele alınan bu anlam, belirli hislerin tezahürlerini dile getirme hususunda yardımcı olmuştur.

Aşağıdaki beyitte şair Zâ'ik (öl. 1852), Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesi hadisesini konu edinmiştir. Bu elim vakadan duyduğu üzüntüyü de meded kelimesinin eyvah manası ile dile getirmiştir:

Boyandı kana meded cism-i nâzenîn Hüseyin

*Muhabbet ehlini yaksa n'ola enîn Hüseyin (K.16/1)*³⁴

Söz konusu sevgili olduğunda, onun tavırlarından ve güzellik unsurlarından yakınılır. Bu özelliklerden meydana gelen sorunlar, meded kelimesinin eyvah manasının kullanımına zemin hazırlar ve hayıflanma, esef, korku, panik gibi hisler bu kelime üzerinden verilir. Aşağıdaki beyitte Kânî (öl. 1791), sevgilinin dikkatini çekmeye çalışmış, bunu başaramayınca meded kelimesini eyvah manasında kullanmıştır:

³³ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 920.

³⁴ Mehmet Karatürk, *Zâ'ik Dîvânı* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 109.

Senün seng-i ser-i kûyunla dögdüm sîne-i çâküm
Girîbân itdi dâmâna meded eyvâh tıydun mı (G.194/9)³⁵

Ahdî-i Bağdâdî (öl. 1593-94) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise sevgilinin güzellik unsurları İslâm ülkesine savaş açan bir askere benzetilmiş ve bu sebep-sonuç ilişkisinden doğan duygu ve düşünceler ise korku ile panik hislerini tetiklediği için meded kelimesinin eyvah manasında kullanıldığı görülmüştür:

Çekdi leşker yürüdi geldi hatun rûma şehâ
Mülk-i İslâmı meded kapladı haylî kâfir (G.67/3)³⁶

Meded kelimesinin eyvah manası, şairlerin gündelik hayatta karşılaşmış oldukları maddi veya manevi sorunları dile getirmek için de kullanılmıştır. Öyle ki aşağıdaki biyografik mahiyette olan manzumede şair Niyâzî (öl. 1872), yapmış olduğu hataları dile getirirken pişmanlık olgusunu meded kelimesiyle dile getirmiştir:

Bırakdım 'âlem-i lâhûti nâsûte sefer etdim
Gönül âyînesin âlûde-i jeng ü keder etdim
Düşüp bir gurbete bîhûde kendim der-be-der etdim
Nece âh etmeyem v'allâhi ber-bâlâ-hatar etdim
Tükendim varımı hep kârımı zîr u zeber etdim
Meded ben kendi kendime neler etdim neler etdim (Müs.20/1)³⁷

Manzumelerde meded kelimesiyle eyvah manası verildiğinde anlam, iki manaya gelebilecek şekilde de kullanılabilmiştir. Öyle ki meded kelimesinin ilk anlamı olan yardım manası arka planda kalacak şekilde ele alınmış, uzak anlamı olan eyvah manasının ise ön plana çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla da tevriye sanatının oluşmasına zemin hazırlanmıştır. Taşlıcalı Yahyâ'nın (öl. 1582) ünlü *Şehzade Mustafa Mersiyesinin* ilk mısraında, *Meded meded bu cihânun yıkıldı bir yanı*³⁸ şeklinde dile getirmiş olduğu duygu ve düşüncede meded kelimeleri, eyvah

³⁵ İlyas Yazar, *Kânî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2012), 399.

³⁶ Ayşe Bedestani, *XVI. Yüzyıl Şairi Ahdî-i Bağdâdî Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 85.

³⁷ Tülay Tunç, *Niyâzî Dîvânçesi* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 130.

³⁸ Mehmet Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey Dîvânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977), 165.

manasıyla ele alınmış ve Şehzade Mustafa'nın (öl. 1553) vefatından duyulan üzüntü dile getirilmiştir. Yine bu mısırada, duyulan üzüntünün tesiriyle dünyanın alt üst olması ve bu acının bir nebze de olsa hafifletilmesi için yardım çağrısı yapılmıştır. Neticesinde de tevriye sanatı, meded kelimeleriyle vücuda gelmiştir.

XVI. yüzyıl şairlerinden Kara Fazlî (öl. 1564) tarafından kaleme alınan aşağıdaki dörtlükte ise meded kelimeleri, yitirilen kişi için eyvah manasında kullanılırken bu sebebin tesiri sonucunda büyüklerden istenilen ilgi ise yardım manasında ele alınmıştır:

Bugün ben bende cânânım yitürdüm

Za'îfüm hasteyüm cânım yitürdüm

Kulum gûyâ ki sultânım yitürdüm

Meded begler meded hânım yitürdüm (Mr.25/1)³⁹

Meded kelimesinin –aman dileme konusunda olduğu gibi– niçin eyvah anlamında kullanıldığına dair herhangi bir malumat bulunmamaktadır. Bu husus, eyvah kelimesinin zor bir durumun arzu edilmeyen bir sonuçla sonlanması esnasında kullanılması ve bu zor durumun vermiş olduğu hissiyatın hafifletilmesi için yardım istemenin ortaya çıkması şeklinde izah edilebilir.

Kısacası meded kelimesinin ekseriyetle yardım manasının çeşitli bağlamsal ifadelerle desteklendiği görülmüştür. Daha ayrıntılı bir şekilde ifade edilmesi gerekirse yardım hususunun açıklığa kavuşturulması için belli başlı hisler ve vurgu kavramı, bu kelime üzerinden dile getirilmiş olup verilmek istenen mesajın tesirli olması amaçlanmıştır. Meded kelimesinin ihtiva ettiği ve kazanmış olduğu bu anlamlar sayesinde, daha önce var olan ancak ayrı bir edebî tür olarak değerlendirilmeyen *meded-nâme* türünün anlamlandırılmasına ve isimlendirilmesine fayda sağlayacakları söylenilebilir.

³⁹ Mustafa Özkat, *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 250.

BİRİNCİ BÖLÜM

Meded Kelimesinin Kullanım Şekilleri ve Müteradifleri

1.1. Meded Kelimesinin Ünlemlerle Kullanımı

Seslenmeleri, korku, sevinç, şaşkınlık, acıma gibi ruh hallerini, yasaklama, tasdik gibi hususları ifade eden kelime türü olan ünlem, birçok duygu ve düşünceyi belirtme hususunda önemli bir yere sahiptir.⁴⁰ Bazı kelimelerin cümle içerisindeki kullanım esasları dikkate alınmasıyla ortaya çıkan ünlem kavramı, dilbilgisinin temel türlerinden biridir.

Osmanlı Türkçesinde yukarıda bahsi geçen ifadelerin dile getirilmesi veya yazıya dökülmesinde, aracı rolünü üstlenen birçok ünlem mevcuttur. Bu tarz ünlemler, bağımsız bir şekilde kullanıldığında da anlatılmak istenileni karşılayabilmişlerdir. Ancak çoğunlukla yanlarına konuyla ilgili kelimeler alırlar ve söylenilmesi istenen duygu ve düşüncenin tesirli olmasına yardımcı olurlar. Bahsi geçen özelliklere; “âh!”, “hây!”, “hayfâ!”, “hey!”, “ey!”, “eyâ!”, “yâ!”, “vâh!”, “vây!” gibi ünlemler örnek olarak gösterilebilir.

Divan edebiyatının mahsullerinde bu ünlemler, meded kelimesiyle de bir arada bulunmuşlardır. Ancak meded sözcüğünün kendisinin bir ünlem olması ve ünlem teşkil eden kelimelerle bir arada bulunması, oldukça dikkat çekicidir. Fakat Divan edebiyatında, anlatılmak istenen hususun hem birden fazla anlama gelebilecek şekilde olması hem de vurgu yoluyla muhtevanın güçlü kılınmak istenmesinden dolayı bu husus, şaşırtıcı özelliğini kaybetmektedir.

Meded kelimesi ünlem olarak değerlendirilen sözcükler ile bir arada kullanıldığında, vurgu unsuruyla da birleşerek çoğunlukla yardım isteme konusunun açıklığa kavuşturulmasına yönelik olduğu görülmüştür. Bazen de eyvah manasından yola çıkılarak hüznün tezahürleri dile getirilmeye çalışılmıştır. Bu birliktelikten doğan en dikkat çekici konu ise manzumelerdeki kelime kadrosudur. Öyle ki vurgunun bu birlikteliğin üzerinde olması ve ihtiva edecekleri anlamlar da göz önüne alındığında, yanlarına gelebilecek kelimelerin akıbetini belirledikleri ve

⁴⁰ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 3311.

şairlerin de bu birlikteliğe uygun kelimeleri seçerek manzumelerine yerleştirdikleri görülmüştür.

1.1.1. Âh Ünlemiyle Meded Dileme

Âh ünlemi; *kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre maddi veya manevi bir acıyı, ağrı, ıstırap, pişmanlık, esef, acıma, özlem, yanıp yakılma, yeis, ümitsizlik, beğenme, hayranlık* ve bunlara benzer duyguları ifade eder.⁴¹ *Klasik Türk şiirinde âh*⁴² kavramı, manzumelerin çoğunda yerini almış olup kendisine mal edilen anlamlar çerçevesinde belirli mazmunların cereyan etmesine vesile olmuştur.

Âh ünlemi, meded sözcüğüyle de bir arada bulunmuştur. Çoğunlukla “*âh meded!*” şeklinde kullanılsa da bazen “*meded âh!*” biçiminde de ele alınmıştır. Her iki durumda da yardım ve eyvah manaları esas alınmış olup yardım isteme hususu kastedildiğinde de aman dileme çatısı altında gerçekleşmiştir. Bu birliktelik ise “*âh amân!*” veya “*âh eyvâh!*” gibi anlamlar çerçevesinde günümüz Türkçesine aktarılabılır nitelikte olmuştur.

Aşağıdaki manzumede Seyyid Vehbî (öl. 1736), çeşitli planlar yapıp sevgiliye kavuşmanın yollarını aramaktadır. Ancak gerek rakibin bulunması gerekse sevgilinin tavırlarından dolayı bu husus, pek muhtemel görünmediğinden son mısrada, şikâyetle karışık bir ümitsizlik ve neticesinde de yardım isteme dile getirilmiştir. Hissedilen bu duygu ve düşünceler de âh meded ünlemiyle yazıya dökülmüştür:

Lagziş-i 'illet idüp pâ-yi giran-reftârun
Bu bahâneyle tutup dâmenini dil-dârun
'Özr idüp öpsem elün görse gözi ağyârun
Pâyine bâri bu takrîb ile düşsem yârün
*Kalmadı âh meded tâb u tüvânım diyerek (Th.12/3)*⁴³

⁴¹ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 52.

⁴² Âh kavramıyla ilgili daha geniş bilgi için bk: Essum Aslan, *Klasik Türk Şiirinde Âh* (Adana: Çukurova Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2017).

⁴³ Hamit Dikmen, *Seyyid Vehbi ve Divanının Karşılaştırmalı Metni* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1991), 496.

Aşağıdaki beyitte ise Bursalı Rahmî (öl. 1567), ayrılığın vermiş olduğu ıstıraptan dolayı âh meded ünlemini, eyvah manasında kullanmıştır. Yine bu ünlem ile sorunun giderilmesi için Allah'tan yardım talep etmiştir:

Derd-i hicrân ile kaldum nideyin âh meded

Çâre-sâz ol bana öldüm meded Allâh meded (G.31/1)⁴⁴

Divan şiirinde pek fazla tercih edilmeyen meded âh ünlemi ise hüznün hâkim olduğu manzumelerde yerini almıştır. Eyvah manasını vurgulayan bu ünlem, genellikle mersiyelede veya bir kimsenin vefatına dair düşürülen tarihlerde kullanılmıştır. Şair Hâşimî'nin (öl. 1641 sonrası) aşağıdaki beyti, bahsi geçen hususlara örnek olarak gösterilebilir:

Târihini te'essüfle didi Hâşimî

Rûm'un Kemâl'i gitdi meded âh “ilme” (Tm.36/3)⁴⁵

1.1.2. Ey, Hey ve Yâ Ünlemleriyle Meded Dileme

Meded kelimesi, ünlem ve nida sanatı olarak değerlendirilen ünlemler arasında en fazla “ey!”, “hey!” ve “yâ!” ünlemleriyle bir arada kullanılmıştır. Söz konusu bu kelimelerden ey ünlemi, hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır.⁴⁶ Hey ünlemi, ey ünleminin benzeri olup sadece *h* sesinin tesiriyle daha vurgulu söylenirken yâ ünlemi ise sadece köken itibarıyla diğerlerinden farklıdır.

Meded kelimesi yukarıda bahsi geçen ünlemler ile bir arada kullanıldığı zaman, çoğunlukla yardım anlamının vurgulandığı ve –seslenmenin de desteğiyle– şikâyet veya yalvarma gibi üslupların bu birliktelik üzerinden verildiği görülmüştür. Neticesinde de muhataptan yardım talep edilmiştir. İstisnaları olmakla beraber eserin muhtevası dinî bir hüviyete sahip olduğunda yakarış üslubu öne çıkarken beşerî bir muhtevada ise şikâyet üslubunun tezahür ettiğine şahit olunmuştur.

⁴⁴ Mustafa Erdoğan, *Bursalı Rahmî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 165.

⁴⁵ Oktay Selim Karaca, *Hâşimî Divanı* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 175.

⁴⁶ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 918.

Ey ünleminin meded kelimesiyle birlikteliğine bakıldığında, “*meded ey!*” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Seyrek de olsa “*ey meded!*” görüntüsüyle de ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte Abbas Vesîm'in (öl. 1760) hem kendisini hem de muhatabı övdüğü görülmektedir. Bunu icra ederken meded ey ünlemi vasıtasıyla da yardım talep etmektedir:

Rahm eyle Vesîme meded ey şâh-ı cihânım
Kim ancılayın bende bu dünyada bulunmaz (G.120/5)⁴⁷

Aşağıdaki beyitte ise şair Revânî (öl. 1523-24), gönül ehli olan kişilerin zahit kitlesini alt edemeyeceğinden bahsetmiş ve hem sâkîden hem de hayat bahşeden şaraptan medet ummuştur:

Ehl-i diller döyemez zühd-i nifâk-âmîze
Meded ey sâki meded câm-ı nişât-engîze (G.355/1)⁴⁸

Ey meded ünleminin kullanımına bakıldığında, yine meded ey ünlemi gibi muhataptan yardım istemeye yönelik olduğu görülmüştür. Sadece durumun aciliyetini ve ehemmiyetini vurgulamak amacıyla bu şekilde ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte de Ahmed Bâdî (öl. 1908), zor bir durumundan kurtulmak için Allah'tan yardım istemektedir. Ey meded ünleminin manzumenin başında yer aldığı görülmüş ve yardım hususunun bir an önce açıklığa kavuşturulması arzulanmıştır:

Ey meded yandum meded yâ Rabb meded yâ Hakk meded
Kalmadı sabrum meded yâ hâliku ferd ü ahad
Yâ gıyâsü'l-müstefizin el-gıyâsü ve'l-meded
'Azîm iden cânân değil ez-cism-i cânun-mîreved
El-firâk ü el-firâk ü el-firâk ü el-firâk (Th.2/3)⁴⁹

Hey ünlemiyle meded kelimesi bir araya gelerek “*hey meded!*” veya “*meded hey!*” şeklinde ele alınır. Vurgu ve seslenme gibi unsurların desteğiyle de muhatabın dikkati hedeflenir. Nitekim aşağıdaki beyitte Mu'îdî (öl. 1585-86),

⁴⁷ İbrahim Halil Tuğluk, *Abbas Vesîm Efendi; Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2007), 674.

⁴⁸ Ziya Avcı, *Revânî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 384.

⁴⁹ Özgür Okmak, *Ahmed Bâdî Dîvânı* (Edirne: Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 124.

sevgilinin saçının zehirli bir akrep olduğunu yeni öğrenmiştir. Dolayısıyla da hey meded ifadesiyle sevgilinin dikkatini çekerek yardım talep etmiştir:

Tuymadum agulu 'akreb ise zülf-i siyehün
Hey meded çâre gerek eylemedin kâr bana (G.13/3)⁵⁰

Yakarış ve şikâyet/yerghi üsluplarının bir arada verildiği aşağıdaki beyitte ise Şûhî Bengîzâde (öl. 1683), çokça ağladığı için artık sevgiliye yakın olanın gözyaşları olduğunu ve bundan dolayı da gözyaşlarından yardım istediği görülmektedir:

Tutdı feryâdum cihânı hey meded feryâd-res
Yârisin ey eşk anun sen bâri ol imdâd-res (G.83/1)⁵¹

Meded ey ünleminin –h sesinin vurgusu hariç– bir benzeri olan meded hey ünlemi ile kaleme alınan aşağıdaki beyitte Süheylî (öl. 17. yy.), gönül ülkesinin eziyet eden askerler tarafından işgal altında olduğunu dile getirmiş ve muhataptan bu durumun giderilmesini arzulamıştır:

Meded hey pâdişâhum gel yitiş kim 'asker-i mihnet
Vücûdum milkini yagmaya virdi varsuz kaldum (G.224/4)⁵²

Aşağıdaki beyitte ise Mu'îdî, ayrılıktan dolayı çekmiş olduğu üzüntüyü dile getirmiş ve muhataba seslenerek yardım talep etmiştir:

Çünkü sensüz hâlet-i nez' içredür cânım benüm
Gel yitiş öldüm meded hey derde dermânım benüm (G.289/1)⁵³

Divan şiirinde en çok kullanılan ünlemlerden biri olan yâ ünlemi, meded kelimesiyle de sıklıkla bir arada bulunmuştur. “Meded yâ!” olarak kullanıldığında da kendisinden hemen sonra bir muhatapın geldiği görülmüştür. “Yâ meded!” ünlemi ise yardım konusunu vurgulamak için ele alınmış olup çok fazla tercih

⁵⁰ Gülçin Tanrıbuyurdu, *Mu'îdî Dîvânı* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2012), 62.

⁵¹ Azime Çukurlu, *Şûhî Bengîzâde Dîvânı ve Tahlili* (Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 180.

⁵² M. Esat Harmancı, *Süheylî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 245.

⁵³ Tanrıbuyurdu, *Mu'îdî Dîvânı*, 274.

edilmemiştir. Aşağıdaki beyitte Abdullah Konbul (öl. 1973), mübalağa sanatından da yararlanarak durumunun kötü olduğunu belirtmiş ve Allah'tan yardım istemiştir:

*Uyandı kanımız şimdi figânımız bizim arttı
Meded yâ Rab eriş bize bu hâle cihân ağlar (G.29/2)⁵⁴*

İsyân denizinde boğulmak üzere olduğunu belirten şair Ağa-zâde 'Örfî (öl. 1778), meded yâ ünlemini kullanarak Hz. Peygamber'den ahiret gününde şefaât arzulamıştır:

*Garîk-i bahr-i 'isyânım meded yâ Ahmed-i Muhtâr
Şefâ'at senden olmazsa dil-i 'Örfî mükedderdir (G.99/5)⁵⁵*

Şair Racûlî (öl. 19. yy.) tarafından kaleme alınan ve müteradif kelimelerin sıklıkla kullanıldığı aşağıdaki beyitte yâ meded ünlemi, içinde bulunulan durumdan kurtulmak için ele alınmıştır:

*Âh kim bir âteş-i 'aşk içre düşdüm yâ meded
Hicr-i gam derd ü elem âh u enînim bî-'aded (G.69/1)⁵⁶*

1.1.3. Hây Ünlemiyle Meded Dileme

Başına geldiği kelime veya cümlelerin anlamını kuvvetlendiren⁵⁷ hây ünlemi, meded kelimesi ile bir arada kullanıldığında hayıflanma, şikâyet ve yakınma gibi üsluplar tezahür eder, neticesinde de –derinden de olsa– yardım talep edilir. Diğer ünlem ifadelerine nazaran manzumelerde pek fazla tercih edilmeyen bu kullanım “meded hây!”, “hây meded!” gibi kalıplarda karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki beyitte Mostarlı Hasan Ziyâ'î (öl. 1584), muhataptan arzu etmiş olduğu isteği bulamayınca yakınmış ve bu yakınma hây meded ünlemiyle dile getirilmiştir:

*Kalmadı ben fakîre hây meded
Ne kapunda ricâ ne sende sened (G.56/1)⁵⁸*

⁵⁴ Halil Şen, *Abdullah Konbul ve Divançesi* (Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 69.

⁵⁵ Çağdaş Albayrak, *Ağazâde 'Örfî Divânı* (Edirne: Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 87.

⁵⁶ Esma Karakaş, *Racûlî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı* (Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 126.

⁵⁷ Ayverdi, *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*, 1236.

⁵⁸ Müberra Gürgendereli, *Mostarlı Hasan Ziyâ'î Divânı* (Ankara: KYGM, 2017), 65.

Aşağıdaki beyitte ise şair Hicrî (öl. 1556), âhının ne kadar kuvvetli olduğunu dile getirmiştir. Fakat asıl kudret sahibinin Allah olduğunu bildiğinden dolayı duraksamıştır. Hemen akabinde ise beytin ilk mısraında görülen yakınmanın ve şikâyetin dozu, ikinci mısradaki gücünü kaybetmiş ve Allah'tan hây meded ünlemi vasıtasıyla yardım talep edilmiştir:

Yer gök götürmez oldu sirişkümle âhumı

Hey yeri göğü yaradan Allâh hây meded (G.19/5)⁵⁹

Meded hây ünlemi, anlam ve kullanım itibarıyla hây meded ünlemiyle benzerlik gösterir. Nitekim aşağıdaki beyitte Kavsi'nin (öl. 17. yy.), sevgiliye kavuşamadığı için zor bir durumda olduğu görülmektedir. Bu durumun tezahürü olarak da sevgilinin tutumuna teşbihler yapılmış ve sitem dolu bir edayla yardım talep edilmiştir:

Hicrân sitemi bagrumı kan eyledi ey vâh

Ey dilber-i hercâyî-i hûn-hâr meded hây (Tc.2/9.1)⁶⁰

1.1.4. Vâh Ünlemiyle Meded Dileme

Vâh ünlemi; *acıma, yakınma, esef, yazık, üzüntü, keder, feryat, figan gibi duygu ve düşünceleri dile getirme* konusunda yardımcı olur.⁶¹ Bu ünlem meded kelimesiyle “vâh meded!” veya “meded vâh!” gibi bir bütün oluşturur. Ancak çoğunlukla vâh meded şekliyle ele alınır. Her iki şekilde de endişe ve telaş hisleri göze çarpar. Yukarıdaki ünelemlere göre daha az kullanılmasına karşın manzumelerde, etkili bir anlatıma sahip olduğu söylenilebilir. Nitekim aşağıdaki beyitte Taşlıcalı Yahyâ, *akis* sanatından da yararlanarak içinde bulunan durumdan endişeli olduğunu vâh meded ünlemiyle dile getirmiştir:

Ne günüme tururın âh meded vâh meded

Ki yamanlar eyü oldu eyüler oldu yaman (K.22/14)⁶²

⁵⁹ Ahmet Selam Yiğit, *Hicrî Dîvânı* (Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 182.

⁶⁰ Mümine Çakır, *Kavsi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2008), 1041.

⁶¹ Ayverdi, *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*, 3328.

⁶² Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey Dîvanı*, 95.

Aşağıdaki beyitte ise Esrâr Dede (öl. 1796) hem sevgiliden ayrı kaldığı için hem de onu, sevgiliden ayıran rakipten dolayı dert yanmaktadır:

*Ayırup yardan ağyâr bu şeb râhat idüp
Yüregüm yâreledi vâh meded neyliyeüün (G.175/4)⁶³*

Aşağıdaki manzumede, seyrek bir kullanıma sahip olan meded vâh ünleminin endişe ve telaş hislerini bünyesinde taşıdığı görülmektedir. Şair Ecrî (öl. 18. yy.) tarafından kaleme alınan manzumenin geneli ise *mâsivâ*⁶⁴ ve *vahdet-i vücûd*⁶⁵ kavramlarıyla oluşturulmuş olup okuyuculara nasihat edilmiştir:

*Meded vâh hasretâ vâh firkatâ eyvâhi gam peydâ
Seni dâmâ giriftâr eyledi emmâre-i dünyâ
Tutuldın bir zen-i mekkârenin sevdâsına hayfâ
Melâmet menzilin tutdın ne çâre eyleyem mahzâ
Özin kurtar bu âlâm-ı belâdan câ-be-câ ferdâ
Seni rüsvâ-yı 'âlem etmeğe tahrîs olur cânâ (Müs.1/1)⁶⁶*

Meded kelimesinin “*eyâ!*”, “*hayfâ!*”, “*vây!*” ve bunlara benzer ünlemlerle de bir arada kullanıldığı olmuştur. Ancak söz konusu ünlemler, yukarıdaki örnekler kadar önemli bir yekûn teşkil etmemiştir. Bazen de bir manzumenin redifini oluşturmuşlardır. Yukarıda yer alan ünlemler ise şairlerin dertlerine derman aramak için çıktıkları yolda, kayda değer bir birliktelik oluşturmuşlardır.

1.2. Meded Kelimesiyle Kurulan Terkipler⁶⁷

Terkip kelimesi, *birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme, bu birleşme sonunda meydana gelen şey, bir sanat eserinde şekillerin, renklerin birbirine uygun biçimde düzenlenmesi, kompozisyon, tamlama* gibi anlamları ihtiva eder.⁶⁸ Osmanlı Türkçesinde yer alan birçok kelimeye, Farsça fiil gövdeleri

⁶³ Hasan Ali Kasır, *Esrâr Dede Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Karşılaştırmalı Metni* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1996), 366.

⁶⁴ Mâsivâ: Tasavvufta Allah dışındaki her şey mâsivâdır. Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 320.

⁶⁵ Vahdet-i Vücûd: Varlığın birliği anlamına gelir. Allah'tan başka varlık olmadığının idrak ve şuuruna sahip olmaktır. Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 512.

⁶⁶ Melis Devrim, *Ecrî Dîvânı* (Edirne: Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 25.

⁶⁷ Çalışmada verilen terkiplerin ihtiva ettiği anlamlar, İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2011), adlı çalışmadan alınmıştır.

⁶⁸ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 3169.

eklenerek yeni kelimeler türetilmiştir. Bu birliktelik ise birleşik sıfatların oluşumuna zemin hazırlamıştır.⁶⁹ Meded kelimesi de bu duruma uyarlanan sözcüklerden biri olup *meded-bahş*, *meded-cû/cûy/cûyân*, *meded-hâh*, *meded-res/resân* ve *meded-sâz* gibi terkipler kurularak birleşik sıfatlar oluşturulmuştur.

Meded kelimesinin gerek ihtiva etmiş olduğu anlamlar gerekse işlevselliği ile her zaman kayda değer bir kelime olmuştur. Ancak bu kelime, terkipler ile kurulduğunda sadece yardım ve benzeri manalarla metinlerde yerini almıştır.

1.2.1. Meded-bâhş

Bahş kelimesi, Farsça *bahşîden* filinin geniş zaman çekimidir. Sonuna geldiği kelimelere *ihsan eden*, *veren* anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar. Bu terkip, meded kelimesi ile kurulduğunda *yardım eden*, *yardıma olanak sağlayan* gibi anlamlara gelir. Sözlüklerde yer almayan bu kullanım, manzumelerde de birkaç şair tarafından ele alınmıştır. Ahmed Nesîb Dede'nin (öl. 1629) aşağıdaki beytinde, Allah'ın lütfundan kaynaklanan yardım olmasaydı insanın temiz kalamayacağı ve sevap caddesinin herhangi bir yolcusunun olamayacağı dile getirilmiştir:

Olmaz kimesne râh-rev-i câdde-i savâb

Tâ olmaya Nesîb meded-bahşi lutf-i Rab (G.13/7)⁷⁰

Bosnalı Sâbit (öl. 1712) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise sesini duyuramayan kimselerin muhatabın edeceği yardımla karıncanın bile aslan gibi kükreyebileceğinden bahsedilmiştir:

Meded-bahş-ı nevâ-yı bî-nevâyân olsa te'sîri

Harîf-i şerze-şîr-i ner ider bir nâ-tüvân mûrı (K.21/6)⁷¹

1.2.2. Meded-cû/cûy/cuyân

Cû/cûy kelimesi, Farsça *cûsten* filinin geniş zaman çekimidir. Sonuna geldiği kelimelere *arayan*, *araştıran*, *isteyen* gibi anlamlar katarak Farsça usulüyle

⁶⁹ Hayati Develi, *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2* (İstanbul: Kesit Yayınları, 2013), 129.

⁷⁰ Ahmet Selahattin Hidayetoğlu, *Nesîb Dede Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1996), 291.

⁷¹ Turgut Karacan, *Bosnalı Alaeddin Sabit Divanı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 1991), 231.

birleşik sıfatlar yapar. Bu terkip, meded kelimesi ile kurulduğunda *yardım arayan* anlamına gelir.⁷² Şehdî'nin (öl. 1727) nasihat üslubuyla kaleme aldığı aşağıdaki beyitte, sadece Allah'tan yardım istenmesini tavsiye etmiştir:

*Umûrun Hakka tevîz eyleyüp bu mâsivâdan geç
Meded-cûy ol Hudâdan gayriden imdâdı neylersin (G.129/8)*⁷³

Aşağıdaki beyitte ise Ebubekir Celalî (öl. 1818), hazımsızlık rahatsızlığına çare aramak için Avrupa'ya giden birine karşı uyarıda bulunmuş ve zor bir durumda yardım aramasını dile getirmiştir:

*Za'îfü'l-hazm olub sû-yı Firengistân'a cân atdı
Meded-cûy oldı çünkim başa renc-i imtilâ geldi (Tm.57/5)*⁷⁴

Meded-cû/cûy kelimesinin çoğul şekli olan *meded-cûyân* ise *yardım arayanlar* anlamına gelir.⁷⁵ Abdünnâfi İffet Efendi'nin (öl. 1891) V. Murâd (öl. 1904) için kaleme aldığı aşağıdaki beyitte onun, yardım arayanlara her zaman bu taleplerini karşılayacağından bahsetmiştir:

*Bahr-i gamda komaz elbette meded-cûyânın
Yed-i imdâd-ı eder vâsıl-ı mersâ-yı Murâd (K.52/3)*⁷⁶

Sâkib Dede (öl. 1735) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise Mevlevihane'nin dedikodu hilelerinden uzaklaşmaya çalışan kimselerin huzur bulduğu ve samimiyetle yardım arayanların âdeta bir sığınağı olduğundan bahsedilmiştir:

*Füsûn-ı mekr-i bed-gûdan olur eshâbı âsûde
Meded-cûyân-ı ihlâsa himâdur mevlevî-hâne (K.19/46)*⁷⁷

1.2.3. Meded-hâh

⁷² Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1035.

⁷³ Şeyda Bayındır, *Şehdî Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 360.

⁷⁴ Erdem Sarıkaya, *Ebubekir Celalî Divanı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme* (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 270.

⁷⁵ Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1035.

⁷⁶ Emrah Gündüz, *Abdünnâfi İffet Efendi ve Divanı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2018), 365.

⁷⁷ Ahmet Arı, *Mevlevîlikte Bir Hanedanlık Kurucusu: Sâkib Dede ve Dîvânı* (Ankara: KYGM, t.y.), 133.

Hâh kelimesi, Farsça *hâsten* fiilinin geniş zaman çekimidir. Sonuna geldiği kelimelere *isteyen*, *ister* gibi anlamlar katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar. Bu terkip, *meded* kelimesi ile kurulduğunda *yardım isteyen* anlamına gelir.⁷⁸ Vak'a-Nüvis Râşid Efendi'nin (öl. 1735) *h* sesini tekrar ederek –aliterasyon– oluşturduğu aşağıdaki beyitte, Allah'tan değil de felekten yardım isteyen bir kimsenin, arzularının gerçekleşmeyeceğinden ve nasipsizlik köşesinde öylece kıvranacağından bahsettiği görülmektedir:

Hâh-nâ-hâh olur üftâde-i künc-i hırmân
Çerhden ol ki meded-hâh ola dil-hâh üzre (G.215/6)⁷⁹

Hiz. Peygamber'den başka sığınacak kimsesi olmadığını belirten Şanîzâde Atâullah (öl. 1826) ise kendisinden yardım isteğini şu şekilde dile getirmiştir:

Der-i lutfundan özge bir penâhım yok yokdur 'âlemde
Meded-hâhım cenâbından 'inâyet yâ Resû'l-allâh (G.65/4)⁸⁰

1.2.4. Meded-res/resân

Res kelimesi, Farsça *resîden* fiilinin geniş zaman çekimidir. Sonuna geldiği kelimelere *ulaşan*, *erişen* gibi anlamlar katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar. Bu terkip, *meded* kelimesi ile kurulduğunda *yardım eritirici*, *yardıma yetişen*, *yardımcı*, *imdada yetişen* gibi birçok manayı ihtiva eder.⁸¹ Bu terkip, *meded* kelimesiyle en çok kurulan terkip olarak dikkatleri çekmiştir. Çeşmî-zâde Reşîd (öl. 1770) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte, muhatabın zayıflar için imdada yetişmesinin şanına yaraşacağından bahsedilmiş ve gönüllere ilaç olacağı dile getirilmiştir:

Meded-res olsa revâdur gedâlara keremün
Ki dâdun urmadadur dâ'imâ dile merhem (K.13/13)⁸²

⁷⁸ Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1035.

⁷⁹ Halit Biltikin, *Vak'a-Nüvis Râşid Efendi ve Divanı'nın Tenkitli Metni* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1993), 358.

⁸⁰ Advîye Rabia Çiplioğlu, *Şanîzâde Atâullah ve Divanı* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 152.

⁸¹ Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1035.

⁸² Mustafa Uluocak, *Çeşmî-zâde Reşîd Dîvanı İnceleme ve Tenkitli Metin* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1998), 111.

Hız. Peygamber'den şefaât konusunda yardım istediğini belirten şair Âzîm (öl. 1712), bu talebin karşılanması durumunda mesrur olacağından söz etmiştir:

*Şefâ'at ü keremündür meded-res dil olan
O gün ki mahşeriyân ola vakf-ı hayrânı* (K.2/47)⁸³

Resân kelimesi ise Farsça *resaniden* fiilinin geniş zaman çekimi olup sonuna geldiği kelimelere *eriştiren*, *yetiştiren* ve *ulaştıran* anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar. Bu terkip, *meded* kelimesi ile kurulduğunda *meded-res* terkiбинin barındırmış olduğu anlamları taşır. Nitekim aşağıdaki beyitte Su'ûdu'l-Mevlevî (öl. 1948), kinayeli bir şekilde ayan meclisine şikâyetle bulunup onlardan yardım istemektedir:

*Şikâyet eyleyelüm bâri bezm-i a'yâna
Zevât-ı 'âliye belki meded-resânım olur* (K.1/15)⁸⁴

Diyarbakırlı Azmî (öl. 1831) tarafından kaleme alınan aşağıdaki manzumede ise iktibas sanatından yararlanılarak ahiret gününde Allah'ın kendisine yardım edeceğinden söz etmiştir:

*Olur hâk-i siyeh bir gün hakîre pister ü bâlîn
Yatar ol dâr-ı vahşetde bu cism-i nâz-perverîn
Tahammül edemez tenhâlığa bu bende-i miskin
Meded-resânım ancak sensin ey "mâlikî-yevmî'd-dîn"
Yüzüm kara huzûrunda cevâba iktidârım yok
Ümîd-i 'afvdan özge elimde bir medârım yok* (Msd.2/3)⁸⁵

1.2.5. Meded-sâz

Sâz kelimesi, Farsça *sâhten* fiilinin geniş zaman çekimidir. Sonuna geldiği kelimelere *yapan*, *eden*, *hazırlayan* gibi anlamlar katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar. Bu terkip, *meded* kelimesi ile kurulduğunda *yardım yapan*, *yardım hazırlayan* ve *yardım eden* anlamlarına gelir.⁸⁶ Şeyhülislâm Yahyâ'nın (öl. 1644)

⁸³ Abuzer Dönmez, *Âzîm Divanı* (Malatya: İnönü Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 126.

⁸⁴ İşler, *Su'ûdu'l-Mevlevî Dîvânı*, 154.

⁸⁵ Mehmet Duymaz, *Diyarbakırlı Azmî ve Divançesi* (Ankara: Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 211.

⁸⁶ Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1035.

sevgiliden yakındığı aşağıdaki manzumede, sevgilinin dudağının şerbeti hayat kurtarmada yardımcı olacağından bahsetmiş ama bunun gerçekleşmediğinden yakınmıştır:

*'Âşık-ı şeydâya dil-ber iltifât eyler velî
Cân mezâkına sözün kand-ı nebât eyler velî
Şerbet-i la'lin meded-sâz-ı necât eyler velî
Leblerinden mürde-dil kesb-i hayât eyler velî
Neyleyim ammâ yine ol gamzeler dil-dûzdur (Th.1/5)⁸⁷*

Aşağıdaki beyitte ise Azmizâde Hâletî (öl. 1631), sevgilinin merhamet merheminin kendisine şifa kaynağı olduğunu vurgulayarak *meded-sâz* terkinin sözlüklerde bulunmayan ancak bağlamsal olarak *şifa veren* anlamıyla kullanıldığı görülmektedir:

*Merhem-i merhameti bana meded-sâz oldu
Zahm-ı şemsîr-i sitem eylemeden cânuma kâr (K.18/19)⁸⁸*

Meded kelimesiyle; -âmîz, -fermâ, -fersâ, -gîr, -rân ve -yâb gibi terkipler de kurulmuştur. Ancak bu terkipler, vezin gereği ya da bağlama daha uygun olduğu için meded kelimesiyle kurulmuş olmalılardır. Zira bu istisnai kullanımlara ne sözlüklerde ne de başka şairlerin şiirlerinde rastlanılmıştır. Sadece aşağıda verilen beyitlerde geçen bu durum için meded kelimesiyle başka terkiplerin de kurulabileceği söylenilebilir:

*Kopan o el-meded-âmîz na'ralardan o dem
Amân o gamzeden oldu tamam ona târîh (Tm.66/5)⁸⁹*

*Ey Hızr-ı meded-fermâ yâ Hazret-i Mevlânâ
Yâ zât-ı kerem-peymâ yâ Hazret-i Mevlânâ (G.23/1)⁹⁰*

Ki nâgehan eser giryehâ-yı peyderpey

⁸⁷ Hasan Kavruk, *Şeyhülislam Yahya Dîvânı* (Ankara: KYGM, t.y.), 20.

⁸⁸ Bayram Ali Kaya *Azmizâde Hâletî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 119.

⁸⁹ İbrahim Akyol, *Hanyalı Kâmî ve Dîvânı* (Ankara: Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 211.

⁹⁰ Cemal Aksu, *İbrahim Hanîf Divanı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 113.

Yetişdi 'âşık-ı zârâ olup meded-fersâ (K.1/39)⁹¹

Haste câne varta-i gamda meded-gîr olmağa

Mim agzunla nigârâ iki dâlundür senün (G.233/3)⁹²

Bu vakt-ı ibrihâcı sebt için mecmû'a-i dehre

Elimde hâme-i endişe eylerken meded-rânı (Tm.46/17)⁹³

Eger 'avnundan olmazsam meded-yâb

Beni gark-âb eyler gussa-i hâb (M.7890)⁹⁴

Klasik Türk Edebiyatında meded kelimesi, genellikle yalın haliyle tercih edilmiştir. Ancak bu kelimeye, kendisinden önce veya sonra Arapça, Farsça ve Türkçe ekler de ilave edilmiştir. Fakat *el-*, *bî-*, *-gâh*, *-kâr*, *-kârî* gibi ekler dışındaki örnekleri sınırlıdır. Adı geçen bu beş ek, tıpkı terkiplerde olduğu gibi yardım manasının vurgulanması için meded kelimesine ilave edilmiştir. Söz konusu bu eklerden *el-* takısı, Arapça olup eklendiği kelimelere belirleyicilik katar.⁹⁵ Aşağıdaki beyitte Afyonkarahisarlı Şâir Ali Feyzî (öl. 1893), Allah'a dua ederek O'nun, kulu olabilmesi için yardım istemiştir:

Maksadım 'arz-ı 'ubûdun ile ancak du 'â

El-meded eyle kabul bâbında 'abd-ı kemteri (K.1/21)⁹⁶

Benderli Cesârî (öl. 1829) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise şikâyet ve yakınma üslupları, *el-meded* kelimesi üzerinden verilmiş ve akabinde de yardım istenmiştir:

'Adl ile dâd eyleyüp ol matla'-ı ahvâlûme

Çâresiz kaldum Cesârî hey meded âh el-meded (G.140/5)⁹⁷

⁹¹ Fatma Zehra Kavukçu, *Râmî Dîvânı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2000), 17.

⁹² Süreyya Uzun, *Üsküdarlı Aşkî Divanı Tenkitli Metin, Nesre Çeviri ve 16. Yy. Osmanlı Hayatının Divandaki Yansımaları* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 450.

⁹³ Fatih Polat, *Râmî Mehmed Efendi Dîvânı* (Ankara: , Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi2003), 184.

⁹⁴ Lamiî Çelebi, *Ferhâd ile Şirîn* haz. Hasan Ali Esir, (Ankara: KYGM, t.y.), 181.

⁹⁵ Develi, *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu* 2, 159.

⁹⁶ Yusuf İlgar, *Afyonkarahisarlı Şâir Ali Feyzî* (Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 3.

⁹⁷ Yasemin Akkuş, *Benderli Cesârî'nin (ölüm: 1829) Dîvânı ve Dîvânçesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Doktora Tezi, 2010), 478.

Farsça bir ek olup kendisinden sonra gelen kelimelere yoksunluk manası katan -bî eki, meded kelimesinin başına geldiğinde *yardımsız, yardıma muhtaç olan* gibi anlamlara gelir. Aşağıdaki beyitte Hâfız-Zâde Seyyid Mehmed Sa'dî (öl. 1693), yardıma muhtaç olanların yardımcısı olarak Hz. Peygamber'i gördüğünü dile getirmiştir:

Meded-i bî-mededân ya 'nî Resûl-i Muhtâr
Ki yeter kâffe-i 'âleme kemter nazarı (K.2/8)⁹⁸

Aşağıdaki beyitte ise şair Hâmî (öl. 1892), günahlarının yükünden dolayı belinin büküldüğünü dile getirmiş ve yardıma muhtaç bir konumda olduğu için de Allah'tan af dilemiştir:

Bir terahhum kıl bana ey cürm-bahş u 'ayb-pûş
Bî-meded kaldım ham itdi kaddimi bâr-ı günâh (G.244/2)⁹⁹

Farsça ve Arapça kelimelerin sonuna gelerek yer ve zaman bildiren -gâh eki, türemiş isimler yapar.¹⁰⁰ Bu ek, meded kelimesiyle bir arada bulunduğu genellekle *yardım yeri* değil de *yardım zamanı* anlamına geldiği görülmüştür. Aşağıdaki beyitte Mekkî (öl. 1797), Allah'tan yardım zamanının uzatıldığını belirterek şükür ve dua için kendisine tavsiyede bulunmuştur:

Mekkiyâ tasdî'i ko hamd ü du'â hengâmıdır
Hazret-i Hak'dan erişdi bir meded-gâh-ı medîd (Tm.5/9)¹⁰¹

Himmetzâde Abdullah (öl. 1710) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise bir yardım ile kendisinin kurtarılacağından bahsedilmiştir:

Kurtarıben nâ-çîzi meded-gâh olmagıla
Ol günde ki ser-cümle verâ rûy-ı kademdür (K.10/40)¹⁰²

⁹⁸ Hasan Ali Esir, *XVII. Yüzyıl Şairlerinden Hâfız-Zâde Seyyid Mehmed Sa'dî Çelebi ve Divanı* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 2013), 113.

⁹⁹ Âdem Altay, *Hâmî Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 396.

¹⁰⁰ Ayverdi, *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*, 1006.

¹⁰¹ Gürcan Karapanlı, *Mekkî Divanı ve Tahlili* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 186.

¹⁰² Abdülmecit İslamoğlu, *Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu'ût'u* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 92.

Farsçada birleşik kelimeler yapan -kâr eki ise sonuna eklendiği isimlere -li, -ci ekleri ve *eden, edici* kelimeleri gibi faillik ve sahiplik manası katar.¹⁰³ Bu ek, *meded* kelimesine ilave edildiğinde *yardımcı, yardım elini uzatan* gibi anlamlara gelir.¹⁰⁴ *Meded-kâr* kelimesi, tıpkı *meded-res* terkibi gibi manzumelerde sıklıkla yerini almıştır. Aşağıdaki beyitte Feyzî-i Kefevî (öl. 1614) muhataptan, dua ehli için yardımcı olmasını *meded-kâr* kelimesiyle dile getirmiştir:

Rûhın erbâb-ı münâcâta mededkâr eyle

Kesme âsârını tâ haşre degin var eyle (Tb.1.5/8)¹⁰⁵

Aşağıdaki beyitte ise Ârif Süleyman (öl. 1769), muhatabın lütuf dolu rüzgârla gelip yardım ettiğinden söz etmiştir:

Yetişdi felek ümîdi olup meded-kârı

Bu garka-gehde nesîm-i 'inâyet-bârı (K.9/1)¹⁰⁶

Yukarıda bahsi geçen -kâr ekine nispet eki ilave edilerek kullanılan -kârî eki ise *meded* kelimesine ilave edildiğinde *yardımcılık, yardımseverlik* gibi anlamlara gelir.¹⁰⁷ Şair Kadrî (öl. 1671) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte, Allah'ın yardımı/yardımseverliği sayesinde kendisinin, bir makama ulaştığını dile getirmiştir:

İrüşüp sun 'ı meded-kârî-i Feyyâz-ı ezel

Eyledi 'izz u şeref bana o dem istikbâl (K.1/6)¹⁰⁸

Aşağıdaki beyitte ise Fâik Mahmûd (öl. 1715), kötü şans getiren feleğin yardımına gerek olmadığını, çalışan kimsenin muradına ereceğinden bahsetmiştir:

Meger tevîk ola sâ 'î vusûl-ı matlaba yohsa

Mededkârî-i şahs-ı baht-ı bed-ahterden el çekdük (G.77/4)¹⁰⁹

¹⁰³ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 1586.

¹⁰⁴ Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1035.

¹⁰⁵ Muvaffak Eflatun, *Feyzî-i Kefevî Dîvânı: Tahlil-Metin* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2003), 292.

¹⁰⁶ Mustafa Tankuş, *Ârif Süleyman Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 74.

¹⁰⁷ Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 1035.

¹⁰⁸ Mehmet Külahlıoğlu, *Kadrî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvanı'nın Transkripsiyonlu Metni* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 3.

¹⁰⁹ Fatma Koçak, *Fâik Mahmûd ve Dîvânı* (Ankara: Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 161.

1.3. Meded Kelimesinin Yardım Manasındaki Müteradifleri

Bazı kelimeler yazılışları farklı olsa da ihtiva ettiği anlamlar bakımından aynı tasnife tabi tutulurlar. Bu tarz sözcükler için de *eş anlamlı* ya da *anlamdaş/müteradif* kavramları kullanılır. Ancak bu durum, tartışmaya açık bir vaziyettedir. Zira dilde, eş anlamlılık diye bir durum söz konusu değildir. Dildeki eş anlam hususu için Vecihe Hatipoğlu, “siyah” ve “kara” sözcükleri yazılışları farklı olsa da hemen hemen aynı manayı ihtiva ettiğini, ancak dilimizde yer edinen “kara talih” tabiri yerine “siyah talih” demenin yanlış olduğunu¹¹⁰ bildirir. Kısacası bu husus için o dilin zengin bir kelime havuzuna sahip olduğunu söylemek yeterli olacaktır.

Osmanlı Türkçesinde, yardım veya bu manadan türetilen birçok kelime mevcuttur. Bu tarz sözcükler, meded kelimesiyle müteradif olarak görülse de her birinin cümle içerisindeki kullanım esasları farklılık arz edebilir. Ancak meded kelimesinde olduğu gibi yardım manasını karşılayabilme özelliklerine sahip oldukları da söylenilebilir. Bu çalışmada, divanların ve bilhassa sözlüklerin incelenmesi suretiyle yardım veya bu manadan türetilen 50'yi aşkın kelime tespit edilmiştir. Tespit edilen kelimelere, birtakım eklerin veya yardımcı fiillerin eklenmesiyle de bu kelimelerin sayılarının arttırılabilmesi mümkündür. Söz konusu kelimelere bakıldığında ekseriyetle Arapça kökenli olduğu, Farsça ve Türkçe kökenli kelimelerin ise sayıca daha az yer kapladığı görülmüştür. “م د ن” kökünden türetilen meded, imdâd, istimdâd ve mümidd kelimelerinin de dâhil olduğu sınıflandırma ise şu şekildedir:

“غ و ن” kökünden türetilen kelimeler:¹¹¹ *Gavs*; “yardım veya yardım istemek için bağırma”, *istigâse*; “yardım isteme”, *igâse*; “yardım yapma, destekleme”, *gıyâs*; “yardım”, *mugîs*; “yardımda bulunan”, *müstegâs*; “yardım ve destek istenen kimse”, *müstegîs*; “yardım talep eden”, *müstegîsîn*; “yardım isteyenler”.

¹¹⁰ Vecihe Hatipoğlu, “Eş Anlamlı Sözcük Var mıdır?” *Türk Dil Dergisi*, Sayı 229, (1970): 10.

¹¹¹ Âsım, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, c.1, 878-879.

“ظ ه ر” kökünden türetilen kelimeler:¹¹² *Müzâhir*; “destekçi, yardımcı”, *müzâheret/muzâheret*; “destekleme, yardım etme”, *zahîr*; “destek olan, yardımcı”, *zihar*; “karşılıklı yardımlaşma”, *istizhâr*; “destek olma, yardım isteme”.

“ن ص ر” kökünden türetilen kelimeler:¹¹³ *Nasr*; “yardım, destek, üstünlük”, *nâsır/nasîr*; “yardım eden, yardımcı”, *nussâr/nusarâ/ensâr*; “yardımcılar”, *nusret*; “yardım, Allah'ın yardımı ve desteği, üstünlük ve zafer”, *istinsâr*; “yardım isteme, destek bekleme”, *tenâsur*; “yardımda bulunma, yardımlaşma”, *münâsara*; “yardımlaşma”, *müstansır*, “yardım dileyen”, *mansûr*; “Allah'ın yardımına nail olmuş kimse”.

“ع و ن” kökünden türetilen kelimeler:¹¹⁴ *Avn*; “yardım, destek”, *a'vân*; “yardımcılar”, *isti'âne*; “yardım isteme, destek talep etme”, *i'âne/i'ânet*; “yardım”, *te'âvün*; “yardımlaşma”, *mu'âvenet*; “yardım”, *mu'âvin*; “yardım eden”, *ma'ûn*; “yardım”, *mûsta'in*; “yardım isteyen”, *mu'in*; “yardımcı”, *inâyet*; “iyilik, lütuf, yardım etmek”.¹¹⁵

Yukarıdaki Arapça kökenli kelimelerden başka *amân/emân/el-amân/el-emân*, *himmet* ve *himem* gibi kelimeler de yardım manasında kullanılmıştır. *Medâr olmak*, *evşâz*, *hîlf*, *isnâ'*, *istirah*, *irfâd*, *isticâre*, *istirfâd*, *isti'tâf*, *mu'âzîd*, *mu'tazîb*, *muvâlât*, *müsânede* gibi kelimeler ise *destek*, *destek olma*, *desteklemek* –bazen de yardım etmek– gibi yardım manasına yaklaşan kelimeler oldukları için bu tasnif genelinde değerlendirilebilmesi mümkündür. Bu kelimelere ek olarak Türkçe kökenli kelimelerden; *yetiş-*, *yardım*, *yardak* ve *yarıcı* gibi kelimeler kullanılırken Farsça kökenli kelimelerden ise *feryâd*, *figân/efgân*, *dest-gîr*, *dest-yâri*, *dâd*, *dâd-res*, *feryâd*, *pehlu-dâr*, *yâr*, *yârî*, *yâr-mend*, *yâr-res*, *yâver* gibi kelimeler, Osmanlı Türkçesinde yardım veya bu manadan türetilen kelimeler arasında yerlerini almışlardır.¹¹⁶

¹¹² Âsım, *Kâmûsü'l-Muhît Tercümesi*, c.3, 2151-2155.

¹¹³ Âsım, *Kâmûsü'l-Muhît Tercümesi*, c.3, 2368-2370.

¹¹⁴ Âsım, *Kâmûsü'l-Muhît Tercümesi*, c.6, 5445-5447.

¹¹⁵ Kelimelerin ihtiva etmiş olduğu anlamlar: İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (Ankara: Yargı Yayınevi, 2012) adlı çalışmadan alınmıştır.

¹¹⁶ Bahsi geçen kelimeler: İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, (Ankara: Yargı Yayınevi, 2012) ve İlhan Ayverdi, *Asırlar Boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011) adlı sözlüklerin taranmasıyla alınmıştır.

Günümüz Türkçesinde ise *meded* sözcüğü, *yardım* ve seyrek de olsa *imdat* kelimeleriyle karşılanmaktadır. Bazen de *medet ummak* ifadesiyle canlılığını sürdürmektedir. Meded kelimesinin Türk dünyasındaki karşılıkları ise şu şekildedir: Azerbaycan Türkçesinde, *mädäd*, Başkurt Türkçesinde; *yarzam*, Kazak Türkçesinde; *medet*, *medev*, *demey*, Kırgız Türkçesinde; *cardam*, *kömök*, Özbek Türkçesinde; *mädäd*, *yardam*, *kömäk*, Tatar Türkçesinde; *yärdäm*, Türkmen Türkçesinde; *kömek*, *goldav*, *medet*, Uygur Türkçesinde ise *mädät*, *yardäm* ve *kömäk*'tir.¹¹⁷

Osmanlı Türkçesinde yardım istemek için birçok kelimenin olması tesadüfi değildir. Öyle ki Arapça, Farsça ve Türkçenin bir araya gelmesiyle oluşan Osmanlı Türkçesinin zengin bir dil olmasının yanı sıra insan tabiatının çoğu zaman bir noksanlığı teşkil edebilecek bir konumda bulunması, bu durumun başlıca sebeplerindendir. Zira bu noksanlığı veya güçsüzlüğü tarif etmek için; *gam*, *keder*, *yeis*, *melâl*, *ıstırap*, *hüzün*, *kahır*, *efkâr*, *dert*, *tasa*, *mihnet*, *elem* gibi kelimeler kullanılmış olup bu kelimelerin getirmiş olduğu güçsüzlük hissiyatını bertaraf etmek için de; *meded*, *imdâd*, *istimdâd*, *amân*, *gavs*, *gıyâs*, *istigâse*, *nusret*, *nasîr*, *himmet*, *'avn*, *inâyet*, gibi kelimeler türetilip kullanılmıştır.

Aşağıda başlık olarak verilen kelimeler, bir sonraki bölümde değinilecek olan meded-nâme manzumelerinin rediflerini, sıklıkla oluşturan kelimeler olmasından dolayı incelemeye tâbi tutulmuştur.

1.3.1. Amân/Emân/El-amân/El-emân

Amân sözcüğü, meded kelimesinin müteradifleri arasında ona en çok benzeyen kelimelerden biridir. Tıpkı meded kelimesi gibi ele alınan bu sözcükle başta yardım isteme olmak üzere çeşitli duygu ve düşünceler, kolaylıkla dile getirilmeye çalışılmıştır. Tasavvufta ise amân sözcüğü, herhangi bir kişiden –Hz. Peygamber gibi– nida yoluyla yardım istemek için kullanılmıştır.¹¹⁸ Bu sözcüğün ele alınmış olduğu metinlerde bir muhatabın olduğu, o muhataba da belirli arzu ve isteklerin sunulduğu görülmüştür. Öyle ki aşağıdaki manzumede Seyyid Murâdî

¹¹⁷ Ahmet Bican Ercilasun vd. *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991), 570-571.

¹¹⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 146.

(öl. 1541 sonrası), sevgilinin güzellik unsurları karşısında acı çektiğini ifade ederken el-amân kelimesini, şikâyet/yeri ve yakarış üsluplarıyla bağdaştırarak kullanmış ve sevgiliden bu durumun hafifletilmesi için yardım talebinde bulunmuştur:

*Zülfünün zencîrine sayd oldı cân u dil hemân
Gamzenün cellâdı hod bir lahza hiç virmez emân
Ben gulâm-ı kemtere rahm eyle iy kaşı kemân
Dil-rubâcığum efendüm gözleründen el-amân (Mr.207b/1)¹¹⁹*

Senîh-i Mevlevî (öl. 1900) tarafından kaleme alınan ve dinî bir hüviyete sahip olan aşağıdaki kıt'ada el-emân kelimesi, meded kelimesiyle aynı anlamda olup Albûlkadir Geylânî'den (öl. 1166) manevi istimdat talep etmek için kullanılmıştır:

*Çün olmuş hıttâ-ı câh-ı tecellî-gâh-ı mülhak
Zemîn ü âsumân kevn ü mekân yâ gavs-ı Geylânî
Dahîl-i dergeh-i ihsân kim 'âlem-i dahîlindir
Meded yâ bâz-ı eşheb el-emân yâ gavs-ı Geylânî (Kt.2)¹²⁰*

Aşağıdaki murabbada yer alan el-amân kelimeleri ise şikâyet, endişe, telaş, korku, rica ve yalvarma gibi birçok anlama gelebilecek şekilde ele alınmışlardır. XVI. asır şairlerinden Nâtîkî'nin (öl. 16. yy.) kaleme aldığı aşağıdaki dörtlükte Allah'a, günahlardan kurtulup sahih bir kul olma arzusu dile getirilmiştir:

*El-amân ey bahr-ı cûd ü fazl ü ihsân el-amân
Kaddimi ham eyledi kahr ile devrân el-amân
El-amân ey melce-i erbâb-ı 'irfân el-amân
Dûd-ı âhımdan karardı çarh-ı devrân el-amân (Mr.2/1)¹²¹*

1.3.2. Gıyâs/El-gıyâs

Meded kelimesinin bir diğer muadil müteradifi ise gıyâs sözcüğüdür. Bu sözcük, tıpkı meded ve amân kelimeleri gibi kullanılmaya çalışılmıştır. Ancak gıyâs

¹¹⁹ Gül Gönültaş, *Divan-ı Murâdî (Muhabbetnâme-i Seyyid Murâdî)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 219.

¹²⁰ Ercan Okyay, *Senîh-i Mevlevî Divanı* (Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 57.

¹²¹ Sait Özer, *Nâtîkî Divânı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 215.

sözcüğünün bir dua kalıbı olarak yani *yâ gıyâse'l-müstegîsin* şeklinde kullanıldığı da görülmüştür.¹²² Öyle ki aşağıdaki manzumede Kefeli Mustafa Müdâmî (öl. 1540), yapmış olduğu günahlardan dolayı Allah'a dua ederek ondan yardım talebinde bulunmuştur:

Kârum hatâdur yâ Gıyâse'l-müstagîsin el-gıyâs
Pîşem riyâdur yâ Gıyâse'l-müstagîsin el-gıyâs
Gerçi agardı mûy-ı ser gönlüm karası gitmedi
Fikrüm hevâdur yâ Gıyâse'l-müstagîsin el-gıyâs (N.2)¹²³

Şair Kâ'imî (öl. 1690) tarafından kaleme alınan ve nasihat üslubunda olan aşağıdaki beyitte, dert ehline yardım edecek kişinin Allah olduğundan bahsedilmiştir:

Ey gönül derd ehline Hak'dur gıyâs
Ol münezzeh 'ayn-ı mutlakdur gıyâs (G.228/1)¹²⁴

El-gıyâs kelimesi üzerinden şikâyet, –derin anlamda– yardım isteme ve hüznün gibi anlamların verildiği aşağıdaki beyitte Kıratoğlu Emin (öl. 1934), sevgilinin tavırlarından dolayı içinde bulunduğu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

Sînemi yandırdı gam gönlüm perişân eyledi
Ağlamakdan oldu çeşmânım kızıl kan el-gıyâs (G.18/6)¹²⁵

1.3.3. Himmet

Himmet sözcüğü; *yardım, ihsan, çalışma, gayret, emek ve manen büyük kimselerin, dilediklerini yerine getiren manevi yardımı* gibi birçok manayı ihtiva eder.¹²⁶ Tasavvufta ise *bir olgunluk hâli veya kulun bir şeyi elde etmek üzere kalbinin bütün gücüyle Hakk'a yönelmesi* anlamını taşır.¹²⁷ Meded kelimesinin yardım manası esas alındığında, himmet kelimesinin de bu manayı karşılayabildiği

¹²² Yardım dileyenlere yardım eden Allah'ım bize de yardım eyle.

¹²³ Nilüfer Kol, *Kefeli Mustafa Müdâmî Divânı* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 307.

¹²⁴ Mehmet Uğur Aydın, *Kâimi Divânı Transkripsiyonlu Metni ve Tahlili* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 418.

¹²⁵ Mehmet Veysi Dörtbudak, *Kıratoğlu Emin Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 54.

¹²⁶ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 1293.

¹²⁷ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 217.

görülmüştür. Ancak himmet kelimesi gayret anlamı dışında, yardım manasıyla ele alındığı zaman, ekseriyetle dinî muhtevalı manzumelerde kullanılmış olup bazen de herhangi bir devlet adamından yardım talep edilmesi için ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte şair Behrî'nin (öl. 18. yy.), manen yardım sahibi muhatabı övdüğü görülmektedir:

Hâde-yi kenz-i hidâyet mahzen-i cûd u kerem
Âsitânından diler himmet kamu şâh [u] gedâ (K.13/3)¹²⁸

Şair Kâ'imî tarafından kaleme alınan aşağıdaki dörtlükte ise din büyüklerinin yardımı ve gayretleri sayesinde Allah'ı zikredebildiklerinden bahsedilmiştir:

Bunda meclis var rızâ-yı Hakk'îçün
Gerçek erler himmetinde hû dirüz
Gayret-i Hak mâhı Ahmed şakkiçün
İmdi üçler himmetinde hû dirüz (Mr.129/1)¹²⁹

Aşağıdaki beyitte Edincikli Ravzî (öl. 1600 sonrası), padişaktan maddi ve manevi istimdat talep etmiştir. Bunu icra ederken padişahı, bir din büyüğü gibi görüp ondan himmet kelimesini kullanarak yardım istemesi ise dikkat çekicidir:

N'ola ben bendesine kılsa o şâh-ı cihân himmet
Gedâya idegelmişdür begüm 'Osmâniyân himmet (G.130/1)¹³⁰

1.3.4. İmdâd/İstimdâd

İmdâd sözcüğü, meded kelimesiyle kökteş olan ve manzumelerde bir arada kullanıldıkları zaman, iştikak sanatına zemin hazırlayan bir kelime olmuştur. Bu sözcük gerek dinî gerekse beşerî muhtevalı manzumelerde, muhataba karşı yardım çağrısında bulunmak için ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte Ömer Hulûsî (öl. 1862), Allah'a ulaşmak isteyen kişiler için tarikat şeyhlerinden yardım istemeleri konusunda nasihat etmiştir:

Hakkı irşâd isteyenler istesün pîrinden imdâd

¹²⁸ Muhittin Turan, *Behrî Dîvânı* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 229.

¹²⁹ Aydın, "Kâimi Dîvânı", 269.

¹³⁰ Yaşar Aydemir, *Ravzî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 184.

*Evliyâlar bende bunda birbiri birinden imdâd (G.96/1)*¹³¹

Hâfız Mehmed Tâhir (öl.1795) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise sevgilinin ne kadar zalim olsa da en nihayetinde âşığa yardım edeceğinden bahsedilmiştir:

*O şûhun kâr-ı vaslı bir söze kaldıysa ey Fâzıl
Dehânum itmese elbet ider şîrîn-zebân imdâd (G.56/5)*¹³²

Gözyaşlarından medet uman şair Nehcî (öl. 1680), çeşitli kavramlardan yardım isteyerek zor durumdan kurtulmayı amaçlamıştır:

*Ey giryeye-yi gam meded meded imdât it
Bu mahbes-i kayddan bizi âzâd it
Sen seyl-i sirişk cismi yık cân u dili
Ey sarsar-i tünd-i âh sen ber-bâd it (R.427)*¹³³

İstimdâd sözcüğü ise çoğunlukla dinî-tasavvufî metinlerde yerini almış olup *tarikât ehlinin şeyhlerinden veya ölü velilerin ruhlarından yardım istemek* için kullanılan bir sözcük olmuştur.¹³⁴ Manzumelerde, tek başına yardım istemek için kullanılan bir kelime olsa da çoğunlukla dinî-tasavvufî manzumelerin geneline verilen bir isim veya bu manzumelerin başlığını oluşturan bir kelime olmuştur. Aşağıdaki beyitte Rıf'at Mehmed Karşlı (öl. 1893), masîvâya daldığını belirtmiş ve akabinde de Allah'tan yardım talep etmiştir:

*Sivâ tutdı girîbânâm İlâhî senden istimdâd
Meded hâl-i perîşânâm İlâhî senden istimdâd (G.10/1)*¹³⁵

Nevşehirî Sıyâmzâde Hasan Hamdî (öl. 1878 sonrası) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise Hz. Peygamber'den şefaât konusunda yardım istenmiştir:

¹³¹ Mehmet Şamil Baş, *Ömer Hulûsî ve Dîvân'ı* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2013), 244.

¹³² Mehmet Atacan, *Hafız Mehmet Tahir Efendi Divanı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 140.

¹³³ Üzeyir Aslan *Nehcî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 311.

¹³⁴ Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 194.

¹³⁵ Akın Akıncı, *XIX. Yüzyıl Şairi Rıf'at Mehmed Karşlı Dîvânı* (Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 76.

Şehen-şâh-ı cihân sâhib- 'atâsın senden istimdâd
Diler dil da'imâ eyle efendim şâh-ı dîn imdâd (G.108/1)¹³⁶

Günahlarını itiraf edip Allah'tan yardım isteyen şair Abdünnâfi İffet, kimseden destek gelmeyince Allah'a sığınıp ondan af dilemiştir:

İ'tirâf-ı cürm ile etdim huzûra ilticâ
Bildim ancak bâb-ı lutfundur cihânda mültecâ
Nâfi'-i güm-geşte hâli kıl sezâ-vâr-ı 'atâ
Kimseden imdâd-ı istimdâd gelmez yâdıma
Ey benim feryâd-res Rabbim yetiş imdâdına (Muh.15/5)¹³⁷

1.3.5. İnâyet

Tasavvufta, *Allah'ın kuluna yardım ederek onu koruması* anlamını taşıyan inâyet sözcüğü,¹³⁸ Klasik Türk Edebiyatının mahsullerinde de sıklıkla kullanılan bir kelime olmuştur. Bu kelimenin içermiş olduğu lütuf, ihsan ve iyilik gibi anlamlar, yardım isteme üzerinden verilmiş olup neticesinde de muhatabın dikkatini çekmek ve yardım talebinin gerçekleşmesi amaçlanmıştır. İstisnaları olmakla beraber bu kelimenin geçtiği manzumelerde öğüt, övgü ve yakarış gibi bağlamsal ifadelerin tezahür ettiği görülmüştür. Nitekim aşağıdaki beyitte Mâhir Abdullah (öl. 1710), gönlüne nasihatte bulunmuş ve Allah'a sığınıp başka bir kimseden ümit ve yardım istememesi gerektiğini dile getirmiştir:

Gel ey gönül der-i Mevlâya ilticâ eyle
Ne gayrıdan sana ümmîd ü ne 'inâyet var (G.94/6)¹³⁹

Aşağıdaki beyitte ise Nâbî (öl. 1712), kendisine yardım eden muhatabı övdüğü ve dua ettiği görülmüştür:

Allâh mu'ammer ide seni hem vezîrünü
Kim açdı rûy-ı cânuma bâb-ı 'inâyeti (K.16/107)¹⁴⁰

¹³⁶ Ferhat Mayda, *Nevşehîrî Sıyâmszâde Hasan Hamdî Dîvânı* (Nevşehir: Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 176.

¹³⁷ Gündüz, *Abdünnâfi İffet Efendi ve Divanı*, 576.

¹³⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 242.

¹³⁹ Hasibe Kayhan, *Mâhir Abdullah* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi 1999), 237.

¹⁴⁰ Ali Fuat Bilkan, *Nabî'nin Türkçe Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1993), 108.

Kâşif Es'ad (öl. 1699) tarafından kaleme alınan aşağıdaki beyitte ise Allah'a yakın olmak ve mâsivâdan uzaklaşmak için yine Allah'a yakarıшта bulunulmuştur:

Bizi senden cüdâ itme 'inâyet eyle sultânım
Mutî'-i mâ-sivâ itme 'inâyet eyle sultânım (G.339/1)¹⁴¹

1.3.6. Yetiş

Yetişmek kelimesi, *ulaşmak*, *vasıl olmak*, *tamamlamak*, *vaktinde bulunmak*, *uzanabilmek*, *yeterli olmak*, *aynı seviyeye erişebilmek*, *yardım etmek*, *büyümek* gibi birçok manayı ihtiva eder.¹⁴² Divan şiirinde genel olarak bu sözcük, zor bir durumun giderilmesi için muhataba karşı yardım çağrısı yapmak amacıyla kullanılır. Ancak bu kelimenin diğer anlamları da manzumelerde yerini almıştır. Yetişmek kelimesi, dinî muhtevalı manzumelerde Hz. Alî, Hz. Hızır ve tarikat şeyhlerinden yardım talep etmek için kullanılırken beşerî muhtevalı manzumelerde ise sevgili ve devlet adamları için ele alınmıştır. Aşağıdaki dörtlükte Hüdâyî-i Kadîm (öl.1584), Hz. Hızır'a teşbihler yaparak övdüğü ve ondan yardım istediği görülmüştür:

Kevkeb-i burc-ı sa'âdet mâh-ı tâbânım Hızır
La'l-i nâbı cân u dil derdine dermânım Hızır
Zulmet-i gamda koma ey nûr-ı Yezdânım Hızır
Gel yetiş ey la'l-i nâbı âb-ı hayvânım Hızır (Mr.6/1)¹⁴³

Medhî (öl. 1618 sonrası) tarafından kaleme alınan aşağıdaki kıt'ada ise gamdan dolayı baş ağrısı çeken şair, sâkîye seslenerek yardım çağrısında bulunmuştur:

Gam humârı beni öldürdi yetiş ey sâkî
Kanı şol kan olacak bâde-i gül-fâmı getir
Nice bir nûş ideyin zehr-i gam-ı devrânı
Çekerin n'ola gerek câm-ı ser-encâmı getir (Kt.3)¹⁴⁴

¹⁴¹ Enes İlhan, *Kâşif Es'ad Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2015), 534.

¹⁴² Ayverdi, *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*, 3462.

¹⁴³ Mehmet Demiralay, *Hüdâyî-i Kadîm (16. yy) ve Dîvânı İnceleme-Tenkidli Metin* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 91.

¹⁴⁴ Nezihe Seyhan, *Mehdî Divanı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Doktora Tezi, 2000), 618.

Aşağıdaki manzumede ise Bahtî mahlasını kullanan Sultan I. Ahmed (öl. 1617), verilen kavramlar ve mazmunların ışığında, beşerî bir sevgiliye kavuşma isteğini dile getirmiştir:

Künc-i zulmet içre kaldum mâh-ı tâbânım yitiş

Kûh-i firkat içre kaldum şâh-ı hûbânım yitiş

Bağrumı deldi benüm ol hançer-i hicrân meded

Hâlümi 'arz ideyim gül yüzli cânânım yitiş (N.19b)¹⁴⁵

Meded kelimesinin yardım manası dikkate alındığında, birçok müteradifi olduğu görülmüştür. Anlam ve kullanım itibarıyla da amân ve gıyâs sözcükleri, meded kelimesine en yakın sözcükler olarak dikkat çekmişlerdir. Ancak gerek dilde eş anlamlılığın olmaması gerekse meded kelimesinin müteradiflerine göre daha işlevsel olmasından dolayı bu sözcük, nitelikli ve kayda değer bir kelime olarak karşımıza çıkmıştır. Meded kelimesinin bütün bu özelliklerinin neticesinde kendisi, meded-nâme adı altında bir türün ve bir üslubun oluşmasına vesile olmuştur.

¹⁴⁵ İsa Kayaalp, *I. Ahmed ve Divanı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1991), 65.

İKİNCİ BÖLÜM

Bir Tür Olarak Divan Şiirinde Meded-nâme

Zengin bir kültür ve muhayyilenin tezahürü olan edebî türler, Klasik Türk Edebiyatının merkezinde yer alır. Şairlerin bilgi birikimlerinin yanı sıra yeteneklerinin de devreye girmesiyle edebî tür kavramının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bütün bu silsile, mevcut edebî türlerin tamamına yönelik olup meded-nâmeleri de kapsamaktadır.

Klasik Türk Edebiyatında önemli bir yere sahip olan edebî türler, belli kaideler dâhilinde muhtevaların dikkate alınıp tetkik edilmesiyle ortaya çıkar. İncelemeler neticesinde de söz konusu metnin içeriği gerekli adı alır ve müellifler tarafından kaleme alınmasıyla da bir gelenek haline getirilir.¹⁴⁶ İşte bu geleneğin bir parçası da meded-nâmelerdir.

Edebî bir tür olarak meded-nâme hem dinî hem de beşerî yönü olan ve herhangi bir konuda muhataptan yardım istemek için kaleme alınan manzumelere karşılık gelir. Başka bir deyişle çeşitli üslupların desteğiyle manzumenin bağlamında yardım istemenin anlatılması ve bu talebin yardım manasına gelen kelimelerle dile getirilmesi, meded-nâme türünün oluşumuna zemin hazırlar. XVI. yüzyıl Azerî sahası şairlerinden Emânî'nin (öl. 1607), *iştikak* sanatıyla kaleme almış olduğu aşağıdaki manzume, bu türün en kayda değer örneklerinden biridir:

Yâ İlâhe'l-'âlemin senden meded

Yâ Kerîme'l-ekremîn senden meded

...

Mahv olmak hayf Emânî könglidi

Yâ Emâne'l-hâyifîn senden meded (G.311)¹⁴⁷

¹⁴⁶ Bu çalışmada mevcut edebî tür tartışmalarına girilmeyecektir. Verilen bilgiler ise şu çalışmaların incelenmesiyle özetlenmiştir: Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi* c.1, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), 99-176; Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2006), 607-610; Mehmet Aça vd. *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi* (İstanbul: Kesit Yayınları, 2012), 291-295; Metin Akkuş, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebî Türler ve Tarzlar* (Erzurum: Fenomen Yayınları, 2014), 11-21; Özer Şenödeyici vd. *Osmanlı Edebî Metinlerini Anlama Kılavuzu*, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2015), 67-70; Rıdvan Canım, *Divan Edebiyatında Türler* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 9-16.

¹⁴⁷ Fatih Erbay, *Emânî Dîvânı* (Konya: Palet Yayınları, 2016), 229-231.

2.1. Meded-nâmelerin Yaygınlık Kazanmasındaki Etkenler

Bütün edebî türlerin yaygınlık kazanmasında, dinî veya beşerî etkenlerin önemli bir rolü vardır. Kur'an-ı Kerim'de *Rabbimin sözlerini size bildiriyor, öğüt veriyorum* ve Hz. Peygamber'in *Din nasihattir* hadis-i şerifinden sonra nasihat-nâmelerin yaygınlık kazanması, bu duruma örnek olarak gösterilebilir.¹⁴⁸ Meded-nâmelerin de yaygınlaşması bu durumdan farksız değildir. Öyle ki Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde, Allah'ın yardımının sıklıkla vurgulanması ve bilhassa Fâtiha suresinin *Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım isteriz*¹⁴⁹ mealindeki ayeti, bu durumun en dikkate değer kanıtlarından biridir. Aşağıdaki manzumede, başta İhlas suresinin ilk iki ayeti olmak üzere Beled suresi 4. ayetten ve Bakara suresi 31. ayetten alıntı yapan Garîkî (öl. 16. yy.), sahih bir kul olmak için Allah'tan yardım talebinde bulunmuştur:

*Olmazam müşrik ki didi kul Huve'llâhü Ehad
İsti'ânet dilerem her dem men Allâhü's-Samed
Ol halâs itsün ki halk itdi ezelde fi-kebed
Benligüm terk eyledüm fazlundan Allâh'um meded
...*

*Ger Garîkî'em Hudâ'nun vahdeti deryasına
Sifle kaldum dilerem 'ilmün irem a'lâsına
'Alleme'l-esmâ olan ol benzedi babasına
Benligüm terk eyledüm fazlundan Allâh'um meded (Mr.3)¹⁵⁰*

Yine Hz. Peygamber'in şefaât ile ilgili hadisi de meded-nâmelerin yaygınlık kazanması adına önemli bir kaynak olarak gösterilebilir.¹⁵¹ Öyle ki bu durum şairleri, Hz. Peygamber'den şefaât konusunda yardım istemeye teşvik etmiştir. Aşağıdaki manzumede Mehmet Şemseddin Ulusoy (öl. 1936), çeşitli ayetler ışığında Hz. Peygamber'den şefaât konusunda yardım istediğini belirtmiştir:

¹⁴⁸ Mahmut Kaplan, *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin)* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2015), 1.

¹⁴⁹ Fâtiha 1/5.

¹⁵⁰ Arif Edip Aksoy, *Garîkî Dîvânı: Bahru'n-nihâye* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 636.

¹⁵¹ Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, 670-674.

Rahmeten li'l- 'âlemînsün yâ Rasûle'allâh meded
Sen şefî'u'l-müznibînsün yâ Rasûle'allâh meded

...

Olmuşum irşâd-ı Mısrîyle muhibb-i hânedân
Sen penâh-ı Şemsî-dînsün yâ Rasûle'allâh meded (G.121)¹⁵²

Ayet ve şefaât hadisine ek olarak İslâm ulularının dünyada Müslümanlığın esasları konusunda, ahirette ise şefaât hususunda yardımcı olabilmeleri de meded-nâmelerin doğuşu adına önemli bir yeri vardır. Öyle ki *İşlerinizde şaşkınlığa düşünce ehl-i kuburdan yardım/istiâne isteyiniz* hadisi de delil olarak sayılmıştır.¹⁵³ Aşağıdaki manzumenin ilk bendinde –nakarat hariç– hiç fiil kullanmayan İsmâil Hakkî (öl. 1725), Aziz Mahmûd Hüdâyî'den (öl. 1628) manevi istimdat talebinde bulunmuştur:

'Azîzüm çâre-sâzum nûr-pâş-ı dîde-i cânum
Melâzum dil-nevâzum feyz-bahş-ı kalb-i suzânum
Delîlüm mürşidüm ey ma'den-i esrâr-ı cânânum
Efendüm seyyidüm ey menbâ'-ı eltâf-ı Rahmân'um
Dirîg itme gedâdan himmetün lutf eyle sultânum
Nazardan dûr kılma ben fakîri gözle sultânum

...

Cemî'-i enbiyâ vü evliyâ vü asfiyâ-y-içün
Cemî'-i mazhar-ı envâr-ı zât-ı Kibriyâ-y-içün
Ol iki nev-nihâl-i ravza-i sıdk u safâ-y-içün
Ol iki 'ırk-ı pâkîze Muhammed Mustafâ-y-içün
Dirîg itme gedâdan himmetün lutf eyle sultânum
Nazardan dûr kılma ben fakîri gözle sultânum (Müs.3)¹⁵⁴

Yukarıda bahsi geçen durumlar, meded-nâmelerin dinî minvalde gelişmesine vesile olmuştur. Bu durumlar sebep olarak görülürse insan tabiatında

¹⁵² Mustafa Efe, *Mehmet Şemseddin Ulusoy'un Eş'âr-ı Şemsî Adlı Dîvânı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2018), 275-276.

¹⁵³ H. Kâmil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 324.

¹⁵⁴ M. Murat Yurtsever, *İsmâil Hakkî Dîvânı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1990), 182-186.

var olan güçsüzlük nedeniyle her vakit yardıma muhtaç bir konumda bulunulması da bir sonuç olarak gösterilebilir. Bu sebep-sonuç ilişkisinden, dinî meded-nâmeler adı altında manzumelerin kaleme alınması da kaçınılmaz olmuştur.

Meded-nâme türünün beşerî yönü de bulunmaktadır. Bu türün, beşerî minvalde gelişmesinde ise devlet adamları ve divan edebiyatındaki sevgili mefhumu kaynaklık etmiştir. Nadir de olsa canlı veya cansız varlıkların nitelikleri de söylenilebilir. Devlet adamlarının –özellikle padişahların– maddi ve kısmen de manevi bir güce sahip olmalarından dolayı şairler, onlara sığınmış ve gündelik hayatta karşılaşmış oldukları güç durumları, devlet erkânına meded-nâmeler yazarak gidermek istemişlerdir. Aşağıdaki manzumede Üsküdarlı Aşkî, sürgün edildiği için II. Selim'e (öl. 1574) yardım talebinde bulunmuştur:

*Şeb irse arzûmendem safâ-yı bezm-i yârâna
Sehergâh olsa müştâkam bakam rûy-ı Müselmâna
Elüm alup beni atdun efendi çünkü yabana
Meded kurtar meded hânum esîrem kâfiristâna*

...

*Efendi sen işin 'İşkî kulunun âh ü zâr itdün
Bu birkaç dâne dirhemle belâ bendin hisâr itdün
Akıtdun Akdenizde gözleri yaşın bihâr itdün
Meded kurtar meded hânum esîrem kâfiristâna (Mr.97)¹⁵⁵*

Meded-nâme türünün beşerî bir hüviyet kazanmasındaki diğer bir etken ise sevgili mefhumudur. Divan şiirindeki sevgilinin; âşığa eziyetleri, rakip ile olan münasebeti, bazı güzellik unsurlarının –gamze, göz, saç gibi– olumsuz tezahürleri ve âşıktan ayrı durması gibi durumlar bu türün, beşerî boyutunun olgunlaşmasına zemin hazırlamıştır. Bu olumsuz durumların hafifletilmesi için kendilerini birer âşık olarak gören şairler de sevgiliye beşerî meded-nâmeler yazmışlardır. Aşağıdaki manzumede şair Livâyî (öl. 1566 sonrası), sevgiliden hem merhamet hem de kavuşma isteği talep etmiştir:

Demidür eyle devâ derdüme iy yâr meded

¹⁵⁵ Uzun, *Üsküdarlı Aşkî Divanı*, 290-291.

Meded et eyle bu bîmâruna tîmâr meded

...

Hârdan eyleme şekvâyı Livâyî güle bak

Bana yâr etdüğini itmedi ağyâr meded (G.73)¹⁵⁶

Canlı veya cansız varlıkların niteliklerinden medet umulması ise tam anlamıyla bir etken olarak görülmebilir. Zira bu durumdan dolayı meded-nâmelerin yaygınlaştığını söylemek, geçerli bir sebep olmayacaktır. Ancak bu unsurların niteliklerinden seyrek de olsa yardım talep edilmesi, meded-nâmeler için kısmen önemli oldukları söylenilebilir. Genel olarak kullanımları ise herhangi bir muhatap için kaleme alınan meded-nâmelerde, bir aracı unsuru olarak görülmüşlerdir. Bazen de sadece kendilerinden medet umulmak için manzumeler kaleme alınmıştır. Nitekim aşağıdaki rubaide şair Nehcî âh, girye ve gam hayretinden medet ummaktadır:

Ey âh yeter bizi emân eyle halâs

Ey girye meded sen de hemân eyle halâs

Bu girye vü âh elinden al koyma bizi

Ey hayret-i gâm meded emân eyle halâs (R.469)¹⁵⁷

2.2. Meded-nâme Manzumelerinin Genel Özellikleri ve Tasnifi

Meded-nâmelerin öne çıkan hususiyetlerine bakıldığında kendisinin oldukça genel bir tür olduğu görülmüştür. Nitekim şairler, herhangi bir konuda güç bir durumda kaldıkları zaman, o konuyu çözebilecek mahiyette olan muhataba yönelmeyi tercih etmişlerdir. Dolayısıyla da meded-nâmelerde, muhatap bakımından herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Neticesinde de meded-nâmeleri, kendi içerisinde *dinî* ve *beşerî* meded-nâmeler olmak üzere ikiye ayırmanın mümkün olabileceği görülmüştür.

2.2.1. Dinî Meded-nâmeler

Meded-nâme olarak incelenen manzumelere bakıldığında, bu manzumelerin çoğunluğunu dinî meded-nâmelerin oluşturduğu müşahade edilmiştir. Söz konusu

¹⁵⁶ Köksal Seyhan, *Livâyî Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Doktora Tezi, 2002), 215.

¹⁵⁷ Aslan, *Nehcî Dîvânı*, 323-234.

bu dinî meded-nâmeler, kendi içerisinde tasnif edildiğinde *doğrudan* ve *dolaylı* olmak üzere ikiye ayrıldıkları görülmüştür. Doğrudan yazılan dinî meded-nâmelerde, muhatabın ismi anılır ve genellikle de kendisinden yalın bir anlatımla yardım talep edilir. Dolaylı olarak kaleme alınan dinî meded-nâmelerde ise muhatabın ismi yerine onu hatırlatacak kavramlar veya mazmunlar verilir ve nispeten edebî bir kaygı güdülerek yardım istenir. Muhataba/muhataplara sunulan istekler ise çoğunlukla ahiret hayatına yönelik olmuştur. Dünyevî arzulara ise pek fazla rağbet gösterilmemiştir. Yardım taleplerinin açıklığa kavuşturulması için de tazallüm/kendinden yakınma, yakarış ve methiye/övgü gibi üsluplar sıklıkla kullanılmıştır. Bazen de dinî bilgiler, ayet ile hadisler ve aracı kimseler ele alınarak yardım istenmiştir. Türk edebiyatında bu türün hem ilk hem de dinî minvalde kaleme alınan ilk meded-nâmesi ise Nesîmî (öl. 1404-05) tarafından yazılmıştır.

Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî (öl. 1593) tarafından kaleme alınan aşağıdaki manzumede, doğrudan Allah'ın ismi verilip kendisinden yardım talep edilmiştir:

Ehl-i derd-i mücrimem dermândeyem yâ Rab meded

Bir siyeh-rû 'âcizem ihsândeyem yâ Rab meded

...

Haddin aşdı cürm-i 'isyânun Hüsâme'd-dîn senün

Ben ümîd-i afv ile gufrândeyem yâ Rab meded (G.34)¹⁵⁸

Muhibbî mahlasını kullanarak şiirler kaleme alan Kanûnî Sultân Süleymân (öl.1566), aşağıdaki manzumesinde Hz. Peygamber'den şefa'at talep etmektedir. Bu talebi dolaylı olarak yani tasavvufî remizler kullanarak dile getirmiştir:

Gül yüzün göstermediün ey verd-i handân el-gıyâs

Bülbül-i dil oldu her şeb zâr u giryân el-gıyâs

...

Bu Muhibbîye şefa'ât eyle şefkat kânisin

Umaram itdürmeysin ana her an el-gıyâs (G.262)¹⁵⁹

¹⁵⁸ Yavuz Özenç, *Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî Dîvânı Transkripsiyonlu Metin*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 56-57.

¹⁵⁹ Coşkun Ak, *Muhibbî Divanı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1977), 179.

2.2.2. Beşerî Meded-nâmeler

Beşerî meded-nâmeler, dinî meded-nâmelere nazaran daha az tercih edilmiştir. Bu durumun sebebi ise divan edebiyatının genel bir özelliği olarak gösterilebilir. Başta sevgili ve devlet adamları olmak üzere canlı veya cansız varlıklardan da medet umulan beşerî meded-nâmeler incelendiğinde ise *soyut* ve *somut* olmak üzere ikiye ayrıldıkları görülmüştür. Soyut olarak yazılan beşerî meded-nâmelerde, sevgiliden ve canlı-cansız varlıklardan yardım talep edilir. Talep edilen bu yardım ise çoğunlukla derin anlamdadır. Somut olarak yazılan beşerî meded-nâmelerin tamamı ise devlet ricaline yöneliktir. Söz konusu beşerî meded-nâmelerin her iki yönü de genel olarak sanatlı bir söyleyişle kaleme alınmışlardır. Tıpkı dinî meded-nâmelerde olduğu gibi beşerî meded-nâmelerde de şikâyet/yeri, yakarış, methiye/övgü, öğüt/nasihat ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üsluplar sıklıkla tercih edilmiştir. Türk edebiyatında beşerî meded-nâme yazan ilk şair ise Necâtî Bey (öl. 1509)'dir.

Vusûlî (öl. 1592) tarafından kaleme alınan ve soyut bir beşerî meded-nâme olan aşağıdaki manzumede, sevgiliye kavuşma isteği sunulmuştur:

Hecrûnle hastayam meded eyle bana meded

Gel ölmedin yetiş meded ey dil-rubâ meded

...

Lâyık degül Vusûlî yabanlarda kalmağa

Hicran elinde bendeni lutf et koma meded (G.21)¹⁶⁰

Taşlıcalı Yahyâ'nın kaleme almış olduğu ve somut olarak tasnif edilen aşağıdaki beşerî meded-nâme ise Kanûnî Sultân Süleymân'a ithaf edilmiştir. Söz konusu manzumede, sürgün edilmeme ve padişahın yanında kalma gibi isteklerden bahsedilmiştir:

Göklere irişdi feryâd ile efgânum meded

Kuluna zulm eyleme devletlû sultânım meded

Ölümümdür senden ayrılmak bana cânım meded

¹⁶⁰ Hakan Taş, *Vusûlî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2010), 66.

Yalnız kaldum garîb oldum meded hânım meded

...

Bî-kes ü bî-çâre vü bîmâr olup Yahya gibi

Toldı 'ışkum 'âleme mihr-i cihân-ârâ gibi

Kâf-ı 'ışk-ı mesken idündüm bugün 'Ankâ gibi

Yalnız kaldum garîb oldum meded hânım meded (Mr.28)¹⁶¹

Meded-nâmeler hem muhatap hem de içerik bakımından oldukça genel bir tür olmasına karşın kelime kadrosu yönüyle sadece yardım manasındaki kelimelerle sınırlıdır. Meded-nâmelerin bu kısıtlayıcı yönü, bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu durumla ilgili olarak ayrıntılı malumat bir alt başlıkta verilmiştir.

2.3. Meded-nâmelerin Tespitiyle İlgili Bazı Hususlar

Divan edebiyatında yer alan bazı edebî türlerin birbirleriyle iç içe olmasına rağmen bazı ölçütlerle birbirlerinden ayrıldıkları bilinir. Aslında bir *gazavat-nâme* olarak düşünülen *selim-nâme* ve *süleyman-nâmelerin*, bahsi geçen padişahlara sunulmaları ve gelenek dâhilinde kaleme alınmalarından dolayı *gazavat-nâmelerden* nispeten ayrı bir edebî tür olarak düşünülürler.¹⁶² Meded-nâmelerin ise iyi anlaşılması, kolay tespit edilmesi ve bazı edebî türlerden ayrılabilmesi için kelime kadrosu ve bağlamının fayda sağlayacakları söylenilebilir.

Geniş bir muhatap kitlesine sahip olan ve aynı zamanda, kendi içinde de bir tasnife tâbi tutulan meded-nâmeler, bir nazım türü olarak karşımıza çıkar. Mesnevilerde ve mensur eserlerde ise bir üslup olarak tercih edildiği görülmüştür. Münşeat mecmualarında yer alan ve genel anlamda, yardım istemek için kaleme alınan; *şefkat-nâme*, *taleb-nâme*, *iltimas-nâme*, *tevakku/tazarru-nâme*, *arz-nâme* ve bunlara benzer mektup türleri¹⁶³ ise kendi adlarıyla anıldıkları için meded-nâme olarak değerlendirilmemiştir. Bir manzumeyi, meded-nâme türü olarak nitelendirebilmek için yardım manasına gelen kelimelerin sıklıkla kullanılması veya bu kelimelerin manzumenin redifini/nakaratını oluşturması gerekmektedir. Bu

¹⁶¹ Çavuşoğlu, *Taşlıcalı Yahya Dîvânı*, 201

¹⁶² Aça vd. *Tür ve Şekil Bilgisi*, 293.

¹⁶³ Hasan Gültekin, *Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim-Kuram-Sözlük ve Metin* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2007), 241-285.

aşama sağlandığında ise o manzumede, en az bir muhatabın olması ve o muhataba yardım talebinde bulunulması gerekmektedir. Bahsi geçen ölçütler sağlanamadığı takdirde ise o manzumenin; *şikâyet-nâme*, *mersiye*, *nasihat-nâme*, *münâcât* ve *şefaat-nâme* gibi edebî türlerle karıştırılması son derece muhtemeldir. Söz konusu edebî türlerin meded-nâmelerden ayrı tutulması oldukça zordur. Ancak ayrılması gerekirse birkaç hususun belirtilmesi gerekmektedir.

Edirneli Nazmî tarafından kaleme alınan aşağıdaki manzume, sevgilinin tavırlarından dolayı şikâyet/yergi üslubuyla örülmüştür. İcra edilen bu duruma ek olarak sevgiliye, merhamet ve kavuşma istekleri sunulmuştur. Dolayısıyla da manzume, beşerî bir meded-nâme olarak görülmektedir:

Kılma ben bülbüle cevri y yüzi gül-zâr meded
Dem-de-dem itme beni iy yüzi gül-zâr meded
Yüregüm hâr-ı cefâ-yıla yiter yâr meded
Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded

...

Derdün âh irdü derûnına ki hadden bîrûn
Oldı günden güne feryâd u fîgân efzûn
Rahm kıl Nazmîye kim derdünle oldı zebun
Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded (Mr.91)¹⁶⁴

Yine Edirneli Nazmî tarafından kaleme alınan ve nakaratında meded kelimesine yer verilen aşağıdaki manzume ise bağlamından dolayı bir şikâyet-nâme hüviyetine bürünmüştür. Öyle ki şair, herhangi bir muhataba belirli bir istek sunmamış olup sadece yaşadığı zor durumları izah etmeye çalışmıştır:

Aldı âl-ıla elümden yârî hâsid hey meded
Ana el virdi ol a'lâ-yı mukâsid hey meded
Sa'im ol yolda benüm hep oldı zâyid hey meded
Tâli'üm yâr olmadı bahtum sâ'id hey meded

...

¹⁶⁴ Üst, *Edirneli Nazmî Dîvânı*, 844-845.

Nazmiyâ sertâc idinmüşdüm o zâtı cevheri
Cevherün güzel bilür zîrâ ki kadrin Cevherî
Aldı bir nâdân elümden âhir ol tâc-ı seri
Tâli 'üm yâr olmadı bahtum sâ 'id hey meded (Mr.88)¹⁶⁵

Meded-nâmelere benzeyen diğer bir tür ise mersiyelerdir. Ancak şikâyet-nâme örneğinde olduğu gibi ayırıcı unsur bağlam olmuştur. Kara Fazlî'nin kaleme almış olduğu aşağıdaki manzume, ilk bakışta kaybedilen kişi için hüznün tezahürlerini dile getiren bir manzume olarak görülmektedir. Ancak manzumede, kaybedilen kişi –tarikat şeyhi– için şair, çevresinden yardım talebinde bulunmaktadır. Neticesinde de manzume dinî bir meded-nâme kimliğindedir:

Bugün ben bende cânânum yitürdüm
Za 'îfüm hasteyüm cânum yitürdüm
Kulum gûyâ ki sultânnum yitürdüm
Meded begler meded hânnum yitürdüm
...
O Yûsuf-ruhdan ayru Fazlî'yem ben
Çü Ya 'kûb oldı Beytü'l-hüzn mesken
Çıkarsam ağlamakla n'ola gözden
Meded begler meded hânnum yitürdüm (Mr.25)¹⁶⁶

Ereğlîli Tûrâbî (öl. 1618 sonrası) tarafından kaleme alınan aşağıdaki manzume ise nakaratı meded kelimesiyle oluşturulmasına rağmen bir mersiye'dir. Zira manzumenin bağlamında, kaybedilen kişi ve bu durumdan dolayı duyulan üzüntü dile getirilmiş olup herhangi bir yardım talebinde bulunulmamıştır:

Oldı pejmürde dilâ ol gül-i gülzâr meded
Nice bir dil bülbüli âh itmeye her bâr meded
Başuma oldı cihân hasret ile târ meded
Firkat-i yâr ile özge elemüm var meded
'Adem iklimine 'âzm eyledi dildâr meded

¹⁶⁵ Üst, *Edirneli Nazmî Dîvânı*, 823-824.

¹⁶⁶ Özkât, *Kara Fazlî Dîvânı*, 250-251.

Gitdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded

...

El-vedâ' itdü benümle gidüp ol rûh-ı revân

Bile anunla revân oldu dirîgâ dil ü cân

Ey Tûrâbî ide Hak meskenini dâr-ı cinân

İtdi zâlimler anı tu'me-i tîg-ı bürrân

'Adem iklimine 'âzm eyledi dildâr meded

Gitdi gelmez yola hayfâ nideyin yâr meded (Müs.5)¹⁶⁷

Meded-nâmelere yakın olan bir diğer edebî tür ise nasihat-nâmelerdir. Öyle ki bazı meded-nâmelerde bu tür, bir üslup olarak tercih edildiği için manzumenin kelime kadrosundan ziyade bağlamına bakılması gerekmektedir. Gelibolulu Mustafâ Âlî (öl. 1562) tarafından kaleme alınan aşağıdaki manzume, bu duruma benzer niteliktedir. Nitekim şair, beşerî bir meded-nâme kaleme almış olup sevgilinin tavırlarından dolayı kendisine öğütlerde bulunarak yardım istemektedir:

Meded ey şûh-ı şeh-levend meded

Kâkülün geçdi bana bend meded

...

Sana 'Âlî nasîhatüm bu durur

Dil-i şeydâyâ itme pend meded (G.145)¹⁶⁸

Aşağıdaki manzume ise Hilâlî (öl. 19. yy.) tarafından kaleme alınmış bir nasihat-nâmedir. Nitekim gazelin redifi, imdâd kelimesiyle oluşturulmasına rağmen manzumenin bağlamında Hz. Alî'den yardım istenmesi gerektiği vurgulanmıştır:

Ma'rîfet kânı isen şah 'Aliden imdâd eyle

Hakka mahbûb isen ey zât 'Aliden imdâd eyle

...

Lütfîle söyler kelâmı bu Hilâlî ehline

¹⁶⁷ Cihan Okuyucu, *Ereğlîli Tûrabi Divanı* (İstanbul: Fatih Üniversitesi Yayınları, 2004), 83-85.

¹⁶⁸ İ. Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âlî Divânı* (Ankara: KYGM, 2018), 575.

Yukarıda meded-nâmelere yakın olan şikâyet-nâme, mersiye ve nasihat-nâme gibi edebî türler, bağlam yoluyla meded-nâmelerden ayrıldıkları görülmüştür. Bu karışıklığın temel sebebi ise meded-nâmelerin redifini/nakaratını oluşturan bazı –meded, amân ve gıyâs gibi– kelimelerin birden fazla manayı ihtiva etmeleri yani bu kelimelerin *aman dileme* çatısı altında ele alınmalarından dolayı kaynaklanmıştır.

Meded-nâmelerin münâcât ve şefaât-nâme gibi türlerden ayrılması ise farklılık göstermektedir. Öyle ki kullanılan kelime kadrosunun yanı sıra bazı etkenler de birer ölçüt olarak görülebilmektedir. Muhtevaların bağlamı ise tam olarak ayırıcı bir etken olduğu söylenilmeyebilir. Nitekim Allah'tan medet umulan bir manzumenin bağlamı, dua yoluyla gerçekleştiği için münâcât olarak değerlendirilebilmektedir. Aynı şekilde Hz. Peygamber'den ya da İslâm ulularından medet umulan bir manzume de şefaât-nâme olarak düşünülebilmektedir. Özellikle bu iki edebî türün meded-nâmelerden tamamen farklı ya da ayrı olduğunu söylemek oldukça güçtür. Ancak birbirlerinden ayrılabilen bazı yönlerin de bulunduğu görülmüştür.

Klasik Türk Edebiyatında münâcât türü¹⁷⁰ hem manzum hem de mensur olarak kaleme alınabilir. Ancak meded-nâmelerin sadece manzumeler için uygun bir tür olduğu görülmüştür. Münacatlar, Allah'a yakarışı konu edinen bir tür olmasından dolayı sadece Allah için kaleme alınmışlardır. Meded-nâmelerin ise muhatap bakımından herhangi bir sınırlaması bulunmamaktadır. Ayrıca bazı meded-nâmelerde, birden fazla kişiden de medet umulduğu görülmüştür. Yine ayırıcı bir etken olarak münacatların kelime kadrosu oldukça geniştir. Şairler, Allah'a yakarışlarını sayısız kelimeyle dile getirebilmişlerdir. Meded-nâmeler ise sadece yardım manasındaki kelimelerle sınırlandırılmıştır. Bu ölçütlerin çeşitli incelemelerle arttırılabilmesi mümkündür. Ancak bahsi geçen ölçütlerden en ayırıcı olanının kelime kadrosu olduğunu söylemek yeterli olacaktır. Nitekim aşağıdaki

¹⁶⁹ Ömer Faruk Gündoğdu, *Hilâli Dîvânı* (Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 191-192.

¹⁷⁰ Münâcâtlarla ilgili ayrıntılı bilgi için daha önce adı verilen tür çalışmalarının yanı sıra; Abdülhakim Koçin, *Divan Şiirinde Münacat* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1998) adlı çalışmaya da bakılabilir.

manzumede Osman Şems (öl. 1893) hem Allah'tan hem de Hz. Peygamber'den, meded kelimelerini sıklıkla kullanarak onlardan yardım talebinde bulunmuştur. Dolayısıyla da manzume dinî bir meded-nâmedir:

Ümmet-i bîcâreniz isyânımız var bî-'aded
Çâresiz kaldık bize bir çâre ile kıl meded
Cürmümüzden geç kabûl eyle recâmız kılma red
El-meded ey fahr-ı 'âlem el-meded senden meded
El-meded Allâh'ım Allâh el-meded senden meded

...

Bende-i dergâh-ı lutfun Şems-i bîmâr u hazîn
Çok zamândır kûşe-i gamda ider âh u enîn
Merhamet kıl hâline eyle inâyet ol mu'în
El-meded ey fahr-ı 'âlem el-meded senden meded
El-meded Allâh'ım Allâh el-meded senden meded (Muh.112)¹⁷¹

Mehmet Şemseddîn Ulusoy tarafından kaleme alınan aşağıdaki manzume ise münâcât olarak görülmektedir. Öyle ki manzumenin tamamı, münâcât türünün özelliklerini taşımakta olup meded-nâme türünün belirleyici özelliklerinden olan yardım manasındaki kelimelerin ise çok az kullanıldığı görülmüştür:

Püşt ü penâh sensün bana ey Hâlik-ı arz u semâ
Senden olur lutf u 'atâ ey Gâfir-i zenb ü hatâ

...

Şemsi-i Mısri 'âcizem geldim kapuna nâçizem
Cürm-i günâhla âmizem 'afvun büyükdür ey Hudâ (G.2)¹⁷²

Yukarıda bahsi geçen ölçütlerin neredeyse tamamı –muhatap sayısı hariç– şefaât-nâmeler için de geçerlidir. Ek olarak genel bir kural olmasa da şefaât-nâmelerde muhataptan doğrudan şefaât talep edilirken meded-nâmelerde, önce yardım ardından da şefaât istenildiği görülmüştür. Başka bir deyişle şefaât yâ

¹⁷¹ Yusuf Yıldırım, *Osman Şems Efendi, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Doktora Tezi, 2012), 227-228.

¹⁷² Efe, *Mehmet Şemseddîn Ulusoy Dîvânı*, 117.

Resûlallah diyen bir şair, Hz. Peygamber'den doğrudan şefaât isterken *meded yâ Resûlallah* diyen bir şair ise önce Hz. Peygamber'den yardım, ardından da şefaatine nail olmayı talep etmektedir. Aşağıdaki manzumede Mislî İsmâil Hakkî (öl. 1870), *meded-nâme* ölçütlerine uyduğu ve hem Hz. Peygamber'in hem de Hz. Alî'nin isimlerini zikrederek bu kişilerden şefaât konusunda yardım talep ettiği görülmüştür:

Şem'-i 'aşkın olalı men mâ'ili
Olmuşumdur câm-ı vaslın sâ'ili
Kalmışım ihsân-ı 'aşka hâsılı
Eyle imdâd yâ Muhammed yâ 'Alî

...

'Arz-ı hâl-i Mislîyi eyle kabul
Olurum 'isyânım andıkça melûl
Bende-i 'aşkın murâdın kıl husûl
Eyle imdâd yâ Muhammed yâ 'Alî (Mr.7)¹⁷³

Aşağıdaki manzumede ise Edincikli Ravzî, Hz. Peygamber'den başlayıp bazı din büyüklerinin de adını zikrederek onlardan şefaât talep etmektedir. Manzumenin bağlamı dikkatli bir şekilde incelenmiş ve şefaât-nâme türüyle kaleme alındığı görülmüştür:

Rûze-i gam gitdi geldi rûz-ı dürd-âşâmlık
Kûşe-i gurbetde niçe bir idem bî-kâmlık
N'ola dirsem her perî-ruhsâra eyle dâmlık
Ben garîb üftâdeye bir bûse vir bayramlık

...

Her kaçan görsem dirüm ey Ravzi bir meh-peykeri
'Îdgehde kaçma ey hercâ'i dil-ber gel beri
Leblerün sen bûsesinden tâze vü ter sükkeri

¹⁷³ Emrah Gökçe, *Mislî İsmâ'il Hakkî ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 76-77.

Ben garîb üftâdeye bir bûse vir bayramlık (Mr.17)¹⁷⁴

Meded-nâmeler, münâcât ve şefaât-nâmelere yaklaşan edebî bir türdür. Ancak çeşitli ölçütler sayesinde, birbirlerinden kısmen de olsa ayrılabilirdikleri görülmüştür. Öyle ki Allah için yazılan *tevhîd* ve *esma-i hüsnâ* gibi türler, her ne kadar içlerinde yakarışı barındırsalar da muhteva ve kelime kadrosu bakımından birbirlerinden ayrılabilmişlerdir. Aynı durum, Hz. Peygamber için yazılan; *na't-ı şerîf*, *mevlîd*, *kırk hadis*, *hilye* ve *mirâc-nâme* gibi türler için de geçerli olabilmektedir. Zira bu türler, genel olarak Hz. Peygamber'in şefaatine nail olabilmek için kaleme alınmışlardır. Kısacası, edebî tür sorununa mahal vermemek adına bu türlerin belirli ölçütlerle birbirlerinden kısmen de olsa ayrılması gerekmektedir.

2.4. Divan Şiirinde Meded-nâmelerin Tarihsel Seyri

Yûsuf Has Hâcib'in (öl. 11. yy.) *Kutadgu Bilig* adlı eserinden itibaren kronolojik olarak yapılan incelemeler neticesinde, Türk edebiyatındaki ilk meded-nâme örneklerinin XIV. yüzyılda başladığı görülmüştür. Öyle ki bu yüzyıldan önce, meded-nâme olarak değerlendirilebilecek herhangi bir manzumeye rastlanmamıştır. Söz konusu eserden XIV. yüzyıla kadar geçen sürede, bazı şairlerin manzumelerinde sadece yardım manasına gelen kelimelerin bir üslup olarak tercih edildiği görülmüştür. Nitekim Yûnus Emre'nin (öl. 1320) *Sensün bu benüm sultânüm bu cânlar içinde cânüm / Çokdur benüm günâhlarum sen meded eylegil Çalap*¹⁷⁵ ile *Hak ere benüm didi valığın erde kodı / Erenlerin himmeti yirden göge direkdür*¹⁷⁶ beyitleri, bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca bu iki beytin Allah'tan ve aracı nitelikteki İslâm ulularından, medet ummaya teşvik etme düşüncesi göz önünde bulundurulursa meded-nâme türünün bir gelenek dâhilinde kaleme alınmasında yardımcı olduklarını söylemek de mümkündür.

Yûnus Emre'nin bu beyitleri dışında, Hakîm Süleyman Ata'ya (öl. 1187) atfedilen *Bakırgan Kitabı*'nda, hece ölçüsüyle yazılmış bir meded-nâme tespit edilmiştir.¹⁷⁷ Ancak söz konusu esere, başka şairler tarafından ekleme yapıldığı

¹⁷⁴ Aydemir, *Ravzî Dîvânı*, 101-104.

¹⁷⁵ Mustafa Tatcı, *Dîvân-ı Yûnus Emre* (Ankara: KYGM, T.y.), 15.

¹⁷⁶ Tatcı, *Dîvân-ı Yûnus Emre*, 68.

¹⁷⁷ Mustafa Sever, *Bakırgan Kitabı* (Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, 2018), 167-168.

gerçeğinin yanı sıra kaleme alınan maznemenin dil ve üslup hususiyetleri dikkate alındığında, XIV. yüzyıldan çok daha sonra kaleme alındığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla söz konusu manzumenin ilk meded-nâme örneklerinden biri olamayacağı muhakkaktır. Yine Harezmi edebiyatı sahasında, şair İslâm (öl. 14. yy.) tarafından kaleme alınan ve *mürîdlerin yardımcısı* anlamına gelen *Mu'înü'l-Mürîd*¹⁷⁸ adlı eserin içeriği, didaktik bir anlatıma sahip olduğu için meded-nâme olarak değerlendirilmemiştir.

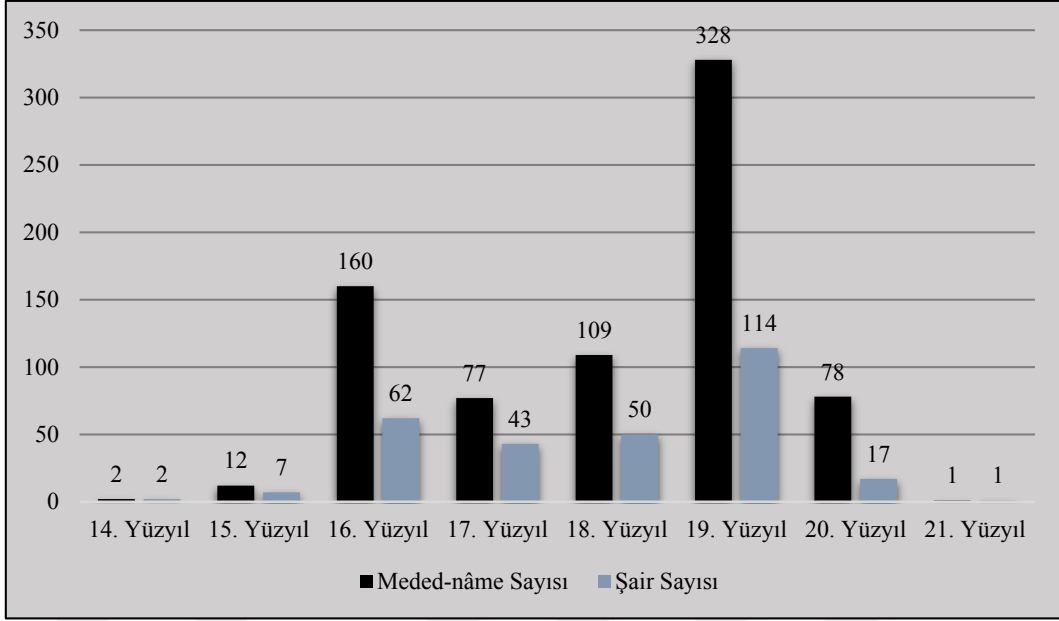
Bütün bu bilgiler ışığında, meded-nâmelerin genel olarak tarihsel serüvenine bakıldığında, XIV. yüzyıldan XXI. yüzyıla kadar yani yaklaşık yedi asır boyunca yazıldığı görülmüştür. Divan şiirine uygun olarak kaleme alınan ve meded-nâme olarak değerlendirilen 767 manzume tespit edilmiştir. Söz konusu manzumelerin 678 adedi dinî, 89 adedi ise beşerî meded-nâme olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplamda 296 şairin meded-nâme türüyle manzumeler kaleme aldığı ve bu şairlerin çoğunluğunun Anadolu sahasından olduğu görülmüştür. Başka sahalardan olan şairlere ise ilgili yüzyıllarda değinilmiştir.

Meded-nâme türünün Türk edebiyatına ve bilhassa Divan Edebiyatına özgü bir edebî tür olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Öyle ki Arap ve Fars edebiyatlarında bu tür ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Aynı durum, Türk Edebiyatının Halk Edebiyatı sahasında da benzer nitelikte olduğu görülmüştür. Türk Halk Edebiyatına ait kaynaklarda, sadece meded-nâme türünün edebî ıstılahı hakkında bilgi verilmiş olup hece ölçüsüyle kaleme alınan örnekler verilmiştir. Bazı örneklerin ise şefaat-nâme türüne yaklaştığı görülmüştür.¹⁷⁹

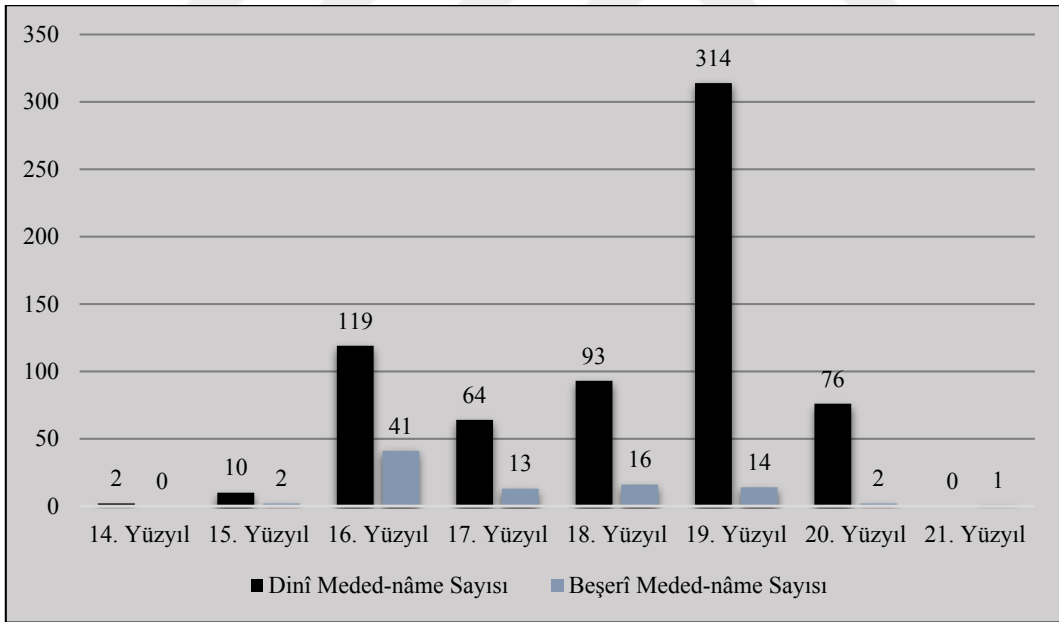
Bu çalışmada, divan şiirine uygun şekilde ve ölçüde kaleme alınan meded-nâmelere yer verilmiştir. Bu ölçütler dışında kalan meded-nâmeler ise değerlendirme dışında tutulmuştur. Aşağıda konuyla ilgili ön bilgi olması adına şair sayısı ve meded-nâme sayısı ile dinî ve beşerî meded-nâme sayılarının yüzyıllara göre dağılımları, grafikler halinde verilmiştir:

¹⁷⁸ M. Selen Çürük, *Mu'înü'l-Mürîd* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 11-81.

¹⁷⁹ İncelenen bazı çalışmalar şunlardır: Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2006), 500-501; Doğan Kaya, *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2007), 507-508; Erman Altun, *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008), 147.

Şekil 1. Klasik Türk Şiirine Uygun Şekilde ve Ölçüde Meded-Nâme Yazan Şairlerin Sayısı ve Meded-Nâme Sayılarının Yüzyıllara Göre Dağılımı

Şekil 2. Dinî ve Beşerî Meded-Nâme Sayısının Yüzyıllara Göre Dağılımı

Yukarıda grafik olarak sunulan bilgiler, tablo halinde ise şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 1. Klasik Türk Şiirine Uygun Şekilde ve Ölçüde Meded-nâme Yazan Şairler ve Meded-nâme Sayıları

Sıra	Meded-nâme Yazan Şairler	Yüzyıl	Ölüm Tarihi	Dinî Meded-nâme Sayısı	Beşerî Meded-nâme Sayısı	Toplam Meded-nâme Sayısı
1.	Nesîmî	14	1404-05	1	-	1
2.	Ahmedî	14	1410 sonrası	1	-	1
3.	Ârif	15	1439 sonrası	1	-	1
4.	Karakoyunlu Cihânşâh	15	1467	1	-	1
5.	Rûhî	15	1486'da sağ	2	-	2
6.	Hakîkî	15	1487-88	2	-	2
7.	Necâtî Bey	15	1509	1	1	2
8.	Mihri Hâtun	15	1514-15	1	1	2
9.	Nihânî	15	1519	2	-	2
10.	Amrî	16	1524	1	-	1
11.	Şâh İsmail Hatâyî	16	1524	3	-	3
12.	Ahmed-i Rıdvân	16	1528-38	-	1	1
13.	Lâmî'î Çelebi	16	1532	1	-	1
14.	Hayretî	16	1534-35	2	1	3
15.	Usûlî	16	1538	3	-	3
16.	Kefeli Mustafa Müdâmî	16	1540	5	-	5
17.	Seyyid Murâdî	16	1541 sonrası	5	2	7
18.	Mürekkeçî Enverî	16	1547	1	-	1
19.	Zâtî	16	1547	1	-	1
20.	Remzî	16	1547-48	-	1	1
21.	Muhyî	16	1548	2	-	2
22.	Sehî Bey	16	1548-49	1	1	2
23.	Hayâlî	16	1557	1	-	1
24.	Za'îfî	16	1557 sonrası	2	-	2
25.	Cenâbî Paşa	16	1561-62	-	1	1
26.	Fedâyî	16	1561-62	2	-	2
27.	Gelibolulu Sürûrî	16	1562	1	-	1
28.	Hatmî	16	1563 sonrası	2	-	2
29.	Kara Fazlî	16	1564	1	-	1
30.	Hâverî	16	1565	1	-	1
31.	Muhibbî	16	1566	7	-	7
32.	Livâyî	16	1566 sonrası	1	1	2
33.	Bursalı Rahmî	16	1567	1	1	2
34.	Yakînî	16	1568	1	-	1
35.	Celîlî	16	1569-70	1	-	1
36.	Hayâlî-yi Gülşenî	16	1569	2	-	2
37.	Âşık Çelebi	16	1572	1	-	1
38.	Ubeydî	16	1573	1	1	2
39.	Emrî	16	1575	-	1	1
40.	Üsküdarlı Aşkî	16	1576-77	1	2	3
41.	Şemsî Paşa	16	1580	1	1	2
42.	Üftâde	16	1581	1	-	1

43.	Taşlıcalı Yahyâ	16	1582	3	1	4
44.	Hüdâyî-i Kadîm	16	1584	1	-	1
45.	Derzî-zâde Ulvî	16	1586	-	2	2
46.	Edirneli Nazmî	16	1585-86	9	16	25
47.	Mu'îdî	16	1585-86	3	-	3
48.	Edirneli Sâdık	16	1588	1	-	1
49.	Halîlî-i Mar'asî	16	1589-90	2	-	2
50.	Vusûlî	16	1592	1	1	2
51.	Şeyh Hüsameddîn-i Uşşâkî	16	1593	3	-	3
52.	Murâdî	16	1595	1	-	1
53.	Bâkî	16	1600	-	1	1
54.	Gelibolulu Mustafa Âlî	16	1600	3	1	4
55.	Edincikli Ravzî	16	1600 sonrası	7	1	8
56.	Seyfullâh Nizâmoğlu	16	1601	3	-	3
57.	Bağdatlı Rûhî	16	1605-06	2	-	2
58.	Emânî	16	1607	1	-	1
59.	Şuhûdî	16	1612	4	-	4
60.	Medhî	16	1618 sonrası	6	-	6
61.	Arşî	16	1620	1	-	1
62.	Şerîfî	16	1630	1	-	1
63.	Garîkî	16	----?	3	-	3
64.	Kütahyalı Rahîmî	16	----?	-	3	3
65.	Mehammed	16	----?	1	-	1
66.	Mevlânâ Himmetî	16	----?	1	-	1
67.	Nâtîkî	16	----?	2	-	2
68.	Sebzî	16	----?	2	-	2
69.	Senî Alî	16	----?	3	-	3
70.	Vechî	16	----?	1	1	2
71.	Vîrânî Abdâl	16	----?	1	-	1
72.	Bahtî	17	1617	-	2	2
73.	Lâ-mekânî Şeyh Hüseyin	17	1625	1	-	1
74.	Ganî-zâde Nâdirî	17	1626	1	-	1
75.	Azîz Mahmûd Hüdâyî	17	1628	1	-	1
76.	Esîrî	17	1631 sonrası	3	-	3
77.	Nef'î	17	1635	-	1	1
78.	Nev'î-zâde Atâyî	17	1635	-	1	1
79.	Hâşimî	17	1641 sonrası	1	-	1
80.	Seyyid Nakib-zâde Ni'metî	17	1650	1	-	1
81.	Hisâlî	17	1651-52	2	-	2
82.	Sehmî	17	1651-52	-	2	2
83.	Nisârî	17	1656-57	1	1	2
84.	Ümmî Sinân	17	1657	2	-	2
85.	Füzûnî	17	1657-58	1	-	1
86.	Fenâyî Cennet Mehmed	17	1664	2	-	2
87.	İshâk-zâde Zuhûrî	17	1672	-	1	1
88.	Sâbir Mehmed	17	1679	1	-	1

89.	Nehcî	17	1680	1	2	3
90.	Behcetî Hüseyin	17	1683	1	-	1
91.	Şûhî Bengî-zâde	17	1683	1	2	3
92.	Bolulu Himmet	17	1684	1	-	1
93.	Ahmed Yârî	17	1688 sonrası	-	1	1
94.	Askerî	17	1693	3	-	3
95.	Niyâzî-i Mısırî	17	1694	1	-	1
96.	Fasîh Ahmed	17	1699	1	-	1
97.	Kâşif Es'ad	17	1699	11	-	11
98.	Nakşî	17	1702	1	-	1
99.	Hasan Kenzî	17	1715	1	-	1
100.	Birrî Mehmed Dede	17	1716	1	-	1
101.	Kâtib-zâde Sâkib	17	1716-17	1	-	1
102.	Mehmed Nasûhî	17	1717-18	3	-	3
103.	Seyyid Mehmed Emin Baba	17	1718	2	-	2
104.	Vahyî	17	1718	2	-	2
105.	Ünsî Hasan	17	1723	2	-	2
106.	Verdî Kâsım	17	1723	1	-	1
107.	Sâkib Dede	17	1735	1	-	1
108.	Kadı Şefî'î	17	----?	1	-	1
109.	Ayıntablî Hâfız Abdülmecid-zâde	17	----?	2	-	2
110.	Hüsâm-zâde Feyzî	17	----?	3	-	3
111.	Müftî Dervîş	17	----?	3	-	3
112.	Ömer Karîbî	17	----?	1	-	1
113.	Şihâbî	17	----?	1	-	1
114.	Süheyfî	17	----?	1	-	1
115.	Vuslatî	18	1718	2	-	2
116.	İsmâil Hakkî	18	1725	1	-	1
117.	Yahyâ Nazîm	18	1727	7	-	7
118.	Şeyh Mehmed Sırrî	18	1729-30	3	-	3
119.	Mehmed Sıdkî Esîf	18	1732-33	3	-	3
120.	Râzî	18	1733-34	6	-	6
121.	Fahrî	18	1735	5	-	5
122.	Necîb	18	1736	1	-	1
123.	İzzî	18	1740	6	-	6
124.	Sâlim	18	1743	-	1	1
125.	Mustafa Fennî	18	1745-46	1	-	1
126.	Neccâr-zâde Rızâ	18	1746	2	-	2
127.	Azbî Baba	18	1747	3	-	3
128.	Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed	18	1748	1	-	1
129.	Cemâleddîn-i 'Uşşâkî	18	1751	2	-	2
130.	Vâsık	18	1751-52	-	1	1
131.	Muhammed Hulûsî	18	1753	2	-	2
132.	Süleyman Zâtî	18	1761	1	-	1
133.	Bağdatlı Es'ad	18	1762-76	-	2	2
134.	Şekûrî	18	1766-67	9	-	9
135.	Ârif Süleyman	18	1769	1	-	1
136.	Mustafa Sıdkî	18	1769	1	-	1

137.	Feyzî Efendi	18	1771-72	1	-	1
138.	İsmail Hikmetî	18	1773	5	-	5
139.	Ağa-zâde 'Örfî	18	1778	1	-	1
140.	Ömer Besim	18	1781	1	-	1
141.	Bandırmalı-zâde Hâşim Baba	18	1782-83	1	-	1
142.	Salâhaddîn-i Uşşâkî	18	1783	1	-	1
143.	Rusçuklu Zarîfî	18	1795	1	-	1
144.	Esrâr Dede	18	1796	2	-	2
145.	Mekkî	18	1797	1	-	1
146.	Yâver	18	1797-98	-	1	1
147.	Fahrî-i Celvetî	18	1799	3	-	3
148.	Halil Nûrî	18	1799	1	-	1
149.	Ferrî Mehmed	18	1805	-	1	1
150.	Hoca Neş'et	18	1807	1	-	1
151.	Muvakkıt-zâde Muhammed Pertev	18	1807-08	1	-	1
152.	İlhâmî	18	1808	1	-	1
153.	Beylikçi İzzet	18	1809	1	1	2
154.	Sünbül-zâde Vehbî	18	1809	-	1	1
155.	İhyâ	18	1813	-	1	1
156.	Selâmî	18	1813	2	-	2
157.	Mehmed Nebil	18	1819-20	1	-	1
158.	Karayılan-zâde Mehmed Emîn Sabrî	18	1820 sonrası	-	1	1
159.	Refî'-i Kâlâyî	18	1823	2	-	2
160.	Âsaf	18	----?	-	5	5
161.	Ecrî	18	----?	1	-	1
162.	Hasmî	18	----?	-	1	1
163.	Priştineli Nûrî	18	----?	4	-	4
164.	Sa'îd-i Gülşenî	18	----?	4	-	4
165.	Sıdkî Derviş Mehmed	19	1818 sonrası	3	-	3
166.	Hâtif	19	1823	3	1	4
167.	Derviş Selîm Sırrî	19	1825 sonrası	1	-	1
168.	Benderli Cesârî	19	1829	1	-	1
169.	Fâik Ömer	19	1829	2	-	2
170.	Himmet-zâde Ahmet Cezbî	19	1829	4	-	4
171.	Keçeci-zâde İzzet Mollâ	19	1829	1	-	1
172.	Dâniş Mehmed	19	1830	1	-	1
173.	Ahmed Sûzî	19	1830	4	-	4
174.	Diyarbakırlı Azmî	19	1831	2	-	2
175.	Çankırlı İbrahim Hurrem	19	1831	-	2	2
176.	Seyyid Osman Adapazarî	19	1833 sonrası	3	-	3
177.	Dilsûz	19	1834	1	-	1
178.	Safâyî Ali Dede	19	1834	1	-	1
179.	İbrâhîm Tâ'ib	19	1834 sonrası	1	2	3
180.	Şâkir Mehmed	19	1836	5	-	5

181.	Bendî Mustafa Baba	19	1836'da sağ	3	-	3
182.	Remzî	19	1843	3	-	3
183.	Numân Mâhir	19	1843	1	-	1
184.	İbret Mehmed	19	1845	5	-	5
185.	Eğribozlu Mehmed Emin Sırrî	19	1845 sonrası	6	-	6
186.	Mehmed Sermed	19	1847	1	-	1
187.	Nûrî	19	1847 sonrası	1	-	1
188.	Bağdatlı Fevzî	19	1848	1	-	1
189.	Leylâ Hanım	19	1848	7	-	7
190.	Kuddûsî	19	1849	3	-	3
191.	Seyyid Süleymân Mahvî	19	1850 sonrası	4	-	4
192.	Ömer Şevkî Mardinî	19	1852	3	-	3
193.	Zâ'ik	19	1852	-	1	1
194.	Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî	19	1853 sonrası	7	-	7
195.	Semiz-zâde Süleyman Rüşdî	19	1855	-	2	2
196.	Harputlu 'Aşkî	19	1855	1	-	1
197.	Osmân Nûrî Paşa	19	1856	1	-	1
198.	Meşhûrî	19	1857	1	-	1
199.	Câzîb	19	1857 sonrası	2	1	3
200.	Nazîf	19	1858	3	-	3
201.	Bayburtlu Zihnî	19	1859	-	1	1
202.	Nâil Abbas	19	1859	-	1	1
203.	Rıfkî	19	1860	4	-	4
204.	Erzurumlu Emrah	19	1860-61	1	-	1
205.	Ali Handî	19	1860 sonrası	3	-	3
206.	Şeref Hanım	19	1861	9	-	9
207.	Kerküklü Seyyid Şükrî	19	1861 sonrası	5	-	5
208.	Ahmed Sâdık Ziver	19	1862	4	-	4
209.	Zihnî-i Çermîkî	19	1863	1	-	1
210.	Aczî	19	1866	2	-	2
211.	Hâfız Ulvî	19	1866-73	2	-	2
212.	Besnili Lüzûmî	19	1867	2	-	2
213.	Ömer Hulûsî	19	1868	5	-	5
214.	Mislî İsmâ'îl Hakkı	19	1870	7	-	7
215.	Aşkî Mustafa	19	1871-77	5	-	5
216.	Niyâzî	19	1872	1	-	1
217.	Âbid Efendi	19	1874'te sağ	2	-	2
218.	Şems-i Hayâlî	19	1877	1	-	1
219.	Hâlet Bey	19	1878	1	-	1
220.	Nevşehirî Sıyânzâde Hasan Hamdî	19	1878 sonrası	5	-	5
221.	Ziyâ Paşa	19	1880	1	-	1
222.	Elmastraş-zâde Mustafa Hilmî	19	1881	2	-	2
223.	Ahmed Talib İrşâdî	19	1881-82	6	-	6
224.	Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa'dî Havrânî	19	1882	2	-	2

225.	Es-Seyyid Alî Nasûhî	19	1883	2	-	2
226.	Mahmûd Nedîm Paşa	19	1883	1	-	1
227.	Yenişehirli Avnî	19	1883	3	-	3
228.	Hilmî	19	1884	3	-	3
229.	Nigârî	19	1886	3	-	3
230.	Sivaslı Gulâmî	19	1886	-	1	1
231.	Abdû'l-Azîz Âsım-ı Irâkî	19	1887	1	-	1
232.	Fennî	19	1888	2	-	2
233.	Necmî Ömer	19	1889	2	-	2
234.	Musa Kâzım Paşa	19	1890	5	-	5
235.	Abdünnâfî İffet	19	1891	1	-	1
236.	Sa'îd Paşa	19	1891	1	-	1
237.	Hâmî	19	1892	3	-	3
238.	Afyonkarahisarlı Şâir Ali Feyzî	19	1893	2	-	2
239.	Osman Şems	19	1893	4	-	4
240.	Rıfat Mehmed Karşı	19	1893	2	-	2
241.	Eşref Paşa	19	1894	1	-	1
242.	Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi	19	1894	7	-	7
243.	Giryân Seyyid Cemâleddin Kazakî	19	1895 sonrası	1	-	1
244.	Sükûtî	19	1896	10	-	10
245.	Şevkî İbrahim	19	1897	2	-	2
246.	Âdile Sultan	19	1899	7	-	7
247.	Manastırlı Sâlih Fâik	19	1899	1	-	1
248.	Senîh-i Mevlevî	19	1900	5	-	5
249.	Mustafa Refik	19	1900	1	-	1
250.	Sandıklılı Fikrî	19	1901-02	7	-	7
251.	Şeyh Hasan Haydar	19	1901-02	14	-	14
252.	Tevhîde Hanım	19	1901	3	-	3
253.	Ferîde Hanım	19	1903	1	-	1
254.	Hâfız Mehmed Sebâtî	19	1904	2	-	2
255.	Ömer Hüdâyî	19	1905	1	-	1
256.	Sâlih Baba	19	1906-07	2	-	2
257.	Çeşm-i Âfet	19	1907	1	-	1
258.	Mehmed Ali Hilmi Dede-baba	19	1907	5	-	5
259.	Ahmed Bâdî	19	1908	-	1	1
260.	Mehmed Şâkir Gâlib	19	1911	1	-	1
261.	Bursalı Emrî Murad	19	1916	4	-	4
262.	Kasabalı Nûrî	19	1916-20	-	1	1
263.	Mehmed Şevket	19	1918-19	1	-	1
264.	Hasan Rıza	19	1920	1	-	1
265.	Kemahlı İbrahim Hakkı	19	1924	1	-	1
266.	Sıdkî Baba	19	1928	1	-	1
267.	Abdûlmâlik Hilmi	19	1928	3	-	3
268.	Bahrî	19	----?	5	-	5

269.	Ednâyî	19	----	1	-	1
270.	Giritli ‘Aşkî	19	----	9	-	9
271.	Hilâlî	19	----	5	-	5
272.	Kudsî	19	----	1	-	1
273.	Mestî	19	----	3	-	3
274.	Necmî Alî	19	----	1	-	1
275.	Râcî	19	----	5	-	5
276.	Rîzî	19	----	2	-	2
277.	Seyrî	19	----	1	-	1
278.	Zekî	19	----	6	-	6
279.	Hüseyin Vassaf	20	1929	9	-	9
280.	Şeyh Hâlid	20	1931	2	-	2
281.	Abdurrahman Sâmi	20	1934	3	-	3
282.	Kıratoğlu Emin	20	1934	7	-	7
283.	Hüznî	20	1936	4	2	6
284.	Mehmet Şemseddin Ulusoy	20	1936	25	-	25
285.	Serbestzâde Ahmet Hamdî İskilibî	20	1939	2	-	2
286.	Seyyid Ali Sâni	20	1944-45	1	-	1
287.	Su‘ûdu'l-Mevlevî	20	1948	7	-	7
288.	Kadîmî	20	1957	1	-	1
289.	Ağlar Baba	20	1958	1	-	1
290.	Hâdi	20	1963	1	-	1
291.	Sırrî	20	1964	1	-	1
292.	Hüsn-i Gülzârî	20	1965	1	-	1
293.	Abdullah Konbul	20	1973	1	-	1
294.	Ali Rıza Erhan	20	1981	8	-	8
295.	Abdûlbaki Gölpinarlı	20	1982	2	-	2
296.	Şebâbî	21	Hayatta	-	1	1
			Toplam	678	89	767
			Oran	%88,4	%11,6	%100

2.4.1. XIV. Yüzyıl

XIV. yüzyıl hem Türk Edebiyatında hem de divan edebiyatında, meded-nâme türünün ilk örneklerinin görüldüğü yüzyıl olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu yüzyılda, divan şiirine uygun olarak meded-nâme kaleme alan iki şair tespit edilmiştir. Bu şairlerden ilki Azerî sahasından Nesîmî, ikincisi ise Anadolu sahasından Ahmedî (öl.1410 sonrası)'dir. Nesîmî'nin kaleme almış olduğu meded-nâme dinî olup Türk edebiyatındaki ilk meded-nâme örneği olmasıyla kayda değerdir. Ahmedî'nin yazmış olduğu meded-nâme ise dolaylı olarak kaleme alınmış dinî bir meded-nâmedir.

2.4.1.1. Nesîmî

XIV. yüzyıl Azerî sahası şairlerinden biri olan Nesîmî'nin hayatı hakkındaki bilgiler rivayetten öteye geçmemektedir. Var olan bilgilerden hareketle Nesîmî hakkında kısaca bilgi verilmesi gerekirse asıl adı İmâdüddîn olan, Fazlullah-ı Hurûfî'ye (öl. 1401) intisap eden ve I. Murad (öl. 1389) devrinde Anadolu'ya gelen mutasavvıf bir şair olduğu söylenilebilir. Allah aşkını derinden yaşayan ve bunu şiirlerinde de yansıtan Nesîmî, derisi yüzülerek hayatını kaybetmiştir.¹⁸⁰

Nesîmî'nin kaleme almış olduğu meded-nâme, bu türün ilk örneği olmasından dolayı birçok şair tarafından söz konusu manzumesine nazireler yazılmıştır. Bu çalışmanın üçüncü bölümünde yer alan ve 18, 37, 290, 413, 414, 574, 632, 633, 658, 666, 725 ve 751 numaralı manzumeler, doğrudan Nesîmî'ye yazılmış nazirelerdir. 402, 553, 655 numaralı manzumeler ise doğrudan nazire olmayıp Nesîmî'den etkilenecek kaleme alınmışlardır. Dolayısıyla da Nesîmî'ye, meded-nâme geleneği içerisinde 12 nazire yazıldığı görülmüştür.

Nesîmî'nin meded-nâmesi muhteva bakımından incelendiğinde, asıl muhatabın Hz. Alî olduğu görülür. Hz. Alî'ye şefaât talebini ileten şair, 12 İmam'ın¹⁸¹ da isimlerini zikretmiştir. Bu durum hem onların şefaatine nail olmak hem de Hz. Alî'den talep edilen yardımın, açıklığa kavuşturulmasına yönelik bir icraat olduğu söylenilebilir. Aynı zamanda şair son beyitte, isteklerinin kabul olması için Allah'a yönelmesi gerektiğini, kendisine nasihat ederek belirtmiştir:

*'Aşk ile yandı vücudum yâ 'Alî senden meded
Bir fakîr-i derd-mendim yâ 'Alî senden meded*

...

*Ey Nesîmî sen şikeste Haktan istersen murâd
Cür'a-i tevhîdi içgil yâ 'Alî senden meded (G.38)¹⁸²*

Manzumenin muhtevasında dikkat çeken bir diğer konu ise Nesîmî'nin Hz. Alî'yi Hz. Peygamber ile bir göstermesidir. Öyle ki Hz. Peygamber'in *lahmûke*

¹⁸⁰ Hüseyin Ayan, *Nesîmî Dîvânı*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1990), 11-33.

¹⁸¹ 12 İmam'ın isimleri şunlardır: Ali b. Ebû Tâlib, Hasan b. Ali, Hüseyin b. Ali, Ali Zeyne'l-âbidîn, Muhammed el-Bâkır, Ca'fer es-Sâdık, Mûsâ el-Kâzım, Ali er-Rızâ, Muhammed et-Takî el-Cevâd, Ali en-Nakî el-Hâdî, Hasan b. Ali el-Askerî ve Muhammed el-Mehdî el-Muntazar. Ethem Ruhi Fıglalı, "İsnâaşeriyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 23/142-147.

¹⁸² Ayan, *Nesîmî Dîvânı*, 99-100.

*lahmî*¹⁸³ hadis-i şerifini *iktibas* eden şair, aynı zamanda da Hz. Alî'ye duyduğu derin sevgiyi dile getirmiştir:

Kim Muhammedi Alîden ayırır la'net ana

Lahmike lahmî değil yâ 'Alî senden meded (G.38/3)

Hak te'alâ öz nûrundan hoş yaratmış şâhımı

Kudret ü sırr-ı Hudâsın yâ 'Alî senden meded (G.38/4)¹⁸⁴

Manzumeye şekil yönünden bakıldığında ise gazel nazım şekliyle kaleme alındığı ve aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazıldığı görülmüştür. Yalın bir anlatımla kaleme alınan manzume, methiye/övgü ve yakarış gibi üsluplarla örülmüştür. Kafiye konusunda ise şairin fazla seçici olmadığı görülmüştür.

2.4.1.2. Ahmedî

Yüzyılın bir diğer meded-nâme sahibi ise Ahmedî'dir. Kaynaklarda, asıl adının İbrahim, lakabının ise Tâceddîn olduğu söylenilir. Hakkında, Germiyanlı veya Sivaslı olduğuna dair malumatlar bulunan Ahmedî'nin Mısır'a giderek Şeyh Ekmeleddîn'den (öl. 14. yy.) dersler aldığı bilinmektedir. Mısır'dan sonra Anadolu'ya gelen şair, çeşitli kimselerin yanında bulunmuş ve seksen yaşlarında Amasya'da hayatını kaybetmiştir.¹⁸⁵

Ahmedî'nin meded-nâmesi bu türün dolaylı olarak kaleme alınan ilk dinî örneği olması bakımından kayda değerdir. Şekil ve içerik bakımından kusursuza yakın olan manzumeye birçok nazire yazılmıştır. Çalışmaya dâhil edilen 4, 5, 6, 12, 17, 58, 81, 170, 246, 286, 343, 353, 432, 455, 488 ve 646 numaralı manzumeler, Ahmedî'ye yazılmış nazirelerdir. Kendisine, sadece meded-nâme geleneği dâhilinde 16 nazire yazılması onun büyük bir şair olduğunun göstergesidir.

Şairin meded-nâmesine içerik açısından bakıldığında, dolaylı olarak Allah'tan merhamet ve kavuşma isteği talep ettiği görülür. *Aliterasyon/ünsüz tekrarı*

¹⁸³ Hz. Peygamber'in Hz. Alî'ye söylediği hadîs-i şerîftir. “*Etin etimdir*” anlamına gelir.

¹⁸⁴ Ayan, *Nesîmî Dîvânı*, 99.

¹⁸⁵ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015), 87-89.

sanatının ağır bastığı manzumede, sanki beşerî bir sevgili ile konuşan şair, onun tavırlarından ve güzellik unsurlarından teşbihler yaparak yakınıdır. Durum böyle olunca manzumeyi beşerî minvalde değerlendirmek mümkün görünmektedir. Ancak manzume içerisinde yer alan; *şem'*, *ab-ı hayvân*, *küfr*, *imân* ve bunlara benzer kavramlar, çoğunlukla dinî-tasavvufî mazmunlara delâlet ettiği için manzume dinî bir meded-nâme olarak karşımıza çıkmaktadır:

Fürkatünün hurkatından yahulur cânım meded

Hasretünün mihnetinden kurur uş kanım meded

...

Âheni mûm itdi vü nerm idemedi gönlünü

Ahmedî niçe ki idüp didi cânım meded (G.119)¹⁸⁶

Manzume şekil olarak değerlendirildiğinde, gazel nazım şekliyle ve *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazıldığı görülür. Nispeten yalın bir anlatımla kaleme alınan manzumede şikâyet/yeri, methiye/övgü ve yakarış üslupları ağır basmaktadır. Kafiye bakımından ise şairin mürdef kafiye¹⁸⁷ tercih ettiği görülmüştür.

2.4.2. XV. Yüzyıl

XV. yüzyıl gerek meded-nâme kaleme alan şair sayısı gerekse meded-nâme sayısı itibarıyla bir önceki yüzyıldan daha verimli bir yüzyıl olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüzyılın meded-nâme görüntüsüne bakıldığında, bu türe eğilim gösteren şair sayısının 7, kaleme alınan meded-nâme sayısının ise 12 olduğu görülmüştür. Söz konusu meded-nâmelere 10 adedi dinî iken 2 adedi ise beşerî meded-nâme olarak kaleme alınmıştır. Bu yüzyılda; Hakîkî (öl.1487-88), Necâtî Bey, Mihrî Hâtun (öl. 1514-15), Nihânî (öl. 1519) ve Memlûk sahası şairi Rûhî'nin (öl. 1486 sonrası) 2; Ârif (öl. 1439 sonrası) ve Azerî sahası şairi Karakoyunlu Cihânşâh'ın (öl. 1467) ise 1 meded-nâmeye sahip oldukları görülmüştür. Bu isimlerden Necâtî Bey ve Mihrî Hâtun'un ise hem dinî hem de beşerî meded-nâmesi bulunmaktadır.

¹⁸⁶ Yaşar Akdoğan, *Ahmedî Dîvânı*, (Ankara: KYGM, T.y.), 282.

¹⁸⁷ Mürdef kafiye: Ridf harfinin bulunduğu kafiye. M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim-Ölçü-Kafiye* (İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2013), 272.

Bu yüzyılda kaleme alınan 10 dinî meded-nâmenin dokuzunda, Allah'tan medet umulmuştur. Sadece Ârif tarafından kaleme alınan 3 numaralı manzume, Hz. Peygamber'den şefaât talep etmek için yazılmıştır. Söz konusu bu manzume, Hz. Peygamber'den yardım istenilen ilk meded-nâme olması bakımından da kayda değerdir. Beşerî olarak tasnif edilen meded-nâmelerde ise yardım istenilen kişi sevgili olmuştur.

Yüzyıldaki meded-nâmelerin 11 adedi gazel nazım şekliyle icra edilirken sadece Nihânî'nin 13 numaralı manzumesi, murabba formunda kaleme alınmıştır. XX. yüzyıl şairlerinden Kıratoğlu Emin'in 705 numaralı manzumesi, Nihânî'nin murabbayla neredeyse aynı sözcüklerden oluşması, oldukça dikkat çekici bir husus olarak karşımıza çıkmıştır.

2.4.2.1. Hakîkî

XV. yüzyılın mutasavvıf şairlerinden biri olan Hakîkî'nin hayatı hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır. Var olan bilgilerden hareketle asıl adının Yûsuf olduğu ve ilk bilgilerini babası Şeyh Hâmid-i Vefî'den (öl. 1412) aldığı söylenilir. Aksaray'da belirli bir süre şeyhlik yapan şairin Hacı Bayrâm-ı Veli'nin (öl. 1430) müridlerinden biri olduğu bilinir. XV. yüzyılın son çeyreğinde hayatını kaybeden Hakîkî, Aksaray Şeyh Hamid Mahallesi'nde medfun bulunmaktadır.¹⁸⁸

Yukarıda yüzyılın meded-nâme sayılarının da belirtildiği gibi Hakîkî'nin meded-nâme türünde iki manzumesi bulunmaktadır. Söz konusu manzumelerin her ikisi de dinî minvalde kaleme alınmıştır. Kendisine doğrudan nazire yazılmamışsa da 277 ve 680 numaralı manzumelerin Hakîkî'nin ikinci manzumesinden etkilenecek yazıldığını söylemek mümkündür.

Şairin her iki meded-nâmesi de Allah'tan yardım talep etmek için kaleme alınmıştır. Dünya hayatında sahih bir kul olma talebini dile getiren Hakîkî, ahirette ise Allah'ın mağfiretine sığınarak kolaylık istemiştir. İlk meded-nâmesinde şair, güçsüzlüğünü vurgulamış, Allah'ın merhametinden ve kudretinden bahsederek yakarışlarda bulunmuştur:

Senden umar kamu mededi yâ Rab el-gıyâs

¹⁸⁸ Erdoğan Boz, *Hakîkî Dîvânı*, (Ankara: KYGM, 2007), 3-4.

Sen vir bize hayât ebedî yâ Rab el-gıyâs

...

Nûr-ı hidâyetile Hakîkînün aç gözin

Kim yavu kılmaya sadedi yâ Rab el-gıyâs (G.92)¹⁸⁹

Şairin ikinci meded-nâmesi, birinci meded-nâmesi ile benzerlik göstermektedir. Ancak ilk manzumeden ayrılan en önemli nokta, esma-i hüsnayı yani Allah'ın en güzel isimlerinin sıklıkla zikredilmesidir. Öyle ki şair, bu isimleri manzumesine ustalıkla yerleştirmiş ve kendi acziyetini bilip Allah'a sığınarak ondan yardım talebinde bulunmuştur:

Sensin ehad sensin samed yâ Rab meded yâ Rab meded

Sensiz ezel sensin ebed yâ Rab meded yâ Rab meded

...

Boynuma çün dakdun kemend hâcet ne ayruk dahı bend

Eydür Hakîkî derdümend yâ Rab meded yâ Rab meded (G.137)¹⁹⁰

Manzumeler şekil açısından değerlendirildiğinde, gazel nazım şekliyle kaleme alındığı ve her iki manzumede de başlık¹⁹¹ kullanıldığı görülmüştür. İlk manzume *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* vezniyle kaleme alınırken ikinci manzume ise *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* vezniyle yazılmıştır. Genel olarak edebî bir kaygı güdülerek yazılan manzumeler methiye/övgü, yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üsluplarla tezyin edilmiştir. İlk manzumede mücerred kafiye¹⁹² kullanan şair, ikinci manzumede ise birden fazla kafiye/zül-kavâfiyi tercih etmiştir.

2.4.2.2. Necâtî Bey

XV. yüzyılın gazel nazım şeklinin ustası olarak bilinen Necâtî Bey, divan edebiyatının önde gelen şairlerinden biri olarak kabul görmüştür. Asıl adı İsa olan şairin Edirne eşrafından olduğu ve yüksek ihtimalle de devşirme bir kişi olduğu

¹⁸⁹ Boz, *Hakîkî Dîvânı*, 164-165.

¹⁹⁰ Boz, *Hakîkî Dîvânı*, 242-243.

¹⁹¹ Birinci manzumede, *Der-Tazarru'* ve *'Arz-ı Beyân ve Münâcât* başlığı kullanılırken ikinci manzumede ise *Der-Tevhîd ve Münâcât* başlığı kullanılmıştır.

¹⁹² Mücerred Kafiye: revî harfî ile yapılan kafiye. Saraç, *Biçim-Ölçü-Kafiye*, 275.

bilinmektedir. Kaynaklarda, Kastamonu yıllarında şöhret bulduğu bildirilen şairin hem Fatih Sultan Mehmed'e (öl. 1481) hem de II. Bâyezîd'e (öl. 1512) sunmuş olduğu kasîdelerle onların himayesi altına girmiştir. Devlet erkânının yanında belirli bir süre bulunan Necâtî Bey, 1509 yılında vefat etmiştir.¹⁹³

Necâtî Bey'in kaleme almış olduğu 9 numaralı manzume, bu türün beşerî minvalde yazılan ilk meded-nâme olması bakımından kayda değerdir. Manzumenin hem ilk hem de şekil ve içerik bakımından kusursuza yakın olmasından dolayı bu manzumeye onlarca nazire yazılmıştır. Öyle ki Necâtî Bey'in bu manzumesine, meded-nâme geleneği içerisinde toplamda 29 nazire yazılmış olup bu tür dâhilinde, bir manzumeye en fazla nazire yazılan meded-nâme olmuştur. Çalışmaya dâhil edilen 11, 42, 43, 49, 54, 60, 61, 95, 96, 114, 128, 132, 143, 145, 153, 154, 168, 181, 188, 203, 227, 287, 327, 348, 419, 427, 449, 456 ve 626 numaralı manzumeler Necâtî Bey'e yazılmış nazirelerdir.

Söz konusu manzumenin muhtevasına bakıldığında, medet umulan kişinin sevgili olduğu görülür. Sevgiliden ise kavuşma ve ona yakın olma isteği talep edilmiştir. Bu durum icra edilirken de sevgilide bulunan bazı özellikler, teşbihler ile muhkem kılınmış olup bu özelliklerin âşık için ne denli iyi olduğu da belirtilmiştir. Sevgilinin derman sahibi olduğunu iyi bilen şair, bunu fırsata çevirmek için kendisine biçilen âşık rolünün bütün vecibelerini yerine getirmeye çalışmıştır. Aynı zamanda çevresindeki dostlara seslenmeyi de ihmal etmemiştir. Öyle ki şair, bu kişilerden sevgiliye olan hicranını dindirmek için hem onlardan medet ummuş hem de onları, sevgiliye kavuşmada bir tevessül/aracı unsuru olarak görmüştür:

Eşiğinden gider oldu dil-i âvâre meded

Dostlar olmaya mı bu gama bir çâre meded

...

Zâr zâr ağlamağa hasta Necâtî hâlin

Dil-i gamdîde ile dîde-i hûnbârâ meded (G.47)¹⁹⁴

¹⁹³ Şentürk, Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 133-135.

¹⁹⁴ Ozan Yılmaz, *Necâtî Bey Dîvânı*, (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2015), 155.

Söz konusu manzumede, dikkat çeken ve görüş olabilecek nitelikte bir fikir, şair tarafından belirtilmiştir. Öyle ki manzume, sevgiliden medet ummak için kaleme alınmışsa da koşulsuz olarak yardım edecek tek kişinin Allah olduğu dile getirilmiştir. Zira âşık, sevgiliye ulaşmak için birçok kez çabalasa da sevgiliden istediği yardımı bulamayacaktır. Ancak Allah'ın gücünü ve merhametini iyi bilen şair, manzumesine bu görüşü dile getirmekten çekinmemiştir:

*Ey gönül dostların uşan u dil-ber fâriğ
Meğer Allâhdan ire derdüne bir pâre meded (G.47/4)¹⁹⁵*

Necâtî Bey'in yazmış olduğu diğer bir manzume ise dolaylı olarak kaleme alınmış dinî bir meded-nâmedir. Söz konusu manzumede hem Allah'tan hem de yüksek ihtimalle tarikat şeyhinden medet umulmuştur. Allah'a, sahîh bir kul olma ve dertlerinden kurtulma talebini dile getiren şair, şeyhine ise ona kavuşma isteğinden söz etmiştir:

*Yıllarla yeldüm irmedi sen mâhtan meded
Gören dedi ki hey yazık Allâhtan meded
...
Miskîn Necâtîyi hat-ı hoşbû türâb ider
Ey zülfü kara ermez ise şâhtan meded (G.52)¹⁹⁶*

Manzumelerin şekil özelliklerine bakıldığında, her ikisi de gazel nazım şekliyle kaleme alınmıştır. İlk manzume *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* vezniyle ikinci manzume ise *mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün* vezniyle yazılmıştır. Kısmen edebî bir kaygıyla yazılan her iki manzume de şikâyet/yergi ve niyaz üsluplarıyla güçlendirilmiştir. Kafiye bakımından ise iki manzumede de mürdef kafiye tercih edilmiştir.

2.4.2.3. Mihrî Hâtun

Türk edebiyatının ilk kadın şairlerinden biri olan Mihrî Hâtun, Amasya'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı da Mihri olan şair, kültürlü sayılabilecek ortamlarda bulunarak kendisini geliştirmiştir. II. Bâyezid devri şairlerinden biri olan Mihrî

¹⁹⁵ Yılmaz, *Necâtî Bey Dîvânı*, 155.

¹⁹⁶ Yılmaz, *Necâtî Bey Dîvânı*, 157-158.

Hâtun, yeteneği sayesinde dikkatleri üzerinde toplamayı başarmıştır. Müstakil bir *dîvânı* ve *tazarru'-nâme* adında dinî bir mesneviye sahip olan şair, 1514 yılında hayatını kaybetmiştir.¹⁹⁷

Mihri Hâtun'un hem dinî hem de beşerî olmak üzere 2 meded-nâmesi bulunmaktadır. Söz konusu bu manzumelerin her ikisi de nazire özelliği taşıması bakımından dikkat çekicidir. Öyle ki dinî meded-nâmesi Ahmedî'ye nazire iken beşerî meded-nâmesi ise Necâti Bey'e naziredir.

Şairin beşerî meded-nâmesinin muhtevası, Necâti Bey'in manzumesi ile benzerlik göstermektedir. Ancak söyleyiş bakımından herhangi bir tasannu/yapmacıklık bulunmamaktadır. Sevgiliden merhamet talep eden Mihri Hâtun, bu talebi şairâne bir üslup ile dile getirdiği görülmüştür. Nitekim manzumede, sevgilinin her türlü eziyetini kabul gören sadık bir âşık portresi çizilmiştir. Beş beyitlik manzumenin üçünde şair *saç/zülf*, *göz/çeşm* ve *dudak/la'l* gibi sevgilinin güzellik unsurlarına yer vermiştir. Bu unsurlardan saç ve gözün, âşığa eziyet verdikleri belirtilmiş, bu eziyetin sonuçlarını azaltacak olanın ise dudak olduğu dile getirilmiştir:

Eyledi yâr beni derd ile âvâre meded
Ölürem itmez ise hasret ile çâre meded

...

Bir nefes kaldı ki Mihri vire cân furkat ile
Çıkmasun hasret ile hey meded ol yâre meded (G.14)¹⁹⁸

Şairin kaleme almış olduğu diğer meded-nâme ise dinî tarzda yazılmıştır. Söz konusu bu manzume, *tazarru'-nâme* adlı mesnevinin içinde yer alması bakımından dikkat çekicidir. Ahmedî'ye nazire olduğu anlaşılan bu manzumede şair, –tıpkı Ahmedî'de olduğu gibi– ilk beytinde yanma/yakılma durumundan bahsetmiştir. Ancak bu manzumedeki söz konusu yanma/yakılma durumu mecâzî değil gerçek anlamda kullanılmıştır. Bunu dile getirirken şair, Allah'tan merhamet ve ahirette kolaylık talep etmiştir:

¹⁹⁷ Mehmet Arslan, *Mihri Hâtun Dîvânı*, (Ankara: KYGM, 2018), 4-11.

¹⁹⁸ Arslan, *Mihri Hâtun Dîvânı*, 58.

İtmez isen ben güneh-kâruna sultânım meded
Yanısar nâr-ı câhimde tâ ebed cânım meded

...

Kurtar ey kân-ı kerem dest-i zebânîden yakam
Yevm-i mahşerde koma elde girîbânım meded (G./M.260-264)¹⁹⁹

Şairin kaleme almış olduğu her bir meded-nâme, gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Beşerî meded-nâmesini *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün*, dinî meded-nâmesini ise *fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün* vezniyle kaleme almıştır. Her iki manzume de sade bir dille yazılmasına rağmen edebî kaygıdan ödün verilmemiştir. İlk manzumede öğüt/nasihat ve niyaz üslupları ağır basarken ikinci manzumede ise niyaz edası kendisini göstermiştir. Kafiye seçimi ise şairin her iki manzumede de mürdef kafiye olmuştur.

2.4.3. XVI. Yüzyıl

XVI. yüzyıl, meded-nâme ve bu türde manzumeler yazan şair sayısı bakımından, oldukça verimli bir yüzyıl olarak dikkatleri çekmiştir. Öyle ki bu yüzyılda, 62 şaire ait 160 meded-nâme tespit edilmiştir. Söz konusu meded-nâmelerin 119 adedi dinî iken 41 adedi ise beşerî meded-nâme olarak kaleme alınmıştır. Bu yüzyıldaki 160 meded-nâmenin %74,4'ünü dinî meded-nâmeler, %25,6'sını ise beşerî meded-nâmelerin oluşturduğu görülür. Meded-nâme olarak değerlendirilen 767 manzumenin %20,9'u; 678 dinî meded-nâmenin %17,6'sı; 89 beşerî meded-nâmenin %46,1'i, bu yüzyılda yazılmıştır. Toplamda yer alan 296 şairin %20,9'u ise bu yüzyılda meded-nâme türüyle manzumeler yazdıkları görülmüştür. XIX. yüzyıl bir kenara bırakılırsa XVI. yüzyılın sahip olduğu bütün bu istatistikî veriler, başka hiçbir yüzyılda görülmemiştir. Beşerî meded-nâme sayısı bakımından ise bütün yüzyılları geride bırakmıştır.

Gerek XVI. yüzyılın gerekse divan şiirinin –XX. yüzyıl şairi Mehmet Şemseddîn Ulusoy'la beraber– en fazla meded-nâme türünde manzume yazan şairin Edirneli Nazmî olduğu görülmüştür. Toplamda 25 meded-nâmeye sahip olan şair, bu manzumelerden 16 adedini beşerî, 9 adedini ise dinî minvalde kaleme almıştır.

¹⁹⁹ Arslan, *Mihri Hâtun Dîvânı*, 209.

Divan şiirinde en fazla beşerî meded-nâme sahibi olan şairin bu türe önem verdiği anlaşılmaktadır.

Edirneli Nazmi dışında bu yüzyılda, Edincikli Ravzî'nin 8; Muhibbî ve Seyyid Murâdî'nin 7; Medhî'nin 6; Kefeli Mustafa Müdâmî'nin 5; Şuhûdî (öl. 1612), Gelibolulu Mustafa Âlî ve Taşlıcalı Yahyâ'nın 4; Senî Alî (öl. 16. yy.), Kütahyalı Rahimî (öl. 16. yy.), Garîkî, Şâh İsmail Hatâyî (öl. 1524), Hayretî, Usûlî (öl. 1538), Üsküdarlı Aşkî, Mu'îdî, Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî ve Seyfullâh Nizâmoğlu'nun (öl. 1601) 3; Muhyî (öl. 1548), Sehî Bey (öl. 1548-49), Za'îfî (öl. 1557 sonrası), Fedâyî (öl. 1561-62), Hatmî (öl. 1563 sonrası), Livâyî, Bursalı Rahmî, Hayâlî-yi Gülşenî (öl. 1569), Ubeydî (öl. 1573), Şemsî Paşa (öl. 1580), Derzî-zâde Ulvî (öl. 1586), Halîlî-i Mar'âşî (öl. 1589), Vusûlî, Bağdatlı Rûhî (öl. 1605-06), Nâtîkî, Sebzî (öl. 16. yy.) ve Vechî'nin (öl. 16. yy.) ikişer meded-nâmesi bulunmaktadır. Bu isimler dışında kalan diğer şairlerin ise birer meded-nâme kaleme aldıkları görülmüştür.

Bu yüzyılda, meded-nâme türünde eser veren şairlerin çoğunluğunun Anadolu sahasından olması dikkat çekicidir. Ancak başka sahalardan olan şairler de bulunmaktadır. Nitekim Azeri sahasından; Şâh İsmail Hatâyî, Bağdatlı Rûhî, Emânî ve Mevlânâ Himmetî (öl. 16. yy.) gibi şairler, bu türe katkıda bulunmuşlardır. Taşlıcalı Yahyâ, Garîkî ve Haverî (öl. 1565) gibi şairlerin ise Rumeli coğrafyasına yakın oldukları görülmüştür.

Yüzyılın dinî meded-nâme anlayışına bakıldığında çoğu manzume, Allah'tan medet umma gayesiyle kaleme alınmıştır. Hz. Peygamber ve Hz. Alî'den yardım talep edilen manzumeler de bulunmaktadır. Kefeli Mustafa Müdâmî'nin 27, Sehî Bey'in 45, Hüdâyî-i Kadîm'in 86 ve Edincikli Ravzî'nin 137, 138, 139 ve 144 numaralı manzumeleri ise doğrudan İslâm ulularının isimlerini verip yardım istemeleri açısından dikkat çekicidir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi bu yüzyıl, beşerî meded-nâme konusunda bütün yüzyılları geride bırakmasıyla dikkatleri üzerinde toplamıştır.

Bu yüzyıl, en çok meded-nâme kaleme alınan ikinci yüzyıl olma özelliğinden ziyade, beşerî meded-nâme geleneğine rağbet gösterilmesiyle dikkat çekmektedir. Söz konusu bu durumun birçok sebebi olduğu da söylenilebilir. Öyle

ki Osmanlı Devleti'nin hemen her alanda zirve yaptığı bir devri yaşamasının yanı sıra sanatçıya değer verilmesi, refah seviyesinin yüksek olması ve büyük sayılabilecek birçok şairin olması gibi hususlar da bulunmaktadır. Söz konusu şairlerin isimlerinden söz ettirmek ve saray çevresine yakın olmak gibi beklentilere sahip olmasından dolayı bu türün beşerî minvalde en fazla örneğinin verilmesine yol açmıştır. 41 beşerî meded-nâmenin 10 adedi, yani 74, 77, 78, 83, 87, 88, 140, 160, 161 ve 172 numaralı manzumeler, devlet erkânına –çoğunlukla padişaha– yazılmıştır. Geriye kalan manzumeler ise sevgiliden çeşitli konularda yardım talep etmek için kaleme alınmıştır.

Söz konusu yüzyılda, 160 meded-nâmenin 110 adedi gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Gazel dışında ise 32 murabba, 4 müseddes, 3 müsemmen, 3 muhammes, 3 kıta, 2 muaşşer, 1 kasîde, 1 nazm ve 1 tahmîs, meded-nâme türünün kaleme alındığı diğer nazım şekilleri olmuştur.

Yüzyılın en dikkat çeken vakalarından biri de Remzî'nin (öl. 1547-48), Emrî'ye (öl. 1575) ait olan manzumeyi birebir almasıdır. Öyle ki Remzî'nin 41 numaralı manzumesi ile Emrî'nin 75 numaralı manzumesi, sadece birinci beyitte yer alan birkaç kelime ve mahlas beyitlerinin farklı olması dışında, tamamen aynıdır. *İntihal* hususunu akıllara getiren bu olayın *tevârüd* ya da nazire olamayacağı aşikârdır.²⁰⁰

2.4.3.1. Kefeli Mustafa Müdâmî

XVI. asrın dinî meded-nâme sahibi şairlerinden biri olan Müdâmî'nin hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Asıl adı Mustafa olan şairin Kefe şehrinden Alaşehir'e gelerek Şeyh Süleyman'a (öl. 16. yy.) intisap ettiği söylenilir. Nitekim Müdâmî'nin 27 ve 29 numaralı meded-nâmelerinde, Şeyh Süleyman'dan manevi yardım talebinde bulunduğu görülür. Müstakil bir *Dîvân*'dan başka eseri bulunmayan şair, 1540 yılında hayatını kaybetmiştir.²⁰¹

Şairin kaleme almış olduğu her bir meded-nâme bu türün en orijinal/özgün örneklerinden olmasıyla kayda değerdir. Zira manzumelerin muhtevası, ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, oldukça zengin bir anlatıma sahip olduğu görülmüştür.

²⁰⁰ Bu konuyla ilgili yakın zamanda bir çalışmamız yayın aşamasına getirilecektir.

²⁰¹ Kol, *Müdâmî Dîvânı*, 1-3.

Şairin dinî ve edebî alanlara yatkın olduğu görülmüş ve sahip olduğu bu bilgi birikimini, her bir manzumesine de yansıtmıştır. Şaire doğrudan bir nazire yazılmamıştır ancak 73, 151, 215, 378 ve 719 numaralı manzumelerde, Müdâmî'nin tesirleri görülmüştür.

Müdâmî'nin kaleme almış olduğu ilk ve üçüncü meded-nâmede yani 27 ve 29 numaralı manzumelerde, Şeyh Süleyman'dan manevi istimdat talep edilmiştir. Ancak ilk meded-nâmesi, doğrudan Şeyh Süleyman'ın ismi verilmesi bakımından kayda değerdir. Övgü ve yakarış üsluplarıyla oluşturulan söz konusu manzumede şair, Şeyh Süleyman'a intisap etmek ve onun maneviyatından faydalanmak gibi taleplerde bulunmuştur:

Cismüm içre cân olan Şeyhî Süleymânum yetiş

Derdüme dermâ olan Şeyhî Süleymânum yetiş

...

Lutfunı umar Müdâmî âstânuna gelüp

Ma'din-i ihsân olan Şeyhî Süleymânum yetiş (G.18)²⁰²

Şairin 28, 30 ve 31 numaralı manzumeleri ise Allah'tan medet ummak için kaleme alınmıştır. Allah'a sahih bir kul olma, nefesine hâkim olma ve günahlarından arınma gibi talepleri dile getiren şair, bu istekleri şairane ve mutasavvıf bir edayla icra etmiştir. Müdâmî'nin bu meded-nâmelerden en dikkat çeken manzumesi ise *muaşşer* nazım şekliyle kaleme almış olduğu şiiridir. Öyle ki söz konusu manzumede şair hem edebî hem de dinî olarak bütün hünerlerini sergilediği görülmüştür. Manzumenin bazı mısralarını, manen ayet-i kerimelerle oluşturan şair, çoğu mısraında ise esma-i hüsnâ ve tasavvufî kavramlara yer vermiştir:

Seni tevhîd ider yâ Rabbi her gâh

Feleklerde melekler mihr-ile mâh

Seni takdîs ider yok diyu eşbâh

Kamu mü'min kulunda olan efvâh

Yaratdun bu cihânı bir güzergâh

Ecel bir gün irişür bize nâ-gâh

²⁰² Kol, *Müdâmî Dîvânı*, 239-240.

*İlâhî fazlunı kıl bize hem-râh
Dalâlet eyledük biz gâh u bî-gâh
Sana lâyük 'amel hiç kılmaduk âh
Meded senden 'inâyet eyle Allâh*

...

*Müdâmî olsa himmet evliyâdan
Şefâ'at hem Muhammed Mustafâdan
'Înâyet irişüp bâr-i Hüdâdan
Dilüm hâlî ola 'ucb u riyâdan
Çekem el dâyimâ cürm ü hatâdan
Alam 'ibret bu dehr-i bî-vefâdan
Kesüp cümle 'alâkam mâsivâdan
Emîn olam dü 'âlemde belâdan
Sana lâyük 'amel hiç kılmaduk âh
Meded senden 'inâyet eyle Allâh (Mua.1)²⁰³*

Müdâmî, 27 ve 29 numaralı manzumelerini gazel; 28 numaralı manzumesini müseddes; 30 numaralı manzumesini muaşşer ve 31 numaralı manzumesini ise nazm formunda kaleme almıştır. İlk gazelinde *fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün*, ikinci gazelinde ve nazmında ise *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* veznini tercih etmiştir. Müseddesini ve muaşşerini ise *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün* vezniyle kaleme almıştır. İlk gazelinde mürdef kafiyeyi kullanan şair, ikinci gazelinde ise mücerred kafiyeyi ele almıştır. Muaşşerini mütekerrir şekilde oluşturan şair, müseddesini ise müzdevic olarak tercih etmiştir. Nispeten edebî bir kaygı güdülerek oluşturulan manzumeler, methiye/övgü ve yakarış üsluplarıyla binâ edildiği görülmüştür.

2.4.3.2. Seyyid Murâdî

Yüzyılın dinî ve beşerî meded-nâme sahibi şairlerinden biri de Seyyid Murâdî'dir. Müellifin hayatı hakkında herhangi bir malumat bulunmamaktadır. Ancak kaleme almış olduğu *muhabbet-nâme/dîvân-ı murâdî* adlı eseri sayesinde,

²⁰³ Kol, *Müdâmî Dîvânı*, 268-273.

kendisi hakkında birtakım bilgilere ulaşılabilmektedir. Öyle ki şair, Kanûnî Sultan Süleyman'a sunmuş olduğu kasîdelerle XVI. yüzyıl şairlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Mutasavvıf bir kişiliğe sahip olan şairin asıl adı ve ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir.²⁰⁴

Şairin kaleme almış olduğu meded-nâmeler, *muhabbet-nâme* adlı mesnevîsinin içinde yer almasıyla dikkat çekicidir. Kendisinden önce yaşayan Ârif ve Mihrî Hâtun gibi şairleri örnek alan Seyyid Murâdî, mesnevîsine bazı manzumeleri ekleyip anlatımı daha güçlü kılmayı hedeflediği görülmüştür. Aynı zamanda *dîvân-ı murâdî* adıyla da anılan eserde, 5 adedi dinî olmak üzere 2 adet de beşerî meded-nâme tespit edilmiştir.

Eserde yer alan dinî manzumelerin dolaylı olarak kaleme alınması dikkat çekicidir. Öyle ki bu manzumeler, –32 ve 33 numaralı meded-nâmeler hariç– sanki beşerî bir sevgiliye yazılmış gibi görülmektedir. Ancak gerek mesnevînin dinî bir hüviyete sahip olması gerekse tasavvufî kavramlara delalet edebilecek mazmunların kullanılmasından dolayı dinî meded-nâme olarak ele alınmışlardır. 36 ve 37 numaralı manzumeler ise divan şiirindeki sevgili mefhumuna yazılmıştır.

Şairin yazmış olduğu dinî meded-nâmelerin her birinde de Allah'tan af ve merhamet talep edilmiştir. 34, 35 ve 38 numaralı manzumelerde ise bu talepler, dolaylı bir şekilde dile getirilmiştir. Şikâyet/yeri ve yakarış üsluplarının tercih edildiği bu manzumelerde, kısmen de olsa övgü dolu sözlere de yer verilmiştir. Nitekim aşağıdaki manzumesinde Seyyîd Murâdî, bu üslupların her birini kullanmıştır. Bunu icra ederken de şair, sevgilinin eziyet eden güzellik unsurlarından yakınmış, kendisine rahatlık veren unsurlardan ise medet umduğu görülmüştür:

*Zülfünün zencîrine sayd oldı cân u dil hemân
Gamzenün cellâdı hod bir lahza hiç virmez emân
Ben gulâm-ı kemtere rahm eyle iy kaşı kemân
Dil-rubâcığum efendüm gözleründen el-amân*

²⁰⁴ Zübeyde Bildirici, *Divan-ı Murâdî (Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 7-8.

...

Aldanup bülbül sıfat sen verd-i haddün rengine

Ben Murâdî nâsihun gûş itmez iken pendine

Nice düşdüm iy dirîgâ iki zâlim bendine

Dil-rubâcığum efendüm gözleründen el-amân (Mr.207b)

Şairin beşerî olan meded-nâmeleri ise tıpkı dinî olarak değerlendirilen manzumelerine benzediği görülmüştür. Ancak 36 ve 37 numaralı manzumelerinde, yerginin ağır basması ve beşerî olarak değerlendirilebilecek bir anlatıma yer vermesiyle diğer manzumelerinden ayrı tutulmuştur. Aynı zamanda şair, dönemin meşhur sözü olan *Meded Allah'ı seversen meded iy yâr meded* cümlesini, nakarat olarak tercih etmiştir. Bu söz, Bursalı Rahmî'nin 66, Edirneli Nazmî'nin ise 98, 99 ve 101 numaralı manzumelerinde de nakarat olarak ele alındığı görülmüştür. Şairlerin birbirlerine yakın olabilecek bir dönemde olmaları nedeniyle hangisinin ilk olarak bu sözü kullandığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak Bursalı Rahmî'nin bu sözü ilk kullanan şair olması kuvvetle muhtemeldir. Seyyid Muradî'nin kaleme almış olduğu ve sevgiliden merhamet talep ettiği 36 numaralı manzume ise şu şekildedir:

Nâr-ı hicrân-ile hâkister olup yandı hasad

Âsitânun idinelden dil-i dîvâne sened

Beni tapundan eyâ hûb-ı zamân eyleme redd

Meded Allah'ı seversen meded iy yâr meded

...

Sanma her har ile zevk ü safâlar niçe bir

Kılasın her birine mihr ü vefâlar niçe bir

Ya Murâdî kuluna bunca izâlar niçe bir

Meded Allah'ı seversen meded iy yâr meded (Mr.243a)²⁰⁵

Kaleme alınan meded-nâmelerden sadece 37 numaralı manzume muaşşer nazım şekliyle yazılmıştır. Geriye kalanlar ise murabba formundadır. Beşerî

²⁰⁵ Gül Gönültaş, *Divan-ı Murâdî (Muhabbet-nâme-i Seyyid Murâdî)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 314-315.

meded-nâmelerini *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* vezniyle yazan şair, dinî meded-nâmelerini ise *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle kaleme almıştır. 32 numaralı manzumede *Murabbâ '-i Havfu Taleb-i Necât-ı Minellâh*, 33 numaralı manzumede ise *Murabbâ '-i Recâ* başlığı kullanılmıştır. Müttekerrir musammatları tercih eden şair methiye/övgü, şikâyet/yeri ve niyaz üsluplarıyla manzumelerini güçlendirmiştir.

2.4.3.3. Muhibbî

Divan edebiyatının sultan şairlerinden biri olan ve Muhibbî mahlasıyla manzumeler kaleme alan Kanûnî Sultan Süleyman, gazel sahasının en velûd şairlerinden biri olarak bilinir. Asıl adı Süleyman olup Osmanlı Devleti'nin onuncu padişahıdır. Trabzon'da dünyaya gelen sultan, çeşitli yerlerde sancakbeyliği görevlerini ifâ etmiştir. Babasının ölümünden sonra 1520 yılında tahta geçen Kanûnî Sultan Süleyman, 46 yıl boyunca padişahlık vazifesini yerine getirmiştir. Zigetvar savaşı sırasında hastalığına yenik düşmüş ve 1566 yılında hayatını kaybetmiştir.²⁰⁶

Muhibbî'nin kaleme almış olduğu her bir manzume, dolaylı olarak yazılan dinî meded-nameler olması bakımından kayda değerdir. Bazı mahlas beyitlerinde açıkça verilen vurgular dışında, bütün manzumeleri sanki beşerî bir sevgili için yazılmış gibidir. Ancak manzumelerde kullanılan tasavvufî kavramlar ve anlatım tarzlarından dolayı kendilerini ele vermişlerdir. Şairin 57, 58, 62 ve 63 numaralı manzumelerinde, medet umulan kişi Hz. Peygamber'dir. 59 ve 61 numaralı meded-nâmeler ise Allah için yazılmıştır. 60 numaralı manzumede ise Allah'a ulaşmak için şeyhlerden medet umulmuştur.

Muhibbî'nin 58 numaralı manzumesi Ahmedî'ye, 60 ve 61 numaralı manzumeleri Necâtî Bey'e, 62 numaralı manzumesi ise Za'îff'nin 48 numaralı manzumesine naziredir. 57 numaralı manzumesinde de muhtemelen Ahmed-i Rıdvân'ın (öl. 1528-38) etkisinde kalmıştır. Ancak söyleyiş bakımından onu geride bırakmıştır. 59 numaralı manzumesinde ise Şâh İsmail'in 16 ve Lâmi'î Çelebi'nin (öl. 1532) 20 numaralı meded-nâmelerinden etkilenmiştir.

²⁰⁶ Şentürk, Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 210-211.

Sultan şairlerden olması nedeniyle kendisine de nazireler yazılmıştır. Öyle ki 166, 314, 435, 504 ve 505 numaralı manzumeler Muhibbî'nin 57 numaralı manzumesine yazılmış nazirelerdir. Aynı zamanda bir padişah olan Muhibbî'ye, dönemin şairleri tarafından meded-nâme de yazılmıştır. 74, 83, 87, 88, 160, 161 ve 172 numaralı meded-nâmelerde, sultanın ismi zikredilmese de Kanûnî Sultan Süleyman'dan maddi anlamda yardım talep etmek için yazılmış manzumelerdir.

Muhibbî'nin kaleme almış olduğu aşağıdaki manzume, Hz Peygamber'den şefa'at talep etmek için yazılmıştır. Ancak bu şefa'at talebi, dolaylı bir şekilde dile getirildiğinden kayda değerdir. Öyle ki şair *göl*, *verd-i handân*, *serv* ve *ruhsâr* gibi dinî minvalde kullanılan mazmunlar ile Hz. Peygamber'e niyazda bulunmuştur:

Göl yüzün göstermediün ey verd-i handân el-gıyâs

Bölöl-i dil oldu her şeb zâr u giryân el-gıyâs

...

Bu Muhibbîye şefa'at eyle şefkat kânısın

Umaram itdirmeyesin ana her an el-gıyâs (G.262)²⁰⁷

Aşağıdaki manzumede ise şair, çeşitli mazmunlar ve teşbihler ile Allah'a ulaşmayı hedeflemiştir. Bu yolda ise şeyhlerden hem medet ummuş hem de onları bir tevessül/aracı unsuru olarak görmüştür:

Hâlûmi kimsene yok 'arz ide dildâre meded

Ah kim bulmadım derdüme bir çâre meded

...

Olmasa vashun ile ger bu Muhibbîye cevâb

Âteş-i hicre yanar olmaz o bimâre meded (G.347)²⁰⁸

Muhibbî'nin kaleme almış olduğu her bir meded-nâme, gazel nazım şekliyle yazılmıştır. 57, 58 ve 59. manzumeler *fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*, 60 ve 61. manzumeler *fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*, 62 ve 63. manzumeler ise *mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün* vezniyle kaleme alınmıştır. Yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üslupların ele alındığı manzumelerde, anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

²⁰⁷ Ak, *Muhibbî Dîvânı*, 179.

²⁰⁸ Ak, *Muhibbî Dîvânı*, 222.

57, 58, 59, 60 ve 61. manzumeler mürdef; 62. manzume mukayyed²⁰⁹; 63. manzumede ise mücerred kafiye tercih edilmiştir.

2.4.3.4. Taşlıcalı Yahyâ

Arnavut asıllı olup ünlü Dukagin ailesine mensup olan Taşlıcalı Yahyâ'nın doğum tarihi ve yeri tam olarak bilinmemektedir. Taşlıcalı diye anılan şair, devşirme olup daha sonradan İstanbul'a getirilmiştir. Çeşitli yerlerde görev alıp Osmanlı ordusunda seferlere katılan şair, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman gibi padişahların yanında bulunmuştur. Hacimli sayılabilecek bir *dîvân*'ı bulunan şair, aynı zamanda da *hamse* sahibidir. Ömrünün son yıllarını tasavvufa adan Yahya, 1582 yılında hayatını kaybetmiştir.²¹⁰

Taşlıcalı Yahyâ'nın kaleme almış olduğu meded-nâmelerden 3 adedi dinî, 1 adedi ise beşerîdir. Şairin 83 numaralı beşerî meded-nâmesinde, Kanûnî Sultan Süleyman'dan medet umduğu görülür. 82 ve 85 numaralı meded-nâmelerde Allah'tan yardım isteyen Taşlıcalı, 84 numaralı manzumesinde ise Hz. Alî'den şefaata talep etmiştir. Kendisine doğrudan bir nazire yazılmamıştır ancak 106 ve 437 numaralı manzumelerde, Taşlıcalı'nın etkilerini görmek mümkündür. Kaleme almış olduğu 85 numaralı manzume ise Hayretî'nin 22 numaralı manzumesine naziredir. Hayretî'nin söz konusu manzumesine –Taşlıcalı Yahyâ da dâhil olmak üzere– 46, 79 ve 187 numaralı manzumeler de naziredir.

Şairin aşağıdaki manzumesi Kanûnî'ye ithaf edilmiştir. Padişah'tan ayrı kalmak istemeyen Taşlıcalı Yahyâ, bunu şairâne bir üslup ile dile getirmiştir. Nitekim Muhibbî'nin ünlü *gibi* redifli gazelini hatırlatan bu söyleyiş, bir kez daha kendisini son bendde göstermiştir. Yakarış, tazallüm/kendinden yakınma ve övgü üsluplarının ağır bastığı manzume ise şu şekildedir:

Göklere irişdi feryâd ile efgânum meded
Kuluna zulm eyleme devletlû sultânım meded
Ölümümdür senden ayrılmak bana cânım meded
Yalnız kaldım garîb oldum meded hânım meded

²⁰⁹ Mukayyed kafiye: Kayıd harfinin bulundupu kafiye'dir. Saraç, *Biçim-Ölçü-Kafiye*, 275.

²¹⁰ Bayram Ali Kaya, "Taşlıcalı Yahya", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Erişim 10.1.2020. www.turkedebiyatiisimlersozlugu.cdeom/inx.php?sayfa=detay&detay=204.

...

*Bî-kes ü bî-çâre vü bîmâr olup Yahyâ gibi
Toldı 'ışkum 'âleme mihr-i cihân-âra gibi
Kâf-ı 'ışkî mesken idindim bugün 'Anka gibi
Yalnız kaldum garîb oldum meded hânum meded (Mr.28)²¹¹*

Taşlıcalı Yahyâ'nın dinî tarzda kaleme aldığı meded-nâmelerden biri de Hz. Alî'den şefaât talep ettiği manzumesidir. Bu meded-nâmede şair, kendisinin güçsüz olduğunu ve Hz. Alî'nin ise bu güçsüzlüğün üstesinden gelebilecek kişi olduğunu dile getirmiştir. Bu talebin gerçekleşmesi için de şair, –özellikle son bendde– teşbih, teşhis ve hüsn-i ta'lîl sanatlarını, ustalıkla kullandığı görülmüştür:

*Sen seyyid-i vilâyet iken bendene sened
Ağyâr arada oldu gözüüm yaşı gibi sed
Derd ise bî-kıyâs cefâ ise bî-'aded
Hâlüm mükedder oldu meded yâ 'Alî meded*

...

*Yahyâ gibi ölürsem eger gussan ile ben
Her lâle 'arz-ı hâlüm için ola bir dehen
Diye zebân-ı hâl ile kabrümdeki çemen
Hâlüm mükedder oldu meded yâ 'Alî meded (Mr.39)²¹²*

Şairin 85 numaralı manzumesi gazel nazım biçimiyle yazılmıştır. Musammatlara ehemmiyet veren Taşlıcalı 83 ve 84 numaralı manzumeleri murabba; 82 numaralı manzumeyi ise müseddes ile kaleme almıştır. 82. manzume *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*; 83 ve 85. manzumeler *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 84. manzume ise *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* vezniyle yazılmıştır. Genel olarak sade bir anlatımı tercih eden şair methiye/övgü, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış gibi üslupları kullanmıştır. Musammatlarını mütekkerrir tarzda kaleme alan şair, gazelini ise mücerred kafiye ile yazmıştır.

²¹¹ Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey Dîvânı*, 201.

²¹² Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey Dîvânı*, 213-214.

2.4.3.5. Edirneli Nazmî

Divan edebiyatının en fazla gazel yazan şairi olarak bilinen Edirneli Nazmî, XV. asrın sonunda dünyaya gelmiştir. Edirne eşrafından olan şairin ilk mesleği ahkâm kâtipliği olup ardından da orduya katılmıştır. Hayatında, maddi anlamda çeşitli zorluklara katlanan şair, şiir dışında diğer ilimlere de vukufiyeti olduğu bilinmektedir. Oldukça hacimli bir *dîvân* ile *mecma'ü'n-nezâ'ir* adlı nazire mecmuasına sahip olan Edirneli Nazmî, XVI. asrın son çeyreğinde hayatını kaybetmiştir.²¹³

Divan edebiyatında XX. yüzyıl şairi Mehmet Şemseddin Ulusoy'la beraber en fazla meded-nâme yazan iki şairden biri olan Edirneli Nazmî'nin toplamda 25 adet meded-nâmesi bulunmaktadır. Söz konusu manzumelerin 16 adedi beşerî, 9 adedi ise dinî minvalde kaleme alınmıştır. Şairin yazmış olduğu 25 meded-nâme, XVI. yüzyılda kaleme alınan 160 meded-nâmenin %15,6'sını oluşturur. 16 beşerî meded-nâmesi ise yine bu yüzyılda yazılan 41 beşerî meded-nâmenin %39'unu oluşturması bakımından kayda değerdir. Beşerî meded-nâmelerinin hepsini sevgili için kaleme alan şair, dini meded-nâmelerinden 89, 91 ve 96 numaralı manzumelerini, muhtemelen tarikat şeyhinden yardım talebinde bulunmak için yazmıştır. Geriye kalan manzumeler ise Allah'tan medet ummak için kaleme alınmıştır. Allah'tan medet umduğu 90 numaralı manzumesine ise İzzî (öl. 1740) tarafından bir nazire yazılmıştır.

Edirneli Nazmî'nin birçok manzumesi nazire özelliği taşımaktadır. Nazire olmayan manzumelerinin ise özgün olmadıkları ve sürekli tekrar edildikleri görülmüştür. Başka şairleri özenmekten imtina etmeyen Edirneli Nazmî'nin birçok şiir yazabilme amacından dolayı böyle bir yolu seçmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Edirneli Nazmî'nin en fazla beşerî meded-nâme yazan şair unvanına sahip olmasına rağmen dinî tarzda kaleme aldığı manzumeleriyle ön plana çıktığı görülmüştür. Nitekim aşağıdaki manzumesinde şair, sâkîyi her mısradaki tekrar etmiş ve kendisinden şarap/ilahi aşk ve sâkîlik görevini yerine getirmesini talep etmiştir.

²¹³ Üst, *Edirneli Nazmî Dîvânı*, 3-8.

Muhtemelen tarikat şeyhi için yazılan manzumede, Klasik Türk Edebiyatının sıklıkla kullanılan mazmunlarına yer verilmiştir:

Def'i için ef'î-i gam zehrinün sâkî meded
Sever bize şol mey diyen pür-nef'-i tiryâkî meded

...

Bezm-i meyde gonçe-leb gül-çehre sâkîler yine
Nazmîyâ bülbül gibi zâr itdi 'uşşâkı meded (G.1328)²¹⁴

Şairin beşerî meded-nâmelerinden en dikkat çekenini ise aşağıdaki manzumesidir. Öyle ki dönemin meşhur sözü olan *Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded* cümlesini, nakarat olarak kullanmıştır. Sevgiliye kavuşma isteğini sunan Nazmî, şikâyet/yeri ve yakarış üsluplarını her bendde ele almıştır:

Eyledi derd-i firâkun beni bîmâr meded
Kıl visâlünle bu derde yine tîmâr meded
Koma derd-ile beni böyle dil-fikâr meded
Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded

...

Nazmî-i dil-haste niçe bir çeke âlâm-ı firâk
Bezm-i gamda niçe bir nûş ide yâ câm firâk
İy 'aceb yok mı ola âhir eyyâm-ı firâk
Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded (Mr.90)²¹⁵

Nazmî'nin kaleme aldığı 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 102, 103, 105, 106, 107, 108 ve 113 numaralı manzumeler gazel nazım şekliyle icra edilmiştir. 98, 99, 100, 109, 110, 111 ve 112 numaralı manzumeler murabba; 101 ve 104 numaralı manzumeler ise muhammes nazım şekliyle yazılmıştır. Genel olarak *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* veznini ele alan şair, şikâyet/yeri ve yakarış gibi üslupları sıklıkla kullanmıştır. Nispeten anlaşılır bir dil kullanan Nazmî, gazellerinde umumiyetle mürdef kafiye, musammatlarında ise mütekerrir olanları tercih etmiştir.

²¹⁴ Üst, *Edirneli Nazmî Dîvânı*, 821-822.

²¹⁵ Üst, *Edirneli Nazmî Dîvânı*, 843-844.

2.4.3.6. Medhî

Hayatı hakkında kesin bir bilgi bulunmayan Medhi'nin kaynaklarda Gelibolulu olduğu dile getirilir. XVI. asırda yaşadığı bilinen şair için övgü dolu sözler söylebilme yeteneğinden dolayı *kıssa-hân/meddah* olarak anılır. Asıl adının Hasan olduğu tahmin edilen şairin uzun sayılabilecek bir hayat sürdüğü bilinmektedir. Birçok padişah ile yakın ilişkiler kuran şair, meddahlığından dolayı divan şairleri tarafından küçümsenmiştir. *Dîvân*'ında tasavvufî manzumelere yer veren Medhî, XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde hayatını kaybetmiştir.²¹⁶

Medhî'nin kaleme almış olduğu manzumeler, yüzyılın meded-nâme anlayışı ile benzerlik gösterir. Öyle ki şair, 6 dinî meded-nâme yazmış olup her birini dolayı olarak kaleme almıştır. Güçlü bir üslubu olan Medhî'nin 127 numaralı manzumesinde Hz. Alî; 130 numaralı manzumesinde Hz. Peygamber; 131 numaralı manzumesinde ise şeyhinden medet ummuştur. Geriye kalan meded-nâmelerde ise Allah'tan yardım talep edilmiştir. Şairin özgün bir anlatıma sahip olmasına rağmen kendisine, meded-nâme geleneği içerisinde herhangi bir nazire yazılmamıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi bu durum, dönemin şairleri tarafından meddahlara karşı olan tutumdan dolayı kaynaklanmaktadır.

Şairin kaleme almış olduğu aşağıdaki manzume, Usûlî'nin 25 numaralı meded-nâmesine yapılmış bir tahmîsdir. Hz. Alî'den dolayı olarak şefaât talep edilen söz konusu manzumedeki, nefis karşısında zorlanıldığı ve bu güç durumun – tenasüp sanatının da yardımıyla– üstesinden gelinmeye çalışıldığı görülmüştür:

Çıkmasun eflâke cânâ âh u efgânum yetiş
Hâlîmi gark itmesün eşk-i firâvânum yetiş
Pây-mâl oldı gamundan cism-i 'üryânum yetiş
Kapdı gönlüm Yûsuf'ın gürg-i belâ cânı yetiş
Kurtar anı gel 'Alî'lik eyle arslanum yetiş

...

Görmez oldu ey şeker-leb lutf ile bir handeni
Lütfa lâyık görmedün sen 'âşık-ı cûyendeni

²¹⁶ Seyhan, *Medhî Divanı*, 6-28.

Hâkden ref' eylesin Medhî-i efgendeni
Ayağın toprağı hakk-içün Usûlî bendeni
Gamdan âzâd eyle gel devletlû sultânım yetiş (Th.55)²¹⁷

Şairin şeyhinden medet umduğu aşağıdaki manzume ise kıt'a nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Söz konusu manzumede sâkî mefhumunu kullanan Medhî, şarabı yani ilahî aşkı istemektedir:

Gam humârı beni öldürdi yetiş ey sâkî
Kanı şol kan olacak bâde-i gül-fâmı getir
Nice bir nûş ideyin zehr-i gam-ı devrânı
Çekerin n'ola gerek câm-ı ser-encâmı getir (Kt.3)²¹⁸

Medhî 128 ve 129. manzumeleri gazel; 130 ve 131. manzumeleri kıt'a; 126. manzumeyi müseddes; 127. manzumeyi ise tahmîs nazım şekliyle kaleme almıştır. 126. manzume *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*; 127. manzume *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 128, 129, 130 ve 131. manzumeler ise *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* vezniyle yazılmıştır. Şikâyet/yeri ve niyaz üsluplarının ağır bastığı manzumelerde, edebî bir anlatım gözlemlenmiştir. Müseddesini mütekerrir olarak tercih eden şair, gazellerinde ise mürdef kafiye kullanmıştır.

2.4.3.7. Gelibolulu Mustafa Âlî

Türk edebiyatının önemli simalarından biri olan Mustafa Âlî, Gelibolulu'da dünyaya gelmiştir. Refah seviyesi yüksek bir ailede yetişen şair, eğitim basamaklarını hızlı bir şekilde çıktığı söylenilir. Çeşitli mevkilerde görev alan Mustafa Âlî'nin sonraki yıllarında, çocukluğundaki refahı bulamadığı ve birtakım zorluklara katlandığı bilinmektedir. Edebî eserleri de dâhil olmak üzere birçok alanda çalışması bulunan şair, Cidde Sancakbeyliği görevinde iken 1600 yılında hayatını kaybetmiştir.²¹⁹

Gelibolulu Mustafa Âlî'nin yazmış olduğu 133, 135 ve 136 numaralı manzumeler dinîdir. 134 numaralı meded-nâme ise beşerî açıdan kaleme alınmıştır.

²¹⁷ Seyhan, *Medhî Divanı*, 287-288.

²¹⁸ Seyhan, *Medhî Divanı*, 618.

²¹⁹ Mustafa İsen, İ. Hakkı Aksoyak, "Gelibolu Mustafa Ali", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Erişim 10.1.2020. www.turkedebiyat isimlersozlugu.cdeom/inx.php?sayfa=detay&detay=943.

Söz konusu manzumelerden 133 numaralı meded-nâmede, bir başkası için Allah'tan medet umulduğu görülmüştür. Meded-nâme geleneği içerisinde, eşine pek fazla rastlanılmayan bu durumun kayda değer olduğunu söylemek mümkündür. Osman Paşa'nın (öl. 1604) methine yer verilen manzumede şair, paşanın fetih kabiliyetinden dolayı kendisine dualarda bulunmuştur:

*Ey vezîr-i şîr-i merdân âsaf-ı sâhib-kırân
Şeh-süvâr-ı saf-derân ser-defter-i 'Osmâniyân
Pehlevân-ı merd-i meydân Rüstem-i heycâ-nişân
Kahramân-ı Gîv-destân Erdşîr-i cân-sitân
Bezme gelsen lutf ile Hâtem gibi gevher-feşân
Rezme girsen kahr ile mânend-i Sâm u Kahramân
Kanda gitsen ola yardımcun Hudâ-yı Müste'ân
Feth ü nusret hem-rikâb olsun sa'âdet hem-'inân
...
Serverâ 'Âlî gibi bir çâkerün var mı 'aceb
Vasf-ı pâkünden senün olmaya hâlî rûz u şeb
Şark u garba peyk-i nazmın gönderüp açdukça leb
Şânunı andan tuya ehl-i 'Acem kavm-i 'Arab
Öyle istihkâka sultânım olup lutfun sebeb
Hakkı olmaz mı anun şimden girü Mısr u 'Arab
Kanda gitsen ola yardımcun Hudâ-yı Müste'ân
Feth ü nusret hem-rikâb olsun sa'âdet hem-'inân (Msm.2)²²⁰*

Şairin kaleme almış olduğu bir diğer dinî meded-nâmesi ise özgün kavramlarla oluşturulmuş olmasıyla dikkat çekicidir. İlk beyitte hat sanatına ait olan *reyhan*, *nüşa* ve *nesh* gibi kavramları kullanan şair, diğer beyitlerinde ise âşık ve sevgili ile ilgili olabilecek kelimeleri, tenasüp sanatı yaparak manzumesine yerleştirmiştir. Allah'tan dolayı bir şekilde merhamet talep eden şair yakarış, şikâyet/yerghi ve övünç/fahriye üsluplarını ustalıkla kullanmıştır.

Koma âyât-ı ruhunda hat-ı reyhânî meded

²²⁰ Aksoyak, *Mustafa Âlî Dîvânı*, 421-422.

Nüsha-i küfr ile nesh eyleme î mânî meded

...

Ta'n-ı agyâr ile hâk eyleme 'Âlî kulunı

Pây-mâl itme yazıkdur o suhan-dânı meded (G.147)²²¹

Mustafa Âlî'nin 133 numaralı manzumesi, müsemmen nazım şekliyle yazılmıştır. Geriye kalan manzumeler ise gazel formundadır. 133. manzume *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 134. manzume *fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*; 135. manzume *mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*; 136. manzume ise *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* vezniyle kaleme alınmıştır. Genel olarak edebî bir kaygıyla yazılan manzumelerde, üslup zenginliğine rastlanmıştır. Beşeri meded-nâmesini mukayyed kafiye ile oluşturan şair, diğer gazellerini ise mürdef kafiye ile yazmıştır. Müsemmeni ise mütekerrir olup *Müsemmen-i Belâgat-nümâ Der-medh-i 'Osmân Paşa* başlığı kullanılmıştır.

2.4.3.8. Edincikli Ravzî

XVI. yüzyılda, kendisine has bir üslup ile şiirler kaleme alarak dikkatleri üzerinde toplayan Ravzî, Balıkesir sınırları içerisinde yer alan Edincik bölgesindedir. Dönemin tezkirelerinde hakkında bilgi bulunmayan şairin *dîvân*'ından yola çıkılarak hayatı hakkında bilgiler elde edilmiştir. Buna göre şair, refah seviyesi yüksek bir aileye mensup olduğunu ve dönemin kimseleri tarafından kıskanıldığını bildirmiştir. Tasavvufî bilgilere yetkinliği olan şairin *Gülşenî* tarikatına yakın olduğu görülmüştür. Hacimli sayılabilecek bir dîvâna sahip olan şair, XVII. yüzyılın başlarında hayatını kaybetmiştir.²²²

Edincikli Ravzî'nin kaleme almış olduğu meded-nâmelerden sadece bir adedi beşerî bakış açısıyla yazılmıştır. 140 numaralı olan söz konusu manzume ise muhtemelen II. Selim'den (öl. 1574) maddi manada istimdat talep etmek için kaleme alınmıştır. Necâtî Bey'e nazire olan 143 numaralı manzumesinde Allah'tan dolayı bir şekilde medet uman şair, geriye kalan meded-nâmelerinde ise şeyhlerinden yardım istemiştir.

²²¹ Aksoyak, *Mustafa Âlî Dîvânı*, 576.

²²² Aydemir, *Ravzî Dîvânı*, 4-17.

Şairin medet umduğu şeyhin adı Hamza Bâlî (öl. 1572-73)'dir. Çalışmaya dâhil edilen 137, 138, 139, 141 ve 142 numaralı manzumelerde bu kişiden medet umulmuştur. 144 numaralı manzumesinde ise muhtemelen *Mevlevî* tarikatına mensup olan Ahmed Dede (öl. ?) adında bir kişiye meded-nâme yazmıştır. Hamza Bâlî'ye intisap eden şair, onun maneviyatından yararlanmayı ve ona kavuşmayı istediği görülür. Nitekim aşağıdaki manzumesinde bu talepleri dile getiren şair, yardım hususunun açıklığa kavuşturulması için şeyhine, yakarışlarda bulunmuştur:

*Egerçi ehl-i 'ışkun hâli mihnetden degül hâlî
Sen ol şâh-ı cihânsın sana 'âlem bende olmalı
Fîrâkunda dil ü cânun mükedder oldı ahvâlî
Meded âb-ı hayât-ı la'lün ihsân it Hızır Bâlî*

...

*Melekler gibi cânâ dîdeden pinhân olursın sen
Meger var ise merhabam latîfe cân olursın sen
Niçe Ravzî gibi dil-hasteye dermân olursın sen
Meded âb-ı hayât-ı la'lün ihsân it Hızır Bâlî (Mr.23)²²³*

Aşağıdaki manzumesinde ise şair, II. Selim'e yakın olmak için kendisine meded-nâme yazmıştır. Ancak manzumesinde şair, ağır sayılabilecek bir üslup kullanmıştır. Güç bir durumda kaldığı için şikâyet/yeri dolu bir anlatımı tercih eden şair, yer yer yakarış üslubuna da başvurmuştur:

*N'ola ben bendesine kılssa o şâh-ı cihân himmet
Gedâya idegelmişdür begüm 'Osmâniyân himmet*

...

*Sana ta'zim idüp karşı gelürler çünkü ey Ravzî
Kilâb-ı kûyına it sen de birkaç üstühân himmet (G.131)²²⁴*

Ravzî'nin 137, 138 ve 139 numaralı manzumeleri, murabba nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Geriye kalanlar ise gazel formundadır. 137. manzume *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 138, 139, 140, 141 ve 144. manzumeler *mevâ'ilün*

²²³ Aydemir, *Ravzî Dîvânı*, 108-109.

²²⁴ Aydemir, *Ravzî Dîvânı*, 184-185

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün; 142. manzume *mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*; 143. manzume ise *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* vezniyle yazılmıştır. Nef'î'yi hatırlatan bir üsluba sahip olan şair, edebî kaygıyla manzumelerini kaleme almıştır. Musammatlarını mütekerrir olarak tercih eden Ravzî, gazellerini ise mürdef kafiye ile yazmıştır.

2.4.3.9. Şuhûdî

Asıl adı Muhammed olan Şuhûdî, Babaeski'de dünyaya gelmiştir. Tahsilini tamamladıktan sonra memleketine dönen şair, burada çeşitli görevlerde bulunmuştur. Tasavvufî bilgilere yatkın olan Şuhûdî, Şeyh Yakûb'a (öl. 16. yy.) intisap etmiştir. Nesirle yazmış olduğu metinlerinde Abdurrahim imzasını atan şair *Dîvân*, *Tezkire* ve *Telvîhat-ı Sübhaniye* gibi eserlere sahiptir. 1612 yılında hayatını kaybeden şair, Babaeski'de medfun bulunmaktadır.²²⁵

Şuhûdî'nin kaleme almış olduğu bütün meded-nâmeler, dinî minvalde yazılmıştır. 154 numaralı manzumesi hariç bütün meded-nâmelerinde, nefsiyle olan mücadelesi için Allah'tan yardım talebinde bulunmuştur. 153 ve 154 numaralı manzumeleri, Necâtî Bey'e nazire iken 151 numaralı manzumesi ise muhtemelen Kefeli Mustafa Müdâmî'nin tesiriyle yazılmıştır.

Şairin aşağıdaki manzumesinde, nefsi ile olan mücadelesi dile getirilmiştir. Kendisine nasihat eden Şuhûdî, bu durumu çözebilmek için Allah'a dua etmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Yer yer esma-i hüsnaya başvuran şair, teşbih sanatından sıklıkla yararlanmıştır:

Oldı emmâre musallat dil-i bimâre meded

Ejdehâdur elüm irmez benim ol mâre meded

...

Zerre-i derdine cân virdi Şuhûdî 'ışkun

Çâre yok bulmağa anı dil-i bî-çâre meded (G.89)²²⁶

²²⁵ Şerife Ördek, “Şuhûdî”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Erişim 10.1.2020. www.turkedebiyatiisimlersozlugu.cdeom/inx.php?sayfa=detay&detay=1124.

²²⁶ Sadettin Eğri, *Şuhûdî Dîvânı (Levâmiu'l-Eşvâk) Gazeller (Defter-i Sâlis)* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1989), 82.

Şairin bütün meded-nâmeleri gazel nazım şekliyle kaleme alınmıştır. 151 ve 152. manzumeler *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 153 ve 154. manzumeler ise *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* vezniyle yazılmıştır. Edebi kaygıyla yazılan şiirlerde; nasihat/öğüt, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış gibi üsluplar kullanılmıştır. 152 numaralı gazelinde mücerred kafiyei tercih eden şair, geriye kalanları ise mürdef kafiye ile kaleme almıştır.

2.4.4. XVII. Yüzyıl

Bir önceki yüzyıla göre XVII. yüzyılda hem meded-nâme hem de şair sayısı bakımından azalma olduğu görülmüştür. Toplamda 43 şairin meded-nâme yazdığı söz konusu bu yüzyılda, 77 meded-nâme kaleme alınmış olup bunların 64 adedi dinî, 13 adedi ise beşerî minvalde yazılmıştır. Diğer yüzyıllara nazaran XVII. yüzyılın istatistikî veriler açısından zayıf olmasının ise iki temel etkeni bulunmaktadır.

XVII. yüzyılda meded-nâme kaleme alan şairlerin çoğunluğunun yine Anadolu sahasından oldukları görülmüştür. Söz konusu bu şairlerin duraklama devrine giren Osmanlı Devleti'nin içinde bulunmuş olduğu durumlara kayıtsız kalmadıkları ve beşerî meded-nâme geleneğine rağbet etmedikleri görülmüştür. Dolayısıyla da bu şairler, dinî tarzda manzumeler kaleme almıştır. Ancak bu yüzyılda çoğu şairin dinî meded-nâme yazmasına rağmen diğer yüzyıllara nazaran yine dinî meded-nâmelerin de az olduğu görülür. Bu durumun temel sebebi ise Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin *ilahî* türünde yazmış olduğu manzumeleridir. Öyle ki Hüdâyî'nin manzumeleri ve bilhassa kendi şahsiyeti, birçok şairi derinden etkilemiş ve şairler de dinî minvalde manzume yazacakları zaman münâcât ya da meded-nâme değil ilahî türünde manzumeler kaleme almışlardır. İşte bütün bu etkenlerden dolayı bu yüzyılda meded-nâme ve şair sayısında azalma görülmüştür.

Yüzyılın en fazla meded-nâme yazan şairin Kâşif Es'ad olduğu görülür. Şairin kaleme almış olduğu meded-nâme sayısı 11 olup her birini de dinî bakış açısıyla yazmıştır. Kâşif Es'ad dışında meded-nâme kaleme alan diğer şairler ise şunlardır: Esîrî (öl. 1631 sonrası), Nehcî, Şûhî Bengî-zâde, Askerî (öl. 1693), Mehmed Nasûhî (1717-18), Hüsâm-zâde Feyzî (öl. 17. yy.) ve Müftî Dervîş'in (öl. 17. yy.) 3; Bahtî, Hisâlî (öl. 1651-52), Sehmî (öl. 1651-52), Nisârî (öl. 1656-57),

Ümmî Sinân (öl. 1657), Fenâyî Cennet Mehmed (öl. 1664), Seyyid Mehmed Emin Baba (öl. 1718), Vahyî (öl. 1718), Ünsî Hasan (öl. 1723) ve Ayıntablî Hâfîz Abdülmecid-zâde'nin ikişer meded-nâmesi bulunmaktadır. Bu isimler dışında kalan diğer şairlerin ise birer meded-nâme kaleme aldıkları görülür.

Bir önceki yüzyılda olduğu gibi bu yüzyılda da meded-nâme yazan şairlerin çoğu Anadolu sahasındandır. Anadolu sahasından olmayan ve meded-nâme türünde manzumeler yazan şairler ise şunlardır: Azerî sahasından Süheylî, Çağatay sahasından Şihâbî ve Rumeli coğrafyasından Hisâlî'dir.

Yüzyılın dinî meded-nâme anlayışına bakıldığında, çoğu şairin Allah'tan medet ummayı tercih ettiği görülmüştür. Allah'a merhamet, af, sahih bir kul olma gibi talepler ileten şairler, bu isteklerini nispeten edebî bir kaygıyla dile getirmeye çalışmışlardır. Söz konusu dinî meded-nâmeler içerisinde, Hasan Kenzî'nin kaleme almış olduğu 226 numaralı manzumede, Allah'tan İslâm ordusu için yardım talep edilen ilk meded-nâme olması bakımından kayda değerdir. Yine Hz. Peygamber ve Hz. Alî'den şefaathususunda yardım istenen şairler de bulunmaktadır. 177 ve 251 numaralı manzumelerde ise şeyhlerden manevî anlamda istimdat talep edilmiştir. Süheylî'nin kaleme almış olduğu söz konusu 251 numaralı manzume, Hz. Mevlânâ'dan medet umulan ilk meded-nâme olması bakımından kayda değerdir.

Yüzyılın beşerî meded-nâmelerinde, medet umulan şahsiyetlerin sevgiliden ziyade devlet ricâlindeki kişilerin oldukları görülmüştür. Öyle ki 13 adet beşerî meded-nâmenin neredeyse yarısı, devlet erkânından yardım talep etmek için yazılmıştır. Sadece sevgili için yazılan manzumelerin sayısı ise 4'tür. Söz konusu manzumelerin numarası ise 175, 176, 198 ve 204'tür. Ayrıca bu yüzyılda 200, 202 ve 205 numaralı manzumelerde, ilk defa cansız varlıklardan da medet umulan manzumelerin kaleme alınması, kayda değer bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet büyüklerine yazılan manzumelerden en dikkat çeken meded-nâmenin ise Nef'î'ye ait olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim şairin yazmış olduğu 183 numaralı manzume ilk başta sevgili için yazılmış, ardından Nef'î'nin ekleme yaptığı görülmüş ve Ahmed Paşa'dan (öl. 17. yy.) yardım talep etmiştir. Ayrıca söz konusu manzumeye; 296, 346 ve 347 numaralı meded-nâmeler de nazire olarak yazılmıştır.

Bu yüzyılda kaleme alınan 77 meded-nâmenin 40 adedi gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Gazel dışında ise 11 şarkı, 7 müseddes, 5 muhammes, 5 rubâ'î, 4 murabba, 2 kıta, 1 nazm, 1 tuyuğ ve 1 terci'i-bend, meded-nâme türünün kaleme alındığı diğer nazım şekilleri olmuştur.

2.4.4.1. Esîrî

XVII. yüzyıl şairlerinden biri olan Esîrî'nin asıl adı Hüseyin olup doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Şairin Tireli olduğu söylensene de net bir bilgi bulunmamaktadır. 1625 yılında Malta korsanlarına esir olarak düşen Esîrî, dîvânında yazmış olduğu bir tarih manzumesinde de bunu belirtmiştir. *Sergüzeşt-nâme*, *gazavât-nâme*, *pend-nâme* ve *dîvân* gibi eserlere sahip olan Esîrî, XVII. yüzyılın ikinci yarısında hayatını kaybetmiştir.²²⁷

Esîrî'nin kaleme almış olduğu 3 meded-nâme de dinî olup her birinde de Allah'tan medet ummuştur. Muhtemelen şair, korsanlara esir olarak düşmesinden sonra, sığınacak tek kişinin Allah olduğu hissiyatıyla bu manzumeleri kaleme almıştır. Nitekim aşağıdaki manzumesinde şair, bu düşüncüyü dile getirmeye çalışmıştır. Nispeten edebî bir kaygıyla kaleme alınan manzumede, şikâyet/yergi ve yakarış üsluplarıyla Allah'tan medet umulmuştur. Şairin redif olarak seçtiği *el-emân* ve *el-gıyâs* kelimelerinin müteradif olmalarına rağmen bir arada kullanılmaları ise meded-nâme geleneği içerisinde, eşine pek fazla rastlanılmayan bir durum olarak cereyan etmiştir. Şairin zor bir durumda olduğu gerekçesiyle böyle bir yolu tercih etmesinin kuvvetle muhtemel olduğu söylenilebilir. Bunları icra ederken de Esîrî, kötü zamandan ve insanlardan korunmayı talep etmiştir:

İy Hudâyâ devr elinden el-emân el-gıyâs

Gerdiş-i kej-rev elinden el-emân el-gıyâs

...

İy Esîrî kâmetüm nûn oldı bahtum ser-nigûn

Yandı cânumhecr elinden el-emân el-gıyâs (G.30)²²⁸

²²⁷ Ayşe Yıldız vd, *Dîvân-ı Firâk-ı Esîrî* (Ankara: KYGM, 2018), 2-5.

²²⁸ Yıldız vd, *Dîvân-ı Firâk-ı Esîrî*, 345-346.

Aşağıdaki manzumesinde ise şair, ölüm anından Allah'ın huzuruna çıkılacak olan sırayı, kronolojik bir şekilde verdiği görülmüştür. Nitekim her bir bendde Esîrî, ölümden sonraki hayatta var olan her olguya değinmiş ve Allah'tan bu durumların hafifletilmesini talep etmiştir. Günahların affı, mahşerde kolaylık, son nefeste imân, kabirde rahatlık ve cennet isteği gibi birçok talebi dile getiren şair, yakarış üslubuyla Allah'tan medet umduğu görülmüştür:

*Bir günâhlu kulunam ben senün iy ferd ü ehad
Senden özge kimse kılmaz kim benüm cürmümi red
Lutfun olmazsa cehennemde kaluram ben ebed
İy cihân hâlikı Allâh bana ol demde meded*

...

*Bu Esîrî kapuna geldi yüzi kara senün
Nesnen artmaz anı kim yakmag ile nâra senün
Yâ nen eksile vara cennetüne gire senün
İy cihân hâlikı Allâh bana ol demde meded (Mr.2)²²⁹*

Esîrî'nin ilk iki meded-nâmesi gazel nazım şekliyle 182 numaralı manzumesi ise murabba formunda yazılmıştır. İlk gazelini ve murabbainı *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazan şair, Necâtî Bey'e nazire olan ikinci gazelini ise *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* vezniyle kaleme almıştır. Nispeten edebî bir kaygıyla yazılan manzumelerde, şikâyet/yeri ve yakarış üslupları sıklıkla kullanılmıştır. 180. manzume mücerred, 181. manzume mürdef kafiye ile yazılmış olup murabba ise mütekerrir şekilde kaleme alınmıştır.

2.4.4.2. Nehcî

Asıl adı Mustafa olan ve 1616 yılında Adıyaman Besnî'de dünyaya gelen Nehcî, soyunun Hz. Hüseyin'e dayandığı söylenilir. Çeşitli hocalardan ilim yolunda dersler alan şair, 1645 yılında resmî bir göreve tayin edilmiştir. 1649 yılında İstanbul'a gelen Nehcî, devlet erkânına mülazım olma isteğini sunmuştur. Hasan Burhaneddîn-i Cihangîrî'ye (öl. 1663) intisap eden şair, 1655'te halife olmuştur.

²²⁹ Yıldız vd, *Dîvân-ı Firâk-ı Esîrî*, 348-349.

İstanbul ve Besnî arasında bir süre gidip gelen Nehcî, Şam'a yerleşmiş ve 1680 yılından sonra orada hayatını kaybetmiştir.²³⁰

Nehcî'nin yazmış olduğu her meded-nâmenin rubâ'î nazım şekliyle kaleme alınması dikkat çekicidir. Bu sahaya yatkın olduğunu belli eden şairin 3 adet meded-nâmeye sahip olduğu görülmüştür. 200 ve 202 numaralı manzumelerini beşerî, 201 numaralı manzumesini ise dinî minvalde kaleme almıştır. Beşerî meded-nâmelerinde canlı olmayan kavramlardan medet uman şair, dinî meded-nâmesinde sâkîden yardım istemiştir. Beşerî manzumeleri, bu tür dâhilinde bir ilke sahip olması bakımından kayda değerdir.

Aşağıdaki manzumesinde şair, gözyaşından ve ahından medet ummuştur. Sanki canlı birer varlık olarak düşünülen bu kavramlardan, yakarış yoluyla içinde bulunulan zor durumu hafifletme talebi dile getirilmiştir:

Ey girye-yi gam meded meded imdâd it
Bu mahbes-i kayddan bizi âzâd it
Sen seyl-i sirişk cismi yık cân u dili
Ey sarsar-i tünd-i âh sen ber-bâd it (R.427)²³¹

Aşağıdaki manzumesinde ise Nehcî, sâkîden yardım istemiştir. Mecâzî olarak susuz kalan şair, şarabı yani ilahî aşkı talep etmiştir:

Sâkî bize câm-ı bâde-yî nâbı getür
Dil-teşnelerüz meded meded âbı getür
Bî-hûş idüp koymaya hîç bizden eser
Kettân-ı vücûda ya 'nî meh-tâbı getür (R.450)²³²

200 numaralı rubâ'î *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fâ'*; 201 ve 202 numaralı rubâ'îler ise *mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ül* vezniyle kaleme alınmıştır. Nispeten sade bir dille yazılan manzumelerde, yakarış üslubunun ön plana çıktığı görülmüştür.

2.4.4.3. Şûhî Bengî-zâde

²³⁰ Aslan, *Nehcî Dîvânı*, 5-15.

²³¹ Aslan, *Nehcî Dîvânı*, 311-312.

²³² Aslan, *Nehcî Dîvânı*, 318.

Asıl adı Mehmed Çelebi olan ve doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Şûhî, Edincikli olduğu söylenilir. Necâtî-zâde Mehmed Efendi'den (öl. 1656) dersler alan şair, müderrislik ve kadılık gibi görevleri ifa etmiştir. Çeşitli medreselerde görev alan Şûhî, âşıkâne ve rindâne şiir yazmada iyi olduğu bildirilmiştir. Müstakil bir *dîvân*'a sahip olan şair, 1683 yılında hayatını kaybetmiştir.²³³

Şûhî'nin kaleme almış olduğu meded-nâmelere bakıldığında, 2 adedi beşerî, 1 adedi ise dinî olduğu görülmüştür. Dinî meded-nâmesini dolaylı olarak yazan şair, bu manzumesinde Hz. Alî'den medet ummuştur. Beşerî meded-nâmelerinde ise sevgiliden yardım isteyen Şûhî, 205 numaralı manzumesinde hem sevgiliden hem de gözyaşı, rüzgâr ve âh gibi kavramlardan medet ummuştur.

Aşağıdaki manzumede şairin yakındığı ve niyazda bulunduğu görülmüştür. Sürekli ağladığını belirten şair, mübalağa yaparak gözyaşının sevgiliye kendisinden daha yakın olduğunu dile getirmiş ve bu kavramdan yardım istemiştir. Divan şiirinde aşığın sızlanmasını ve neticesinde de sürekli âh ettiğini iyi bilen Şûhî, bu mazmunu ustalıkla kullanmış olup rüzgâr aracılığıyla ahını sevgiliye ulaştırmaya çalışmıştır. Sevgiliden şikâyet eden ama aynı zamanda da ona yakarışını dile getiren şair, çeşitli teşbihler ile ona kavuşma isteğini sunmuştur:

Tutdı feryâdum cihânı hey meded feryâd-res

Yârisin ey eşk anun sen bâri ol imdâd-res

...

Hasretün sâyen gibi hâk ile yek-sân eyledi

Şûhi-i bî-çârene ey kâmeti şimşâd res (G.83)²³⁴

Aşağıdaki manzumesinde ise Şûhî, Hz. Alî'den dolaylı olarak yardım talebinde bulunmuş olup şefaât isteğini dile getirmiştir. Edebî bir havada yazılan manzumede, Hz. Alî'ye çeşitli teşbihler yapılmış ve kendisinin yardıma koşması istenmiştir. Her beyitte nidâ sanatına yer verilen manzumenin kayda değer bir özelliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür:

Kandasın ey vasl-ı yârum derdüme dermân yetiş

²³³ Çukurlu, *Şûhî Bengîzâde Dîvânı*, 1-2.

²³⁴ Çukurlu, *Şûhî Bengîzâde Dîvânı*, 180-181.

Hasretünle öldüm ey Hızr-ı cân yetiş

...

Şûhi-i nâ-şâdı bir 'âlî-nazarla kaldurun

Bin bir erler 'aşkına ey himmet-i merdân yetiş (G.93)²³⁵

Şairin yazmış olduğu her bir manzume, gazel nazım şekliyle kaleme alınmıştır. 204 numaralı manzumesinde *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* veznini kullanan Şûhî, 205 ve 206 numaralı manzumelerde *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* veznini tercih etmiştir. Nispeten edebî bir kaygıyla yazılan manzumeler, şikâyet/yeri ve yakarış üsluplarıyla güçlendirilmiştir. Bütün gazeller ise mürdef kafiye ile kaleme alınmıştır.

2.4.4.4. Askerî

XVII. asrın dinî tarzda manzumeler kaleme alan şairlerinden biri de Askerî'dir. Asıl adı Muhammed olan şair, Kütahya'nın Altıntaş ilçesine bağlı Zemme köyünde dünyaya gelmiştir. Niyâzî-i Mısırî ile çağdaş olan Askerî, *Halvetiyye* tarikatının bir mensubu olduğu bilinmektedir. *Dîvân, câmî-i esrâr* ve *Sülûku's-sâlkîn* gibi eserlere sahip olan şair, 1693 yılında hayatını kaybetmiştir.²³⁶

Toplamda 3 dinî meded-nâmeyle sahip olan Askerî, 209 ve 210 numaralı manzumelerinde Allah'tan, 211 numaralı meded-nâmesinde ise Hz. Peygamber'den yardım talep etmektedir. 210 numaralı manzumesini, Hüdâyî'nin tesiriyle kaleme aldığı anlaşılan şair, 209 ve 211 numaralı manzumelerini ise özgün bir anlatım ile yazdığı görülmüştür. Nitekim 209 numaralı manzumesinde şair merhamet, sahih bir kul olma, nefis ile mücadele gibi konularda, Allah'tan yardım talep ettiği görülür. Bu durumu icra ederken de esmâ-i hüsnaya ve ayet-i kerimelere başvurmuştur. Yakarış, methiye/övgü ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üsluplarla tezyin edilen manzume ise şu şekildedir:

Ey evvel ü âhir olan hayy u kadem-i pâdişâh

Dergâhuna bende senün cümle sipâh u mîr ü şâh

Biz 'abd-i 'âciz 'asîyüz sensün hatâ-pûşîş olan

²³⁵ Çukurlu, *Şûhî Bengîzâde Dîvânı*, 186-187.

²³⁶ Halil Karagöz, *Askerî Dîvânı'nın Tenkitli Metni* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 1-4.

Yâ Rabbenâ eyle meded kuldan hatâ senden 'atâ

...

Fazlun kıl sen nazar bu 'Askerî gümrâhuna

Tevfikunı eyle refik togrı yürisün râhına

Ben kim olam kulluk idüp lâyük olam dergâhuna

Yâ Rabbenâ eyle meded kuldan hatâ senden 'atâ (Ş.4)²³⁷

Şairin terci'-i bend nazım şekliyle kaleme aldığı ve Hz. Peygamber'den şefaata talep ettiği manzume, bu türün en kayda değer örneklerinden biridir. Nitekim şair birçok deyim ve söz sanatı kullanmış, bunlara ek olarak ayet-i kerimelere ve hadis-i kudsîlere de yer vermiştir:

...

Rûz u şeb senden habîbâ dilegüm budur hemân

Kıl şefâ'at el-amân ey sırr-ı rahmân el-amân (Tc.224)²³⁸

...

Manzumelere şekil açısından bakıldığında, 209 ve 210. manzume şarkı, 211. manzume ise terci-i bend nazım şekliyle yazıldığı görülmüştür. 209. manzume *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*, 210. manzume *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* 211. manzume ise *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle kaleme alınmıştır. Edebî bir kaygıyla yazılan şiirlerde; tazallüm/kendinden yakınma, yakarış ve methiye/övgü gibi üsluplar sıklıkla kullanılmıştır.

2.4.4.5. Kâşif Es'ad

Yüzyılın en fazla meded-nâme sahibi olarak dikkatleri üzerinde toplayan Kâşif Es'ad, mutasavvıf bir şair olup *Halvetiyye* tarikatına mensup bir kimsedir. Ne zaman doğduğu hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan şairin Karahisarlı olduğu söylenilir. Ümmî Sinân'ın halifeleri arasında gösterilen Es'ad, *Dîvân* ve *Kâşifü'l-esrâr* gibi eserlere sahiptir. Hacimli sayılabilecek bir dîvâna sahip olan şair, XVII. yüzyılın sonunda hayatını kaybetmiştir.²³⁹

²³⁷ Karagöz, *Askerî Dîvânı*, 21-22.

²³⁸ Manzume uzun olduğu için sadece vasıta beyti verilmiştir. Karagöz, *Askerî Dîvânı*, 262-265.

²³⁹ İlhan, *Kâşif Es'ad Dîvânı*, 19-21.

Kâşif Es'ad'ın yazmış olduğu bütün meded-nâmeler dinî olup sadece 222 numaralı manzumesinde Hz. Peygamber'den yardım talep etmiştir. Geriye kalan 10 meded-nâmesinde ise Allah'tan medet ummuştur. Allah aşkını derinden yaşayan ve bunu şiirlerine de yansıtan şair nefisle mücadele, masivadan uzaklaşma, sahih bir kul olma, af ve merhamet gibi taleplerde bulunmuştur. Yazmış olduğu manzumelerinde samimi bir üslup kullanan Kâşif Es'ad, bu manzumeleri yakarış üslubuyla da güçlendirmiştir.

Şairin kaleme almış olduğu aşağıdaki manzumede, Allah'tan çeşitli taleplerde bulunulmuştur. Kendisini tamamen Allah'ın yoluna adanmak ve sahih bir kul olmak isteyen Kâşif Es'ad, yapmış olduğu günahlardan dolayı yakınmış ve Allah'a sığınmıştır. Bu taleplerin gerçekleşmesi için de dua kalıpları sıklıkla kullanılmıştır:

*İlâhî kalbüme tevhîd ile her demde ülfet vir
Gözüne eşk-i şevk gönlüme 'aşk ile rü'yet vir
Lisânım zikrîn ile nâtık it anda talâkat vir
Dem alsun gûş-ı cânum pîr-i 'aşkundan inâyet vir
Meded şefkatli sultânım meded kalbe selâmet vir*

...

*Hudâyâ 'aşkun ile cümle eltâfun temâm eyle
Hemîşe zikr-i evsâfun dile re's-i kelâm eyle
İrişdür kâbe kavseyne ev ednâyî makâm eyle
Kerem kıl bunda anda Kâşife 'aşkun imâm eyle
Meded şefkatli sultânım meded kalbe selâmet vir (Muh.12)²⁴⁰*

Şairin Allah'tan medet umduğu bütün manzumelerinde aynı yolu izlediği görülmüştür. Aşağıdaki manzumesinde ise Hz. Peygamber'den şefaate talep etmiştir. Yine kendisinden yakınan ve Hz. Peygamber'e niyazda bulunan Kâşif, bu durumu nispeten edebî bir kaygıyla dile getirmiştir:

*Dâr-ı gamda bî-karârem yâ Resûlu'llâh meded
'Âşık-ı bî-ihtiyârem yâ Resûlu'llâh meded*

²⁴⁰ İlhan, *Kâşif Es'ad Dîvânı*, 198-199.

...

Kâşif-i dil-hasteye göster cemâlün dem-be-dem

Bu recâda ıztırârem yâ Resûlu'llâh meded (G.81)²⁴¹

Manzumelerin nazım şekline bakıldığında, çoğunun gazel formunda yazıldığı görülmüştür. Sadece 214. manzume şarkı; 215 ve 216. manzumeler muhammes; 217. manzume ise murabba nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Genellikle *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* veznini tercih eden şair, sade bir dil kullanmış olup yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üslupları ele almıştır. Gazellerini çoğunlukla birden fazla kafiye/zü'l-kavâfi ile yazan şair, musammatlarını ise mütekerrir şekilde kaleme almıştır.

2.4.5. XVIII. Yüzyıl

XVIII. yüzyıl, bir önceki yüzyıl ile nispeten aynı çizgiyi takip etmiştir. Ancak bu yüzyılda, şair ve meded-nâme sayısında gözle görülür bir artışın olduğunu söylemek de mümkündür. Öyle ki bu yüzyıl incelendiğinde, meded-nâme türüne katkı sağlayan şair sayısının 50 olduğu ve bu şairlerin toplamda 109 adet meded-nâme manzumesine sahip olduğu görülmüştür. Söz konusu meded-nâmelerin 93 adedi dinî iken sadece 16 adedi beşerî minvalde kaleme alınmıştır.

Yüzyılın en fazla meded-nâme yazan şairi, Şekûrî (öl. 1766-67)'dir. Toplamda 9 meded-nâmeye sahip olan şair, her birini dinî bakış açısıyla kaleme almıştır. Şekûrî dışında en fazla meded-nâme yazan şairler ise şunlardır: Yahyâ Nazîm (öl. 1727) 7; İzzî, Râzî (öl. 1733-34) 6; Âsaf, İsmail Hikmetî (öl. 1773), Fahrî (öl. 1735) 5; Sa'îd-i Gülşenî (öl. 18. yy.), Priştineli Nûrî (öl. 18. yy.) 4; Fahrî-i Celvetî (öl. 1799), Azbî Baba (öl. 1747), Mehmed Sıdkî Esîf (öl. 1732-33) 3; Vuslatî (öl. 1718), Neccâr-zâde Rızâ (öl. 1746), Cemâleddîn-i 'Uşşâkî (öl. 1751), Muhammed Hulûsî (öl. 1753), Bağdatlı Es'ad (öl. 1762-76), Esrâr Dede, Beylikçi İzzet (öl. 1809), Selâmî (öl. 1813) ve Refî'-i Kâlâyî (öl. 1823)'nin ikişer meded-nâmesi bulunmaktadır. Bu isimlerin dışında kalan diğer şairlerin ise birer meded-nâme yazdıkları görülmüştür.

²⁴¹ İlhan, *Kâşif Es'ad Dîvânı*, 317.

XVIII. yüzyılda dinî meded-nâmelerin sayıca fazla olmasının en temel nedeni, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunmuş olduğu gerileme devrinden dolayıdır. Öyle ki şairler, bu duruma kayıtsız kalmamışlar ve dinî minvalde manzumeler kaleme almışlardır. Beşerî meded-nâmelere ise ihtiyatlı yaklaşımıştır. Bu vahim duruma ilgisiz kalınmamasının ana etkeni ise yüzyıldaki şairlerin neredeyse tamamının Anadolu sahasından olmasıdır. Sadece Bağdatlı Es'ad, Rusçuklu Zarîfî ve Priştineli Nûrî farklı sahalardandır. Söz konusu şairlerden ilki Azerî, diğer ikisinin ise Rumeli coğrafyasına yakın oldukları görülmüştür. Ancak Bağdatlı Es'ad hariç, diğer iki şairin de dinî meded-nâme yazmaları, dikkat çekici bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüzyılın dinî meded-nâme anlayışı, önceki yüzyıllara göre nispeten farklılık arz etmiştir. Öyle ki meded-nâmelerin muhatabı, genel olarak Allah olsa da ekseriyetle bu yüzyılda, Hz. Peygamber'in olduğu görülmüştür. Bu durum, dikkat çekici bir husus olarak ele alınabilir ancak yüzyıldaki durumun, iç açıcı olmaması ve şairlerin de doğal olarak bu durumun tezahürlerini giderebilmek için dinî hüviyete sahip kişilere sığınmaları kaçınılmaz olmuştur. Bu yüzyıldaki şairlerin Allah'ı ve çoğunlukla da Hz. Peygamber'i sığınacak bir liman olarak ele almaları, yazmış oldukları manzumelerden anlaşılmıştır.

Allah ve Hz. Peygamber'e ek olarak 254, 260, 261, 290, 299, 306, 320, 324, 325, 330, 354 ve 355 numaralı manzumelerde, İslâm ulularından medet umulmuştur. Söz konusu manzumelerden 324 numaralı meded-nâmede, Ankaralı İsmail Rûsûhî'den (öl. 1631) manevi anlamda istimdat talep edilmiştir. Esrâr Dede'nin kaleme almış olduğu ve Ankaralı İsmail Rûsûhî'nin, Mevlânâ'nın (öl. 1273) vârisi olarak görüldüğü manzumede, kayda değer bir anlatıma sahip olmasıyla dikkat çekicidir.

Bu yüzyılda kaleme alınan 16 adet beşerî meded-nâmeden, sadece 339 numaralı manzume, III. Selim (öl. 1808) için yazılmıştır. Geriye kalan 15 meded-nâmenin tamamı ise sevgiliden medet ummak için kaleme alınmıştır. Önceki yüzyılda yer alan beşerî meded-nâmelerin neredeyse yarısı, devlet erkânı için yazılırken bu yüzyılda sadece bir adet kaleme alınması, dikkat çekici bir husus olarak görülmüştür. Yine bu yüzyılda, Sünbül-zâde Vehbî'nin (öl. 1809) 338

numaralı beşerî manzumesi, yer adlarının ismi verilerek sevgiliden medet umulan özgün bir meded-nâme olmasıyla kayda değer bir manzume olarak karşımıza çıkmıştır.

Bu yüzyılda kaleme alınan 109 meded-nâmenin 57 adedi, gazel nazım şekliyle icra edilmiştir. Gazel dışında ise 24 şarkı, 7 müseddes, 6 muraba, 5 muhammes, 3 kasîde, 3 nazm, 2 rubâ'î, 1 kıta ve 1 tahmîs, meded-nâme türünün kaleme alındığı diğer nazım şekilleri olmuştur.

Bu yüzyılın dikkat çekici bir diğer özelliği ise kaleme alınan bazı meded-nâmelerin özgün niteliklere ve anlatımlara sahip olmalarıdır. Aşağıda değerlendirmeye tâbi tutulan bazı şairlerde de bu ayrıntı, dikkatlerden kaçmamıştır. Nazirecilik ve önceki yüzyıllarda yer alan büyük şairlerden etkilenme anlayışı nispeten devam etse de bu yüzyıldaki kimi şairlerin yenilik ve özgünlük anlayışıyla hareket edip meded-nâmeler kaleme aldıkları görülmüştür. Nitekim XVIII. yüzyıl ile ilgili bilgi veren hemen her edebiyat tarihi kaynağında, yenilik gayesiyle manzum ve mensur eserlerin yazıldığı dile getirilmiştir. Dolayısıyla da bu yenilik gayesi, meded-nâme türünde de kendisini göstermiştir.

2.4.5.1. Yahyâ Nazîm

Yüzyılın önemli şairlerinden biri olan Yahyâ Nazîm, İstanbul'un Kumkapı semtinde Gedikpaşa'da dünyaya gelmiştir. XVII. yüzyılın ikinci yarısında doğan şairin asıl adının da Yahya olduğu söylenilir. İlk mahlası Hâlim olan Yahyâ'ya, Neşâtî (öl. 1674) tarafından Nazîm mahlası verildiği bilinmektedir. Sesinin güzel olmasından dolayı bu mahlası alan şairin na't türünde eserler vermesiyle de *na't-gu* olarak hafızalarda yer edinmiştir. Nasıl bir eğitim aldığına dair herhangi bir bilgi bulunmasa da vermiş olduğu eserlerden dolayı donanımlı bir sanatçı olduğu görülmektedir. Oldukça hacimli bir *dîvân*'a sahip olan şair, 1727 yılında hayatını kaybetmiştir.²⁴²

Yahyâ'nın kaleme almış olduğu her bir meded-nâme, dinî minvalde yazılmıştır. Toplamda 7 adet meded-nâmeye sahip olan şair, sadece 259 numaralı manzumesini, dolaylı olarak kaleme almıştır. Doğrudan yazmış olduğu 255 ve 258

²⁴² Mustafa Sefa Çakır, *Yahyâ Nazîm Divanı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2018), 56-61.

numaralı manzumelerinde Allah'tan; 256 ve 257 numaralı manzumelerinde Hz. Peygamber'den; 260 ve 261 numaralı manzumelerinde ise şeyhinden medet ummuştur. Söz konu meded-nâmelerinden 256 numaralı manzumeye, 365 numaralı manzumede bir tahmîs yapılmıştır.

Şairin meded-nâmelerinde herhangi bir tasannuya/yapmacıklığa rastlanılmamıştır. İslâm dininin esaslarına ve dîvân şiirinin kaidelerine hâkim olduğu anlaşılan Yahyâ'nın bu iki olguyu birleştirerek manzumelerine yansıttığı görülmüştür. Her bir manzumesinde özgünlüğü arayan şair, bu doğrultuda da şiirler yazmaya çalışmıştır. Divan şiirinin hemen her nazım şeklinde kalem oynatan Yahyâ, başka şairlerin şiirlerinden haberdar olduğu ancak onlara benzemediği görülmüştür. Özellikle meded-nâmelerinde zirveye oynadığı anlaşılan şairin özgün manzumeler kaleme alma gayretinin takdire şayan olduğunu söylemek mümkündür.

Medet umduğu her bir manzumesinde edebî bir kaygı güden Yahyâ, sahih bir kul olma, nefis ve şeytandan uzaklaşma, günahların affı, merhamet ve şefaât gibi taleplerde bulunmuştur. Tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış gibi üsluplarla süslediği aşağıdaki manzumesinde şair, bahsi geçen taleplerden her birini –şefaât hariç– dile getirmiştir. Tasavvufi kavramların ve söz sanatlarının sıklıkla kullanıldığı manzume ise şu şekildedir:

Ne gedâyım ne ser ü sâ mândayım yâ Rab meded

Pîç ü tâb-ı 'izzet-i akrândayım yâ Rab meded

...

Mesned-i kadr ü şerefde müstedâm-ı 'ömr ola

İlticâ-yı himmet-i merdândayım yâ Rab meded (K.12)²⁴³

Yahyâ'nın dolaylı olarak kaleme almış olduğu aşağıdaki manzume ise divan şiirinde en çok kullanılan mazmunlara yer vermesiyle kayda değerdir. Öyle ki gazelin her bir beytinde, şairlik istidadının/yeteneğinin neredeyse tamamını yansıtan Yahyâ, Allah'a kavuşmayı hedeflemiştir:

Ey gül- 'izâr u gonca-fem ü lâle-had yetiş

²⁴³ Çakır, *Yahyâ Nazîm Divanı*, 203-206.

Oldum zebun-ı pister-i hecrin meded yetiş

...

Sönsün Nazîmin âteşi âb-ı visalle

Yansun dil-i rakibe nâr-ı hased yetiş (G.339)²⁴⁴

Yahyâ'nın 256, 257, 258 ve 259. manzumeleri gazel; 260 ve 261. manzumeleri rubâ'î; 255. manzume ise kasîde nazım şekliye kaleme alınmıştır. 259. manzume *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*; 255, 256, 257 ve 258. manzumeler *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 260 ve 261. manzumeler *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fâ'* vezniyle yazılmıştır. Manzumelerinin tamamını edebî kaygıyla yazan şair methiye/övgü, yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üslupları kullanmıştır. 255, 256 ve 257. manzumeler mürdef; 258. manzume müesses²⁴⁵; 259. manzume ise mücerred kafiye yazılmış olup 255 numaralı kasîdede *Kasîde-i Nazîm Çelebi Der-Sitâyîş-i Hazret-i Sadr-ı A'zam İbrâhîm Paşa Yesserallâhu Ma-yeşâ* başlığı kullanılmıştır.

2.4.5.2. Râzî

Asıl adı Abdüllatif olan ve IV. Mehmed dönemi şairlerinden biri olan Râzî'nin doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak *dîvân*'ındaki bir tarih manzumesinden hareketle 1660 yılında doğmasının kuvvetle muhtemel olduğu söylenilir. İyi bir eğitim aldığı bilinen Râzî'nin *Bayramiyye* ve *Halvetiyye* tarikatlarına mensup olduğu bilinir. Yüzyılın velûd isimlerinden biri olan şair, toplamda dokuz esere sahiptir. Ancak bu eserlerden öne çıkanın *dîvân*'ı olduğu görülür. Güçlü bir anlatıma sahip olan Râzî, XVIII. yüzyılın ortalarında hayatını kaybetmiştir.²⁴⁶

Manzumelerini edebî bir kaygıyla kaleme aldığı görülen Râzî'nin toplamda 6 adet meded-nâmesi bulunmaktadır. Her birini dinî tarzda yazan şair, 270 ve 271 numaralı manzumelerini dolaylı olarak kaleme almıştır. Doğrudan yardım talep ettiği manzumelerinde ise sadece 269 numaralı meded-nâmesinde, Hz.

²⁴⁴ Çakır, *Yahyâ Nazîm Divanı*, 829-230.

²⁴⁵ Müesses kafiye: Tesis harfinin bulunduğu kafiye. Saraç, *Biçim-Ölçü-Kafiye*, 275.

²⁴⁶ Atike Kodaz Okur *Râzî (Abdüllatif) Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tertibi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1994), 14-18.

Peygamber'den medet ummuştur. Diğer meded-nâmelerinin muhatabı da Allah olmuştur. Ancak 272 ve 273 numaralı manzumelerde, Allah'a ulaşmak için şeyhler aracı edinilmiştir.

Râzî'nin manzumeleri incelendiğinde, tıpkı Yahyâ Nazîm'da olduğu gibi, kendisine has bir üsluba sahip olduğu görülür. Kendisinden önce yaşayan şairlerin varlığından haberdar olan ancak onları geride bırakan Râzî, kendi şairlik yeteneğiyle şiirlerini kaleme almıştır. Söz sanatlarına ve tasavvufi kavramlara son derece hâkim olduğu anlaşılan şairin her bir manzumesine bunları yansıttığı ve farklı bakış açılarıyla manzumelerini kaleme aldığı görülmüştür. Son mısırda açıkça görülen tazallüm/kendinden yakınma –aynı zamanda tevriye sanatı– ile beytin her mısraında var olan yakarış üsluplarını kullandığı ve Hz. Peygamber'den şefaât talep ettiği aşağıdaki manzume, bahsi geçen nitelikleri kapsamı bakımından kayda değerdir:

Yâ nebiyya'llâh seyr-i çarha gaddârum meded

Pây-mâl-i nefis-i şûma pür-cefâ-kârum meded

...

Şâfi '-i rûz-ı cezâsın ey şefâ 'at menba 'ı

Râziyem kim ümmetünde bir güneş-kârum meded (G.38)²⁴⁷

Şairin Allah'a ulaşmada Müslümanları –muhtemelen tarikat şeyhlerini– aracı edindiği ve bir nevi, onlardan da medet umduğu aşağıdaki manzumesinde, dolaylı olarak merhamet ve kavuşma isteklerini dile getirmiştir. Bunları icra ederken de sanki beşerî bir sevgili karşısındaymış gibi acı çeken âşık rolünü ustalıkla oynamış ve her mısırda, divan şiirindeki sevgili ile ilgili olabilecek birçok anlatıma yer vermiştir. Şeyh Gâlib'in (öl. 1799) ünlü *ateş* redifli manzumesini anımsatan söz konusu manzume ise şu şekildedir:

Bir perînin nârına yandum müselmanlar meded

Şu 'le-i envârına yandum müselmanlar meded

Komadı tende mecâlüm eyledi bî-ihtiyâr

Dîde-i sehhârına yandum müselmanlar meded

²⁴⁷ Okur, *Râzî Dîvânı*, 117.

...

Sille-i ta'nından oldu bu vücûdım lerze-nâk

Âteş-i firkatde kıldı sînemi bi'llah çâk

Âb-ı hicranına Râzî oldu deryâ iştirâk

Pür-sitem güftârına yandım müselmanlar meded (Ş.13)²⁴⁸

Râzî'nin 268, 269 ve 270. manzumeleri gazel; 272. manzumesi murabba; 271 ve 273. manzumeleri ise şarkı nazım şekliyle yazılmıştır. Bütün manzumelerini *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle kaleme alan şair, bu manzumeleri edebî bir kaygıyla yazmış olup tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış gibi üslupları kullanmıştır. Murabbainı müzdevic şeklinde yazan şair, gazellerini ise mürdef kafiye ile oluşturmuştur.

2.4.5.3. Fahrî

Kaynaklarda kendisi hakkında yeteri kadar bilgi bulunmayan Fahrî'nin İstanbul Çukurbostan'daki Koruk Mescidi Mahallesi'nde dünyaya geldiği söylenilir. Koruklu Mehmed Fahrî Efendi olarak bilinen şairin *Sünbülî* mahlasıyla da anıldığı bilinmektedir. Çeşitli tekkelerde şeyhlik vazifesini ifâ eden Fahrî'nin *dîvân*'ı dışında başka bir eseri bulunmamaktadır. Yazmış olduğu dinî meded-nâmeleri ile ön plana çıkan şair, 1735'te hayatını kaybetmiştir.²⁴⁹

Yüzyılın dinî meded-nâme sahibi şairlerinden biri olan Fahrî'nin toplamda 5 adet meded-nâmesi bulunmaktadır. Söz konusu manzumelerin her biri doğrudan yazılmış olup 274 ve 277 numaralı manzumelerde Allah'tan, diğer meded-nâmelerde ise Hz. Peygamber'den medet umulmuştur. Allah'tan yardım istediği manzumelerinde masivadan uzaklaşma, Allah'ın gönle tecellisi ve mahşer gününde kolaylık gibi talepleri dile getiren Fahrî, Hz. Peygamber'den ise şefaate istediğinde bulunmuştur. Manzumelerini yalın bir dille kaleme alan şairin dinî ve tasavvufî bilgilere yatkın olduğu görülmüştür.

Aşağıdaki manzumesinde şair, Allah'a muhtelif yardım isteklerini dile getirmiştir. Bunu icra ederken de hemen her mısrada, aşk kelimesinin teleffuz

²⁴⁸ Okur, *Râzî Dîvânı*, 364.

²⁴⁹ Mücahit Akın, *Divançe-i Fahrî* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 6-7.

edilmesi ise dikkat çekicidir. Genel olarak Allah'ı gönülden aşk ile sevmek ve onun gönle tecelli etmesi anlayışıyla kaleme alınan bu manzumede, yakarış üslubunun ağır bastığı görülmüştür:

Sivâ hubbın hicâb itme derûn-ı 'âşıkâ yâ Rab
İrişmez maksada hergiz kerem eyle meded yâ Rab

...

Hayâlün ile mest oldu dil ü cânım ider feryâd
Tecelli eyle Fahrîye kerem eyle meded yâ Rab (G.21)²⁵⁰

Hiz. Peygamber'den medet umulan aşğıdaki manzumede ise tasavvufî kavramlar, söz sanatları, ayet-i kerimeler ve tevessül/aracı unsurlarının sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Hiz. Peygamber'in dikkatini çekmek ve onun şefaatine nail olmak için çaba sarf ettiği anlaşılan Fahrî'nin bu çabalarını ise methiye/övgü ve yakarış üsluplarıyla tezyin etmiştir:

Bî-kes-i dermânda kaldım yâ Resûlallâh meded
Cürmüm efzûn kıl şefâ'at yâ Resûlallâh meded

...

Ümmetünden derd-mendün Fahrî-i bî-çârene
Eyle şefâ'at kıl şefâ'at yâ Resûlallâh meded (G.41)²⁵¹

Manzumeler şekil olarak değerlendirildiğinde, sadece 276 numaralı manzumenin şarkı nazım şekliyle kaleme alındığı görülmüştür. Geriye kalan her bir manzume ise gazel biçiminde yazılmıştır. 274. manzume *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*; 277. manzume *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* vezniyle kaleme alınırken diğer manzumeler ise *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılmıştır. Yalın bir dille kaleme alınan her bir manzumede; yakarış, methiye/övgü ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üsluplar kullanılmıştır. Kafiye konusunda seçici olmadığı anlaşılan şair, sadece 277 numaralı manzumesini birden fazla kafiye/zü'l-kavâfi ile kaleme almıştır.

²⁵⁰ Akın, *Divançe-i Fahrî*, 86.

²⁵¹ Akın, *Divançe-i Fahrî*, 100-102.

2.4.5.4. İzzî

Şiirlerinde İzzî mahlasını kullanan ve XVIII. yüzyılın mutasavvıf şairlerinden biri olan Eşref-zâde Ahmed İzzeddin, *Kâdirî* tarikatına mensup olup Bursalı olarak bilinir. 1672 tarihinde dünyaya gelen şair, çeşitli kimselerden ilim yolunda dersler alarak kendisini geliştirmiştir. Hayatının son yıllarını İstanbul'da geçiren İzzî *Dîvân*, *Mev'iza*, *Metâliu'l-meserrat* ve *Enîsü'l-cenân* gibi eserler kaleme almış olup 1740 yılında da hayatını kaybetmiştir.²⁵²

Kaleme almış olduğu her bir meded-nâme'yi dinî açıdan ve doğrudan yazan İzzî'nin, toplamda 6 adet meded-nâme sahibi olduğu görülmüştür. 280, 281 ve 284 numaralı manzumelerini Hz. Peygamber'e ithaf eden şair, geriye kalan meded-nâmelerini ise Allah'tan medet ummak için kaleme almıştır. İzzî'nin 283 numaralı manzumesi, Edirneli Nazmî'nin 90 numaralı manzumesi ile birebir benzerlik göstermesinden dolayı nazire olduğunu söylemek de mümkündür.

Sade bir anlatım ile manzumelerini kaleme alan İzzî, bu şiirlerin çoğunda, deyimlere yer vermesiyle ön plana çıkmıştır. Ancak onun yazmış olduğu aşağıdaki manzumesinin daha fazla dikkat çekici olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki şair Nemçe, Moskova ve Venedik savaşları için Allah'a yakarışlarda bulunmuştur. Niyazlarının kabul olması için kendisine nasihat eden İzzî, fetihlerin gerçekleşebilmesi için de tevessül/aracı unsurları aradığı görülmüştür:

Ey kerem kâni Hudâ ey sâhib-i lutf u 'atâ

Eyle cünd'ullâhı imdâdınla mansûr dâ'imâ

Lutfi mecrûh kalb devâsı haste dillere şifâ

Eyle cünd'ullâhı imdâdınla mansûr dâ'imâ

...

Cân u dilden derdine Mevlâya eyle ilticâ'

Sıdk u ihlâsıla dest-i ricâ ile du'â

Vird ide subh u mesâ böyle niyâz it 'İzziyâ

Eyle cünd'ullâhı imdâdınla mansûr dâ'imâ (§.11)²⁵³

²⁵² Abdullah Kara, *İzzî Divanı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 3-7.

²⁵³ Kara, *İzzî Divanı*, 103-104.

Şairin yazmış olduğu aşağıdaki meded-nâmede ise Hz. Peygamber'den şefaata istenmiştir. Methiye/övgü ve yakarış üsluplarının ağır bastığı bu manzume, edebî bir kaygıyla yazılmaya çalışılmıştır:

*Âsitân-ı ravzana her kim ide vaz '-ı cebîn
Ol emân buluban olur kâm-yâb u kâm-bîn
Bir garîbim bî-kes kapunda pür-âh u enîn
Yâ Resûlallâh amân yâ Fahr-i 'âlem el-amân*

...

*'Arş-ı a'zâmdan mükerrem ittifâkla medfenîn
Nice olmaya mükerrem andadır nâzik tenin
Derd-mendindir garibindir bu 'İzzeddîn senin
Yâ Resûlallâh amân yâ Fahr-i 'âlem el-amân (Ş.205)²⁵⁴*

İzzî'nin yazmış olduğu meded-nâmelerden 283 numaralı manzume, gazel nazım şekliyle kaleme alınmıştır. 280. manzumeyi murabba biçiminde yazan şair, geriye kalanları şarkı formunda icra etmiştir. Gazelinde *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*; 285. manzumede *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznini tercih eden İzzî, diğerlerini ise *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazmıştır. Genel olarak sade bir anlatımı kullanan şair, yakarış ve methiye/övgü üsluplarıyla bu şiirleri süslemiştir. Gazelini birden fazla kafiye/zü'l-kavâfi ile yazan şair, murabbainı ise mütekerrir olarak ele almıştır.

2.4.5.5. Şekûrî

Yüzyılın en fazla meded-nâme sahibi olan Şekûrî, bu yüzyılın ilk yarısında şairliğini icra etmiştir. Asıl adı Abdüşşekûr olan şair, *Bayramiyye* tarikatına mensuptur. Çeşitli kimselerden dersler alıp kendisini geliştiren ve mutasavvıf bir şair olan Şekûrî, *dîvân* ve *tefsir-i şerîf* adlı eserlerin de sahibidir. Hayatı hakkında pek fazla bilgi bulunmayan şair, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında vefat etmiştir.²⁵⁵

Şekûrî'nin kaleme almış olduğu 9 dinî meded-nâme de doğrudan yazılmıştır. Mutasavvıf bir şair olarak karşımıza çıkan Şekûrî 304, 305, 307, 308, 309 ve 310

²⁵⁴ Kara, *İzzî Divanı*, 271-272.

²⁵⁵ Menekşe Gültekin, *Divan-ı Şekûrî* (İstanbul: Fatih Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 1-5.

numaralı manzumelerinde Allah'tan medet ummuştur. 302 ve 303 numaralı meded-nâmelerinde Hz. Peygamber'den şefaât isteyen şair, 306 numaralı manzumesinde ise Hacı Bayrâm-ı Velî'den manevi istimdat talebinde bulunmuştur.

Şairin manzumeleri muhteva olarak incelendiğinde, umumiyetle sahihlik talep ettiği görülmüştür. Mensubu olduğu tarikattan öğrendiklerini şiirlerine yansıtmaya çalışan Şekûrî, tasavvufî kavramlar ve dinî bilgiler ile manzumelerini yazma gayreti göstermiştir. Divan şiirinde dinî manzumeler genel olarak sade bir şekilde kaleme alınsa da Şekûrî'nin nispeten edebî bir kaygı güttüğü görülmüştür. Nitekim bu anlayış ile yazmış olduğu aşağıdaki manzumede şair, masivadan uzaklaşma ve tecelli gibi istekleri, Allah'tan talep etmiştir. Esmâ-i hüsnâyı sıklıkla kullanan Şekûrî'nin hem kendisine hem de okuyuculara nasihat/öğüt ettiği görülmüştür:

*Tecellî-i İlâhî bî- nihâyedir ayâ sâlik
Mezâhirde füyûzâtı zuhûrî cümleye mâlik
Ta'ayyün-i sivâ tecellî-i Hâk'da olur hâlik
'Înâyet kıl kerem eyle bize ey Hâlık u Feyyâz*

...

*Şekûrî mâsivâyı mahv edip sen Hakkı bil vâhid
'Ubûdiyyeti ikrârda ol ki olasın Hakka sen â'bid
Hakikatde vücûdî yok sivânın öyle bir zâhid
'Înâyet kıl kerem eyle bize ey Hâlık u Feyyâz (Ş.140)²⁵⁶*

Meded-nâmelerin genel bir özelliği olan, birden fazla kişiden medet umma anlayışı, aşağıdaki manzumede kendisini göstermiştir. Öyle ki şair hem Allah'tan hem de Hacı Bayrâm-ı Velî'den yardım talep etmiştir:

*Ol benim ki hankâh-ı Himmetîde çâkerim
Sırr-ı pâkinden anın imdâd-ı himmet dilerim
Bu dil-i pür zahmım zahm urdular timârı yok
Sırr-ı pakinden anın imdâd-ı himmet dilerim*

²⁵⁶ Gültekin, *Divan-ı Şekûrî*, 156.

...

Himmet-i pîrân ile eltâf-ı Hak ede zuhûr

Zâhirân ü bâtınân-ı Hakka teveccüh eyle dur

Dil ü cândan pîre bende olmuşam 'Âbdü's-şekûr

Sırr-ı pakinden anın imdâd-ı himmet dilerim (Ş. 202)²⁵⁷

Şekurî'nin yazmış olduğu neredeyse her bir meded-nâme, şarkı ile kaleme alınmıştır. Sadece 302 numaralı manzumesini murabba formunda tercih etmiştir. Genellikle *fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün* vezni ile *me'fâ 'ilün me'fâ 'ilün fe 'ûlün* ölçüsünü kullanan şair, bu manzumelerini edebî bir anlayışla yazmaya çalışmıştır. Söz konusu manzumelerde nasihat/öğüt, methiye/övgü ve yakarış üsluplarının sıklıkla kullanıldığı görülmüştür.

2.4.5.6. İsmail Hikmetî

XVIII. yüzyılda, yazmış olduğu özgün meded-nâmeleriyle dikkatleri üzerinde toplayan İsmail Hikmetî'nin Edirneli olduğu söylenilir. Hayatı hakkında yeteri kadar bilgi bulunmayan şairin Ahmed Sâkî (öl. 1741) adında bir şeyhe intisap ettiği bilinmektedir. *Dîvân*'ından hareketle kendisi hakkında birtakım bilgiler edinilen Hikmetî, devrin devlet adamlarına kasîdeler sunarak dikkatlerini çekmeye çalışmıştır. *Dîvân*'ından başka *tuhfe-i nâ-dîde* adında bir eseri daha bulunan şair, 1773 yılında hayatını kaybetmiştir.²⁵⁸

Şiirlerinde kullanmış olduğu mahlasının ihtiva ettiği anlamı, manzumelerine ustalıkla yansıtmayı başaran Hikmetî'nin toplamda 5 adet meded-nâmesi bulunmaktadır. Her birini dinî ve doğrudan kaleme alan şair, bu manzumelerini edebî kaygıyla yazdığı görülmüştür. Nâbî'yi hatırlatan bir üsluba sahip olan Hikmetî, 318 numaralı manzumesinde Hz. Peygamber'den medet ummuştur. Geriye kalan 4 meded-nâmesini ise Allah'tan çeşitli konularda yardım talep etmek için yazmıştır.

Meded-nâmelerine tasavvufî kavramları, dinî bilgileri ve söz sanatlarını yerleştiren Hikmetî, bu olguları hikmet dolu bir anlatımla da süslemiştir. Yüzyılın özgün meded-nâme sahibi şairlerinden biri olan Hikmetî'nin 314 numaralı

²⁵⁷ Gültekin, *Divan-ı Şekûrî*, 203.

²⁵⁸ Fatih Sona, *İsmail Hikmetî ve Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2012), 7-21

manzumesi, Muhibbî'nin 57 numaralı meded-nâmesine naziredir. 315 numaralı meded-nâmesi ise içerik bakımından 627 numaralı manzumeyi etkilemiştir. Çalışmaya dâhil edilen 315, 316 ve 317 numaralı manzumelerde, her ne kadar aynı redifi kullanıp tekrara düşmüş gibi gözükse de güçlü üslubu sayesinde, bu durumdan kurtulmayı başardığı görülmüştür. Nitekim şairin yardım talebinin açıklığa kavuşturulması için böyle bir yola başvurduğunu söylemek de mümkündür.

Allah'tan medet umduğu manzumelerinde şair merhamet, af ve sahih bir kul olma arzularını dile getirmiştir. Öyle ki kasîde nazım şekliyle yazmış olduğu aşağıdaki meded-nâmesi şairin bu talepleri dile getirmesi bakımından dikkat çekicidir. Ancak söz konusu manzumenin dikkat çekici özelliği, şairin arzuları değil içeriğidir. Zira bu manzumede Allah'tan medet uman şair, her bir peygamberin ismini ve başlarından geçen olayları zikretmiştir. Peygamberlerin çekmiş olduğu güç durumların Allah'ın yardımıyla çözüldüğünü dile getiren Hikmetî, buna atıfta bulunarak kendisinin içinde bulunmuş olduğu zorlukların giderilmesini talep etmiştir. Oldukça kayda değer bir meded-nâme olan söz konusu manzumede, *telmih* sanatının ağır bastığı ve nispeten küçük bir *kısâsü'l-enbiyâ* özelliği taşıdığı görülmüştür:

Ey vücûd-ı 'âlemin ma'mûr eden senden meded

Nûr-ı zâtından [cihân] pür-nûr eden senden meded

...

Söyledip eş'âr-ı vasf-ı nâ'tını yâ Rab benim

Mahlasım Hikmet ile meşhûr eden senden meded (K.119)²⁵⁹

Aşağıdaki manzumesinde ise şair, Hz. Peygamber'den şefaât talep etmiş ve bunu şairâne bir edâ ile dile getirmiştir. Manzumenin her mısraında söz sanatlarının, tasavvufî kavramların, ayet ve hadislerin izlerine rastlanılmış, şefaatin gerçekleşebilmesi için de yoğun bir çabanın sarf edildiği görülmüştür:

Ey Resûl-i Hâlık-ı envâr-ı imkân el-amân

Ey habîb-i hazret-i gaffâr-ı Rahmân el-amân

²⁵⁹ Sona, *İsmail Hikmetî ve Dîvânı*, 353-355.

Ey 'imâd-ı Ka'be-i hannân u mennân el-amân

Ey şefâ'at ma'deni gufrân sübhân el-amân

El-amân ey müşfi'-i kevneyn sultân el-amân

...

El-amân ey melce-i mahlûk-ı Rahmân el-amân

El-amân ey sâhibü'l-mi'râc-ı 'adnân el-amân

Ravza-i pâkine geldim eyle ihsân el-amân

Hikmetî 'isyân içinde kaldı giryân el-amân

El-amân ey müşfi'-i kevneyn sultân el-amân (Muh.433)²⁶⁰

315. manzume kaside; 318. manzumeyi muhammes nazım şekliye yazan Hikmetî, geriye kalan manzumelerini ise gazel formunda ele almıştır. Her meded-nâmesinde *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznini tercih eden şair, bu manzumelerinde *münâcât* ve *na't-ı şerîf* gibi başlıklar kullanmıştır. Manzumelerinin tamamını edebî bir kaygıyla yazan şair; yakarış, methiye/övgü ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üslupları kullanmıştır. Muhammesini mütekerrir şekilde yazan Hikmetî, 317. manzumeyi mücerred; diğer gazellerini ise mürdef kafiye ile kaleme almıştır

2.4.5.7. Âsaf

Yüzyılın hem en fazla beşerî meded-nâme sahibi olan hem de nazireciliği ile dikkatleri çeken Âsaf'ın hayatı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kendisi hakkında sadece *dîvân*'ında yer alan bilgilerle onun vezir anlamına gelen Âsaf mahlasını seçtiği bilinmektedir. Şair hakkındaki tek kayıtlı tarih olarak da 1727 yılı gösterilmektedir. Kendisinden önce yaşayan birçok şaire onlarca nazire yazan Âsaf, muhtemelen XVIII. ikinci yarısında hayatını kaybetmiştir.²⁶¹

Âsaf'ın meded-nâmeleri, tıpkı Edirneli Nazmî gibi, nazire özelliği taşımaktadır. Şair, 5 adet meded-nâme yazmış olup her birinde de tekrara düştüğü görülmüştür. 346 ve 347 numaralı manzumeler Nef'î'ye, 348 numaralı manzumeyi ise Necâtî Bey'e nazire olarak yazan şair, sadece 349 ve 350 numaralı

²⁶⁰ Sona, *İsmail Hikmetî ve Dîvânı*, 705-706.

²⁶¹ Kaya, *Âsaf ve Dîvânı*, 1-6.

manzumelerde, kendi şairlik yeteneği ile şiir yazmaya çalışmıştır. Ancak bu manzumelerde de aynı anlatımı ve üslubu devam ettirmiştir.

Yüzyılın en fazla beşerî meded-nâme yazarak devrin olaylarına kayıtsız kalmayı tercih eden Âsaf, meded-nâmelerinde sevgilinin tavırlarından yakınmış ve ona merhamet talebinde bulunmuştur. *İstifham* sanatından sıklıkla yararlanan aşağıdaki manzumesinde şair, sevgiliye nasihat/öğüt ve şikâyet/yeri ettiği görülmüştür:

*Neyl-i ârzû vaktidür da'vâ-yı bî-ma'nâyı ko
Gel muhibb-i ehl-i dil ol sohbet-i a'dâyı ko
Âyne-i devrâna bak her demde kim gavgâyı ko
Gel canânum sevdiğüm sen itme bu evzâ'ı ko
İşte ben gittüm meded elden bu istignâyı ko*

...

*Kılmadun bir merhamet bu Âsaf-ı giryânuna
Hayflar ol kadd-i kıyâmet serv-i hoş 'unvânuna
Pür cefâ olmaklığı böyle düşürmem şânuna
Gel canânum sevdiğüm sen itme bu evzâ'ı ko
İşte ben gittüm meded elden bu istignâyı ko (Muh.4)²⁶²*

Âsaf'ın nazireleri gazel nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Diğer manzumelerinden 349. manzume muhammes; 350. manzume ise müseddes nazım şekliyle yazmıştır. Gazellerini *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*; muhammesini *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* ile yazan şair, müseddesini ise *fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül* ölçüsüyle icra etmiştir. Genel olarak sade bir dil ile yazılan manzumelerde; şikâyet/yeri, nasihat/öğüt ve yakarış üslupları kullanılmıştır. Musammatlarını mütekerrir şekilde tercih eden şair, gazellerini ise mürdef kafiye ile oluşturmuştur.

2.4.6. XIX. Yüzyıl

XIX. yüzyıl, divan edebiyatının son demlerini yaşadığı, hatta *Tanzimat Fermanı*'nın ilanı ile artık yeni bir edebiyat devrine girildiğine inanılan bir yüzyıl

²⁶² Kaya, *Âsaf ve Divânı*, 908.

olmuştur. Her ne kadar bu yüzyılda, edebiyat anlayışı kabuk değiştirmeye başlasa da hiç azımsanmayacak kadar manzum ve mensur eserlerin divan edebiyatı tesiriyle kaleme alındığı görülmüştür. Söz konusu yüzyıldaki yenilikler, anlayışlar ve diğer edebî faaliyetlerle alakalı kimi bilgilerin ilgili kaynaklara havale edilmesi yerinde olacaktır.²⁶³

Bu yüzyıl gerek meded-nâme gerekse bu türde manzumeler kaleme alan şair sayısı bakımından –beşerî meded-nâme sayısı hariç– tüm yüzyılları geride bırakmasıyla dikkatleri üzerinde toplamıştır. Öyle ki bu yüzyılda, 114 şaire ait 328 meded-nâme tespit edilmiştir. Söz konusu meded-nâmelerin 314 adedi dinî iken sadece 14 adedi beşerî minvalde yazılmıştır. Meded-nâme olarak ele alınan 767 manzumenin %42,8'i; 678 dinî meded-nâmenin %46,3'ü; 89 beşerî meded-nâmenin %15,7'si, bu yüzyılda kaleme alınmıştır. Toplamda var olan 296 şairin %38,5'i ise bu yüzyılda meded-nâme türüne katkı sağladıkları görülmüştür. XVI. yüzyılın beşerî meded-nâme sayısı bir kenara bırakılırsa XIX. yüzyılın sahip olduğu bütün bu istatistikî veriler, başka hiçbir yüzyılda görülmemiştir. Ancak bu yüzyılın böyle verilere sahip olmasında, bazı etkenlerin de sebep olduğunu söylemek mümkündür.

Osmanlı Devleti'nin varlığını sürdürmesine son bir asır kaldığı ve devletin hemen her alanında bozulmaların olduğu bu yüzyılda, birçok şairin de dinî minvalde manzumeler kaleme almaları kaçınılmaz olmuştur. Ancak XVII. yüzyıldan beri giderek artan dinî meded-nâme yazma gayretinin bu yüzyılda doruğa ulaşmasında ise başka sebeplerin de olduğu muhakkaktır. Öyle ki Osmanlı Devleti'nin içinde bulunmuş olduğu güç duruma ek olarak Batı'yla olan münasebetler de bu durumu tetikler nitelikte olmuştur. Nitekim Ziyâ Paşa'nın (öl. 1880) *Diyâr-ı küfrü gezdim beldeler kâşâneler gördüm / Dolaştım mülk-i İslâmî bütün vîrâneler gördüm* beyti de bu hususa örnek olarak gösterilebilir.²⁶⁴ Dolayısıyla da şairler, sığınabilecekleri kimseleri aramışlar ve dinî bakış açısıyla manzumeler yazmışlardır.

²⁶³ XIX. yüzyılın edebî durumu hakkında bilgi veren bazı kaynaklar şunlardır: Ahmet Hamdi Tanpınar, *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1988), 1-297; İsmail Ünver, "XIX. Yüzyıl Divan Nazım ve Nesri", *Büyük Türk Klasikleri*, (İstanbul: Söğüt Yayınları, 2004), 8/99-300; Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015), 347-356.

²⁶⁴ Bilge Ercilasun, *Ziya Paşa* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2007), 165.

Genel olarak meded-nâme sayısının fazla olduğu bu yüzyılda, şair sayısının da fazla olması dikkatlerden kaçmamıştır. Öyle ki meded-nâme yazan şairlerin neredeyse yarısının bu yüzyıl içerisinde yer almasını mecmuaların kayıt altına alınmasındaki kolaylık, bu yüzyılın günümüze yakın olması ve bilhassa teknolojik gelişmelerin ilerlemesi şeklinde izah edebilmek mümkündür.

Bütün bu bilgiler ışığında, yüzyılın meded-nâme görünümüne bakıldığında, en fazla meded-nâme yazan şairin Şeyh Hasan Haydar (öl. 1901-02) olduğu görülmüştür. 14 adet meded-nâmeye sahip olan şair, her birini de dinî minvalde kaleme almıştır.

Şeyh Hasan Haydar dışında, 4 ve üzeri meded-nâme yazan diğer şairler ise şunlardır: Sükûtî'nin (öl. 1896) 10; Giritli Aşkî (öl. 19. yy.) ve Şeref Hanım'ın (öl. 1861) 9; Leylâ Hanım (öl. 1848), Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî (öl. 1853 sonrası), Mislî İsmâ'îl Hakkı, Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi (öl. 1894), Âdile Sultan (öl. 1899) ve Sandıklılı Fikrî'nin (öl. 1901-02) 7; Eğribozlu Mehmed Emin Sırrî (öl. 1845 sonrası), Ahmed Talib İrşâdî (öl. 1881-82) ve Zekî'nin (öl. 19. yy.) 6; Şâkir Mehmed (öl. 1836), İbret Mehmed (öl. 1845), Kerküklü Seyyid Şükrî (öl. 1861 sonrası), Ömer Hulûsî (öl. 1868), Aşkî Mustafa (öl. 1871-77), Nevşehirî Sıyâmzâde Hasan Hamdî (öl. 1878 sonrası), Musa Kâzım Paşa (öl. 1890), Seniî-i Mevlevî, Mehmed Ali Hilmi Dedeaba (öl. 1907), Bahrî (öl. 19. yy.), Hilâlî ve Râcî'nin (öl. 19. yy.) 5; Himmet-zâde Ahmet Cezbî (öl. 1829), Ahmed Sûzî (öl. 1830), Seyyid Süleymân Mahvî (öl. 1850 sonrası), Rıfkî (öl. 1860), Ahmed Sâdık Ziver (öl. 1862), Osman Şems ve Bursalı Emrî Murad'ın (öl. 1916) dörder meded-nâmeye sahip oldukları görülmüştür. Bu isimler dışında kalan diğer şairler ise üçer, ikişer ve birer meded-nâme kaleme almışlardır. Söz konusu şairler için Tablo 1'e müracaat edilebilir.

Bu yüzyılda meded-nâme kaleme alan 114 şairin çoğu Anadolu sahasındandır. Azerî sahası şairleri ise Dilsûz (öl. 1834), Bağdatlı Fevzî (öl. 1848), Abdü'l-Azîz Âsım-ı Irâkî (öl. 1887), Giryân Seyyid Cemâleddin Kazakî (öl. 1895 sonrası), Çeşm-i Âfet (öl. 1907) ve Kerküklü Seyyid Şükrî'dir. Rumeli coğrafyasına yakın olan şairler ise Meşhûrî (öl. 1857) ve Manastırlı Sâlih Fâik (öl. 1899)'tir. Bu isimlere ek olarak Erzurumlu Emrah'ın (öl. 1860-61) Halk Edebiyatı, Harputlu

Aşkî'nin (öl. 1855) Âşık Edebiyatı, Ziya Paşa'nın ise Tanzimat Edebiyatı alanından meded-nâme türüne katkı sağladıkları görülmüştür.

Yüzyılın dinî meded-nâmelerinde, yine asıl muhatabın Allah olduğu ve kendisine hem dünya hem de ahiret hayatına yönelik isteklerin dile getirildiği görülmüştür. Ancak 372 ve 678 numaralı manzumelerde, İslâm ordusu için Allah'tan yardım istenmesi, bu talepler arasında dikkat çekici manzumeler olarak karşımıza çıkmıştır. Yine şairler, genel olarak Allah'tan yardım istese de Hz. Peygamber ve Hz. Alî'den de medet ummayı ihmal etmemişlerdir. Genel olarak manzumelerde ise tasavvufî kavramlar ve dinî bilgiler sıklıkla kullanılmış ve söz konusu manzumelerin hem sade hem de şairâne bir edayla yazıldıkları görülmüştür. Ancak bu yüzyıl, İslâm ulularına birçok meded-nâme yazılmasıyla dikkatleri üzerinde toplamıştır.

Kaleme alınan toplam 314 meded-nâmenin yaklaşık 70 adedi, İslâm ulularından manevi istimdat talep etmek için yazılmıştır. Öyle ki çoğu şair, şeyhlere veya evliyalara sığınmış, başta yüzyılın getirmiş olduğu aksilikler olmak üzere muhtelif konularda bu kimselere meded-nâmeler yazmışlardır. Sayıca fazla olduğu için numaralar verilmeyecektir ancak Leylâ Hanım, İstanbullu Şevkî Hasan Tahsin, Şeref Hanım, Yenişehirli Avnî, Hilmî ve Senîh-i Mevlevî gibi isimler, İslâm ulularına birçok manzume yazmalarıyla dikkatleri çekmişlerdir. Özellikle bu şairlerden İstanbullu Şevkî'nin 441 numaralı manzumesi, Fatih Sultan Mehmed için yazılmış olup kendisinden manevi istimdat talep edilmesi bakımından kayda değerdir. Burada adı zikredilmeyen ama değinilmesi gereken Câzîb'in 450 numaralı manzumesi ile Ahmed Sâdık Ziver'in Şeyh Gâlib ile müşterek söylediği 481 numaralı meded-nâmenin hem birbirleriyle benzer olması hem de Hz. Mevlânâ'nın torunu Sultân Dîvânî'den (öl. 16. yy.) medet umulan manzumeler olması, yüzyılın bir diğer dikkat çekici manzumeleri olarak karşımıza çıkmıştır.

Yine bu yüzyılda, *Kimseden ümmîd-i istimdâd gelmez yâduma / Ey benim feryâd-res Rabbim yetiş feryâduma* sözü, birçok şair tarafından sıklıkla ele alınmasıyla ilgi çekici bir husus olarak karşımıza çıkmıştır. Dâniş Mehmed'in (öl. 1830) 377 numaralı manzumesinde ilk defa dile getirilen bu söz 382, 457, 468, 552 ve 685 numaralı meded-nâmelerde de kullanılmıştır. Ayrıca Dâniş Mehmed ile

Mehmed Sermed'in (öl. 1847), dîvânlarına meded-nâme türü ile başlayan ilk şairler olması da kayda değer bir durum olarak söylenilebilir.

Bu yüzyılda yazılan 14 beşerî meded-nâmeden sadece 4 adedi, yani 384, 385, 437 ve 457 numaralı manzumeler, devlet erkânından yardım istemek için kaleme alınmıştır. Geriye kalan 10 meded-nâme ise sevgiliye yönelik olmuştur. Söz konusu meded-nâmelerden 437 numaralı manzumede, Yusuf Kâmil Paşa'dan (öl. 1876), 457 numaralı manzumede ise II. Mahmûd'dan (öl. 1839) yardım istenmiştir. 384 ve 385 numaralı manzumelerin ise kime yazıldığı tespit edilememiştir. Ancak bu manzumelerde anlatılan durum ve dile getirilen taleplerden dolayı III. Selim, IV. Mustafa (öl. 1808) ya da II. Mahmûd'dan biri olması kuvvetle muhtemeldir.

Bu yüzyılda toplamda 175 manzume, gazel nazım şekliyle icra edilmiştir. Gazel dışında ise 31 müseddes, 29 muhammes, 30 şarkı, 18 murabba, 15 nazm, 10 kıt'a, 5 mu'aşşer, 3 müsebba, 3 kasîde, 3 rubâ'î, 2 tahmîs, 2 terci-i bend, 1 müsemmen ve 1 tuyuğ, meded-nâme türünün kaleme alındığı diğer nazım şekilleri olmuştur.

2.4.6.1. Eğribozlu Mehmed Emin Sırrî

Bugün Yunanistan sınırları içerisinde bulunan Eğriboz Adası'nda dünyaya gelen şairin asıl adı Mehmed Emin olup mahlası ise Sırrî'dir. Bektaşî tarikatının bu yüzyıldaki temsilcilerinden biri olan Sırrî, Sâlih Sipâhî Baba (öl. 19. yy.) adında bir şeyhe intisap etmiştir. Şairin hayatı hakkında detaylı bir bilgi bulunmamaktadır ancak *dîvân*'ından hareketle mutasavvıf bir kişiliğe sahip olduğu görülmüştür. Müstakil bir dîvândan başka bir eseri bulunmayan Sırrî, XIX. yüzyılın ikinci çeyreğinde hayatını kaybetmiştir.²⁶⁵

Toplamda 6 adet meded-nâmeye sahip olan ve her birini dinî tarzda kaleme alan Sırrî, 411 ve 416. manzumelerde Allah'tan; 412. manzumede Hz. Peygamber'den; 413, 414 ve 415. manzumelerde ise Hz. Alî'den medet ummuştur. Allah'tan merhamet ve af dileyen Sırrî, Hz. Peygamber ve Hz. Alî'den ise şefaattalebinde bulunmuştur. Yazmış olduğu her bir meded-nâmesinde samimi bir şekilde

²⁶⁵ Sıddık Cansever, *Eğribozlu Mehmed Emin Sırrî Hayatı, Eserleri, Dîvânının Edisyon Kritik Metni ve Değerlendirmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 4-7.

yardım isteyen şairin 412 numaralı manzumesi 406. manzumeye; 413 ve 414 numaralı manzumeleri ise Nesîmî'ye naziredir.

Şairin aşağıdaki manzumesi, Hz. Peygamber'in övgüsüne dayalı olup kendisinden şefaât talep edilmiştir. Oldukça yalın bir dil ile yazılan manzumede, sıklıkla deyimler ve manen ayet-i kerimeler kullanılmıştır. Şairin makta beytinden önce yer alan beytinde ise Hz. Peygamber'i övmeye yetersiz olduğunu dile getirmesi, kayda değer bir yaklaşımdır:

Yoluna cânlar fedâdur yâ Resûl-ullâh meded
Sana cân virmek safâdur yâ Resûl-ullâh meded

...

Binde bir vasfını itsem lâl olur diller şehâ
Zîrâ meddâhun Hüdâdur yâ Resûl-ullâh meded

Eyleme mahrum şefâ'atden bu Sırrî bendeni
Dâ'imâ virdi recâdur yâ Resûl-ullâh meded (G.29)²⁶⁶

Sırrî'nin Nesîmî'ye nazire olarak yazdığı aşağıdaki manzumede ise Hz. Alî'den medet umulmuştur. Bir önceki manzumesinde olduğu gibi bu şiirinde de övgü üslubunu yineleyen şair, teşbih ve iktibas gibi söz sanatlarını sıklıkla kullanarak şefaât talebinde bulunmuştur:

Kible-gâh-ı 'âşkânsın yâ 'Alî senden meded
Pâdişâh-ı dü-cihânsın yâ 'Alî senden meded

Lahmûke lahmî buyurdu Demmûke Demmî Resûl
Cânımın içinde cânsın yâ 'Alî senden meded

...

İtme kevserden bu Sırrî bendeni mahrum çün
Sâkî-i kevser-i cinânsın yâ 'Alî senden meded (G.30)²⁶⁷

²⁶⁶ Cansever, *Sırrî Dîvânı*, 110.

²⁶⁷ Cansever, *Sırrî Dîvânı*, 111.

Sırrî'nin kaleme olmuş olduğu her bir meded-nâme gazel nazım şekliyle icra edilmiştir. 411. manzume *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*; 415. manzume *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 416. manzume *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezniyle yazılırken geriye kalanlar ise *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Oldukça yalın bir dille yazılan her bir manzumede, methiye/övgü ve yakarış üslupları kullanılmıştır. 411 ve 416. manzumelerde birden fazla kafiye/zü'l-kavâfi; 413. manzumede mürdef; geriye kalanlarda ise mücerred kafiye tercih edilmiştir.

2.4.6.2. Leylâ Hanım

İstanbul'da dünyaya geldiği bilinen Leylâ Hanım'ın doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Divan şiirinin kadın şairlerinden biri olan Leylâ Hanım, Hz. Mevlânâ'ya son derece bağlı olduğu söylenilir. Nitekim şiirlerinde de bunu yansıtmıştır. Keçeçi-zâde İzzet Molla'nın (öl. 1829) yeğeni olan şair, devlet erkânının çeşitli kimselerine birçok kasîde sunmasıyla da dikkatleri üzerinde toplamıştır. Hayatında çeşitli zorluklar çeken Leylâ Hanım, 1848 yılında vefat etmiştir.²⁶⁸

Leylâ Hanım'ın yazmış olduğu 7 adet meded-nâmenin her biri dinî minvalde kaleme alınmıştır. Şairin bu meded-nâmeleri ise özgün olup daha önce kendilerine meded-nâme yazılmayan kimselerden, yardım istenmesi bakımından kayda değerdir. Söz konusu manzumelerde Leylâ Hanım, 420 ve 423. manzumelerde Hz. Mevlânâ'dan; 421. manzumede Allah ve şeyhlerden; 422. manzumede Sümbül Sinân'dan (öl. 1529); 424. manzumede Ârif Çelebi'den (öl. 1320); 425. manzumede Osman Dede Nâyî'den (öl. 1729); 426. manzumede ise Aşçı Dede'den (öl. 20. yy.) medet ummuştur. XIX. yüzyılda şeyhlere sığınma anlayışı, Leylâ Hanım'da da devam etmektedir.

Leylâ Hanım, evliyalardan medet umduğu manzumelerinde, şefaât ve manevî istimdat taleplerinden söz etmiştir. Dönemin getirmiş olduğu zorlukları üzerinden atmak istediği anlaşılan şairin bu kimselere sığınarak onlardan yardım istediği görülmüştür. Söz konusu bu manzumeler, yalın bir dil ile yazılsa da edebî kaygıdan ödün verilmemiştir. Ayrıca Leylâ Hanım'ın sadece bir meded-nâmesini

²⁶⁸ Mehmet Arslan, *Leylâ Hanım Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2018), 2-10.

gazel nazım şekliyle yazması da dikkat çekici olarak karşımıza çıkmıştır. Muhtemelen şair, kısa ve öz bir şekilde kaygılarını dile getirme amacından dolayı böyle bir yola başvurmuştur.

Aşağıdaki manzumesinde şair, Şeyh Sünbül Sinân'dan manevi istimdat talep etmiştir. Bu manzumede Leylâ Hanım şeyhine yakarışlarda bulunmuş, Allah'a ulaşmada kendisini bir köprü olarak görmüş, *Mevlevîyye* ve *Halvetîyye* gibi tarikatların da isimlerini vermiştir:

El-amân üftâdegâna eyle lutfun râygân
Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân
Dergehinden kesb-i feyz itsün gürûh-ı 'âşıkân
Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân
...
Mazhar itmek lutfuna bir iş mi 'abd-i ahkarı
Himmetin ihyâ ider Leylâ gibi bin kem-teri
Sünbül-i bâg-ı hakikat Halvetîler serveri
Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân (Ş.5)²⁶⁹

Hiz. Mevlânâ'dan medet uman ve Şemsî-i Tebrîzî'yi (öl. 1248) aracı olarak gösteren Leylâ Hanım, aşağıdaki manzumesinde himmet isteğini dile getirmiştir:

Bana rahm eyle veliyy-i Ma'bûd
Olayım bendelerinden ma'dûd
Eyle Şems 'aşkına pîrim himmet
İtme Leylâ'yı kapında merdûd (N.6)²⁷⁰

Aşağıdaki manzumede ise şair, Mevlânâ ve *Mesnevî-i Mâ'nevî*'yi hatırlatacak bir söyleyiş ile Osmân Dede Nâyî'den yardım talebinde bulunmuştur:

Mültecâ eyleyerek Monlâ'yı
Bulur elbet arayan Mevlâ'yı
Ney gibi yârelerim var dilde

²⁶⁹ Arslan, *Leylâ Hanım Dîvânı*, 218.

²⁷⁰ Arslan, *Leylâ Hanım Dîvânı*, 236.

Manzumeler şekil olarak değerlendirildiğinde, sadece 421 numaralı meded-nâmenin gazel nazım şekliyle yazıldığı görülür. 420 ve 422. manzumeleri şarkı biçiminde kaleme alan şair, geriye kalan manzumelerini ise nazm formunda icra etmiştir. 421. manzume *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*; 422. manzume *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılırken gazel ve nazmlar ise *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Genel olarak methiye/övgü, yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma üsluplarının kullanıldığı manzumelerde, sade bir anlatım gözlemlenmiştir. Gazelini mürdef kafiye ile oluşturan şair, 420. manzumede *Der-Medh-i Hazret-i Mevlânâ Kuddise Sırruhu'l-İsnâ* başlığını kullanmıştır.

2.4.6.3. Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî

İstanbul'da dünyaya gelen ve seyit bir aileye mensup olduğu bilinen Şevkî Hasan Tahsin, 1825 yılında doğmuştur. Kâtiplik mesleğini yerine getiren şair, bu görevi ifâ ettiği sırada da çeşitli kitapları okuyarak kendisini geliştirmiştir. *Bayramiyye* tarikatına mensup olan Şevkî, bazı devlet adamları için manzumeler kaleme almıştır. *Dîvân*'ından başka bir eseri bulunmayan şair, XIX. yüzyılın ikinci yarısında hayatını kaybetmiştir.²⁷²

Şevkî'nin yazmış olduğu 7 adet dinî meded-nâme de bu türün en özgün örneklerinden olmasıyla kayda değerdir. Farklı nazım biçimlerini kullanarak kaleme aldığı manzumelerinde şair, birçok kişiden yardım istemiştir. 438 ve 444. manzumelerde Allah'tan; 439. manzumede Hacı Bayrâm-ı Velî'den; 440. manzumede Hz. Merkez'den (öl. 1551); 441. manzumede Fatih Sultan Mehmed'den; 442. manzumede Hz. Peygamber'den; 443. manzumede ise şeyhinden medet ummuştur. Hem divan şiirine hem de dinî bilgilere vâkıf olduğu anlaşılan şair, bu olguları birleştirerek manzumeler kaleme almıştır.

Evliyalarından medet umduğu manzumelerinde şair, manevî istimdat talebinde bulunmuştur. Hz. Peygamber'e şefaet isteğini ileten Şevkî, Allah'tan ise

²⁷¹ Arslan, *Leylâ Hanım Dîvânı*, 237.

²⁷² İshak Taşdelen, *Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî Divanı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2014), 14-20.

merhamet ve sahih bir kul olma taleplerini dile getirmiştir. Aşağıdaki şiirinde şair, ihlâs sûresini yorumlayabilecek bir düzeyde olduğu görülmüş ve akabinde de Allah'tan yardım istemiştir. İhlâs sûresinin önemini iyi bildiği anlaşılan şairin her mısraın sonunda bu sûreyi, bir aracı olarak kullanmıştır. Bu durumlara ek olarak esma-i hüsnâ, ayet-i kerimeler, tevessül/aracı unsurları, dua kalıpları, tasavvufi kavramlar ve söz sanatlarını dahi ustalıkla manzumeye yerleştirdiği görülmüştür. Son bendde ise şair kendi tespitlerini dile getirmiştir:

*Buyurdun kul hüvallâhü ehad yâ Hazret-i Allâh
Ehad'sin bi-bedelsin hem Samed yâ Hazret-i Allâh
Ki yokdur sana vâlid hem veled yâ Hazret-i Allâh
Hudâ sensin ezelden tâ ebed yâ Hazret-i Allâh
Be-câh-ı Sûreti'l-İhlâs meded yâ Hazret-i Allâh
Hâlâs eyle beni ez-nefs-i bed yâ Hazret-i Allâh*

...

*Gönül şâh-ı vücûd oldu kamu a'zâ ra'yyedir
Ana tâbi' olanlar Şevkiyâ ehl-i hidâyetdir
Velikin ezdiren erbâb-ı tugyânı tabî'atdır
Anın kârı kabâhatdır hemîşe nevm-i gafletdir
Be-câh-ı Sûreti'l-İhlâs meded yâ Hazret-i Allâh
Hâlâs eyle beni ez-nefs-i bed yâ Hazret-i Allâh (Müs.4)²⁷³*

Şairin Hacı Bayrâm-ı Velî'den istimdatta bulunduğu aşağıdaki manzumesinde ise tıpkı yukarıdaki şiirinin özelliklerini taşıdığı görülmüştür. Herhangi bir tasannuya/yapmacılığa rastlanılmayan bu manzumede, samimi ve sanatlı bir söyleyiş bulunmaktadır. Yukarıdaki özelliklere ek olarak *Receb*, *Şaban* ve *Ramazan* gibi özel ayların nitelikleri, Hacı Bayrâm-ı Velî'ye isnat edilmiştir:

*Oldum üftâde be-hakk-ı Esed'ullâh 'Alî
Dest-gîr ol meded et yâ Hacı Bayrâm-ı Velî
'Âşıkım hazretine müntesibim tâ ezeli
Dest-gîr ol meded et yâ Hacı Bayrâm-ı Velî*

²⁷³ Taşdelen, *Şevki Hasan Tahsin İstanbulî Divanı*, 462-463.

...

Recebü'l-ferd gibidir zât-ı şerifin zî-şân
Kıldı şa'bân-ı mu'azzam seni el-hakk Yezdân
Bilirim kadrini mânend-i mübârek ramazân
Dest-gîr ol meded et yâ Hacı Bayrâm-ı Velî

...

Mazhar-ı feyz-i tarîkın ola Şevkî dâ'im
Zikr ü tevhîd ü 'ibâdet ile olsun kâ'im
Hâb-ı gafllet ile olmuş gece gündüz nâ'im
Dest-gîr ol meded et yâ Hacı Bayrâm-ı Velî (Ş.1)²⁷⁴

Şairin Fatih Sultan Mehmed'den şefaât talep ettiği aşağıdaki kıt'ası oldukça dikkat çekicidir. İstanbul'un fethini müjdeleyen hadis-i şerif ile oluşturulan ve methiye/övgü ile yakarış üsluplarıyla da tezyin edilen şiir şu şekildedir:

El-meded yâ Hazret-i Fâtih Muhammed Hân meded
Ben gedâyım zâhir ü bâtında sen sultânsın
Çün buyurdu hazret-i hayrû'l-beşer ni'me'l-emîr
Pâdişâh-ı bî-bedelsin şâh-ı 'âlî-şânsın (Kt.6)²⁷⁵

Şevkî 438. manzumeyi müseddes; 439. manzumeyi şarkı; 440. manzumeyi murabba; 441. manzumeyi kıt'a; 442 ve 443. manzumeleri nazm; 444. manzumeyi ise gazel formunda icra etmiştir. Müseddes, murabba ve 443. manzume *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*; şarkı *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*; kıt'a *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 442. manzume *mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*; gazel ise *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle kaleme alınmıştır. Edebî bir kaygı güdülen her bir manzumede methiye/övgü, yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üsluplar, sıklıkla kullanılmıştır. Gazelini mürdef kafiye ile oluşturan şair, murabba ve müseddesini ise mütekerrir olarak yazmıştır. Şarkıda *İstimdâd Ez-Pîr-i Dest-gîr Mâ-Hazret-i Sultân Hacı Bayrâm-ı Velî Kuddise Sırrıhu*, murabbada ise *Der-Medh-i Hazret-i Merkez Kuddise sırrıhu'l-'alâ* başlıkları kullanılmıştır.

²⁷⁴ Taşdelen, *Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî Divanı*, 468-469.

²⁷⁵ Taşdelen, *Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî Divanı*, 494.

2.4.6.4. Şeref Hanım

Yüzyılın bir diğer kadın şairi olan Şeref Hanım, 1809 yılında dünyaya gelmiştir. Şair Mehmed Nebil'in (öl. 1819) kızı olan Şeref Hanım'ın ailesinde de birçok şair ve çeşitli görevlerde bulunan kimseler bulunmaktadır. Mevlevî tarikatına mensup olan şair, aynı zamanda *Kâdirî* tarikatına da yakınlığı vardır. *Dîvân*'ında vermiş olduğu bilgilerden hareketle seyyide olduğu anlaşılan Şeref Hanım, 1860 yılında Yenikapı Mevlevîhânesi'nde medfun bulunmaktadır.²⁷⁶

Şeref Hanım, toplamda 9 adet meded-nâme yazmış olmakla beraber bunların tümünü dinî bakış açısıyla kaleme almıştır. Söz konusu manzumelerin gazel nazım şekli ile yazılmaması ise dikkat çekici bir durum olarak karşımıza çıkmıştır. Dönemin bir diğer kadın şairi olan Leylâ Hanım'da olduğu gibi Şeref Hanım da meded-nâmelerinin çoğunu, evliyalardan yardım talep etmek için yazmıştır. Öyle ki şair, 466. manzumede Veysel Karânî'den (öl. 657); 469, 470 ve 473. manzumelerde Abdülkadir Geylânî'den; 471. manzumede Seyyid Rıfâ'î'den (öl. 1182), 472. manzumede dört halifeden; 474. manzumede ise Hz. Mevlânâ'dan medet ummuştur. Sadece 467 ve 468 numaralı manzumelerinde Allah'tan yardım isteyen şair, 468. manzumede dönemin ünlü beyti olan *Kimseden ümmîd-i istimdâd gelmez yâduma / Ey benim feryâd-res Rabbim yetiş imdaduma* cümlesine yer vermiştir.

Şairin meded-nâmeleri özgün olup nispeten edebî bir kaygıyla yazıldığı görülmüştür. Yardım talepleri ise şefaât, manevî istimdât, merhamet ve sahilik olmuştur. Ancak şair, sadece yardım isteme gayesiyle bu manzumeleri yazmamış bilakis medet umduğu kişi ile ilgili verilebilecek bütün hususî bilgilerden de söz etmiştir. Ayrıca bütün bu durumlara söz sanatları, tasavvufî kavramlar ve dinî bilgiler de ilave edilmiştir. Dolayısıyla Şeref Hanım, şiir sahasının kudretli şairlerinden biri olduğunu göstermiştir.

Aşağıdaki manzumesinde şair, Veysel Karânî'den medet ummuştur. Söz konusu bu şiir, *telmih* sanatı ile oluşturulmuş olmasıyla kayda değerdir. Öyle ki Veysel Karânî'nin yaşamış olduğu olaylara atıfta bulunan Şeref Hanım, bu doğrultuda da yardım talebinde bulunmuştur. Bunların yanında *mücrim*, *el-meded*

²⁷⁶ Mehmet Arslan, *Şeref Hanım Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2018), 2-5.

ve *huz bi-yedî*²⁷⁷ gibi sözlerin tekrar edilerek yazılmaları ise bir diğer dikkat çekici husus olmuştur. Methiye/övgü ve yakarış üsluplarıyla yazılan manzume, şu şekildedir:

*Ol kadar mukbil-i Mahbûb-ı Hudâsın ki seni
Kıldı tevkîr ziyâret ile vechin göreni
Yok nazîrin aramam hıttâ-i Hind ü Yemen'i
Bahr-i 'isyânda gezdirme yeter fülk-i teni
Dest-gîr ol bana yâ Hazret-i Veysü'l-Karenî*

...

*Hâl-i Hindû-yı kefi cûdunı itdin i'lân
Rûtbe-i zâtını îmâdır o nûr-ı leme'ân
Şeref-i rû-siyehim pâyına düşdüm el'ân
Zu'afâ huz bi-yedî huz bi-yedî dirken amân
Dest-gîr ol bana yâ Hazret-i Veysü'l-Karenî (Muh.1)²⁷⁸*

Şairin aşağıdaki manzumesinde ise Hz. Hüseyin'in soyundan gelen Seyyid Rıfâ'î'den²⁷⁹ medet umulmuştur. Rıfâ'î'yi överek yakarışlarda bulunan Şeref Hanım, aynı zamanda bazı tasavvufî olguları anlamayan kimseleri de eleştirmiştir:

*Ey mülket-i velâyete sultân-ı rây-gân
Ey mürşid-i müselleme ü mümtâz bî-gümân
Her kime bâd-ı himmetle olursa ger vezân
Bî-iştibâh olur iki 'âlemde kâm-rân
Yâ Seyyidü'r-Rufâ'î vü yâ pîr-i sâlikân
Yâ Hazret-i Ebu'l-'âlemîn el-amân amân*

...

*Şîr-i jiyân u vahş u tuyûr itdi ser-fürû
Münkir ne cür'et ile atar saçma güft-gû
Evrâd u zikri sandı meger kurî hây hû*

²⁷⁷ Arapça bir dua olup *elimden tut* manasına gelir.

²⁷⁸ Arslan, *Şeref Hanım Dîvânı*, 138.

²⁷⁹ Mustafa Tahralı, "Ahmed er-Rıfâî", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 2/127-130.

*Îmân iden tutar reh-i tahkîke toğrı rû
Yâ Seyyidü'r-Rufâ 'i vü yâ pîr-i sâlikân
Yâ Hazret-i Ebu'l- 'âlemîn el-amân amân*

...

*Şâyân degil mi türbe-i 'âlîne oldı câ
Basra olursa bâsıra-i dehre tûtiyâ
Küstâh u rû-siyeh Şeref âyâ ne yüzle tâ
Gelmiş der-i 'inâyetine eyler ilticâ
Yâ Seyyidü'r-Rufâ 'i vü yâ pîr-i sâlikân
Yâ Hazret-i Ebu'l- 'âlemîn el-amân amân (Müs.9)²⁸⁰*

Şeref Hanım, 466. manzumeyi muhammes; 473. manzumeyi kıt'a; 474. manzumeyi ise rubâ'î formunda yazarken geriye kalanları ise müseddes nazım biçimiyle icra etmiştir. 466 ve 473. manzumeler *fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*; 467. manzume *fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*; 468 ve 469. manzumeler *fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*; 470. manzume *fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*; 471. manzume *mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ'ilü fâ 'ilün*; 472. manzume *fe 'ilâtün mefâ'ilün fe 'ilün*; 474. manzume ise *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilün fâ'* vezniyle kaleme alınmıştır. Genel olarak edebî bir kaygıyla yazılan manzumelerde methiye/övgü, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış üslupları kullanılmıştır. Musammatlarının her birini de mütekerir şekilde kaleme alan şair 466, 467, 469, 470, 471 ve 472 numaralı manzumelerinde başlık kullanmıştır. Söz konusu başlıklar için Tablo 4'e müracaat edilebilir.

2.4.6.5. Misî İsmâil Hakkî

Yüzyılın bir diğer Mevlevî şairlerinden biri olan Misî İsmâil Hakkî'nin hayatı hakkında yeteri kadar bilgi bulunmamaktadır. Mensubu olduğu tarikattaki kişilere intisap eden ve kendisini geliştirerek *dede* unvanını alan şairin sadece *dîvân*'ı bulunmaktadır. Güçlü bir üslubu ve dinî bilgilere yatkın olduğu anlaşılan Misî, 1870 yılında hayatını kaybetmiştir.²⁸¹

²⁸⁰ Arslan, *Şeref Hanım Dîvânı*, 170.

²⁸¹ Gökçe, *Misî İsmâil Hakkî ve Divanı*, 6-8.

Mislî'nin toplamda 7 adet meded-nâmesi olup her birini de dinî minvalde kaleme almıştır. Genel olarak yalın bir dil ile yazılan manzumelerde, samimi bir şekilde yardım talebinde bulunulmuştur. 496 ve 498. manzumelerde Hz. Peygamber'den; 497. manzumede Hz. Peygamber ve Hz. Alî'den; 499. manzumede Hz. Mevlânâ'dan; 500 ve 501. manzumelerde Allah'tan; 502. manzumede ise Şemsî-i Tebrîzî'den medet umulmuştur. Allah'tan medet umulan manzumelerde ise yardım talebi dolaylı bir şekilde dile getirilmiştir.

Allah'tan medet umduğu manzumelerinde merhamet ve kavuşma isteklerini dile getiren şair, diğer muhataplardan ise şefaât ve manevî istimdat taleplerinde bulunmuştur. Özgün sayılabilecek bir anlatıma sahip olan Mislî, bazı şairlerde olduğu gibi, dinî ve şiirsel bilgilere yatkın olduğu görülmüştür. Öyle ki aşağıdaki manzumesinde şair, Hz. Peygamber'den medet ummuş ve bahsi geçen bilgileri de ustalıkla kullanmıştır. Allah'ı tevessül/aracı edinen Mislî, kendisinden yakınmış ve Hz. Peygamber'e niyazda bulunmuştur:

Râh-ı maksûd içre mâ-şâd eyle Allâh 'aşkına
Kalb-i vîrânımı Bagdâd eyle Allâh 'aşkına
Yok mu 'înim cüz tu dil-şâd eyle Allâh 'aşkına
İntizâr-ı gamdan âzâd eyle Allâh 'aşkına
Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allâh 'aşkına

...

Seyl-i eşki dökmegi râhında mu'tâd eyleriz
Şân-ı 'âşık böyledir nev-sûz icâd eyleriz
İsm-i zâtın darb-ı kalble subha dek yâd eyleriz
Mislives geldik kapında böyle feryâd eyleriz
Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allâh 'aşkına (Muh.6)²⁸²

Şemsî-i Tebrîzî'den yardım istenen aşağıdaki manzumede ise yine tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış üslupları kullanılmıştır. Kendisinden memnun olmadığı anlaşılan Mislî'nin bu durumdan uzaklaşmak için Şemsî-i Tebrîzî'yi kurtarıcı olarak ele aldığı görülmüştür:

²⁸² Gökçe, *Mislî İsmâil Hakkı ve Divanı*, 75-76.

Derinde kemter insânım meded yâ Şems-i Tebrîzî
Ki cüz tû yoktur amânım meded yâ Şems-i Tebrîzî

...

Eger küstâh isem de Mislives echelligimdendir
Rücû' etdim peşîmânım meded yâ Şems-i Tebrîzî (G.312)²⁸³

496. manzume muhammes; 497. manzume şarkı; 499. manzume ise murabba nazım şekliyle kaleme alınırken geriye kalanlar ise gazel formunda icra edilmiştir. 497. manzume *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 499. manzume *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*; 502. manzume ise *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezniyle yazılmıştır. Geriye kalanlar ise remel bahrindendir. Genel olarak yalın bir dil ile yazılan manzumelerde tazallüm/kendinden yakınma, methiye/övgü ve yakarış gibi üsluplar sıklıkla ele alınmıştır. Murabbainı mütekkerir şekilde ele alan şair, 498 ve 501. manzumelerini mücerred; 500 ve 502. manzumelerini ise mürdef kafiye ile oluşturmuştur. Muhammesinde *münâcât* başlığını kullanan Mislî, 498. manzumede ise *Na't-ı Be-cenâb-ı Meşhar-ı Mevcûdât* başlığını tercih etmiştir.

2.4.6.6. Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi

Kâmil mahlasını seçip şiirler kaleme alan Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi'nin doğum tarihi ve yeri tam olarak bilinmemektedir. İlk tahsilini babasından edinen şair, çeşitli kimselerden de dersler almıştır. 1846 yılında müderris olan Kâmil Efendi, *Nakşibendî* tarikatına mensup olduğu söylenmektedir. Evliyâ-zâde İsmâil Hakkî Efendi'ye (öl. 1865) intisap eden şair, 1894 yılında vefat etmiş ve İstanbul Edirnekapı mezarlığında da medfun bulunmaktadır.²⁸⁴

Kâmil Efendi'nin toplamda 7 adet meded-nâmesi olup her birini de dinî açıdan yazmıştır. 566, 567, 571 ve 572. manzumelerde Hz. Peygamber'den; 568 ve 570. manzumelerde Allah'tan; 569. manzumede ise Abdülkadir Geylânî'den medet umulmuştur. Söz konusu bu meded-nâmelerden 567 numaralı manzume, Şeref Hanım'ın babası Mehmed Nebil'in 342 numaralı manzumesine naziredir. Aynı zamanda bu manzumeye 519, 645 ve 726 numaralı manzumeler de naziredir.

²⁸³ Gökçe, *Mislî İsmâil Hakkî ve Divanı*, 318.

²⁸⁴ Ömer Suat İnan, *Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Dîvân'ı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 6-13.

Şair, Allah'tan yardım istediği manzumelerinde af ve merhamet talep etmiştir. Hz. Peygamber ve Geylânî'den ise şefa'at isteklerinde bulunmuştur. Kendisine has bir üslubu olan Kâmil bu meded-nâmelerde ayet-i kerimeleri, hadis-i şerifleri, tasavvufî kavramları, deyimleri ve söz sanatlarını sıklıkla kullandığı görülmüştür. Tıpkı Şeref Hanım'da olduğu gibi Kâmil Efendi de sadece yardım istemek için değil dinî ve şii'ysel bilgilerini de göstermek için bu manzumeleri kaleme almıştır. Nitekim aşağıdaki manzumesinde şair, bu özellikleri bir arada kullanmış ve Hz. Peygamber'den yardım istemiştir. 5 bendlik bir muhammes olan söz konusu manzumenin son bendi hariç, her bendinde ayet-i kerimelere yer verilmiştir:

*Kendi nûrından yaratdı Hak seni yâ Mustafâ
Nûr-ı pâkundan yaradıldı cemî'-i enbiyâ
Sana muhtâcdur efendim evliyâ vu esfiyâ
El-amân yâ Seyyidî yâ Ahmed müctebâ
Ümmetine kıl şefâ'at yâ Habîb-i Kibriyâ*

...

*Lî me'allâh sırrı zâhir oldu zât-ı şânına
Kâbe kavseyn visâli şüh'esiz burhânına
Cümle uşşâk kurbân itdi cânını cânânına
El-amân yâ Seyyidî yâ Ahmed müctebâ
Ümmetine kıl şefâ'at yâ Habîb-i Kibriyâ*

...

*Mücrim-i 'âsîlere senden şefâ'at yâ Habîb
Teşhir-i vaslunla dermân ile derde yâ tabîb
Ümmetinden bu günâhkâr Kâmilî itme garîb
El-amân yâ Seyyidî yâ Ahmed müctebâ
Ümmetine kıl şefâ'at yâ Habîb-i Kibriyâ (Muh.200)²⁸⁵*

Şairâne bir edayla kaleme aldığı aşağıdaki manzumesinde ise Kâmil Efendi, Allah'a merhamet ve kavuşma isteklerini sunmuştur. Divan şiirinin en çok

²⁸⁵ İnan, *Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Divân'ı*, 240-241.

kullanılan mazmunlarına sıklıkla yer veren şair, Allah'ın hasretiyle yandığını ve onun tecellisini rüyasında gördüğünü dile getirmiştir:

Müşkil ey dil derde düşdüm el-amân yâ Rabb meded

Hicr-i gamla çâre buldum el-amân yâ Rabb meded

...

Âh efendim hasretünle sabra tâkat mi kalur

Dün gice rü'yâda gördüm el-amân yâ Rabb meded

Mevc-i bahr-ı 'aşkile 'ummâna taldum Kâmilâ

Rûyumı dildâre döndüm el-amân yâ Rabb meded (G.29)²⁸⁶

Kâmil Efendi 566 ve 572. manzumeleri muhammes, 569. manzumeyi müseddes biçiminde yazmıştır. Geriye kalan manzumeler ise gazel şeklinde kaleme alınmıştır. Müseddesinde *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* veznini tercih eden şair, diğerlerinde ise *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznini kullanmıştır. Genel olarak şairâne bir üslup ile yazılan manzumeler tazallüm/kendinden yakınma, methiye/övgü ve yakarış gibi üsluplarla güçlendirilmiştir. Musammatlarını mütekerrir şekilde oluşturan şair, gazellerinde ise mücerred ve mürdef kafiyeleri kullanmıştır.

2.4.6.7. Sükûfî

Asıl adı Murtaza olan Sükûfî, bugün Makedonya sınırları içerisindeki Köprülü Kasabası'nda 1825 yılında dünyaya gelmiştir. Hayatı hakkında yeteri kadar bilgi bulunmayan şairin mutasavvıf bir kişiliğe sahip olduğu bilinmektedir. Kaleme almış olduğu her bir manzumede de ehl-i beyit sevgisini derinden dile getirdiği görülmüştür. Müstakil bir *dîvân*'a sahip olan Sükûfî, 1896 yılında hayata gözlerini yummuştur.²⁸⁷

Şeyh Hasan Haydar'dan sonra yüzyılın en fazla meded-nâme sahibi olan Sükûfî, toplamda 10 adet meded-nâme yazmış olup her birini de dinî minvalde kaleme almıştır. Yalın ve samimi bir üslup ile yazılan manzumelerin çoğu,

²⁸⁶ İnan, *Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Dîvân'ı*, 145-146.

²⁸⁷ Nurgül Özcan, *Sükûfî Hayatı, Sanatı ve Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 2-4.

kendisinden önce yaşayan şairlerin izlerini taşımaktadır. Sükûtî 574, 581 ve 583. manzumelerde Hz. Alî'den; 575, 577, 578 ve 579. manzumelerde Hz. Peygamber'den; 580. manzumede Sa'deddîn-i Cebâvî'den (öl. 1180); 576 ve 582. manzumelerde ise Allah'tan medet ummuştur. Her bir manzumesini doğrudan kaleme alan şair, 577. manzumeyi nispeten dolaylı olarak yazmıştır.

Sükûtî'nin meded-nâmelerinde, dinî bilgilerin ve tasavvufî kavramların sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Bu manzumelerde ise şefaât, merhamet, af ve sahilik talep edilmiştir. Şairin kaleme aldığı aşağıdaki manzumede Allah'tan medet umulmuştur. Ancak bu manzumede hem Hz. Peygamber'in hem de Hz. Alî'nin kısa bir hayat hikâyesi verilmiş olup ayet-i kerimeler ve hadis-i şeriflerle de güçlendirilmiştir:

*Yâ İlâhî düşdüm hem devâ senden meded
Ol Habîbindir Muhammed Mustafâ senden meded*

*Şânına buyurdun ol 'Alî bin Tâlibin
Sûre-i Kur'ân içinde hel atâ senden meded*

...

*Dergâh-ı vâlâsına dervîş Sükûtî rûz u şeb
Yüz sürüp gelmiş dîvân bir gedâ senden meded (G.71)²⁸⁸*

Sa'diyye tarikatının kurucusu Sa'adeddîn-i Cebâvî'den²⁸⁹ medet umulan aşağıdaki manzumede, manevî istimdatta bulunulmuştur. Yapmış olduğu günahları ve yerine getirmedeği ibadetleri dile getiren Sükûtî, sahilik için şeyhine yakarışlarda bulunduğu görülmüştür:

*Ben garîb bîçâreyim meded şeyhim yâ Cibâvî
Komaz bu nefs-i emmâre meded şeyhim yâ Cibâvî*

...

Bülbül gibi feryâdımız 'arşa çıkar efgânımız

²⁸⁸ Özcan, *Sükûtî Divânı*, 61-62.

²⁸⁹ Hür Mahmut Yücer, "Sa'deddin el-Cebâvî", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 35/387-388.

Şairin meded-nâmelerinin çoğu gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Sadece 581. manzume murabba, 582 ve 583. manzumeler ise nazm formunda kaleme alınmıştır. Çoğunlukla *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznini tercih eden Sükûti, 578 ve 579. manzumelerde *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*, 580. manzumede ise *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* vezinlerini kullanmıştır. Manzumelerini anlaşılır bir dil ile yazan şair tazallüm/kendinden yakınma, methiye/övgü ve yakarış gibi üsluplarla da bunları sağlamlaştırmıştır. Şekle pek fazla önem vermediği anlaşılan Sükûti'nin çoğu gazelini mücerred kafiye ile oluşturduğu görülmüştür. 576 ve 577. manzumelerde mürdef, 579 ve 580. manzumelerde ise birden fazla kafiye/zü'l-kavâfi tercih edilmiştir. 578 ve 579 numaralı manzumelerde de *Na't-ı Şerîf* başlıkları kullanılmıştır.

2.4.6.8. Âdile Sultan

Osmanlı Devleti'nin ilk ve tek kadın sultan şairi olan Âdile Sultan, II. Mahmûd'un kızı olarak bilinir. 1826 yılında dünyaya gelen şair, babasının adaletli bir kişiliğe sahip olmasından dolayı bu ismi almıştır. Sarayda özel hocaların eşliğinde çeşitli ilimlerden ders alan Âdile Sultan, babasının ölümünden sonra ağabeyi Sultan Abdülmecid'in (öl. 1861) himayesinde yetişmiştir. Çevresinde var olan her bir tanıdığını tek tek kaybeden ve derin bir üzüntü yaşadığı anlaşılan şairin çeşitli manzumeler kaleme alarak bu duygularını dile getirdiği bilinmektedir. *Dîvân*'ından başka bir eseri bulunmayan Âdile Sultan, 1899 yılında hayatını kaybetmiştir.²⁹¹

Âdile Sultan'ın kaleme almış olduğu 7 adet meded-nâmenin her biri, dinî kaygı güdülerek yazılmıştır. Manzumelerinin neredeyse tümünü Allah için yazan şair, sadece 592 numaralı meded-nâmesini, Hz. Peygamber'den medet ummak için kaleme almıştır. 590 numaralı meded-nâmesini ise dolaylı olarak icra etmiştir. Oldukça yalın bir dil ile yazılan manzumelerde, şekilden ziyade içeriğin önem arz ettiği görülmüştür. Zira şekil olarak değerlendirilen hususlara pek fazla dikkat

²⁹⁰ Özcan, *Sükûti Divânı*, 285.

²⁹¹ Aynur Koçak, *Âdile Sultan Divânı* (Afyon: Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 1-13.

edilmemiş ve muhtevaya odaklanılmıştır. Dolayısıyla da şair, edebî kaygıdan uzak kalıp sadece yardım istemek amacıyla meded-nâme yazdığı görülmüştür.

Şairin meded-nâmelerinde şefaât, af, sahilik ve merhametin talep edildiği görülmüştür. Umumiyetle yakarış üslubu ile oluşturulan bu meded-nâmelerde, dinî bilgiler –özellikle esma-i hüsnâ– yerleştirilmiş ve akabinde de yardım talep edilmiştir. Bu tarzını bütün meded-nâmelerine yansıtan Âdile Sultan'ın samimi bir şekilde medet umduğu görülmüştür. Nitekim aşağıdaki manzumesinde şair, tasavvufî kavramları sıklıkla kullanmış, Allah'dan merhamet ve sahil bir kul olma arzusunu dile getirmiştir:

*Dil hânemi 'aşkınla safâ-yı derûn it yâ Hayy
Ol şevkle cân nûrın bahş ü kerem it yâ Hayy
Dil tâhir olub bulam esrâr-ı tabîbânı
Ya Hayy ya Hayy ya Kayyûm ihsân ü meded yâ Hayy
...
Meyhâne-i 'aşk içre vahdet şerâbın içüb
Dil-beste mâsivâdan hubb-ı fenadan geçüb
Âdile kulunı hem bî-basarlardan saklayub
Ya Hayy ya Hayy ya Kayyûm ihsân ü meded yâ Hayy (Ş.159)²⁹²*

Genel olarak aynı anlayış ile meded-nâme yazan şairin şekil olarak da aynı tavrı sergilediği görülmüştür. Nitekim yukarıda örnek olarak verilen manzume dışında, bütün meded-nâmeler gazel nazım şekliyle icra edilmiştir. Vezin konusunda ise tam olarak bir birlik sağlanamamış ve genel olarak *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezni kullanılmıştır. Bazı manzumelerde *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün* vezni kullanılsa da çoğu manzumede aruz kusurları görülmüştür. Yakarış, methiye/övgü ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üslupların ağır bastığı manzumelerde, edebî kaygıdan uzak kalınmıştır. Sadece dolaylı olarak kaleme alınan 590 numaralı manzumenin, nispeten edebî bir anlayış ile yazıldığı ve mürdef kafiyenin kullanıldığı görülmüştür. Diğer manzumelerde ise

²⁹² Koçak, *Âdile Sultan Divânı*, 355-356.

kafiyeyle dikkat edilmemiştir. Hz. Peygamber için yazılan manzumede de *İstirham Ez-Hazret-i Seyyîdü'l-Enâm* başlığı kullanılmıştır.

2.4.6.9. Sandıklılı Fikrî

Ege bölgesi şairlerinden olan ve asıl adının Mehmet olduğu bilinen Fikrî, 1844 yılında Sandıklı'da dünyaya gelmiştir. Ailesinden beklediği ilgiyi alamadığı belirtilen şair, askerlik döneminden sonra gurbet hayatı sürdürdüğü bilinmektedir. Çeşitli kimselere sığınıp onlardan ilim yolunda bilgiler edinen Fikrî, Nakşibendî tarikatına mensup bir şairdir. Müstakil bir *dîvân*'a sahip olan şair, XXI. yüzyılın başında vefat etmiştir.²⁹³

Kendisine has bir üslup ve anlatım ile dikkatleri üzerinde toplayan Fikrî'nin toplamda 7 adet meded-nâmesi olup her birini de dinî minvalde kaleme almıştır. Yazmış olduğu her bir meded-nâmesinde de Allah'tan medet uman şair, bu manzumelerdeki yardım talebini, şairâne bir eda ile dile getirmiştir.

Fikrî'nin meded-nâmeleri incelendiğinde, umumiyetle af, merhamet ve mahşer gününde kolaylık istediği görülmüştür. Dinî ve şiirsel bilgilerini hemen her manzumesinde ustalıkla kaynaştıran şair, bu silsile dâhilinde de yardım talebinde bulunmuştur. Yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üsluplar ile muhkem kılınan bu manzumelerde Fikrî, sadece yardım istemek için değil aynı zamanda şiir sahasının usta şairlerinden biri olduğunu da göstermiştir. Nitekim sadece meded-nâmelerinin incelenmesiyle onun hem iyi bir şair hem de mutasavvıf bir kişiliğe sahip olduğu görülmüştür.

Aşağıdaki meded-nâmesinde şair, Allah'tan umduğu mededin gerçekleşebilmesi için bütün maharetini kullandığı görülmüştür. Öyle ki söz konusu manzumede başta telmih olmak üzere birçok söz sanatı, esmâ-i hüsnâ, bazı peygamberlerin ve evliyaların divan şiirine konu olan hadiseleri, ayet-i kerimeler, dinî ve tasavvufî kavramlar gibi birçok olgu bulunmaktadır. Tüm bu durumlara methiye/övgü, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış gibi üsluplar da ilave edilmiştir:

²⁹³ Ferit Taktak, *Sandıklılı Fikrî Hayatı ve Divanı* (Afyon: Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 1-11.

*Kıl müyesser beyt-i 'uzmâya amân Rabb'ul-Celîl
Aglayuben süreyim rûy-ı siyâhım yâ Cemîl
Yapdı emrinle müzeyyen beyt İbrahim Halil
Aglayuben Yûsuf deyu Ya 'kûbı sen kıldın 'alîl
Hikmetin lâ yûs'ele vâbestedir Rabb'ul-Cemîl
El-amân cem'iyet-i mahşerde kılma sen hacîl*

...

*Balığın karnında Yûnusdur ki emrinle yatan
Hazret-i İbrâhîm Edhemdir tâcî tahtı atan
'Aşkla bir pula kendinde Veys'el-Karânîdir satan
Kıl müyesser cümleyi matlûbuna Ganî Müste'ân
Hikmetin lâ yûs'ele vâbestedir Rabb'ul-Cemîl
El-amân cem'iyet-i mahşerde kılma sen hacîl*

*Gözleri yaşlu kapunda bir garîb efgendeyim
Ya niçün ağlamayam ben bir za'îf ü bendeyim
Hiç utanmam bunca zenbimle ne de şermindeyim
Fikriyâ vîrâne kalb şehriyle dâim sendeyim
Hikmetin lâ yûs'ele vâbestedir Rabb'ul-Cemîl
El-amân cem'iyet-i mahşerde kılma sen hacîl (Müs.4)²⁹⁴*

Allah'tan sahilik, merhamet, son nefeste iman ve mahşerde kolaylık talep edilen aşğıdaki manzumede ise yine aynı tavrın sergilendiğı görölmüşür. Bu istikarara ek olarak şair, taleplerinin açıklığa kavuşturulabilmesi için yapmış olduğı hataları, samimiyetle dile getirmiştir. Ancak bir insanın kendi kusurlarını ifşa etmesi, pek de görölecek bir durum değildir. Zira bu tarz vakalarda, gizliliğın esas olduğı herkesçe bilinmektedir. Fakat Fikrî'nin bütün bu hassasiyeti bir kenara bıraktığı ve arzularına ulaşabilmesi için de birçok yola başvurduğı görölmüşür:

*Vakit fevt itme yâ hû her demin zikrinle her an it
Dilinden kesme tevhîdi hemîşe şükr-i Yezdân it
Vucûdun şehrini ezkâr ile cevherle mercân it*

²⁹⁴ Taktak, *Sandıklılı Fikrî Hayatı ve Divanı*, 189-190.

*Zünûbun 'afv için yalvar Hudâ'ya çeşm-i giryân it
Amân yâ Rab son demde hatm-i Kur'ân'ı ihsân it
Kolay olsun bu cânım hazret-i sayyâda fermân it*

...

*Dü-çeşmi yaşına rahm eyle Firkinin ey Cebbâr
Sakalında turmaz akar hemân her dâim eyler zâr
Kapundan başka yok hâşâ kime yalvara günâhkâr
Ki sen bir pâdişâh-ı mağfiretsin bir adın Gaffâr
Amân yâ Rab son demde hatm-i Kur'ân'ı ihsân it
Kolay olsun bu cânım hazret-i sayyâda fermân it (Müs.6) ²⁹⁵*

Fikrî'nin musammatlara rağbet etmesi dikkat çekicidir. Daha çok müseddesleriyle öne çıkan şair, sadece 601 ve 602. manzumeleri gazel biçiminde kaleme almıştır. 600 ve 606. manzumelerde *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* veznini tercih eden Fikrî, diğerlerini ise remel bahrinde yazmıştır. Genel olarak edebî bir kaygıyla yazılan manzumelerde methiye/övgü, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış gibi üsluplar görülmüştür. Musammatlarını mütekkerrir tarzda ele alan şair, 601. manzumede mücerred; 602. manzumede ise mürdef kafiyei kullanmıştır.

2.4.6.10. Şeyh Hasan Haydar

Hayatı hakkında yeteri bilgi bulunmayan ve sadece kendi dîvânından yola çıkılarak birtakım bilgiler elde edilen bir şair olan Şeyh Hasan Haydar, bu yüzyılın başlarında dünyaya geldiği bilinmektedir. Bazı vilayetleri gezdiği bilinen şairin bu yerlerde türbesi bulunan evliyalara ziyaret ettiği ve onlara niyazlarda bulunduğu söylenilir. Hz. Hüseyin'in soyundan geldiği bilinen Şeyh Hasan Haydar, bu yüzyılın en fazla meded-nâme yazan şairi olarak dikkatleri üzerinde toplamıştır. Mutasavvıf bir kişiliğe sahip olan şair, XXI. yüzyılın başlarında hayata gözlerini yummuştur.²⁹⁶

Toplamda 14 adet meded-nâmeye sahip olan ve her birini de dinî amaçla kaleme alan Şeyh Hasan Haydar, bu manzumelerde birçok kişiden yardım

²⁹⁵ Taktak, *Sandıklılı Fikrî Hayatı ve Divanı*, 43-44.

²⁹⁶ Bülent Şığva, *Şeyh Hasan Haydar Divanı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2012), 18-23.

istemiştir. Umumiyetle Allah'tan yardım talep eden şair 607, 608, 612 ve 616. manzumelerde Hz. Peygamber'den; 611. manzumede Hz. Alî ve Hz. Hüseyin'den; 614. manzumede ise Hz. Alî'den medet ummuştur. Çoğu manzumesini doğrudan kaleme alan Haydar, sadece 613 ve 615. manzumeleri dolaylı olarak yazmıştır. Şairin manzumeleri özgün olsa da kendisinden önce yaşayan şairlerden haberdâr olduğu görülmüştür. Ancak kendi şairlik yeteneğiyle bu kişileri geride bırakmaya çalışmıştır. Sadece 607 numaralı manzumesi, Seyyid Osman Adapazarî'nin (öl. 1833 sonrası) 386 numaralı meded-nâmesine naziredir. Aynı zamanda bu manzumeye, 672 numaralı manzume de bir naziredir.

Şeyh Hasan Haydar'ın meded-nâmelerinde merhamet, af ve şefaât isteklerinden söz edilmiştir. Mütemediyen kendisinden yakınan şair, bu isteklerin gerçekleşebilmesi için dinî bilgileri ve Ehl-i beyit sevgisini sürekli dile getirmiştir. Çoğu manzumesinde edebî bir kaygı güden Haydar hem muhtaç olduğu yardıma ulaşmayı hem de güçlü bir şair olmayı hedeflemiştir. Nitekim meded-nâmelerinde de bu olgular, açıkça görülmüştür.

Şairin bazı meded-nâmelerinde dikkat çekici niteliklere rastlanılmıştır. Öyle ki 612 numaralı meded-nâmesinde Hz. Peygamber'den medet uman Haydar, manzumenin redifinde yardım manasına gelen 3 kelimeyi bir arada kullanmıştır:

Yâ Muhammed bî-mekânım el-amân imdâd amân

'Aşk elinden yandı cânım el-amân feryâd amân

...

Kulun hem kurbânınım bin cânıla yâ Mustafâ

Haydar-ı kemter 'uryânım el-amân feryâd amân (G.303)²⁹⁷

Aşağıdaki manzumesinde ise şair Hz. Alî'den medet ummuştur. *Hurufîlik* anlayışı ile yazılan bu manzumede, bazı kimselerin eleştirildiği ve şairin, mensubu olduğu tarikata son derece bağlı olduğu görülmüştür:

Yandı sabrım tende tâkat kalmadı âhir meded

Gitdi yagmaladı dînîm zühdünü kâfir meded

²⁹⁷ Şıgva, Şeyh Hasan Haydar Divanı, 346.

...

*Dönmenem bi'l-lâhi dönmem elf ü mîm ü 'ayn benim
'Ayn ü mîm lahmûke lahmî el-i kebîr meded*

...

*Men Muhammed Haydariyim Haydariyim Haydarî
Bâde-i vaslın bu kemter Haydara içir meded (G.331)²⁹⁸*

Haydar'ın çoğu meded-nâmesi gazel biçiminde yazılmıştır. 609 ve 611. manzumeler şarkı; 610. manzume mu'aşşer; 618. manzume murabba; 620. manzume ise müseddes nazım şekliyle icra edilmiştir. 14 adet meded-nâmesi olmasına rağmen sadece iki vezin kullanan şair 610, 616, 617, 618, 619 ve 620. manzumelerde *mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*, geriye kalan 8 manzumede ise remel bahrini tercih etmiştir. Şairâne bir eda ile yazılan meded-nâmelerde methiye/övgü, şikâyet/yeri, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış gibi üsluplar kullanılmıştır. Musammatlarını mütekkerrir tarzda oluşturan şair, gazellerini ise mürdef kafiye ile yazmıştır. Sadece 614 ve 616. manzumelerde mücerred kafiye kullanılmıştır. 609 numaralı manzumede ise *Münacât-ı Perverdigâr* başlığı yer almıştır.

2.4.6.11. Giritli Aşkî

Yüzyılın bir diğer önemli şairi olan Giritli Aşkî'nin hayatı hakkında sınırlı bilgiler bulunmaktadır. Eserlerinden hareketle bir dönem İstanbul'a geldiği ve Kâdirî tarikatına mensup olduğu söylenmektedir. İstanbullu İbrahim Hanîfe (öl. 1798) intisap eden şair, ondan faydalanmış ve kendisini de geliştirmiştir. *Makâmât-ı Sûfiyye, Tâbirnâme-i Bî-nazâr Bahri, Risâle-i Pend-i Âşıkân, Dîvân* ve *Dâsîtân-ı Nesâyih-i Aşkî Baba* gibi birçok esere sahip olan şair, bu yüzyılın ortalarında vefat etmiştir.²⁹⁹

Aşkî'nin toplamda 9 adet meded-nâmesi olup her birini de dinî bakış açısıyla kaleme almıştır. Bu meded-nâmelerde şair, çoğunlukla Allah'tan medet ummuştur. 657, 659 ve 662. manzumelerde Hz. Peygamber'den yardım isteyen Aşkî, 658.

²⁹⁸ Şiğva, *Şeyh Hasan Haydar Divanı*, 362.363

²⁹⁹ Kadir Alper, *Giritli Aşkî ve Divânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 7-12.

manzumede ise Hz. Alî'den şefaât talep etmiştir. Her bir manzumesini doğrudan kaleme alan Aşkî, 657 numaralı manzumesini nispeten dolaylı bir şekilde yazmayı tercih etmiştir. Şair, özgün sayılabilecek meded-nâmelere sahip olsa da 658 numaralı manzumesini, Nesîmî'ye nazire olarak yazmıştır. 657 numaralı meded-nâmesinde ise Muhibbî'nin 57 numaralı manzumesinin etkileri görülmüştür.

Aşkî'nin meded-nâmelerinde, öğüt/nasihat ve methiye/övgü üsluplarının öne çıktığı görülmüştür. Bu üslupları her manzumesinde ele alan şair, dinî bilgileri de kullanıp muhataplardan yardım istemiştir. Yûnus Emre'den etkilendiği açıkça görülen şair, sade ve samimi bir üslup ile manzumelerini kaleme almıştır. Genel olarak merhamet, af, sahihlik ve şefaât talep edilen manzumelerde, yer yer yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üsluplara da rastlanılmıştır.

Şairin aşağıdaki manzumesi dikkat çekici olarak karşımıza çıkmıştır. Öyle ki bu manzumede Aşkî, o dönemde biri veya birilerinden yakınmış ve neticesinde de Allah'tan medet ummuştur. Bu durum icra edilirken Hz. Peygamber ve Hz. Alî'nin de isimleri zikredilmiştir:

*Yâ Rab bu halka n'eyledim n'eyler bular benden meded
Kânımı dökmek diler şol hârici senden meded*

...

*Hânedânın hâ'isinin ey münâfık yuf sana
Lâyıkındır hep tamûnun mihneti senden meded*

*'Aşkiyâ gel cevri-nâşî kıl tahammül ebsem ol
Vakt erişe göreler hep hikmeti senden meded (G.53)³⁰⁰*

Aşkî'nin edebi kişiliğini gösteren aşağıdaki manzumede ise yukarıda belirtilen üslupların ön plana çıktığı ve Allah'tan yardım istendiği görülmüştür. Hz. Peygamber'in aracı edinildiği bu manzumede şair, sahihlik ve af talebinde bulunmuştur:

*Gel ey 'âşık-ı Hak isen rızâ-yı Hak'da ol dâ'im
Ki gaflet ehline uyma olardır cümlesi nâ'im*

³⁰⁰ Alper, *Giritli Aşkî ve Divânı*, 178.

Uyar sadrındaki zühdi ola gör külli yevm sâ'im
Eger 'ârîf isen cânâ sabur isminde ol kâ'im
Dilimde tesbihim ş'oldur 'inâyet kıl bize dâ'im
Resûlün 'aşkına yâ Rab olalım rûz-ı şeb kâ'im

...

Gel 'Aşkî sivâyı ko olagör sırrına mahrem
Alagör feyz-i akdemden olagöre pîr ile hemdem
Gehî sekrân-ı 'aşk olup içegöre câme-i şebnem
Şu bezmin vahdeti içre olagör sâkî-i hürrem
Dilimde tesbihim ş'oldur 'inâyet kıl bize dâ'im
Resûlün 'aşkına yâ Rab olalım rûz-ı şeb kâ'im (Müs.179)³⁰¹

Aşkî'nin çoğunlukla gazel nazım şekline ehemmiyet verdiği görülmüştür. Sadece 659. manzumeyi şarkı, 664. manzumeyi ise müseddes biçiminde icra etmiştir. 656 ve 660. manzumeleri *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*, 663 ve 664. manzumeleri *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezniyle yazan şair, geriye kalan manzumelerini ise remel bahri ile kaleme almıştır. Genel olarak yalın bir dil ile yazılan manzumelerde, yukarıda bahsi geçen üsluplar kullanılmıştır. Müseddesini mütekkerrir şekilde oluşturan şair, gazellerini ise mücerred ve birden fazla kafiye/zü'l-kavafî ile yazmayı tercih etmiştir. Sadece 657. manzume mürdef kafiye ile yazılmıştır. Şarkı nazım şekliyle yazılan manzumede *Na't-ı Şerîf*; 662. manzumede ise *Nutk-ı Dîvazdeh* başlıkları kullanılmıştır.

2.4.6.12. Zekî

Hayatı hakkında hiçbir bilgiye rastlanılmadığı belirtilen Zekî'nin sadece XIX. yüzyıl şairi olduğu söylenmektedir. Yazmış olduğu *dîvân*'ı dışında başka bir eseri bulunmayan şairin sadece edebî kişiliği hakkında birtakım malumatlar verilmiştir. Buna göre Zekî, mutasavvıf bir şair olan ve dini bilgilere son derece yatkın olan bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Şairin ne zaman doğduğu ya da ne zaman vefat ettiği ise tam olarak bilinmemektedir.³⁰²

³⁰¹ Alper, *Giritli Aşkî ve Divânı*, 270-271.

³⁰² Gülay Şahin, *Zekî Dîvânı* (Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 1-3.

Zekî'nin 6 adet meded-nâmesi de dinî bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Bu manzumelerde şair 683, 685 ve 687. manzumelerde Allah'tan, diğerlerinde ise Abdülkadir Geylânî'den medet ummuştur. Oldukça sanatlı bir dil ile yazılan manzumelerde, dinî ve tasavvufî kavramların ağır bastığı görülmüştür.

Şairin meded-nâmelerinde af, nefisle mücadele, sahilik, merhamet ve şefaât talepleri dile getirilmiştir. Ancak Zekî'nin meded-nâmeleri, dikkat çekici manzumeler olması bakımından kayda değerdir. Öyle ki şair, sadece yardım maksadıyla şiirler kaleme almamış, aynı zamanda dinî ve şiirsel bilgilere de son derece yatkın olduğu görülmüştür. Bu yetenekte bir şairin hayatı hakkında neredeyse hiçbir bilginin bulunmaması ise oldukça dikkat çekici bir durum olarak karşımıza çıkmıştır.

Aşağıdaki manzumesinde Zekî, Abdülkadir Geylânî'den medet ummuştur. Bu manzumede şair, şeyhini övebilmek için tüm maharetini kullanmış ve neredeyse her bendde, ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifler ile manzumesini güçlendirmiştir:

*Bârek-Allâh ey sipeh-sâlâr-ı ceyş-i evliyâ
Levhaş-Allâh ey şeh-i evreng-i tayt-ı etkiyâ
SâneK Allâh ey imâm-ı zümre-i ehl-i safâ
Destüne vâ-bestedür miftâh-ı kenz-i Kibriyâ
El-amân ey yeke-tâz-ı 'arşa-i mülk-i bekâ
Kayd-ı gaşletden meni lûtf eyle şâhum kıl rehâ*

...

*Küntü kenzen gevheri zât-ı şerîfündür hemîn
Taht-ı sûrî pâye-i dîn sana çarh-ı çârümîn
Bâzü'l-Eşheb mahlaşundur cây-gâh-ı 'arş-ı berîn
Sensin el-Hakk vâris-i mahbûb-ı Rabbü'l- 'Âlemîn
El-amân ey yeke-tâz-ı 'arşa-i mülk-i bekâ
Kayd-ı gaşletden meni lûtf eyle şâhum kıl rehâ*

...

*İns ü cin hayvân melek lûtfını eyler mültemes
Feyzine olmakda mazhar cümle 'âlem pür-nefes*

Ey mu'in-i derd-mendân el-meded feryâd-res
Bu Zekî lâ yok mı olsun kayd-ı gaflet çün meges
El-amân ey yeke-tâz-ı 'arâ-i mülk-i bekâ
Kayd-ı gafletden meni lûtf eyle şâhum kıl rehâ (Müs.5)³⁰³

Yüzyılın en fazla kullanılan beyti, Zekî'nin manzumesinin de nakaratını oluşturmuştur. Söz konusu manzumede şair, Allah'a sığınmış, dinî ve tasavvufî kavramların eşliğinde, Allah'tan medet ummuştur:

Kimseler gûş urmaz oldu nâle vü feryâduma
Rahm u şefkatle bakar yok bu dil-i nâ-şâduma
Ceyş-i gaflet kondı cefâ tab'-ı isti'dâduma
Bî-nevâyam bî-kesem yok kim irişsin dâduma
Kimseden ümîd-i istimdâd gelmez yâduma
Ey benüm feryâd-res Rabbim iriş imdâduma

...

'Azm-i kûy-ı yâr idüb düşdüm diyâr-ı gurbete
Hayf âhir çıkdı râhum senglâh-ı kesrete
Yol yanıldum gün gurûb itdi makâm-ı vuslata
Çâresiz kaldum Zekî oldum mukârin mihnete
Kimseden ümîd-i istimdâd gelmez yâduma
Ey benüm feryâd-res Rabbim iriş imdâduma (Müs.1)³⁰⁴

Yazmış olduğu meded-nâmelerini farklı nazım şekilleri ile kaleme alma amacı güden Zekî, 683. manzumeyi şarkı; 684. manzumeyi murabba; 685 ve 686. manzumeleri müseddes; 687 ve 688. manzumeleri ise gazel formunda icra etmiştir. Farklı nazım şekli yazma düşüncesi, vezinlerde de kendisini göstermiştir. Öyle ki şair şarkısını *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; murabbainı *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün*; müseddeslerini ve 688. manzumesini *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 686. manzumesini ise *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* ölçüsüyle oluşturmuştur. Yazılan her bir manzumede sanatlı bir söyleyişe rastlanılmış, üsluplarda ise methiye/övgü, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış biçimleri

³⁰³ Şahin, *Zekî Dîvânı*, 209-210.

³⁰⁴ Şahin, *Zekî Dîvânı*, 198-199.

kullanılmıştır. Musammatlarını mütekerrir şekilde oluşturan şair, 687. manzumede mürdef; 688. manzumede ise pek fazla görülmeyen müesses kafiye yer vermiştir.

2.4.7. XX. Yüzyıl

XX. yüzyıl Türk Edebiyatının genel bir görünümüne bakıldığında, çeşitli isimler ile tasnif edildiği görülmüştür. Öyle ki bu asırda Türk Edebiyatı, Servet-i Fünûn Edebiyatının son yılını yaşadığı ve sırasıyla Fecr-i Âtî, Millî Edebîyat ve Cumhuriyet Edebiyatı gibi isimlerle tasnif edildiği bir edebiyat dönemini oluşturur. Bu yüzyılda edebiyat anlayışının yüksek ölçüde değiştiği bilinse de divan edebiyatı tesiri altında kalan birçok şairin olduğunu söylemek de mümkündür. Ancak önceki yüzyıllar ile kıyaslandığında, Klasik Türk Edebiyatı etkisinin giderek azaldığı da muhakkaktır.

XX. yüzyıl, muhtelif edebiyat anlayışlarına sahip olsa da divan edebiyatı sanatçılarını yetiştirmeye devam etmiştir. Nitekim bu asırda, hiç azımsanmayacak kadar şairin meded-nâme türüne katkı sağladıkları görülmüştür. Bu yüzyılın meded-nâme istatistiklerine bakıldığında, 17 şairin bu türe katkı sağladığı ve 78 adet meded-nâme manzumesinin kaleme alındığı görülmüştür. Söz konusu bu meded-nâmelerden 76 adedi dinî iken 2 adedi ise beşerî minvalde yazılmıştır.

Hem bu yüzyılın hem de divan edebiyatının en fazla dinî meded-nâme yazar şairi Mehmet Şemseddin Ulusoy'dur. Öyle ki şairin toplamda 25 adet meded-nâmesi bulunmaktadır. Aynı zamanda divan edebiyatında Edirneli Nazmî ile beraber en fazla meded-nâme manzumesine sahip olan Mehmet Şemseddin Ulusoy'un dikkat çekici ve kayda değer bir şair olduğunu söylemek de mümkündür.

Mehmet Şemseddin Ulusoy dışında meded-nâme kaleme alan diğer şairler ise şunlardır: Hüseyin Vassaf'ın (öl. 1929) 9; Ali Rıza Erhan'ın (öl. 1981) 8; Su'ûdu'l-Mevlevî ve Kıratoğlu Emin'in 7; Hüznî'nin (öl. 1936) 6; Abdurrahman Sâmî'nin (öl. 1934) 3; Abdülbaki Gölpınarlı (öl. 1982), Serbestzâde Ahmet Hamdî İskilibî (öl. 1939) ve Şeyh Hâlid'in (öl. 1931) 2; Seyyid Ali Sânih (öl. 1944-45), Kadîmî (öl. 1957), Ağlar Baba (öl. 1958), Hâdi (öl. 1963), Sırrî (öl. 1964), Hüsn-i Gülzârî (öl. 1965) ve Abdullah Konbul'un 1 adet meded-nâmesi bulunmaktadır.

Yüzyılın dinî meded-nâme anlayışına bakıldığında, yine asıl muhatabın Allah olduğu görülmüştür. Allah'a sunulan istekler ise çoğunlukla ahiret hayatına

yönelik olmuştur. Ancak bu istekler arasında en dikkat çekici talep, Kıratoğlu Emin tarafından dile getirilmiştir. Nitekim 708 numaralı manzumesinde şair, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunmuş olduğu zor durumdan kurtulması için Allah'a yardım talebinde bulunmuştur. Dolayısıyla da bu manzume, kayda değer bir meded-nâme olarak karşımıza çıkmıştır. Yine aynı şair tarafından kaleme alınan 709 numaralı manzumede ise kaybedilen kişiden dolayı duyulan üzüntünün giderilmesi için Allah'a niyazda bulunulmasının dikkat çekici olduğunu söylemek de mümkündür. Allah'tan medet umulan manzumelere ek olarak Hz. Peygamber ve Hz. Alî'den de yardım istenmiştir.

Tıpkı bir önceki yüzyılda olduğu gibi XX. yüzyılın da evliyalardan medet umma anlayışını sürdürdüğü görülmüştür. 690, 692, 695, 696, 698, 704, 717, 732, 733, 737, 739, 744, 746, 747, 748, 749, 750, 761, 762, 763 ve 766 numaralı manzumeler, evliyalar için kaleme alınmıştır. Toplamda 78 adet manzumenin 21 adedi yani %26,9'u, İslâm ulularına yazılmıştır.

XX. yüzyılın dikkat çeken bir diğer özelliği ise beşerî meded-nâmelere neredeyse hiç rağbet edilmemesidir. Öyle ki 78 adet manzumenin sadece 2 adedi beşerî minvalde kaleme alınmıştır. Yozgatlı Hüznî tarafından kaleme alınan ve 712 ile 714 numaralı olan söz konusu bu meded-nâmelerde, sevgiliden yardım istenmiştir.

Bu yüzyılda 78 adet meded-nâmenin 36 adedi gazel nazım şeklinde icra edilmiştir. Gazel dışında ise 11 müseddes, 8 muhammes, 6 murabba, 4 nazm, 4 müsebbba, 4 rubâ'î, 3 şarkı, 1 tuyuğ ve 1 kıt'a, meded-nâme türünün kaleme alındığı diğer nazım şekilleri olmuştur.

2.4.7.1. Hüseyin Vassaf

Hüseyin Vassaf Bey, 1872 yılında İstanbul Aksaray'da dünyaya gelmiştir. Muharrem gecesinde doğduğu için Vassaf mahlasını alan şair, bu yüzyılın mutasavvıf isimlerinden biridir. İlk bilgilerini doğup büyüdüğü yer olan Kara Mehmet Camii'nde alan şair, daha sonra çeşitli yerlerde çeşitli kimselerden dersler almıştır. Sağlığında birçok yeri gezen Hüseyin Vassaf, 1929 yılında hayata

gözlerini yummuştur. Yüzyılın velûd isimlerinden olan Hüseyin Vassaf'ın yaklaşık 30 adet eseri bulunmaktadır.³⁰⁵

Hem Halk Edebiyatının hem de Klasik Türk Edebiyatının XX. yüzyıl temsilcilerinden biri olan Hüseyin Vassaf, toplamda 9 adet meded-nâme kaleme almış olup her birini de dinî tarzda yazmıştır. 689, 693, 694 ve 697. manzumelerde Allah'tan medet uman şair; 690. manzumede Seyyid Rıfâ'î'den; 691. manzumede Hz. Peygamber'den; 692 ve 696. manzumelerde Niyâzî-i Mısırî'den; 695. manzumede ise Hüsâmeddin Uşşâkî'den yardım istemiştir. Birçok kişiye meded-nâme yazan şair, her bir manzumesinde özgün olmayı hedeflemiştir.

Vassaf'ın meded-nâmelelerinde methiye/övgü üslubunun ağır bastığı görülmüştür. Bu doğrultuda manzumelerini yazan şair af, merhamet, sahilik ve şefaati gibi isteklerde bulunmuştur. Sadece 693 numaralı manzumesinde Allah'tan, şeyhine kavuşmak için niyazda bulunmuştur. Anlaşılr bir dil ile yazılan bu meded-nâmelerde Vassaf, dinî ve tasavvufî bilgilerini şiir sahasına yansıtmış ve bu çizgide hareket ederek yardım istemiştir.

Şairin Niyâzî-i Mısırî için kaleme almış olduğu aşağıdaki manzume, ilk olma niteliğini taşıması bakımından kayda değerdir. Aynı zamanda bir şair olan Niyâzî-i Mısırî'den hem şefaati hem de manevi anlamda istindat talep eden Vassaf, methiye/övgü ve yakarış üsluplarıyla oluşturmuş olduğu bu manzumede, tasavvufî sayılabilecek birçok kavramı da kullanmıştır:

Ne dersin de seni kalbimle sevdim Hazret-i Mısırî

Hayalin zevkini kalbimde buldum Hazret-i Mısırî

Visâlin derdine 'aşkımla düştüm Hazret-i Mısırî

Meded kıl Mısırî-i pürşân-ı 'Azîzim Hazret-i Mısırî

...

Mübârek dest-i sâkîni uzattın hayli 'uşşâka

Na'im-i feyzini ibzâl edersin cümle âfâka

Şarâb-ı hikmetinden cezbe geldi ehl-i ettifâka

³⁰⁵ İsmail Kasap, *Hüseyin Vassâf ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 4-15.

Meded kıl Mısrî-i pürşân-ı 'Azîzim Hazret-i Mısrî

...

Sana 'arz-ı muhabbetle şeref-yâb olmada Vassâf

Hedefîr nokta-i sırrın feyz-yâb olmada Vassâf

Esîr-i 'aşkın olmakla safâyâb olmada Vassâf

Meded kıl Mısrî-i pürşân-ı 'Azîzim Hazret-i Mısrî (Mr.202)³⁰⁶

Aşağıdaki manzumesinde ise Vassaf, Hüsâmeddin Uşşâkî'den³⁰⁷ medet ummuştur. Methiye/övgü ve yakarış üsluplarının ağır bastığı bu manzumede, bir önceki manzumede olduğu gibi bu meded-nâmede de dinî ve tasavvufî kavramların sıklıkla ele alındığı görülmüştür:

İçirdi bâde-i rûz-ı elesti abdine sâkî

Bu âlemde zuhûr etti onun mest-î-i ezvâkı

Tarîkat âleminde anladım ben sırr-ı misâkı

Gözümle bir veliyyullahı gördüm oldum 'Uşşâkî

Meded kıl pîr-i destgîrim Hüsâmeddîn-i 'Uşşâkî

...

Kulûb-ı ehl-i 'aşkı etti ihyâ nurun işrâkı

Safâ-yı cânâ cân almakdadır Vassâf-ı müştâkî

Bu nutkı şübhesiz oldu Cenâb-ı Hakkın intâkı

Gözümle bir veliyyullahı gördüm oldum 'Uşşâkî

Meded kıl pîr-i destgîrim Hüsâmeddîn-i 'Uşşâkî (Muh.302)³⁰⁸

Şairin 689, 690 ve 691 numaralı meded-nâmeleri, gazel formunda kaleme alınmıştır. 692. manzumeyi murabba olarak ele alan Vassaf; 694 ve 695. manzumeleri muhammes biçiminde yazmıştır. Geriye kalan meded-nâmelerinin nazım şekli ise nazmdır. 691, 692, 693, 695 ve 696. manzumelerde *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* veznini kullanan şair, diğer manzumelerinde ise remel bahrini tercih etmiştir. Genel olarak yalın bir dil ile yazılan manzumeler

³⁰⁶ Kasap, *Hüseyin Vassâf ve Divanı*, 169-171.

³⁰⁷ Mehmet Akkuş, "Hüsâmeddin Uşşâkî", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1998), 18/515.

³⁰⁸ Kasap, *Hüseyin Vassâf ve Divanı*, 245.

methiye/övgü ve yakarış üsluplarıyla güçlendirilmiştir. Musammatlarını mütekerrir minvalde oluşturan Vassaf, 689. manzumede mürdef; 690. manzumede ise mücerred kafiye kullanmıştır. 691. manzumede ise kafiye konusunda seçici olmamıştır. 690, 692 ve 694. manzumelerde ise başlık kullanılmıştır. Söz konusu başlıklar için Tablo 4'e müracaat edilebilir.

2.4.7.2. Kıratoğlu Emin

Şairin hayatı hakkında yeteri kadar bilgi bulunmasa da 1884 yılında dünyaya geldiği bilinmektedir. Urfalı olan şair, ilk bilgilerini Rızvaniye Medresesi'nde almıştır. Askerlik çağına geldiğinde Suriye'ye giden Emin, burada kâtiplik vazifesini yerine getirmiştir. Askerliğinden sonra evlenen ve düzenini kurmak için çeşitli yerlerde iş hayatına atılan şair, 1934 yılında Urfa'da hayatını kaybetmiştir.³⁰⁹

Emin'in toplamda 7 adet meded-nâmesi olup her birini de dinî bir kaygı güderek kaleme almıştır. Bu meded-nâmelerde şair 703, 705, 708 ve 709. manzumelerde Allah'tan; 704. manzumede Hz. Peygamber'in oğlu Ebu'l-Kâsım'dan; 706 ve 707. manzumelerde ise Hz. Peygamber'den medet ummuştur. Emin'in manzumeleri nispeten özgün olsa da 705 numaralı manzumesi 13. manzumeye, 709 numaralı manzumesi ise 268. manzumeye naziredir.

Şairin kaleme almış olduğu meded-nâmelerin neredeyse her birinde ayet-i kerimelere, hadis-i şeriflere ve tevessül/aracı unsurlara yer vermesi bakımından dikkat çekicidir. Yalın bir dil ile yazılan bu meded-nâmelerde Emin merhamet, sahilik ve şefaât taleplerinde bulunmuştur. Ancak 708 numaralı manzumesinde, Osmanlı Devleti'nin durumu için Allah'a yakaran şair, 709 numaralı meded-nâmesinde ise kaybedilen kişiden dolayı sakinlik istemiştir.

Emin'in Ebu'l-Kâsım'dan medet umduğu aşağıdaki manzumesinde, ölüm anından mahşer gününe kadar geçen süreçler, bir silsile dâhilinde verilmiştir. Şart ekinin redif olarak tercih edildiği bu manzumede, korku ve endişe duyguları hissedilmiş ve neticesinde de muhataptan şefaât talep edilmiştir:

Hicrile nâlân olursam yâ Ebü'l-Kâsım meded

³⁰⁹ Dörtbudak, *Kıratoğlu Emin Divanı*, 8-14.

Derdile giryân olursam yâ Ebü'l-Kâsım meded

...

Fikr edip rûz-ı cezâyı dâ'imâ der kim Emîn

Mazhar-ı nirân olursam yâ Ebü'l-Kâsım meded (G.28)³¹⁰

Allah'tan medet umulan aşağıdaki manzumede ise Osmanlı Devleti'nin yabancı devletler ile olan münasebetlerine değinilmiş ve içinde bulunulan bu elim durumun giderilmesi istenmiştir. Bu meded-nâmede Emin toplamda 10 bend yani 60 mısra yazmış ve her bir bendde ayet-i kerimelere, hadis-i şeriflere, tasavvufî kavramlara ve dua kalıplarına yer vermiştir:

*Îlâhi bekleriz lutfun küşâd et bâb-ı ihsânı
Ki vardır senden bir derdin nice bin dürlü dermânı
Rehâ-yâb eyle yâ Rab her kederden Âl-i Osmânı
Sevindir cedd-i pâk-i Hazret-i şâh-ı şedîdânı
Meded kurtar Îlâhi pençe-i a'dâdan ihvânı
Yeter artık helâk et ism-i Kahhârınla düşmânı*

...

*Nedir ân leyse lil-insâni illâ mâ se'â derk et
Gayur ol kâtilühüm fi sebîli emrini berk et
Fütûhâtı veren bâr-i Hüdâdır gayrı sen terk et
Oku nasrun mîna'llahı denî düşmânı bî-berk et
Meded kurtar Îlâhi pençe-i a'dâdan ihvânı
Yeter artık helâk et ism-i Kahhârınla düşmânı*

...

*Îlâhi yek-vücûd et millet-i İslâmı şâd eyle
Nazar kıl 'afv ü rahmetle kerem bâbın küşâd eyle
Yeter bu ümemt-i merhumeyi gamdan azâd eyle
Emîn-i rû-siyâhı ednâyı lütfun ile yâd eyle
Meded kurtar Îlâhi pençe-i a'dâdan ihvânı*

³¹⁰ Dörtbudak, Kıratoğlu Emin Divanı, 61.

Yeter artık helâk et ism-i Kahhârınla düşmânı (Müs.178)³¹¹

Emin'in yazmış olduğu meded-nâmeler, genel olarak gazel formunda icra edilmiştir. Sadece 705 ve 707. manzumeleri murabba, 708. manzumeyi ise müseddes biçiminde kaleme almıştır. 705. manzumeyi *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* vezniyle yazan şair, diğer murabbainı ve müseddesini ise *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* ölçüsüyle kaleme almıştır. Geriye kalan tüm manzumelerde remel bahri tercih edilmiştir. Genel olarak yalın bir dil ile yazılan manzumelerde, methiye/övgü ve bilhassa yakarış üslupları kullanılmıştır. Musammatlarını müttekerrir minvalde ele alan Emin, gazellerini ise mürdef kafiye ile oluşturmuştur. 708. manzumede *Gûyende der ref'-i İstîlâ-yı A'dâ bâ Tarz-ı Münâcât* başlığını kullanan şair, 709. manzumede ise *Târîh-i Vefât-ı Kazaz Müslüm Efendi* başlığını kullanmıştır.

2.4.7.3. Hüznî

1879 yılında Yozgat'ın Aşağı Nohutlu Mahallesi'nde dünyaya gelen Hüznî, halk arasında Hüznî Baba olarak bilinir. Erken yaşında babasını kaybeden şair, akrabalarının yanında hayatını sürdürmüş ve çeşitli kimselerden de ilmî bilgiler edinmiştir. Askerliğini Edirne'de yapan Hüznî, bir süre Yozgat Mahkemesi'nde zabıt kâtipliği görevinde bulunmuştur. Klasik Türk Şiirinin kaidelerine yatkın olduğu bilinen şair, 1936 yılında vefat etmiştir.³¹²

Yüzyılın tek beşerî meded-nâme sahibi olan Hüznî'nin toplamda 6 adet meded-nâmesi olup bunlardan 4 adedini dinî, 2 adedini ise beşerî tarzda kaleme almıştır. Beşerî manzumelerini sevgiliye adayan şair, dinî meded-nâmelerinde Allah'tan medet ummuştur. 710, 711 ve nispeten 715 numaralı manzumeler ise dolaylı olarak kaleme alınması bakımından dikkat çekicidir.

Özgün meded-nâmelere sahip olan Hüznî, bu manzumeleri yalın bir dil ile kaleme almışsa da sanatlı bir söyleyişten de ödün vermemiştir. Sevgiliden medet umduğu manzumelerde, kavuşma ve merhamet isteklerinden söz eden Hüznî, Allah'tan yardım istediği manzumelerinde ise affedilme talebini dile getirmiştir.

³¹¹ Dörtbudak, *Kıratoğlu Emin Divanı*, 185-187.

³¹² Mustafa Güneş, *Hüznî Dîvânı* (Adana: Çukurova Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1988), 6-10.

Aşağıdaki manzumesinde şair, Klasik Edebiyatta sıklıkla kullanılan anlatımlara yer vermiş ve sevgiliden medet ummuştur. *Tunç* kafiye ile oluşturulan söz konusu bu manzumede, sevgilinin güzellik unsurlarından cereyan eden bazı zorlukların giderilmesi istenmiştir:

*Yine üftâdelerin remziyle bağrın eziyon
Tîr-i müjgân ile âh katline fermân yazıyon
Sana kurban olayım ben neden ayrı geziyon
Amân ey dîdesi kara beni cândan üzüyon
Dîde-i mestini böyle nice baygın süzüyon*

...

*Yedi deryâlara döndü didemin yaşı güzel
Medet et yandı tutuştu ciğerimin başı güzel
Âh eder Hüzni-gedâ âh dîdesi kaşı güzel
Amân ey dîdesi kara beni cândan üzüyon
Dîde-i mestini böyle nice baygın süzüyon (Muh./s.140)³¹³*

Aşağıdaki manzumesinde ise şair, Allah'tan dolaylı bir şekilde merhamet talep etmiştir. Sanki beşerî bir sevgili ile konuşan Hüzni, kullanmış olduğu kelime kadrosu ve anlatımı ile kendisini ele vermiştir. Manzumede birçok söz sanatı ve yakarış ile şikâyet/yergi üsluplarının sıklıkla kullanıldığı görülmüştür:

*Cemâl-i pâkine 'âşık değil mi bu cihân yâ Hû
Niçin münkir olursun sen güzelsin ey kemân ebrû
Yeter gel cânımın cânı neden benden gezen ayrû
Derûnum takmada nârın yine ey 'anber-i gîsû
O hurşîd vechinin cündü verir her dem dile gaygû
Nice bir âh edeyim ben kerem et dîdesi âhû
Mürüvvet merhâmet senden şehâ yandım medet her sû*

...

*Nedir zulmün behey zâlim bu sînem eyledin pür-hûn
'Adâlet sûretin bilmek nedir bu eldeki kânûn*

³¹³ Güneş, *Hüzni Dîvânı*, 140-141.

Yeter gayrı bana cevrin bî-hakkın Kâdir-i bî-çûn

Bu Hüznîyi nihâyet sen firâkınla edip mahzûn

'Adûlarla kılın ülfet yeter zulmün bana her gün

Nice bir âh edeyim ben kerem et dîdesi âhû

Mürüvvet merhâmet senden şehâ yandım medet her sû (Msb./s.161)³¹⁴

Hüznî'nin 710, 711 ve 712 numaralı manzumeleri gazel biçiminde yazılmıştır. 713. manzume şarkı; 714. manzume muhammes; 715. manzume ise müsebbâ formunda icra edilmiştir. Şarkısını *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* vezniyle kaleme alan şair, müsebbâ'nı *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* ölçüsüyle oluşturmuştur. Geriye kalan tüm manzumeler ise remel bahrindedir. Yalın bir dil ile yazılan meded-nâmelerde, şikâyet/yeri ve yakarış üslupları kullanılmıştır. Musammatlarını mütekerrir şekilde ele alan Hüznî, gazellerinde ise mücerred kafiye kullanmıştır. Sadece 710 numaralı manzumede mürdef kafiye kullanılmıştır.

2.4.7.4. Mehmet Şemseddin Ulusoy

Divan edebiyatının ve bu yüzyılın en fazla meded-nâme yazan şairi olarak dikkatleri üzerinde toplayan Mehmet Şemseddin Ulusoy'un hayatı hakkında birçok bilgi bulunmaktadır. Aynı zamanda şair *Gülzâr-ı Mısrî* adlı eserinde de kendi hayatını detaylı bir şekilde dile getirmiştir. 1867 yılında Bursa'da dünyaya gelen şair, İsmail Nazîf Efendi'nin (öl. 1888) oğludur. İlk bilgilerini babasından öğrenen Ulusoy, Pınarbaşı İzzeddin Câmîi'nde yaklaşık elli yıl boyunca hatiplik yapmıştır. Oldukça hacimli bir *dîvân*'a sahip olan Mehmet Şemseddin Ulusoy, 1936 yılında hayatını kaybetmiştir.³¹⁵

Mehmet Şemseddin Ulusoy'un yazmış olduğu 25 adet dinî meded-nâme, bu yüzyılda kaleme alınan 78 adet meded-nâmenin %32,1'ini oluşturur. Birçok muhataba meded-nâme yazan şair, her birini de doğrudan kaleme almıştır. Mehmet Şemseddin Ulusoy 716. manzumede Hz. Peygamber ve Hz. Alî'den; 717. manzumede Allah, Hz. Peygamber, Hz. Peygamber'in ailesi ve Ehl-i Beyt'ten; 718, 719, 720, 721, 722, 727, 729, 730, 734, 735, 736 ve 740. manzumelerde Allah'tan;

³¹⁴ Güneş, *Hüznî Dîvânı*, 161-162.

³¹⁵ Efe, *Eş'âr-ı Şemsî*, 14-24.

723, 724, 726, 728 ve 731. manzumelerde Hz. Peygamber'den; 725 ve 738. manzumelerde Hz. Alî'den; 732. manzumede Muhyiddin Arabî'den (öl. 1240); 733. manzumede Sa'adeddin-i Cebâvî'den; 737. manzumede Kerbela Şehitleri'nden; 739. manzumede ise Hz. Alî ve Hz. Hasan'dan medet ummuştur. Özgün bir şekilde kaleme alınan bu meded-nâmelerden sadece, 720 ve 725 numaralı manzumeler naziredir. Söz konusu bu manzumelerden 720. manzume 212. manzumeye; 725. manzume ise Nesîmî'ye naziredir. Niyâzî-i Mısırî'nin yazmış olduğu 212 numaralı manzumeye ayrıca 266, 267, 458, 522, 527 ve 754 numaralı manzumeler de naziredir.

Mehmet Şemseddin Ulusoy'un her bir meded-nâmesi, bu türün en kayda değer örneklerindendir. Nitekim bu manzumelerin hem divan şiiri hem de meded-nâme geleneğinden beslendiği görülmüştür. Bu iki olgunun son halkasını temsil eden söz konusu manzumelerde, umumiyetle sanat amacı güdülmüş ve neredeyse her birinde dinî bilgiler, dua kalıpları/temenni cümleleri, tevessül/aracı unsurları gibi kavramlar bulunmuştur. Derin bir İslâm sevgisiyle oluşturulan bu meded-nâmelerde merhamet, af, sahilik, nefisle mücadele, ahirette kolaylık, şefaât ve manevi istimdat gibi birçok istek dile getirilmiştir.

Aşağıdaki manzumesinde şair hem Hz. Peygamber'den hem de Hz. Alî'den medet ummuştur. 716 numaralı manzumenin ikinci bendi olan bu meded-nâmede Ulusoy, yardım isteğinin gerçekleşebilmesi için tüm maharetini kullanmıştır:

...

Cümle 'âlem sana muhtâcdur şefâ'at istiyor

Vârisün Hayder 'Alîden de hidâyet istiyor

Hurmet-i Âl-i 'Abâ Hakdan 'inâyet istiyor

Zâhir ü bâtın himem lütfu sa'âdet istiyor

El-amân yâ fahr-i zî-şân el-amân yâ Mustafâ

El-amân yâ Şâh-ı merdân el-amân yâ Murtazâ (Müs.9)³¹⁶

...

³¹⁶ Efe, *Eş'âr-ı Şemsî*, 123-124.

Allah'tan başlayıp bir silsile dâhilinde İslâm ulularının isimleri zikredilerek oluşturulan aşağıdaki meded-nâmede hem manevi istimdat hem de sahih bir kul olma talepleri dile getirilmiştir. Bu durum icra edilirken de birçok kişinin ismi verilmiş ve tevessül/aracı unsuru olarak gösterilmiştir.³¹⁷

*Yâ İlâhe'l-Îlâhe yâ Rabbe'l-erbâb yâ Hudâ
Yâ Nebiyye'l-enbiyâ yâ Fahr-i 'âlem Mustafâ
Yâ Veliyye'l-evliyâ Şîr-i Hüda yâ Murtazâ
Yâ Ümme'l-Haseneyn yâ Fâtıma hayru'n-nisâ
Yâ Hasen hulku'r-rızâ yâ Şâh-ı deşt-i Kerbelâ
İsterem 'afv u kerem feyz u himem lutf u 'atâ*

...

*Yâ İlahî sevdigün zât-ı Peygamber 'aşkına
Mazhar-ı sırr-ı velâyet nûr-ı Hayder 'aşkına
Hazret-i Farû'n-nisâ Şebbîr ü Şübber 'aşkına
On iki ma'sûm e'imme pâk ü gevher 'aşkına
Sâhibü'l-vakt gavs-ı a'zam Hakka mazhar 'aşkına
İsterem Şems-i Mîsrî it ledünne âşînâ (Müs.29)³¹⁸*

Seyr-i sülûk yolunda sahih bir mürid olma amacıyla oluşturulan aşağıdaki manzumede, Allah'a yakarışlarda bulunulmuştur. Allah'tan başka gidecek kimsesi olmadığını belirten şair, tasavvufî kavramlar eşliğinde medet ummuştur:

*Bu 'abd-i 'âcizün her şeb ider feryâd ile şegab
Sülûkum eyle sehl ü zeb amân yâ Rab amân yâ Rab*

*Kime hâlimi 'arz idem kimün kapusuna gidem
Şaşurdum neyleyem nidem amân yâ Rab amân yâ Rab*

...

Benim feryâdına sen yit kulun Şemsîye ihsân it

³¹⁷ Şairin 722 numaralı manzumesi ile bu manzume arasında, aracı şahsiyetlerin bulunması konusunda bir benzerlik vardır.

³¹⁸ Efe, *Eş'âr-ı Şemsî*, 151-152.

Niyâz u 'arzımı işit amân yâ Rab amân yâ Rab (G.65)³¹⁹

Şair, yukarıdaki manzumesine benzer nitelikte 2 adet daha meded-nâme kaleme almıştır. Ancak bu manzumelerde, seyr-i süluk yolunda ilerlemekten ziyade bulunmuş olduğu tekkeden alıkonulduğu için Allah'a ve Hz. Peygamber'e meded-nâme yazmıştır.³²⁰

*Hâlimiz oldı perişân yâ Rasûle'llâh meded
Kıl bize lütf-ile ihsân yâ Rasûle'llâh meded*

...

*Zikr-i cehriden bizi men' itdiler oldık hazîn
Gözlerimiz oldı giryân yâ Rasûle'llâh meded*

...

*Hayder u Zehrâ vü Sibteyn 'aşkına eyle kabul
Şemsi-i Mısriyi her ân yâ Rasûle'llâh meded (G.106)³²¹*

Ulusoy'un aynı cihette meded-nâme kaleme alma anlayışı, aşağıdaki manzumesinde de devam etmiştir. Öyle ki şair 728 numaralı manzumesinde Hz. Peygamber'e, 729 numaralı manzumesinde ise Allah'a seslenmiştir. Allah'ın kulları ile Hz. Peygamber'in ümmeti yani bütün Müslümanların mâsivâda kaldığı için şikâyetini dile getiren şair, bu doğrultuda da yardım talebinde bulunmuştur:

*Ümmetün bîcâre kaldı yâ Rasûle'llâh yetiş
Mâ-sivâ bahrine daldı yâ Rasûle'llâh yetiş (G.267)³²²*

...

*Kullarun bîcâre kaldı ey Hudâ artık yetiş
Cümlesi itdi ihât-ı mâ-sivâ artık yetiş (G.268)³²³*

...

³¹⁹ Efe, *Eş'âr-ı Şemsi*, 208.

³²⁰ 727 numaralı manzumesinde Allah'a sığınan şair, bu manzumede olduğu gibi, aynı talepleri dile getirmiştir.

³²¹ Efe, *Eş'âr-ı Şemsi*, 106-107.

³²² Efe, *Eş'âr-ı Şemsi*, 466-467.

³²³ Efe, *Eş'âr-ı Şemsi*, 467-468.

Miraç gecesinin tüm yaratılanlara getirdiği ihsanlardan bahsedilen aşağıdaki manzumede ise Hz. Peygamber'in kurtarıcı olduğu vurgulanmıştır. Birçok ayet-i kerimenin verildiği bu meded-nâmede, telmih sanatının ağır bastığı görülmüştür:

*Kapunda kâ'inât bekler diler 'ilm ü hikem senden
Ümîd-vârdur cihân halkı taleb eyler ni'am senden
Melâ'ik ins ü cin şefkat umar cümle ümem senden
Niyâz eyler bütün mahlûk 'Arab Türk ü 'Acem senden
Meded yâ Sâhibe'l-mi'râc meded senden kerem senden
Meded yâ şâfi'a'l-'usât lutuf senden himem senden*

...

*Bu akşam eyledi Şâh-ı rusûl Allâha mi'râc
Serây-ı lî ma'a'llâhda pûşîde giydi ol tâc
Cemî'an ümmetin 'afvın talep kıldı olup râc
Dahîlem Şemsi-i Mısri o bâbâ olmuşam nâc
Meded yâ Sâhibe'l-mi'râc meded senden kerem senden
Meded yâ şâfi'a'l-'usât lutuf senden himem senden (Müs.432)³²⁴*

Divan şiirinde Muhyiddin Arabî'ye yazılan ilk meded-nâmede şair, methiye/övgü ve yakarış üsluplarını sıklıkla kullanmış ve Muhyiddin Arabî'nin kısaca hayat hikâyesini de dile getirerek medet ummuştur:

*Re'îsü'l-asfiyâ sensün meded yâ Şeyh Muhyiddîn
Enîsü'l-etkiyâ sensün meded yâ Şeyh Muhyiddîn*

*Sana hatm-i velâyet nâmını virmiş Rasûlu'llah
Vasî-i Mustafâ sensün meded yâ Şeyh Muhyiddîn*

...

*Senün âsâr-ı 'irfânun Fütûhat ü Füsûsunla
Îmâm ü muktedâ sensün meded yâ Şeyh Muhyiddîn*

...

³²⁴ Efe, *Eş'âr-ı Şemsi*, 663-665.

Senüin sırruna mazhardur Cenâb-ı Pîrimiz Mısırî

Bu şemse pişvâ sensün meded yâ Şeyh Muhyiddîn (G.465)³²⁵

Şairin yazmış olduğu 25 adet meded-nâmenin çoğunluğunu, gazeller ve müseddesler oluşturmuştur. Bu nazım biçimleri dışında ise 730 ve 735. manzumeler muhammes; 734 ve 736. manzumeler murabba; 737 ve 738. manzumeler müsebbâ; 739. manzume nazm; 740. manzume ise tuyuğ gibi nazım şekilleriyle icra edilmiştir. Umumiyetle remel bahri ile *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* veznini tercih eden Ulusoy, 721. manzumeyi *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*; 730 ve 736. manzumeleri *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*; 733 ve 740. manzumeleri *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*; 734. manzumeyi ise *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* vezniyle yazmıştır. Manzumelerin neredeyse tamamında sanatlı bir söyleyişe yer veren şair genel olarak da şikâyet/yeri, methiye/övgü, tazallüm/kendinden yakınma ve bilhassa yakarış üsluplarını kullanmıştır. Musammatlarını çoğunlukla mütekerrir bir şekilde oluşturan şair, gazellerini ise umumiyetle mürdef kafiye ile kaleme almıştır. Şairin yazmış olduğu tüm meded-nâmelerde başlık kullanılmış, söz konusu bu başlıklar için de Tablo 4'e bakılması yerinde olacaktır.

2.4.7.5. Su'ûdu'l-Mevlevî

Asıl adı Mehmed Suud olan şairin soyadı Yavsi Ebussuudoğlu'dur. 1882 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Mehmed Suud, ilk tahsilini Beşiktaş Hamîdî Mektebi'nde almıştır. Kendisini sürekli geliştirerek ilerleyen şair, devletin çeşitli kademelerinde görevler almıştır. 1910 yılında Konya'ya giden şair, burada Mevlevî Dergâhı'na intisap ederek Mevlevî olmuştur. *Berg-i Sebz*, *Nümûne-i Dîvân* ve *Dîvân* gibi eserlere sahip olan Suud, 1948 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.³²⁶

Su'ûdu'l-Mevlevî'nin toplamda 7 adet meded-nâmesi olup her birini de dinî minvalde kaleme almıştır. Bu meded-nâmelerinde şairin gazel nazım şekline yer vermemesi ise dikkat çekicidir. Kısa ve öz bir şekilde medet umulan bu manzumelerin neredeyse tamamı Hz. Mevlânâ için yazılmıştır. Sadece 745 numaralı manzumesinde Allah'tan yardım isteyen şair, 746 numaralı meded-

³²⁵ Efe, *Eş'âr-ı Şemsî*, 707-709.

³²⁶ İşler, *Su'ûdu'l-Mevlevî Dîvânı*, 1-44.

nâmesinde ise Hz. Merkez'den istimdat talep etmiştir. Her bir manzumesini doğrudan yazan Su'ûdu'l-Mevlevî, sadece 745 ve 750 numaralı manzumelerinde dolaylı bir yol tercih etmiştir.

Su'ûdu'l-Mevlevî'nin meded-nâmelerinde şefaât, manevi istimdat ve dolaylı olarak –745. manzumede– kurtulma talep edilmiştir. Özgün olan her bir manzumede, sanatlı bir söyleyişe ve methiye/övgü üsluplarına yer verilmiştir. Bu olgular ise yakarış üslubuyla da muhkem kılınmış ve neticesinde de yardım talep edilmiştir. Dinî bilgilere aşina bir şair olan Su'ûdu'l-Mevlevî, aynı zamanda şairlik yeteneğiyle de dikkatleri üzerinde toplamıştır.

Aşağıdaki manzumesinde şair, birçok söz sanatına yer vermiş ve Hz. Mevlânâ'dan medet ummuştur. Aynı zamanda Su'ûdu'l-Mevlevî'nin sanki Hz. Mevlânâ karşısındaymış gibi bir söyleyiş ile manzumesini icra etmesi, kayda değer bir durum olarak dile getirilebilir:

*Uzandı leyle-i hicrân seherden yok eser aslâ
Bahârân geldi hayfâ geçmedi hükm-i şeb-i yeldâ
Pes ü pîşim zalâm-âbâd endûh oldu ser-tâ-pâ
Nazar-gâhımda mevc-â-mevc zulmetdir bütün eşyâ
Miyân-ı lücce-i mihnetde kaldım bî- dım bî-kes ü tenhâ
Amân yâ Hazret-i Mollâ Celâle'd-dîn Mevlânâ*

...

*Meded ey mesned-ârâ-yı tasarruf gavs-ı 'âlî-câh
Bu berzahdan halas et bende-i nâ-çârını li'llâh
Ümîdim vuslat-ı mersâ-yı ihsânındadır her-gâh
'Adem deryâsı hevl-engîz keştî târ-mâr eyvah
Miyân-ı lücce-i mihnetde kaldım bî- dım bî-kes ü tenhâ
Amân yâ Hazret-i Mollâ Celâle'd-dîn Mevlânâ*

*Kıyâmet-sâz tûfân-ı şûn enzâr-ı dehşetde
Şikeste fülk-i hâtır tünd-bâd izhâr-ı kuvvetde
Dil-i bîmâr çürpınmakda okyânûs-ı hayretde
Yetiş pîrim Su'ûd-ı zârı terk etme bu hâletde*

*Miyân-ı lücce-i mihnetde kaldım bî- dım bî-kes ü tenhâ
Amân yâ Hazret-i Mollâ Celâle'd-dîn Mevlânâ (Müs.59)³²⁷*

Temenni cümleleri ile oluşturulan aşağıdaki rubâ'îde ise Hz. Merkez'den³²⁸ manevi istimdat talep edilmiştir:

*Firkat-zedeyim vuslat ile şâd eyle
Bir mürâ-i kafes-nişînim âzâd eyle
İhsânına merbût ümîd-i kalbim
Yâ Hazret-i Merkez bana imdâd eyle (R.39)³²⁹*

Şairin meded-nâmelerinin çoğu rubâ'î nazım şekliyle yazılmıştır. Sadece 744. manzume müseddes; 745. manzume kıt'a; 750. manzume murabba formunda icra edilmiştir. Rubâ'îlerinde *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilün fâ'* veznini tercih eden şair, müseddesini *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*; kıt'âsını *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün*; murabbainı ise *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* ölçüsüyle oluşturmuştur. Şairâne bir edayla yazılan her bir manzumede, methiye/övgü ve yakarış üslupları kullanılmıştır. Musammatlarını mütekerrir şekilde oluşturan Su'ûdu'l-Mevlevî, müseddesinde *İstimdâd Ez-Cenâb-ı Mevlânâ Kuddise Sırruhu* başlığını kullanmıştır.

2.4.7.6. Ali Rıza Erhan

Şair ve hattat olan Ali Rıza Erhan, 1900 yılında Gaziantep'te dünyaya gelmiştir. Mahallesinde yer alan Akyol ve Tekke camiilerinde müezzinlik yapan şair, hayatı boyunca hiç evlenmemiştir. Dinî ve şiirsel bilgilere son derece yatkın olan Ali Rıza Erhan, Hz. Mevlânâ'yı üstat olarak gördüğünü dile getirmiştir. Hacimli sayılabilecek bir *Dîvân*'ı bulunan şair, 1981 yılında hayatını kaybetmiştir.³³⁰

Ali Rıza Erhan'ın yazmış olduğu 9 adet meded-nâmenin her biri dinî minvalde kaleme alınmıştır. Bu manzumelerde şair, 757. manzumede Allah ve Hz.

³²⁷ İşler, *Su'ûdu'l-Mevlevî Dîvânı*, 138-139.

³²⁸ Reşat Öngören, "Merkez Efendi", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/200-202.

³²⁹ İşler, *Su'ûdu'l-Mevlevî Dîvânı*, 438.

³³⁰ Cengiz Tosun, *Ali Rıza Erhan'ın Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının İncelenmesi* (Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 3-5.

Peygamber'den; 758, 759, 760 ve 764. manzumelerde Allah'tan; 761, 762 ve 763. manzumelerde ise Abdülkadir Geylânî'den medet ummuştur. Özgün bir şekilde kaleme alınan her bir manzumede, şairâne bir söyleyişin olduğu görülmüştür.

Şairin kaleme almış olduğu meded-nâmelerde merhamet, af, ahirette kolaylık, sahilik, şefaet, manevi istimdat ve zamanın getirmiş olduğu aksiliklerden uzaklaşma gibi birçok istek dile getirilmiştir. Her bir manzumede dinî ve tasavvufî bilgilere rastlanılmış ve bu olgular, şiir sahasına şairâne bir eda ile yansıtılmıştır. Söz sanatlarını sıklıkla kullanan Ali Rıza Erhan, bu kavramları şikâyet/yergi, methiye/övgü, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış üsluplarıyla da vurgulamıştır.

Aşağıdaki manzumesinde şair hem Allah'tan hem de Hz. Peygamber'den medet ummuştur. Bu durum icra edilirken ayet-i kerimelere, esma-i hüsnaya ve tevessül/aracı unsurlarına yer verilmiştir:

*Yâ ilâhî bâb-ı lütfundan bizi kılma cüdâ
Küntü kenzin içre derc olmuş yine sırr-ı Hudâ
Kıl inâyet dû cihanda bâ-husus yevmi'l-cezâ
Bir bölük asî günahkâr fî 'limiz küll-i hatâ
El-aman yâ Hayy-ı kayyûm el-amân cûd-i 'atâ
El-amân ey fahr-i 'âlem el-amân şânı 'alâ*

...

*Her zaman senden İlâhi bu Fezâ'nın minneti
Ayet-i lâ taknetû nutkundur ancak hücceti
Server-i 'âlem habîbi Mustafânın hürmeti
Bâzü'l-eşheb seyfû'l-eştâb gavs-ı a'zam himmeti
El-aman yâ Hayy-ı kayyûm el-amân cûd-i 'atâ
El-amân ey fahr-i 'âlem el-amân şânı 'alâ (Müs.8)³³¹*

Aşağıdaki manzumesinde ise şair, haykırışını dile getirmiştir. Devrinin getirmiş olduğu zorluklardan muzdarip olan Ali Rıza Erhan, Allah'a sığınmış ve

³³¹ Tosun, *Ali Rıza Erhan'ın Divanı*, 19-20.

ondan medet ummuştur. Derdinin yüksek ölçüde olduğu anlaşılan şairin kıyametin bile kopmasını istediği görülmüştür:

*Safâlar gitdi gam geldi amân yâ Rab ne demdir bu
Büküldü kadd-i kâmetler aceb bilmem nedendir bu
Çâlındı kusi rihletler yıkılmaz mı bendendir bu
Aman yâ rab halâs eyle tükenmez mi ne gamdır bu
Bizi tahlîs kıl yâ Rab meğer eyyâm-ı kemdir bu*

*Bozuldu meclis-i câm-ı cemin geçdik safâsından
Usandık sormayın gayrı bu ezmânın vebâsından
Çâlinsun nefhâ-i sur âleme bıkdık cefâsından
Amân yâ Rab halâs eyle tükenmez mi ne gamdır bu
Bizi tahlîs kıl yâ rab meğer eyyâm-ı kemdir bu*

...

*Ki senden özge yokdur bir mu'inim dâr-ı mihnetde
Yeter yâ Rab yeter artık bizi koyma bu zilletde
Fezâyım kadimdi bükdün Hakîr oldum şebâbda
Amân yâ Rab halâs eyle tükenmezmi ne gamdır bu
Bizi tahlîs edüb kurtar meğer eyyâm-ı kemdir bu (Muh.411)³³²*

Ali Rıza Erhan'ın meded-nâmeleri, farklı nazım şekilleri ile yazılmıştır. Öyle ki şair, 757. manzumeyi müseddes; 758, 759, 761 ve 762. manzumeleri gazel; 760 ve 764. manzumeleri muhammes; 763. manzumeyi ise şarkı biçiminde kaleme almıştır. Şarkı ve 764 numaralı muhammesini *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün* vezniyle kaleme alan şair; 759, 761, 762 ve 764. manzumeleri *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* ölçüsüyle oluşturmuştur. Geriye kalan manzumeler ise remel bahriyle yazılmıştır. Genel olarak şairâne bir söyleyiş ile yazılan manzumelerde şikâyet/yeri, methiye/övgü, tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış üslupları kullanılmıştır. Musammatlarını mütekkerir tarzda oluşturan Erhan, gazellerini ise –

³³² Tosun, *Ali Rıza Erhan'ın Divanı*, 337-338.

758 ve 762. manzumeler– mücerred ve birden fazla kafiye/zü'l-kavâfi ile oluşturmıştır.

2.4.8. XXI. Yüzyıl

Günümüze tekabül eden XXI. yüzyılda, divan edebiyatının yaşatılması ve sürdürülebilmesi için şiirlerin kaleme alınması kayda değer bir durum olarak dile getirilebilir. Öyle ki XI. yüzyılda başlayan Klasik Türk Edebiyatının aradan on asır geçmesine rağmen günümüzde bile yankılarının devam etmesi, bu edebiyatın güçlü bir sanat ağına sahip olduğunun göstergesidir. İşte bu doğrultuda, divan şiirinin etkisine kapılarak bu sahaya gönül veren birçok kişi de akademik çalışmalarda bulunmuş veya manzumeler kaleme almışlardır. Söz konusu bu isimlerden biri de Şebâbî mahlasıyla bu sahada yer alan Osman Kemal Kayra'dır.

2.4.8.1. Şebâbî

1945 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Osman Kemal Kayra, 1970 yılında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. Çeşitli yerlerde görev yaptıktan sonra 1985 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde göreve başlayan Kayra, 2002'de doçent, 2009'da ise profesör olmuştur. Çeşitli dergilerde birçok bilimsel makaleye sahip olan Osman Kemal Kayra, evli ve iki çocuk babasıdır. Kayra, 2013 yılında ise emekli olmuştur.³³³

Kayra'nın yazmış olduğu beşerî manzume, bu türün son örneği olması bakımından kayda değerdir. Divan şiirindeki sevgili mefhumuna yazılan bu meded-nâmede, sevgilinin güzellik unsurlarından ve vefasızlığından yakınılmıştır. Yalın bir dil ile yazılan bu manzumede, başta teşbih olmak üzere çeşitli söz sanatları ve mazmunlara yer verilmiştir. Bazı kelimelerin ise beyit içerisinde yeni anlamlar kazandığı yani bağlamsal olarak kullanıldığı görülmüştür. Divan edebiyatı ve beşerî meded-nâme geleneğini yansıtan söz konusu manzume ise şu şekildedir:

Turra-yı tarrâr elinden bî-emânım yâr meded

Lâl ü ebkem oldum Allah yok sühânım yâr meded

...

³³³ Osman Kemal Kayra, *Şebâbî Dîvânçesi* (Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, 2011), 2.

Gâret ü tâlân eder mi ey Şebâbî mülkünü

Nice etti cân talep ki sende cânım yâr meded (G./s.84)³³⁴

Manzume şekil olarak değerlendirildiğinde gazel nazım şekliyle yazıldığı görülmüştür. *Gazel-i mutavvel* olan bu manzume, remel bahrinde yazılmıştır. Genel olarak anlaşılır bir dil ile yazılan şiirde, şikâyet/yeri ve yakarış üslupları kullanılmıştır. Kafiye olarak ise mürdef kafiye tercih edilmiştir.

2.5. Meded-nâmelerin Şekil Özellikleri

Meded-nâme olarak tespit edilen manzumelerin şekil özelliklerine yüzeysel açıdan bakıldığında, çeşitlilik arz ettiği görülmüştür. Bu durumun temel sebebi ise meded-nâme türünün XIV. yüzyıldan başlayıp günümüze kadar devam eden bir süreci temsil etmesinden kaynaklanmıştır. Dolayısıyla da şekil özelliği olarak değerlendirilen nazım biçimi, vezin, başlık, kafiye ve redif, dil ve üslup özellikleri gibi konularda, tutarlılığın sağlanamadığı görülmüştür.

2.5.1. Nazım Şekilleri

Bilindiği gibi Klasik Türk Edebiyatının hem manzum hem de mensur metinleri bulunmaktadır. Bu mahsuller, *nesir/düzyazı* formunda kaleme alındığında *mensur*, *şiir/nazım* formunda yazıldığında ise *manzume* adını alır. Bu tasnif dâhilinde, meded-nâme türünün icra edilebilmesi yani bu türün ölçütlerine uyulabilmesi için de nazım sahasının biçimlerine ihtiyaç duyulur. İşte tüm bu silsile neticesinde meded-nâme türünün beyitlerden veya musammatlardan oluşan nazım şekillerden herhangi biri ile kaleme alınması gerekir.

Meded-nâme olarak değerlendirilen 767 adet manzumenin 15 farklı nazım şekli ile yazıldığı görülmüştür. Söz konusu bu manzumelerin yarısından fazlası, gazel nazım şekli ile icra edilmiştir. Genellemenin yapılması bu türün gazel biçimine son derece uygun olduğu söylenilebilir. Ancak meded-nâmelerin musammatlardan oluşan nazım şekilleri ile kaleme alınma sayısı, hiç de azımsanmayacak kadar fazladır. Nitekim meded-nâme manzumelerinin 287 adedi, musammatlar ile icra edilmiştir. Aşağıdaki tabloda yer alan 15 adet nazım biçiminin 11 adedi, söz konusu şekillere aittir. Beyitlerden oluşan nazım şekillerinin ise sadece 4 adet olduğu

³³⁴ Kayra, *Şebâbî Dîvânçesi*, 84.

görülmüştür. Dolayısıyla da bu türün herhangi bir şekle ait olamayacağı, bilakis hemen her nazım şekli ile icra edilebileceği muhakkaktır.

Meded-nâmelerin nazım sahasına ait bir tür olabileceği görülse de bazı biçimler ile kaleme alınması mümkün değildir. Öyle ki müstezâd, mesnevî ve terkeb-bend gibi nazım şekillerinin kafiyeleme hususu dikkate alındığında, bu türün ölçütleri dışına çıkıldığına şahit olunmuştur.

Bütün bu bilgiler ışığında meded-nâme türünün kaleme alındığı nazım şekillerini, sayılarını ve yüzdelik oranlarını tablo halinde şu şekilde vermek mümkündür:

Tablo 2. Meded-nâme Olarak Tespit Edilen Manzumelerin Kaleme Alındıkları Nazım Şekilleri

Sıra	Nazım Şekli	Sayı	Yüzdelik Oran
1.	Gazel	432	%56,3
2.	Şarkı	68	%8,9
3.	Murabba	67	%8,7
4.	Müseddes	60	%7,8
5.	Muhammes	50	%6,5
6.	Nazm	24	%3,1
7.	Kıt'a	17	%2,2
8.	Rubâî	14	%1,8
9.	Kasîde	7	%0,9
10.	Mu'aşşer	7	%0,9
11.	Müsebbâ	7	%0,9
12.	Tahmîs	4	%0,5
13.	Müsemmen	4	%0,5
14.	Tercî-i Bend	3	%0,4
15.	Tuyuğ	3	%0,4

2.5.2. Vezin

Meded-nâme olarak değerlendirilen manzumelerde 25 farklı veznin kullanıldığına şahit olunmuştur. Bu durumu ise şairlerin yenilik ve özgünlük anlayışı ile hareket etmelerine bağlamak mümkündür. Dolayısıyla da meded-nâme manzumelerinde, ortak bir vezin anlayışı bulunmamaktadır. Ancak söz konusu bu vezinlerden de sadece 7 adedi sıklıkla tercih edilmiştir. Zira tercih edilen bu ölçüler de divan şiirinde sürekli kullanılagelen vezinlerdendir. Kısacası meded-nâmelerde

kullanılan bu vezinlerin divan şiirinin –nispeten– genel görünümüne uyduğunu söylemek mümkündür.

Söz konusu vezinlerin icra edildiği nazım şekilleri de genelleme anlayışına müsaittir. Nitekim –istisnaları olsa da– beyitlerden oluşan nazım biçimlerinde remel bahri, musammatlardan oluşan nazım şekillerinde ise hezec bahrinin tercih edildiği görülmüştür. Tüm bu bilgiler ışığında meded-nâme manzumelerinde kullanılan vezinleri, şu şekilde göstermek mümkündür:

Tablo 3. Meded-nâme Olarak Tespit Edilen Manzumelerde Kullanılan Vezinler

Sıra	Vezin	Sayı
1.	<i>fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>	377
2.	<i>fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>	107
3.	<i>mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>	97
4.	<i>mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün</i>	38
5.	<i>mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün</i>	34
6.	<i>fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>	33
7.	<i>müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün</i>	23
8.	<i>fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>	10
9.	<i>mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün</i>	8
10.	<i>fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün</i>	7
11.	<i>mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilün fâ'</i>	6
12.	<i>mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün</i>	6
13.	<i>mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fâ'</i>	4
14.	<i>mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü mefâ'ilün</i>	3
15.	<i>mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ül</i>	2
16.	<i>mefâ'ilün mefâ'ilün</i>	2
17.	<i>fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül</i>	2
18.	<i>müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün</i>	1
19.	<i>müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün</i>	1
20.	<i>mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fâ'ül</i>	1
21.	<i>mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilâtün</i>	1
22.	<i>fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün</i>	1
23.	<i>fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün</i>	1
24.	<i>fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'ilün</i>	1
25.	<i>fâ'ilâtün fâ'ilün</i>	1

2.5.3. Redif ve Kafiye

Meded-nâmelerde en çok tercih edilen redif, –bu türe ismini de veren– yardım anlamındaki meded sözcüğüdür. Zaten bu türün bir ölçütü olarak sayılan yardım manasındaki kelimelerin meded-nâmelerin redifini oluşturması şaşırtıcı bir

durum değildir. Dolayısıyla da *meded* ve *yardım* anlamındaki *müteradifleri*, *meded-nâmelerin redifini/nakaratını oluşturur* şeklinde bir genelleme yapmak mümkündür. Nitekim aşağıdaki manzumede, Seyfullâh Nizâmoğlu'nun verilen bilgi doğrultusunda hareket ettiği görülmüştür:

Beni bu nefsüm 'aceb eyledi âvâre meded

Cürm ü 'isyân ile kaldım kanı bî-çâre meded

...

Ateş-i 'aşk ile yanıp yakılan dosta irer

Seyyid Nizâmoglu yansun koyunuz nâre meded (G.33)³³⁵

Bu türün kafiye hususuna bakıldığında ise kısmen çeşitlilik arz ettiği görülmüştür. Zira *meded-nâmelerin* birçok nazım şekli ile kaleme alınması ve bu nazım biçimlerinin farklı şekillerde kafiyelemesinden dolayı *meded-nâmelerde* ortak bir kafiye örgüsünden söz etmek mümkün değildir. Ancak bu türün divan şiirinde genel olarak görülen kafiye esaslarına sahip olduğuna da şahit olunmuştur. Nitekim bu sahanın umumî kafiye anlayışında; mürdef kafiyesinin sıklıkla kullanılması, kafiye kelimelerinin genel olarak isim ve sıfatlardan oluşması, daha çok Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin ele alınması, -ân/an, -â ve -âr gibi seslerin sıklıkla kafiye olarak tercih edilmesi gibi hususlara rastlanılır.³³⁶ Dolayısıyla da bu niteliklerin *meded-nâmeler* için de geçerli olabilecekleri görülmüştür. Nitekim Sıdkî Derviş Mehmed (öl. 1818 sonrası) tarafından kaleme alınan aşağıdaki *meded-nâmede*, bahsi geçen genellemelere uyulduğu görülmüştür:

Olmuşum bu mahbes-i tende perîşân el-meded

Kalmışum bu vâdî-i hayretde nâlân el-meded (G.64/1)³³⁷

Ancak yukarıdaki genel kaidelerin istisnaları da mevcuttur. Öyle ki Ali Handî (öl. 1860 sonrası) tarafından kaleme alınan ilk *meded-nâmede*, müesses kafiye tercih edilirken Ağa-zâde 'Örfî tarafından yazılan ikinci *meded-nâmede* ise mukayyed kafiye kullanılmıştır:

³³⁵ İdris Söylemez, *Seyfullâh Nizâmoglu Dîvânı* (Malatya: İnönü Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 209.

³³⁶ Saraç, *Biçim-Ölçü-Kafiye*, 275.

³³⁷ İrem Çavuşoğlu Özket, *Sıdkî Derviş Mehmed Divanı* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 156.

Meded ey sūz-ı nıgeh mest-i mey-i dîde meded

Ya urulsun mı ciğerden dil-i şûrîde meded (G.37/1)³³⁸

Meded ey şivesi çok dilber-i gül-çehre meded

Meded ey gonce-dehen hâsılı bin kere meded (G.55/1)³³⁹

Bahsi geçen genel ve istisnâî hususların örneklerini arttırabilmek mümkündür. Ancak meded-nâmelerin kafiye ve redif özelliklerinin genel seyirde hareket ettiğini söylemek yeterli olacaktır.

2.5.4. Başlıklar

Meded-nâme olarak tespit edilen manzumelerde, toplamda 116 adet başlığın kullanıldığına şahit olunmuştur. Ancak bu başlıkların bazıları şairler tarafından, bazıları ise müstensihler aracılığıyla yazılmıştır. 60 farklı şairin ele almış olduğu bu başlıkların 3 adedi XV. yüzyılda; 6 adedi XVI. yüzyılda; 2 adedi XVII. yüzyılda; 16 adedi XVIII. yüzyılda; 54 adedi XIX yüzyılda; 35 adedi ise XX. yüzyılda kullanılmıştır. XVIII. yüzyıldan itibaren giderek arttığı görülen bu başlıkların en fazla *istimdâd* kelimesi ile oluşturulduğu görülmüştür. Bazı başlıklar ise *na't-ı şerîf* ve *münâcât* gibi isimlerle meydana getirilmiştir. En fazla başlık kullanan şair ise yine en fazla meded-nâme sahibi olan Mehmet Şemseddin Ulusoy'dur. Her bir manzumesinde başlık kullanan şairin bu alanda da öncü olduğu görülmüştür. Tüm bu bilgiler ise tablo halinde şu şekilde verilebilir:

Tablo 4. Kronolojik Olarak Meded-nâmelerde Kullanılan Başlıklar

Başlık	Müellifin Adı	Nu.
Hâzâtü'l-kı't'atü İstimdâde'l-musannife Mine'l-habîbi Li-Yûsallihi İlâ Likâ'uhû	Ârif	3
Der-Tazarru' ve 'Arz-ı Beyân ve Münâcât	Hakîkî	7
Der-Tevhîd ve Münâcât		8
Murabbâ'-i Havf u Taleb-i Necât-ı Minellâh	Seyyid Murâdî	32
Murabba Be-nâm-ı Hızır	Hüdâyî-i Kadîm	86
Münâcât-ı Bârî İsmühü	Sâdık	117
İstimdâd-nâme	Halîlî-i Mar'aşî	118
Tazarru'-nâme		119
Müsemmen-i Belâgat-nümâ der-Medh-i 'Osmân Paşa	Gelibolulu Mustafa Âlî	133

³³⁸ Ayten Şenyurt, *Ali Handî ve Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 127.

³³⁹ Albayrak, *Ağa-zâde 'Örfî Divânı*, 60.

Na't-ı Şerîf	Vahyî	234
Li-müsevvidihi'l-fakîr Mahrûse-i Konya'da Âstân-ı Hazret-i Mevlânâ'da Dinmişdür	Süheylî	251
‘Azîz Hazretlerine Tesvîd Olınan Niyâz-nâme Sûretidür	İsmâil Hakkî	254
Kasîde-i Nazîm Çelebi Der-Sitâyîş-i Hazret-i Sadr-ı A'zam İbrâhîm Paşa Yesserallâhu Ma-yeşâ	Yahyâ Nâzım	255
Düvazdeh Hazret-i İmâmân	Azbî Baba	290
İlâhî-i Na't- Resûl ü Münâcât		291
Münâcât		315
Münâcât	İsmail Hikmetî	316
Münâcât		317
Na't-ı Şerîf		318
Der-Vasf-ı Hazret-i Şârih	Esrâr Dede	324
Medîne-i Münevvere'ye Râh-ı ‘azîmetimizde ‘afârî-i ‘Uryân-ı ‘Arab hücumu şüyû‘ bulmagla hâl-i ıztırâbda dergâh-ı Hakk'a ilticâ olunmuş idi.	Mekkî	326
Münâcât-ı Hazret-i Fahr-i Kâ'inât	Muvakkit-zâde Muhammed Pertev	334
Na't-ı Şerîf	Mehmed Nebil	342
Na't-ı Şerîf	Refî'-i Kâlâyî	344
Münâcât-ı ez-Resûl's-Sakaleyn		345
Na't-ı Hazret-i Ali Radiya'llâhu ‘Anh	Priştineli Nurî	354
Na't-ı Diger		355
Na't-ı Şerîf		365
Na't-ı Şerîf	Hâtif	366
Na't-ı Şerîf		367
Der-Sitâyîş-i Hazret-i Pîr Radiyallâhu ‘anh	Derviş Selîm Sırrî	368
İstirhâm Ez-Hazret-i Şems-i Felek-Gulâm	Keçeci-zâde İzzet Molla	376
Der-Medh-i Şâh-ı Merdân Şîr-i Yezdân Kerremallâhu Vechehu	Remzî	402
Medh-i Düvazdeh İmâm		403
Münâcât	Nûrî	418
Der-Medh-i Hazret-i Mevlânâ Kuddise Sırruhu'l-İsnâ	Leylâ Hanım	420
Berây-ı Yûsuf Kâmil Pâşâ Dâmâd-ı Hidîv Mısır Kâhire	Zâ'ik	437
İstimdâd Ez-Pîr-i Dest-gîr Mâ-Hazret-i Sultân Hacı Bayrâm-ı Velî Kuddise Sırrıhu	Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî	439
Der-Medh-i Hazret-i Merkez Kuddise Sırrıhu'l-‘Âlâ		440
İstigâse Ez-Cenâb-ı Kutbü'l-Aktâb Muhyiddîn	Osmân Nûrî Paşa	448
Münâcât	Rıfkî	458
Na't-ı Şerîf		459
‘Arzuhâl li ‘Âlemi'l-Gayb Hazret-i Hünkâr	Ali Handî	463
Der-Hakk-ı Veysü'l-Karenî		466
Münâcât		467
İstimdâd Ez-Hazret-i ‘Abdu'l-Kâdir		469
İstimdâd	Şeref Hanım	470
İstimdâd Ez-Hazret-i Seyyidü'r-Rufâ'î		471
İstimdâd Ez-Çehâr-Yâr-ı Güzîn		472

Şumnu ordusunda bulundugum esnâda ordû-yı mezkûra teşrifleri rû'yâda mülâhade olunmagla li-eclî'l-istimdâd söylenilen nâd Hazret-i Kerrema'allâhu veche vü radiya'llâh-ı 'anhdır	Ahmed Sâdık Ziver	480
Müseddes-i Berây-ı İstimdâd-ı Hazret-i Gavsü'l-A'zam	Zihn-i Çermîkî	484
Na't	Hâfız Ulvî	487
Münâcât	Mislî İsmâil	496
Na't-ı Be-cenâb-ı Mefhar-ı Mevcûdât	Hakkî	498
Mısır'da Dergeh-i Gülşenî'de Mihmân Olduğu Halde Gûyâ Olduğu Tevessülât	Aşkî Mustafa	503
Sitâyîş ü İstimdâd-ı Cenâb-ı Nakşibend	Âbid Efendi	510
Na't	Şems-i Hayâlî	511
Na't-ı Şâh-ı Li-Ma'allah Şevket ü Levlâk-ı Şân	Elmastraş-zâde Mustafa Hilmî	519
Der-İstimdâd-ı Hazret-i Pîr-i Dest-gîr		532
Mahall-i Mezkûrda Akbaş Baba Hazretlerine	Yenişehirli Avnî	533
Gelibolu'da Eryetiş Hazretlerine		534
Na't-ı 'Aleyhisselâm	Musa Kâzım Paşa	548
Na't-ı Şerîf	Hâmî	554
Na't-ı Resûl Aleyhisselâm	Sükûtî	578
Na't-ı Şerîf		579
İstirham Ez-Hazret-i Seyyîdü'l-Enâm	Âdile Sultan	592
Terecci	Manastırlı Sâlih Fâik	593
Der-İstirhâm-ı ez-bâb-ı Cenâb-ı Ebâ Tûrâb		594
İstimdâd Ez-Asitân-ı Hüdâvendigâr-ı Rûm		595
Der-Medh-i Sultânü'l-Evliyâ Hazret-i Kutb-ı Geylânî	Senîh-i Mevlevî	596
İstimdâd Ez-Hazret-i Mısırî Kuddise Sırretü'l-âlî		597
Senbûb'da Kâin Türbe-i Seâ'det Seyyid Bilâl'e Ta'lik Olunan Kıt'adır		598
Münâcât-ı Perverdigâr	Şeyh Hasan Haydar	609
Münâcât	Ferîde Hanım	624
Na't-ı Şerîf	Kemahlı İbrahim Hakkı	645
On İki İmâmın Maktûli ü Zikr Olundugunu Beyân İder	Ednâyî	655
Na't-ı Şerîf	Giritli 'Aşkî	659
Nutk-ı Düvazdeh		662
Münâcât	Mestî	671
Na't-ı Şerîf-i Nebevî		672
Na't-ı Sâni 'Ali-râ	Necmî Alî	674
Aktâb-ı Seb'adan Hazret-i Seyyid Ahmed er-Rufâ'î Kuddise Sırrûh'ul-'âliye	Hüseyin Vassaf	690
Hazret-i Mısırî'ye		692
Na't-ı Şerîf		694
Na't-ı Şerîf	Abdurrahman Sâmi	702
Gûyende der ref'-i İstilâ-yı A'dâ bâ Tarz-ı Münâcât	Kıratoglu Emin	708
Târîh-i Vefât-ı Kazaz Müslüm Efendi		709
Na't-ı Şerîf		716

İstimdâd u İstirhâm		717
Niyâz-ı ‘Abidâne		718
Niyâz Ez-Rabb-i bî-Enbâz, Celle Celâlüh		719
İstirhâm		720
İstimdâd-ı be-Cenâb-ı Ferd-i Vâhid, Celle Celâlüh		721
Recâ ez-Cenâb-ı Kibriyâ, Celle şânüh		722
Na‘t-ı Şerîf		723
İstimdâd ez-Fahr-i Kâ’inât, ‘Âleyhi ve âlihi efdalü's-salavât		724
Niyâz ez-Şîr-i Hudâ, ‘Aleyhi's-selâmu'llâhi'l-evfâ		725
Na‘t-ı Şerîf		726
İstimdâd		727
Niyâz u İstirhâm ez-Cenâb-ı Fahrü'l-enâm ‘Aleyhi ve âlihi's-selâm		728
İstimdâd ü Niyâz ez Rabb-i bî-Enbâz Celle şânüh	Mehmet Şemseddin Ulusoy	729
Niyâz ü İstirhâm ez-Hâliku'l-Kuddüsü's-Selâm Celle şânüh ve ‘azame sultânüh		730
Mi‘râciyye		731
Medhiye-i Şeyhi'l-Ekber Hazret-i Muhyiddîn ‘Arabî Radiya'llâhü ‘anh		732
Medh-i Hazret-i Pîr Sa‘deddîn El-Cibâvî Radiya'llâhü ‘anh		733
Niyâz ü Du‘â bi-Esmâ’i'l-Hüsnâ		734
Recâ vü Niyâz ü İstirhâm ez-Cenâb-ı Rabbü'l-Enâm Celle celâlühü ve ‘amme nevâlühü		735
Niyâz-ı ‘Ubeydâne		736
Na‘t-ı Şerîf ve Medhiyye-i Şâh-ı Velâyet ve Âl-i ‘Abâ ‘Aleyhimü's-selâm		737
Medhiyye-i Cenâb-ı Murtazâ ‘Aleyhi selâmu'llâhi'l-a‘lâ		738
İstimdâd ez-Şâh-ı Velâyet ‘Aleyhi't-tahiyyetü ve'r-rızvân		739
Berây-ı Hazret-i Mısırî Kuddise Sirruh		740
Ravza-i Nebevîye Niyâz	Seyyid Ali Sânihi	743
İstimdâd Ez-Cenâb-ı Mevlânâ Kuddise Sirruhu	Su‘ûdu'l-Mevlevî	744
İstimdâd Ez-Huccetu'llâhi'l-Kâ'im Sâhibü'z-Zamân ‘Accela'llâhu Ferecehu Ve Salâtu'llâhi ve Selâmuhu ‘Aleyhi ve Âbâ’ihi	Abdûlbaki Gölpınarlı	765
Der-Zımn-ı Münâcât-ı Hazret-i Şemsü'l-Hak Ve'l-Milleti Ve'd-Dîn-i Et-Tebrîzî Kaddesena'llâhu Bi-Esrârihi		766

2.5.5. Dil ve Üslup Özellikleri

Edebiyat sahasında yer alan hemen her şairin kendisine has bir üslubu olduğu bilinir. Kendi şairlik anlayışını ve karakterini, bu sahanın kaidelerine göre birleştirerek manzumelerine yansıtan şairler, dil ve üslup zenginliğinin oluşmasına vesile olurlar. Dolayısıyla da meded-nâme olarak değerlendirilen manzumelerin birbirlerinden farklı dil ve üslup özelliklerine sahip olması da doğal bir durum olarak yorumlanabilir. Ancak kaleme alınan 767 adet manzumenin genel olarak

görünümünü ise yalın bir dil ve yakarış üslubuyla oluşturulan manzumeler şeklinde izah etmek de mümkündür. Zira bu manzumelerin yardım isteme gayesiyle kaleme alınmasından dolayı samimi bir anlatım ile niyaz dolu bir biçimin olması da gayet doğaldır. Nitekim aşağıdaki bendde Lâ-mekânî Şeyh Hüseyin (öl. 1625), hiç terkip kullanmamış ve günümüz Türkçesine oldukça yakın bir anlatımı tercih etmiştir:

Velâyet tahtına sultân erenler
Hakîkât gevherine kân erenler
Muhabbet ehline îmân erenler
Hezâran cân size kurbân erenler
Erenler cân erenler cân erenler
Meded hey derdüme dermân erenler (Müs.32)³⁴⁰

...

Ancak bazı şairlerin bu genellemeler dışında hareket ettikleri de olmuştur. Zira aşağıdaki meded-nâmede Edirneli Sâdık (öl. 1588), umumiyetle sanat endişesi güderek mülemma bir manzume icra etmiştir. Nitekim şair; ilk mısraı Farsça, ikinci ve beşinci mısraı Arapça, üçüncü mısraı Osmanlı Türkçesi, dördüncü mısraı ise Çağatay Türkçesiyle yazmıştır:

Mî-keşed çeşmet zi-behr-i katl-i 'uşşâket mesâf
Sâra li'l-mecrûhî kalbî küllü ihrâyiki seyyâf
Bir yana çekdi meh-i nev hançer-i sîmîn gılâf
Munca hûnîdin köngül bolgay mu 'âlemde mu 'âf
Yâ gıyâse'l-müstegîsîn neccina mimmâ nehâf (Muh.4)³⁴¹

...

Bahsi geçen genel ve istisnâî hususların örneklerini arttırabilmek mümkündür. Ancak meded-nâmelerin dil ve üslup özelliklerinin genel seyirde hareket ettiğini söylemek yeterli olacaktır.

2.6. Meded-nâmelerde Yardım İstenen Muhataplar

³⁴⁰ İbrahim Halil Tuğluk, *Lâ-Mekânî Şeyh Hüseyin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 183-184.

³⁴¹ Arif Sunal, *Sâdık Dîvanı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2013), 217-218.

Meded-nâme manzumesi kaleme alan şairler, yaşamış oldukları güç durumları çözebilecek yetenekte olan herhangi bir kişiye yönelme konusunda tereddüt etmemişlerdir. Durum böyle olunca meded-nâme türünü, muhatap bakımından divan şiirinin en genel edebî türü olarak değerlendirmenin mümkün olabileceği görülmüştür. Nitekim meded-nâme olarak tespit edilen manzumelerde gerek dinî gerekse beşerî hüviyete sahip olan birçok kişiden medet umulduğuna şahit olunmuştur. Hatta bazı manzumelerde, birden fazla kişiden de yardım istenmiştir.

Aşağıda başlık olarak verilen isimler, meded-nâmelerde en fazla yardım istenen şahsiyetlerdir. İstatistikî olarak sırasıyla verilen bu kişiler, meded-nâme muhataplarının yaklaşık olarak %90'ına tekabül etmektedir. Geriye kalan %10'luk dilime ise *dinî muhataplar* ve *beşerî muhataplar* başlıklarında değinilmiştir.

2.6.1. Dinî Muhataplar

Meded-nâme manzumelerinin muhatabı, umumiyetle Allah'tır. Hatta bazı beşerî meded-nâmelerde bile Allah'a yakarışlarda bulunulmuştur. Allah'tan yardım talep edilen manzumelerden sonra sırasıyla Hz. Peygamber, Hz. Alî, Abdülkadir Geylânî, Hz. Mevlânâ ve sâkî mefhumu gelmektedir. Ancak bu isimler dışında, başka kimselere de meded-nâmeler yazılmıştır. Söz konusu isimler ve manzume numaraları ise şunlardır:

Çalışmaya dâhil edilen 27 ve 29. manzumelerde Şeyh Süleyman'dan (öl. 16. yy.); 45. manzumede Ahmed Şemseddin Marmaravî'den (öl. 1504); 86 ve 679. manzumelerde Hz. Hızır'dan; 137, 138, 139, 141 ve 142. manzumelerde Hamza Bâlî'den; 144. manzumede Ahmed Dede'den (öl. ?); 254. manzumede Aziz Mahmûd Hüdâyî'den; 306 ve 439. manzumelerde Hacı Bayrâm-ı Velî'den; 324. manzumede Ankaralı İsmail Rûsûhî'den; 376, 502 ve 766. manzumelerde Şemsî-i Tebrîzî'den; 403. manzumede 12 İmam'dan; 407, 410 ve 462. manzumelerde Şeyh Halid Ziyaeddin'den (öl. 1827); 422. manzumede Sünbül Sinân'dan; 424. manzumede Ârif Çelebi'den; 425. manzumede Osman Dede Nâyî'den; 426. manzumede Aşçı Dede'den; 440 ve 748. manzumelerde Hz. Merkez'den; 441. manzumede Fatih Sultan Mehmed'den; 450, 481 ve 482. manzumelerde Sultan Dîvânî'den; 454, 472 ve 698. manzumelerde 4 Halife'den; 466. manzumede Veysel

Karânî'den; 471 ve 690. manzumelerde Seyyid Rıfâ'î'den; 503. manzumede İbrahim Gülşenî'den (öl. 1534); 510 ve 555. manzumelerde Şah-ı Nakşibend'den (öl. 1389); 515. manzumede Hacı Bektâş-ı Velî'den (öl. 1271); 526 ve 695. manzumelerde Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî'den; 533. manzumede Akbaş Baba'dan (öl. ?); 534. manzumede Eryetiş'den (öl. ?); 580 ve 733. manzumelerde Sa'adeddîn-i Cebâvî'den; 597, 692 ve 696. manzumelerde Niyâzî-i Mısırî'den; 598. manzumede Seyyid Bilâl'den (öl. 1160 sonrası); 611. manzumede Hz. Hüseyin'den; 628 ve 629. manzumelerde Pîr-i Sâmi'den (öl. 1912); 631. manzumede Hallâc-ı Mansur'dan (öl. 992); 634 ve 739. manzumelerde Hz. Hasan'dan; 647. manzumede Receb Hulûsî'den (öl. 19. yy.); 650, 652 ve 654. manzumelerde Şeyh Şâ'bân-ı Velî'den (öl. 1569); 704. manzumede Hz. Peygamber'in oğlu Ebu Kâsım'dan (öl. 7. yy.); 732. manzumede ise Muhyiddin Arabî'den medet umulmuştur.

2.6.1.1. Allah

Klasik Türk Edebiyatının hemen her mahsulünde, kâinatın mutlak yaratıcısı olan Allah-u Teâla'dan, mütemadiyen bahsedildiğine şahit olunmuştur. Şairler/nâsirler, O'nun kudretine ve merhametine sığınmış ve doğrudan veya dolaylı olarak eserlerinde, Allah'ın ismini zikretmişlerdir. Söz konusu bu mahsullerden biri de meded-nâme manzumeleridir.

Meded-nâme olarak değerlendirilen manzumelerde, en fazla yardım istenen muhatap Allah'tır. Meded-nâme geleneği ile kaleme alınan eserlerin yarısından fazlasına tekabül eden bu hadisede; dua kalıpları, çeşitli üsluplar, dini bilgiler, söz sanatları ve bunlara benzer yardım isteme yöntemlerine rastlanılmıştır. Allah'a sunulan istekler ise umumiyetle af ve merhamet olmuştur. Bu talepleri, sahilik ve mahşerde kolaylık gibi arzular takip etmiştir. Söz konusu istekler, çoğunlukla manevi olsa da dünyevî veya dönemden kaynaklanan zorluklar için de Allah'tan yardım talep edilmiştir.

XVIII. yüzyıl şairlerinden Vuslatî'nin söz konusu bilgilere temas ettiği aşğıdaki manzumesinde, Allah'a sahil bir kul olma talebini dile getirmiştir. Bunu icra ederken de şair çeşitli tasavvufî kavramları, deyimleri ve söz sanatlarını kullanmıştır:

Kemâl-ile ricâm sende amân yâ Rabbi yâ Rabbi

Benüm al benligüm benden amân yâ Rabbi yâ Rabbi

...

Muvahhid bahrına dalsun bu cân cânânını bulsun

Kulun Vuslat emîn olsun amân yâ Rabbi yâ Rabbi (G.245)³⁴²

Aşağıdaki manzumede ise Nisârî, şairlik yeteneğini sergilemiş ve dolaylı olarak Allah'a kavuşmayı arzulamıştır:

Gönlüme zülfün hayâli toldı cânânım yetiş

Ejdehâlardan anı kurtar Süleymânım yetiş

...

Derd-i hicrânın helâk itdi Nisârî hasteyi

Şerbet-i la'linle kıl tedbîr-i dermânım yetiş (G.114)³⁴³

2.6.1.2. Hz. Peygamber

Klasik Türk Edebiyatında Hz. Peygamber, hemen her sanatçının eserinde var olmuş bir şahsiyettir. Kendisine karşı beslenen sevgi münasebetiyle de birçok manzumeye konu olmuştur. O'nun etrafında şekillenen birçok edebî tür hâsıl olmuş, hatta çoğu dîvânın ilk kısmında, sadece O'nun methine ve şefaatine dayanan müstakil bir manzume bile bulunmuştur. Ayrıca kendisini hatırlatacak muhtelif mazmunlar/çağrışımlar da türetilmiştir. Dolayısıyla da divan şiirinde Hz. Peygamber, şairler için kıymetli ve vazgeçilmez bir şahsiyet olarak görülmüştür. İşte bütün bu bilgiler, meded-nâme manzumelerinde de icra edilebilmiştir.

Meded-nâme manzumelerinde en fazla yardım istenen ikinci şahsiyet, Hz. Peygamber'dir. Şairler, O'nun şefaatine nail olabilmek için hünerlerini ve dinî bilgilerini, meded-nâme manzumelerine yansıtmaya çalışmışlardır. Bu tasavvur ile hareket eden şairler de doğrudan Hz. Peygamber'in adını zikredip medet ummuşlardır. Ancak dolaylı olarak kaleme alınan manzumeler de bulunmaktadır. Bütün bu durumlar ise –tıpkı Allah-u Teâla da olduğu gibi– çeşitli üsluplar,

³⁴² Duygu Erkal, *Vuslâtî Dîvânı* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 373-374.

³⁴³ Nagihan Çağlayan, *Nisârî Dîvânı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 131.

tevessül/aracı unsurları, temenni cümleleri, söz sanatları, hadis-i şerifler ve bunlara benzer yöntemler ile muhkem kılınmıştır.

Aşağıdaki manzumede Mehmed Sıdkî Esîf, şefaât kelimesini hiç kullanmamasına rağmen Hz. Peygamber'den şefaât istemiştir. Meded kelimeleriyle dile getirilen bu talep, methiye/övgü ve yakarış üsluplarıyla da güçlendirilmiştir:

Derd-i hicre mübtelâyım ah meded

El-meded ey nûr-ı 'âlem el-meded

Şerbet-i vaslına eyle pes süded

El-meded ey nûr-ı 'âlem el-meded

...

Dîde-i pür-hûn vaslını eyler taleb

Rahm idüp yaşına çekdirme ta'ab

Lutf it eyle matla'-ı envâr-ı Rab

El-meded ey nûr-ı 'âlem el-meded (Ş.44)³⁴⁴

Seyyid Osman Adapazarî tarafından oldukça yalın bir dil ile kaleme alınan aşağıdaki meded-nâmede ise tazallüm/kendinden yakınma ve yakarış üslupları sıklıkla kullanılmış, neticesinde de Hz. Peygamber'den şefaât talep edilmiştir:

'Âcizim kapuna geldim yâ Resûlallâh meded

'Âsiyim suçumu bildim yâ Resûlallâh meded

...

Bâb-ı lütfundan kerem kıl bu günâhkâr Seyyide

Ol kıyâmet günlerinde kıl şefâ'at yâ Resûlallâh meded (G.34)³⁴⁵

2.6.1.3. Hz. Alî

Dört büyük halifenin sonuncusu olan Hz. Alî'nin; *Kerramullahu veche*, *Ebu'l-Hasan*, *Ebu Turâb*, *Murtaza*, *Esedu'llah*, *el-Gâlib* ve *Haydar* gibi isimler künyesini oluştururken *Şâh-ı Merdân*, *Merd-i Hudâ*, *Şîr-i Yezdân* ve *Haydar-ı*

³⁴⁴ Reyhan Dinç, *XVIII. Yüzyıl Dîvân Şâiri Mehmed Sıdkî Esîf ve Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 125-126.

³⁴⁵ Harun Çelebi, *Seyyid Osman Adapazarî Dîvânı* (Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 20.

Kerrâr gibi unvanlar da lakabı olmuştur.³⁴⁶ Meded-nâme manzumelerinde Allah ve Hz. Peygamber'den sonra, ismi en çok zikredilen üçüncü kişi Hz. Alî'dir. Gerek Alevî-Bektâşî olarak tasnif edilen şairlerde gerekse tüm sanatçılarda, Hz. Alî'ye karşı derinden duyulan bir sevgi beslenmiştir. Ona karşı hissedilen bu saygı ve sevginin tezahürleri de manzum ve mensur eserlerde kendisini göstermiştir.

Meded-nâme manzumelerinde Hz. Alî'den sıklıkla yardım istenmiştir. 60'ı aşkın manzumede, sadece kendisinden medet umulduğu görülmüştür. Bazı manzumelerde ise dinî hüviyete sahip olan kişilerle adı zikredilmiştir. Hz. Alî'den medet umulan manzumelerde, umumiyetle methiye/övgü üslubu kullanılmış ve neticesinde de şefaât talep edilmiştir. Başta *Lahmîke lahmî* hadis-i şerifi olmak üzere çeşitli hadisler iktibas edilmiş, bazen de 12 İmam'ın isimleri verilerek Hz. Alî'ye yakarışlarda bulunulmuştur. Hemen her yüzyılda medet umulan bir şahsiyet olan Hz. Alî, aynı zamanda bu türün kaleme alınan ilk örneğinin de muhatabıdır.

Aşağıdaki manzumede Himmet-zâde Ahmet Cezbî, Hz. Alî'den yardım istemenin en kayda değer örneğini vermiştir. Nitekim sanat kaygısı güdülen bu manzumede çeşitli hadis-i şerifler mealen ve doğrudan iktibas edilmiş, methiye/övgü üslubu hemen her mısra da kullanılmış ve Hz. Alî'nin kısaca hayatından bahsedilmiştir:

El-meded âh el-meded ey gonçe-i gül-zâr meded
El-meded âh el-meded ey bülbül-i pür-zâr meded
El-meded âh el-meded ey bâb-i 'ilm-i şeh-r-i Hak
El-meded âh el-meded ey ma'na-i esrâr meded
El-meded âh el-meded ey Haydar-ı Kerrâr meded

...

Cezbî-i 'âciz kulundur hazretinden itme red
İrmez ise lütfuna nola bu 'âciz derd-mend
Yâ 'Alî sensin benim îmânıma dâ'im sened
El-meded âh el-meded ey ma'na-i esrâr meded

³⁴⁶ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2015), 18-19.

*El-meded âh el-meded ey Haydar-ı Kerrâr meded (Muh.23)*³⁴⁷

Hem dinî meded-nâmelerin hem de Hz. Alî'den medet umulan son meded-nâme olma özelliğini taşıyan aşağıdaki manzumede ise Albülbaki Gölpınarlı, bir önceki meded-nâmede olduğu gibi, sanat kaygısı güderek Hz. Alî'ye şefaât talebini sunmuştur:

*‘Înâyet vaktidir artık meded kıl ey şeh-i merdân
Yetiştî ‘arşa âhım eyleme bu bendeni nâlân
Bizi kılma efendim pâ-yi-mâl fırkat u hırmân
Senindir cûd u şefkat kenz-i rahmet vâcib u imkân
Yetiş ey kutbu'l-aktâb velâyet-i sâhibü'l-bürhân
İmâm-ı ehl-i hak Mehdî-i Hâdî kible-i ‘irfân*

...

*Meded kıl imtihân etme firâkınla bizi ey şâh
Sehâb-ı nâr-ı ref’ et müstenîr olsun bu mihr u mâh
Derdime Bâkî-i nâçârına bu dertten şad âh
Meded ey sâhib-i emr-i ‘avâlim yâ veliyu’llâh
Yetiş ey kutbu'l-aktâb velâyet-i sâhibü'l-bürhân
İmâm-ı ehl-i hak Mehdî-i Hâdî kible-i ‘irfân (Müs.17)*³⁴⁸

2.6.1.4. Abdülkadir Geylânî

1077 yılında Neyf köyünde dünyaya gelen Geylânî'nin Hz. Alî'ye kadar uzanan bir soyu olduğu söylenilir. Küçük yaşta babasını kaybeden Geylânî, devrin en önemli ilim merkezi olarak gösterilen Bağdat'ta, çeşitli kimselerden dersler almıştır. Hakkında muhtelif rivayetler bulunan şeyhin, Bağdat'ta vefat ettiği söylenilir.³⁴⁹

Dinî olarak tasnif edilen meded-nâme manzumelerinde, en fazla medet umulan dördüncü şahsiyet olan Abdülkadir Geylânî; *gavs*, *kutub/kutb*, *gavs-ı*

³⁴⁷ Mahnaz Roohi Maleky, *Himmetzâde Ahmet Cezbî Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 143-144.

³⁴⁸ Hacer Totan, *Abdülbaki Gölpınarlı Divanı* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 133-134.

³⁴⁹ Ayrıntılı malumat için bk: Süleyman Uludağ, “Abdülkâdir-i Geylânî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 1/234-239.

a'zâm, bâz-ı eşheb, kutb-ı ekber gibi isimlerle anılır. Divan şairleri arasında oldukça sevilen ve sayılan bir şahsiyet olan Geylânî'ye, toplamda 20 adet meded-nâme yazılmıştır. Ancak bu meded-nâmelerin XIX. yüzyıl itibarıyla başlaması ise dikkat çekicidir. Çalışmaya dâhil edilen 368, 387, 448, 469, 470, 473, 479, 484, 486, 520, 551, 556, 569, 596, 684, 686, 688, 761, 762 ve 763 numaralı manzumeler, onun övgüsüne ve istimdadına dayanmaktadır.

Geylânî'den yardım istenen ilk meded-nâme manzumesinde Derviş Selim Sırrî (öl. 1825 sonrası), sanat kaygısı güderek onun, şefaatine nail olmayı arzulamıştır:

El-gıyâs ey gavs-ı a'zâm el-gıyâs

El-gıyâs ey kutb-ı ekber el-gıyâs

...

El-meded ey yâver-i Sırrî-i zâr

Ey dil-i 'uşşâka merhem el-gıyâs (G.18)³⁵⁰

Aşağıdaki manzumede ise Musa Kâzım Paşa, Geylânî'yi övmüş ve ona sığınmıştır:

Gamunla yanmada lezzet bulup ey merhamet kânı

Tutuşdurdum çerâg-ı hubb-ı pâkünden dil ü cânı

Kulun Kâzım senün 'abd-i kadîm ü dil-şikârundur

Meded yâ Bâz-ı Eşheb el-amân yâ Gavs-ı Geylânî (N.27)³⁵¹

2.6.1.5. Hz. Mevlânâ

1207 yılında Horsa'nın Belh şehrinde dünyaya gelen Mevlânâ'nın, asıl adı Muhammed olup lakabının Celâleddin olduğu söylenilir. Doğduğu şehre nisbetle Belhî olarak anılsa da hayatının büyük bir çoğunluğunu Anadolu'da geçirdiği için Rûmî olarak bilinir. Mevlânâ'nın hayatı ve kişiliği hakkında bilgi veren birçok eser

³⁵⁰ Mahir Selim Keskin, *Derviş Selîm Sırrî Dîvânı* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 69.

³⁵¹ Ramazan Bardakçı, *Musa Kâzım Paşa (Hayatı-Sanatı ve Külliyyatı)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2007), 1091.

mevcut olsa da en kıymetli malumatların, oğlu Sultan Veled'in (öl. 1312) *İbtidâ-nâme*'sinde bulunmaktadır.³⁵²

Türk Edebiyatının şekillenmesine yegâne katkıda bulunan ismin Mevlânâ olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim tüm edebiyat sahasında, onun yolundan giden ya da düşüncelerini aktaran yüzlerce isim bulunmaktadır. Ona karşı duyulan saygı ve sevginin tezahürleri, meded-nâme manzumelerinde de kendisini göstermiştir. Nitekim 251, 325, 420, 423, 474, 499, 532, 595, 673, 744, 746, 747, 749 ve 750 numaralı manzumeler, Hz. Mevlânâ için kaleme alınmıştır. Meded-nâme geleneğinde, Hz. Mevlânâ için toplamda 15 adet manzume kaleme alınmış olup bu manzumelerden, 5 adet meded-nâme yazarak dikkat çeken şairin ise Su'ûdu'l-Mevlevî olduğu görülmüştür. Söz konusu meded-nâmeler XVII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar da devam etmiştir.

Aşağıdaki manzumede Süheylî, Hz. Mevlânâ'dan medet ummuştur. Söz konusu bu manzume ise Hz. Mevlânâ'dan yardım istenen ilk meded-nâme olması bakımından kayda değerdir:

*İy mihr-i cebînünden envâr-ı Hüdâ peydâ
Âyîne-i ruhsârun 'âlemlere nûr-efzâ
Kıl saykal-ı mihrünle mir'ât-ı dili iclâ
Ol şâhid-i ma'nâyı tâ ola gözüm bînâ
Maksûdımı kılmaga hâsıl benüm ol Mevlâ
Bir himmete kalmışdur yâ Hazret-i Mevlânâ*

...

*Tâb u teb-i mihnetden olmadı gönül rahte
Bî-çâre Süheylîveş ten-haste vü dil-beste
Pâ-bend-i mahabbetden olmadı gönül reste
Sun câm-ı safâ-bahşı ben 'âşık-ı ser-meste
Maksûdımı kılmaga hâsıl benüm ol Mevlâ
Bir himmete kalmışdur yâ Hazret-i Mevlânâ (Müs.1)³⁵³*

³⁵² Ayrıntılı malumat için bk: Reşat Öngören, "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/441-448.

³⁵³ Harmancı, *Süheylî Dîvânı*, 134.

Mevlevî bir şair olan Esrâr Dede, aşağıdaki manzumesinde –kısmen de olsa – dolaylı olarak Hz. Mevlânâ'dan medet ummuştur:

Bir kez telattuf eyle behey nâ-meded meded

'Uşşâk-ı zâra niçeye dek dest-i red meded

...

Ey pâdişâh-ı fakr u fenâ Mevlevî-i Rûm

Lutf it be-hakk-ı hazret-i Sultân Veled meded (G.43)³⁵⁴

2.6.1.5. Sâkî

Divan şiirinde sâkî mefhumu, yanlış anlaşılmaya müsait bir kavram olarak karşımıza çıkar. Kelime anlamı itibarıyla *kadeh sunan, içki veren* gibi manalara gelen bu kavram, çağrışım olarak da ihtiva ettiği anlamlar çerçevesinde kullanılmıştır. İskender Pala sâkî mefhumunu, *bezm âleminin en önemli unsurudur. Ortada dolaşarak içki dağıtır. Sevgili mertebesinde olup hatta bazen sevgilinin kendisi olarak görülür. Güzelliğiyle dikkat çeker ve âşıklar, ona bakarak sarhoş bile olabilirler* şeklinde izah etmiştir.³⁵⁵ Her ne kadar bu bilgiler geçerli olsa da divan şiirindeki sâkîye dinî-tasavvufî düşünceler atfedilmiştir. Onun sunmuş olduğu şarap, ilahî aşk; kendisi ise çoğunlukla şeyh, bazen de Allah olarak tasavvur edilmiştir.

Dinî meded-nâme olarak tasnif edilen manzumeler, umumiyetle doğrudan kaleme alınmışlardır. Ancak dolaylı olarak yazılan manzumeler de mevcuttur. Sâkî mefhumu ise dolaylı olarak sınıflandırılan manzumelere dâhil edilmiştir. Zira bu tarz manzumelerde verilmek istenen mesaj ile medet umma hususu, ikinci planda kalacak şekilde tasarlanmıştır. Öyle ki 39, 91, 131, 201, 287, 449, 538, 539, 540, 550 ve 558 numaralı manzumeler, bu amaç doğrultusunda kaleme alınmışlardır.

Meded-nâme geleneği içerisinde sâkî mefhumuna, 11 adet manzume yazılmıştır. Söz konusu bu manzumelerden en dikkat çeken şiirler ise Edirneli Nazmî'nin 91 numaralı manzumesi ile Nigârî'nin (öl. 1886) 538-540 numaralı

³⁵⁴ Kasır, *Esrâr Dede Dîvânı*, 259.

³⁵⁵ Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, 387.

manzumeleridir. Edirneli Nazmî'nin meded-nâmesi, kendi maddesinde verilmiştir. Nigârî'nin ön plana çıkan manzumesi ise şu şekildedir:

*Hasret-i la'l-i lebin aldı revân ey sâkî
Yardı bağırmı bütün eyledi kan ey sâkî
Cür'a-i câm-ı lebinle bana imdâd eyle
Çâredir derdime ol cevher-i cân ey sâkî (N.512)³⁵⁶*

2.6.2. Beşerî Muhataplar

Meded-nâmelerin beşerî muhatapları ise sevgili, devlet adamları ve canlı-cansız varlıklardır. Kaleme alınan 89 adet beşerî meded-nâmenin yarısından fazlası, sevgiliye ithaf edilmiştir. Sevgili manzumelerini, devlet adamları ve bilhassa Kanunî Sultan Süleyman takip etmiştir. Canlı ve cansız varlıklardan ise sınırlı sayıda medet umulmuş olup sadece 200, 202, 204 ve 205 numaralı manzumelerde, söz konusu varlıklardan yardım istenmiştir.

Bahsi geçen bu bilgilerden sonra, tespit edilen diğer beşerî muhatapların isimleri ve manzume numaraları ise şunlardır: 77. manzumedey Ayas Paşa'dan (öl. 1539); 78 ve 140. manzumelerde II. Selim'den; 183. manzumedey Ahmed Paşa'dan; 339. manzumedey III. Selim'den; 437. manzumedey Yusuf Kâmil Paşa'dan; 457. manzumedey ise II. Mahmûd'dan medet umulmuştur.

2.6.2.1. Sevgili

Klasik Türk Edebiyatının manzum metinlerinde; âşık, sevgili, rakip, rind ve zâhid gibi tipler sıklıkla ele alınmıştır. Söz konusu bu tiplerden sevgili mefhumu hem dinî hem de beşerî tarzda yazılan manzumelere, mütemadiyen konu edilmesiyle de dinî-tasavvufî düşüncelerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim Fuzûlî'nin (öl. 1556) ünlü *Leylâ vü Mecnûn* adlı eserinde, Leylâ'nın beşerî boyuttan manevî merhaleye yükseltilmesi, bu durumun açıkça bir tezahürüdür.³⁵⁷ Bu tarz örneklerin arttırılabilmesi mümkündür ancak bu başlık altında, beşerî meded-nâmelere muhatap olan sevgiliye değinilmiştir.

³⁵⁶ Azmi Bilgin, *Nigârî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 303.

³⁵⁷ Haluk İpekten, *Fuzûlî, Hayatı-Sanatı-Eserleri Bazı Şiirlerinin Açıklamaları* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2015), 30.

Meded-nâme manzumelerinin beşerî minvalde yaygınlık kazanmasındaki en büyük etken sevgilidir. Nitekim daha önce bu husus, ikinci bölümün birinci başlığında da dile getirilmiştir.

Meded-nâmelerin muhatapları arasında, kendisine umumiyetle şikâyet/yeri üslubu ile yaklaşıl原因 ama yine de medet umulan tek kişi sevgili olmuştur. Onun bünyesinde barındırmış olduğu her husus, kendilerini âşık olarak gören şairlere sürekli zarar vermiştir. Ancak âşıklar bu acıları hoş görmüşler ve sevgilinin yapmış olduğu davranışları sineye çekip yine ondan yardım istemeyi de ihmal etmemişlerdir. Sevgiliye en fazla sunulan istekler ise merhamet ve kavuşma talepleri olmuştur.

Daha önceki başlıklarda sevgiliden medet umulan birçok manzumeye yer verilmiştir. Ancak Bursalı Rahmî tarafından kaleme alınan aşağıdaki manzume, bu türün en kayda değer örneklerinden biridir. Zira sevgili ile konuşan şair hem *müracaa* bir manzume yazmış hem de dudak ünsüzlerini sıklıkla kullanarak aliterasyon sanatının oluşmasına vesile olmuştur:

*Gördüm ol dil-beri olsun bire gubâr didüm
Gelmediün yanuma gitdün kanı ikrâr didüm
Ne revâdur takıla sen güle her hâr didüm
İdesün cân u cihândan beni bî-zâr didüm
Bülbülün zârın işit ey yüzi gül-zâr didüm
'Ahd ü peymânuna gel eyleme inkâr didüm
Meded Allahı seversen meded ey yâr didüm
Va'de-i vasla hilâf eyleme her bâr didüm*

...

*Yiter oldun Rahmiyâ hecr ile gam-hâr didi
Hâne-i kalbünü teng itmesün efgâr didi
Bu gice 'arz iderem çeşmüne didâr didi
Sözümü eyleme tek kimseye izhâr didi
Varasun bekleyesün dâr ile dîvâr didi
Subha dek sana kılâm vaslumu îsâr didi
Meded Allahı seversen meded ey yâr didüm*

2.6.2.2. Kanûnî Sultan Süleyman

Meded-nâme geleneği içerisinde hem meded-nâme yazan hem de kendisine meded-nâme yazılan 5 şahsiyet vardır. Bu isimlerden ilki, sultan şairlerden biri olan ve Muhibbî mahlasıyla manzumeler yazan Kanunî Sultan Süleymân'dır. Diğerleri ise Şeyh Hüsameddîn-i Uşşâkî, Aziz Mahmûd Hüdâyî, Niyâzî-i Mısrî ve İlhamî mahlasıyla şiirler yazan III. Selim'dir.

Bu başlık altında, Kanunî'ye ithaf edilen manzumeler ile kendisi tarafından yazılan meded-nâmelere, daha önce değinildiği için bu hususlarla ilgili malumatlar, kendi maddesine havale edilmiştir.

2.6.3. Diğer

2.6.3.1. Aracı Şahsiyetler

Klasik Türk Edebiyatının kaidelerine göre manzumelerini kaleme alan çoğu şair, kendilerini birer âşık olarak görmüşlerdir. Bürünmüş oldukları âşık rolünü ustalıkla oynayan sanatçılar, her çeşit zorluğu da kabul görmüşlerdir. *Mâşuk* olarak bilenen sevgiliye ulaşmak için de akıl ve gönül süzgecinden geçen tasavvurları, bir yöntem olarak kullanmışlardır. İşte bu yöntemlerden biri de aracı şahsiyetlerdir.

Meded-nâme manzumelerinde aracı olarak nitelendirilen şahsiyetler, sevgiliye ulaşmak için hem köprü vazifesi hem de kendilerinden medet umulan kimseler olarak görülmüşlerdir. Söz konusu bu sevgili, umumiyetle Allah olup bazen de divan şiirindeki sevgili mefhumu olarak karşımıza çıkar. Seyrek de olsa mürid konumunda bulunan şairlerin şeyhine kavuşma isteği de olmuştur. Nitekim Kara Fazlî'nin 24 numaralı manzumesi, söz konusu bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Aracı olarak dile getirilen kimseler ise dostlar, sadıklar, begler/beyler, Müselmanlar/Müslümanlar ve âşıklar gibi isimlerle müsemma olan kimselerdir. Hatta kimi durumlarda okuyucular bile bu şahsiyetlerden biri olabilmektedir. Bu aracı kimseler söz konusu sevgilinin Allah olduğu manzumelerde, şeyhler veya evliyalar olarak tasavvur edilebilir. Şeyh veya sevgili mefhumundan medet umulduğunda ise çevredeki kimseler, canlı-cansız varlıklar ve bazen de okuyucu

³⁵⁸ Erdoğan, *Bursalı Rahmî Dîvânı*, 101-102.

kitlesi olabilmektedir. Kısacası şairlerin sevgiliye ulaşabilmek için herkesten ve her şeyden medet umdukları görülmüştür.

Yukarıda verilen bilgiler, divan şiirinin genel özelliklerinden birini daha gözler önüne sürmüştür. Bu hadisenin bu tür dâhilinde gelişmesinde ise meded-nâme geleneği içerisinde kendisine en fazla nazire yazılan Necâtî Bey'in 9 numaralı manzumesi olmuştur. Ancak bu anlayışın en olgun örneği ise Hayâlî Bey'in (öl. 1557) 46 numaralı manzumesinde dile getirilmiştir. Yaklaşık 30 adet meded-nâme manzumesinde vücuda getirilen bu husus hem dinî hem de beşerî meded-nâmelerde müşahede edilmiştir.

Bahsi geçen malumatlardan sonra, örnek manzumelerin verilmesi arz etmektedir. Nitekim aşağıdaki manzumede Bâkî (öl. 1600), divan şiirindeki sevgili mefhumuna kavuşma gayesiyle bir manzume kaleme almış ve çevresindeki dostlardan da medet ummuştur. Ancak şair bu talebin gerçekleşmediğini, son beytinde dile getirmiştir:

*Eylesün la'lini dermân dil-i bîmâra meded
Dûstlar işte ben öldüm bana bir çâre meded*

*Zahm-ı sinemden okun pârelerin hep alma
Tursun Allâhı seversen hele bir pâre meded*

...

*Mededün kalmadı feryâd u figân eyleyecek
Sana kimden ire ey Bâkî-i bî-çâre meded (G.40)³⁵⁹*

Aşağıdaki manzumede ise Şemsî Paşa (öl. 1580), Allah'a kavuşmak ve sahîh bir kul olmak için sadık kullardan yani evliyalardan medet ummuştur. Aynı zamanda Allah'tan da yardım isteyen şair, bu kişileri bir köprü olarak görmüştür. Sondan bir önceki mısra da ise kendi gözyaşına seslenmiştir:

*Yârımı ayırdılar benden münâfıklar meded
Çâre eylen vaktidür iy kul-ı sâdıklar meded*

³⁵⁹ Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı* (Ankara: KYGM, T.y.), 90-91.

...

'Âşıkam didâruna mahşerde yârın hazrete
Gussa vü gamdur ki yanumda tanıklar meded

İy gözüm yaşın revân it var o servün yanına
Dilde şâyed def' ola kalmaya açıklar meded (G.5)³⁶⁰

2.7. Meded-nâme Manzumelerinde Yardım İsteme Yöntemleri

Yöntem kelimesi, bir amaca ulaşmak için izlenen yol anlamına gelir.³⁶¹ Bu sözcüğün ihtiva ettiği anlamın meded-nâme manzumelerinde uygulanabilmesi için de şairlerin bilgi birikimlerine ihtiyaç duyulur. Söz konusu birikimi, meded-nâme manzumelerine yansıtan şairler de muhtelif yöntemlerin tezahür etmesine sebep olmuşlardır.

Meded-nâme manzumesi kaleme alan her bir şair, muhatabın dikkatini çekmeyi ve yardım isteğinin kabul olmasını amaçlamıştır. Bu hususların gerçekleşebilmesi için de çeşitli yaklaşımları benimsemişlerdir. Öyle ki XV. asır şairlerinden Ârif'in aşağıdaki manzumesinde, Hz. Peygamber'e şefaât talebi iletilmiş ve dua kalıpları/temennî cümleleri ile birçok tevessül/aracı unsuru kullanılmıştır:

Yâ Resula'llâh bana kılğıl meded
Uşda hicr odına yandum kıl meded

...

Ka'be vü zezem hakıyçün iy Safâ
Hem safâ merve hakıyçün kıl meded

...

Şol oğullar hakkı kim kurbân olur
'Ârifün cânına irgil sen meded (G.204b)³⁶²

³⁶⁰ Mehmet Akkaya, *Şemsî Paşa Divânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1992), 217.

³⁶¹ Şükrü Haluk Akalın, *Türkçe Sözlük* (Ankara: TDK, 2011), 2612.

³⁶² Semra Tunç, *Ârif, Hayatı-Eserleri Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1996), 982-984.

Muhibbî tarafından kaleme alınan ve yine Hz. Peygamber'e şefaât arzusu sunulan aşağıdaki manzume ise dolaylı olarak ele alınmış olup dinî düşüncelere atıfta bulunan mazmunlara/çağrışımlara yer verilmiştir:

*Gül yüzün göstermedün ey verd-i handân el-gıyâs
Bülbül-i dil oldu her şeb zâr u giryân el-gıyâs*

...

*Bu Muhibbîye şefaât eyle şefkat kânısın
Umaram itdürmeyesin ana her an el-gıyâs (G.262)³⁶³*

Görüleceği üzere her iki meded-nâmenin de muhatabı Hz. Peygamber olup kendisine şefaât talebi sunulmuştur. Ancak Ârif tarafından kaleme alınan ilk manzume, doğrudan yazılmış ve dinî bilgiler nezdinde medet umulmuştur. Muhibbî'nin yazmış olduğu manzumede ise estetik bir kaygı güdülmüş ve mazmunlar/çağrışımlar eşliğinde şefaât talep edilmiştir. Yani her iki manzumede de Hz. Peygamber'den şefaât arzulanmış ancak yardım istemek için izledikleri yollar farklılık arz etmiştir.

Her şairin şahsına münhasır üslubuyla şekillendirilen ve en fazla kullanılan yöntemler ise aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

2.7.1. Tevessül/Aracılık

Tevessül kelimesi; *sarılma, başvurma, bir şeyi vesile kılma, aracı kabul etme* gibi anlamlara gelir.³⁶⁴ Bu sözcüğün dinî-tasavvufî metinlerde kullanımı ise *bir şeyi veya bir şahsı Allah için aracı ve vasıta kılmak* anlamına gelir. Nitekim mâide suresinin 35. ayetinde *Ey iman edenler! Allah'tan korkun. O'na ulaşmaya vesile arayın* şeklinde, tevessül kavramının ehemmiyeti vurgulanır.³⁶⁵

Klasik Türk şiirinde tevessül anlayışı, sıklıkla kullanılan bir yaklaşım olmuştur. Bilhassa meded-nâme manzumelerinde müşahede edilen bu husus; *...hakkıyçün, ...aşkına, ...çün, be hakk-ı...* gibi ifadelerle dile getirilmiştir. Hem dinî hem de beşerî meded-nâmelerde tercih edilen bu durum, şairler için vazgeçilmez

³⁶³ Ak, *Muhibbî Dîvânı*, 179.

³⁶⁴ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 3131.

³⁶⁵ Yılmaz, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 325.

bir yöntem olmuştur. Öyle ki şairler, muhataba yardım isteklerini sundukları zaman, söz konusu muhatabın geri çeviremeyeceğini düşündükleri bir kişiyi veya bir unsuru, tevessül vesilesi olarak gösterme konusunda tereddüt etmemişlerdir. Hatta bazı şairler, manzumelerinin redifini/nakaratını dahi tevessül unsurlarıyla oluşturmuşlardır. Nitekim aşağıdaki manzumede şair Nûrî (öl. 1847 sonrası), verilen bilgiler doğrultusunda hareket etmiştir. Zira şair; Allah'tan medet ummuş, Hz. Peygamber'i aracı olarak göstermiş ve manzumesinin nakaratını, tevessül vesilesiyle oluşturmuştur:

*Oldı cism-i nâ-tüvân âmâc-ı sahrâ-yı fenâ
Nice demlerdir atar dest-i kaza tir-i belâ
Olmada peyveste 'arşa na're yâ Rabbenâ
Kıl bana imdâd yâ Râbb be-hakk-ı Mustafa
Sâ'il-i dergâhunam senden kerem senden 'atâ*

...

*Nûrîyâ olmuş idim deşt-i tevekkülde mekîn
Gülistân-ı dehrde mânend-i murg-ı hazîn
Bî-tevaffuk rûz u şeb itmekdeyim âh u enîn
Kıl bana imdâd yâ Râbb be-hakk-ı Mustafa
Sâ'il-i dergâhunam senden kerem senden 'atâ (Muh.5)³⁶⁶*

Bahtî mahlasıyla şairler yazan I. Ahmed, aşağıdaki manzumesinde sevgiliden merhamet talep etmiş ve dillerde yer edinen *başın için* ifadesini, tevessül unsuru olarak kullanmıştır:

*Gönlümi vîrân idüp yıkma meded
Lutf idüp agyârı güldürme meded
Güzelim rahm eyle gel bâşun için
Usta oldum bana zulm itme meded (T.17b)³⁶⁷*

2.7.2. Dua Kalıpları/Temenni Cümleleri

³⁶⁶ Ayşe Yılmaz, *Nûrî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Divanı ve Divanı'nın İncelemesi* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 72-74.

³⁶⁷ Kayaalp, *I. Ahmed ve Divanı*, 62.

İslâm inancına göre oldukça mühimsenen dua hususu, yalnızca Allah'a niyazda bulunmak amacıyla yapılan bir ibadet olarak bilinir. Allah'tan başka herhangi bir kimseye ibadet veya dua edilmesi ise şirk/ortak koşturmak sayılmıştır. Ancak Allah'a yakın olarak gösterilen kimselere temennide bulunma imtiyazı da verilmiştir. Nitekim bu ayrıcalığı benimseyerek hareket eden şairler de Allah'a niyaz; O'na yakın olan kimselere ise temennide bulunmuşlardır.

Meded-nâme manzumelerinde, dua kalıplarına ve temenni cümlelerine işaret eden kelime gruplarına umumiyetle yer verilmiştir. Herhangi bir ifadeyi anlatmak için belirli bir kelimenin yanına, yardımcı fiillerin getirilmesiyle oluşan bu husus; *meded kıl-*, *meded eyle-*, *çâre kıl-*, *kerem it-*, *rahm kıl-*, *nazar kıl-*, *lutf it-* ve bunlara benzer ifadelerle dile getirilmiştir. Ancak *neccinâ mimmâ nehâf, agisnâ yâ gıyâse'l-müstagisîn* ve *hûz bî yedi*³⁶⁸ gibi Arapça olan dua kalıplarının da önemli bir bütün teşkil ettiği görülmüştür. Meded-nâme manzumelerinde bu tarz bir yaklaşımın görülmesindeki en temel etken ise en kısa yoldan yardım istemeyi anlatma gayretinden dolayıdır. Zira güçsüzlüğün dile getirilip bertaraf edilmesini ve yardım hususunun gerçekleşmesini isteyen şairler, söz konusu kelime gruplarına sınıksız sarılmışlardır.

Aşağıdaki manzumede Âşık Çelebi (öl. 1572), Allah'a kavuşmak için manzumesinin nakaratını dua kalıbıyla oluşturmuştur. Bu hususa ek olarak şair, hemen her bendde *vasl* kelimesini tekrar ederek meramında ısrarcı olduğunu göstermiştir:

Gerçi dilber gitdi itdi va'de-i vasl-ı ile lâf
Korkarum ol serv-kâmet va'deye ide hilâf
Rabbenâ ahfeznâ min el-mevt bi-hecr ü ihtilâf
Yâ gıyâse'l-müstagisîn neccina mimmâ nahâf
...
'Âşık u âşufte vü bî-cân u dil tenhâ vü zâr
'İşk derbendine düşdüm reh-zen oldu çeşm-i yâr
Kûy-ı vasla irmeden irişe gibi hatt-ı yâr

³⁶⁸ Verilen dua kalıpların anlamı, sırasıyla şu şekildedir: “Bizi korktuklarımızdan emin eyle!”, “Ey herkese yardım eden Allah'ım! Bize de yardım eyle!”, “Elimden tut!”.

Yâ gıyâse'l-müstagîsîn neccina mimmâ nahâf (Mr.6)³⁶⁹

Neccâr-zâde Rıza tarafından kaleme alınan ve Hz. Peygamber'den şefaât talep edilen aşağıdaki manzumede ise temenni cümlesi olarak *meded kıl*- ifadesi tercih edilmiş ve manzumenin redifini yine aynı ifade oluşturmuştur:

Emân senden dil-i zâre meded kıl yâ Rasûla'llâh

Gam u şâdide hemvâre meded kıl yâ Rasûla'llâh

...

Cenâb-ı Hak vücûd-ı mahz-cûdun çâresâz itmiş

Rızâ bî-çâreye çâre meded kıl yâ Rasûla'llâh (G.108)³⁷⁰

2.7.3. Dinî Bilgiler

Klasik Türk Edebiyatının bünyesinde yer alan her bir sanatçının bir şekilde hem bâtınî hem de zâhirî ilimlere yakın oldukları bilinir. Söz konusu ilimleri, manzum ve mensur eserlere doğrudan veya dolaylı olarak yansıtan sanatçılar da ilmî bilgilerin nesilden nesile aktartılmasına vesile olmuşlardır. Aynı zamanda sadece bu durumla kalınmamış, bugün pek çok araştırmaya ışık tutan kıymetli eserlerin incelenip ilim âlemine sunulmasına da yardımcı olmuşlardır.

Divan şiirinin kaynakları arasında gösterilen dinî bilgiler, bu edebiyatın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Nitekim ayet ve hadisler, esma-i hüsnâ, tasavvufî kavramlar, peygamberler ve velilerin kıssaları gibi hususlar, ahiret hayatına yönelik oldukları için önem arz eden malumatlar olmuşlardır. Aynı zamanda telmih ve iktibas gibi sanatların tezahür etmesine de zemin hazırlamışlardır. Söz konusu bu bilgiler, dikkat çekici özelliklere sahip oldukları için de divan edebiyatının mahsullerinde sıklıkla icra edilmişlerdir. Bu bilgilerin icra edildiği alanlardan biri de meded-nâme manzumeleridir.

Meded-nâme manzumelerinde dinî hüviyete sahip olan kişilerden, ekseriyetle dinî bilgiler vasıtasıyla yardım talep edilmiştir. Söz konusu manzumelerin incelenmesiyle de bu bilgilerin tercih edilmesini, iki şekilde

³⁶⁹ Filiz Kılıç, *Âşık Çelebi Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 150.

³⁷⁰ Mehmet Özdemir, *Neccâr-zâde Rızâ Divânı'nın Edisyon Kritiği* (Afyon: Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 176.

değerlendirmenin mümkün olabileceği görülmüştür. Nitekim birincisi yöntem, ikincisi ise bilgileri gösterme gayesidir. Başka bir deyişle şairlerin yöntem amacıyla hareket etmeleri yani bu tarz bilgileri kullanarak hem muhatabın dikkatini çekmek hem de yardım isteğinin kabul olmasını sağlamaktır. Diğerisi ise sadece yardım isteme amacıyla değil aynı zamanda bu tarz bilgilere yatkın olduklarını da belirtmektir. Dolayısıyla her iki koşulda da dinî bilgilerin meded-nâme manzumelerine dâhil edildiğine şahit olunmuştur.

Tüm bu bilgilerden sonra örnek manzumelerin verilmesi gerekmektedir. Nitekim aşağıdaki manzumede Nazîf'in (öl. 1858), bahsi geçen bilgiler doğrultusunda hareket ettiği görülmüştür. Zira şair, Hz. Peygamber'in peygamberlik kıssasına yer vermiş ve bu hususu ayet ve hadislerle de güçlendirmiştir:

*Tutmuşam ümmîd ile ben dest ü dâmân el-Gıyâs
Olmadı bir vech ile bu derde dermân el-Gıyâs
Var midur bâbından a'lâ bâb-ı ihsân el-Gıyâs
Gelmedi rûyundan a'lâ rûy-ı tâbân el-Gıyâs
Ey risâlet mefhârı mahbûb-ı Rahmân el-Gıyâs
Vey şefâ'at menşe'i mergûb-ı sübhân el-Gıyâs*

...

*Zât-ı pâkin enbiyâ ib'âsına oldu sebeb
Ceddimiz Âdem ne yüzden 'afvını kıldı taleb
Nûh nebiyyu'llâh necât buldı tûfândan ne 'aceb
Ey Nazîf fahr-i cihânın hürmetine oldu hep
Ey risâlet mefhârı mahbûb-ı Rahmân el-Gıyâs
Vey şefâ'at menşe'i mergûb-ı sübhân el-Gıyâs (Müs.20)³⁷¹*

Aşağıdaki manzumede ise Ömer Hüdâyî (öl. 1905), Hz. Âdem ile Hz. Peygamber arasında yer alan peygamberlerin isimlerini vermiş ve divan şiirine konu olan kıssalarını belirterek Allah'tan yardım talep etmiştir:

³⁷¹ Mehmet Yusuf Yıldız, *Divan-ı Nazîf İnceleme-Metnin Çeviri Yazısı-İndeks* (Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 193-194.

Âdem'i topraktan icadeyleyen Allahım meded
Nârı İbrâhîm'e gülzâr eyleyen Allahım meded

...

Rûz u şeb ağla Hüdâyî yalvar Hüdâyâ durma hiç
Yoktan bu kâinâtı var eyleyen Allahım meded (G./s.20)³⁷²

Meded-nâme manzumlerinde dinî bilgilerden en fazla, ayet ve hadisler yer almıştır. Bazen de peygamberler ve velilerin kıssaları ile esma-i hüsnanın tercih edildiği görülmüştür. Söz konusu manzumelerde kullanılan tasavvufî kavramlar ise tam olarak bir yöntem dâhilinde değerlendirilmeyebilir. Fakat manzume içinde yer almaları bakımından da kayda değerdir. Öyle ki aşağıdaki manzumede Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî, yardım hususunu pekiştirmek için *vahdet*, *kesret*, *fenâ* ve *bekâ* gibi tasavvufî kavramları kullanmıştır. Bu duruma ek olarak da şair, esma-i hüsnaya yer vermiştir:

Ey Vâhid u Ferd u Samed yessirlenâ senden meded
İhsânına yokdur 'aded yessirlenâ senden meded

...

Kesretde buldum vahdeti üns eyle bana
İçür şarâb-ı vuslatı yessirlenâ senden meded

...

Dervîş Hüsâm ister seni lütfunla âl-i bendeyin
Ey Kâdir u Hayy u Ganî yessirlenâ senden meded (G.36)³⁷³

2.7.3.1. Ayet ve Hadisler³⁷⁴

Dinî olarak tasnif edilen meded-nâme manzumelerinde, ayet ve hadislerin sıklıkla yer aldıkları görülmüştür. Söz konusu bu unsurlar, bazen doğrudan iktibas edilirken bazen de mealen verilmişlerdir. Ancak her iki koşulda da kendilerini belli etmişlerdir. Çoğunlukla ayet-i kerimeler kullanılsa da hadis-i şeriflerin de önemli

³⁷² Süleyman Ateş, *Ömer Hüdâyî Baba Dîvanı* (İstanbul: Özkaracan Matbacılık, 2007), 20-22.

³⁷³ Özenç, *Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî Dîvânı*, 58.

³⁷⁴ Divan şiirinde âyet ve hadisler ile ilgili detaylı bilgi için bk. Reyhan Keleş, *Divan Şiirinde Lafzî Âyet ve Hadis İktibasları* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2013).

bir bütün teşkil ettiği görülmüştür. En fazla bahsi geçen ayet ve hadisler ise şunlardır: *Lahmûke lahmî* hadisi, enbiyâ suresinin 107. ayeti olan *rahmeten li'l-âlemîn*, zümer suresinin 33. ayeti olan *lâ taknetû* ve hadis-i kudsî olan *küntü kenzendir*.³⁷⁵ Söz konusu ayet ve hadislerin ihtiva ettikleri anlamlar göz önünde bulundurulmuş ve bu manalar çerçevesinde yardım talep edilmiştir. Ayrıca muhatap olarak da en fazla Allah, Hz. Peygamber ve Hz. Alî'nin olduğu manzumelerde kullanılmışlardır. Nitekim aşağıdaki manzumede Refî'-i Kâlâyî, başta zümer suresinin 33. ayeti olmak üzere, birçok ayet ve hadisi iktibas ederek Hz. Peygamber'den şefaât talebinde bulunmuştur:

Hamd-i Hakk ehl-i Hudâyız yâ Resûlallâh meded

Lik esîr-i mâsivâyız yâ Resûlallâh meded

...

*Kesmeyiz Hakdan ümîdi var iken **lâ teknetû***

Gerçi zenbe mübtelâyız yâ Resûlallâh meded

...

Dâmen-i lütfunla setr it bu Refî'in cürmini

Her ne denlî nâ-sezâyız yâ Resûlallâh meded (G.12)³⁷⁶

Aşağıdaki manzumede ise Şâh İsmail Hatâyî, Hz. Alî'den medet umarken necm suresinin 10. ayetini vermiştir:

Hüsnine zîbâ imişsin yâ 'Alî senden meded

Gökyüzinde ay imişsin yâ 'Alî senden meded

...

'İşk ohurlar adunî râh-ı hakîkatda senün

*Sırr-ı **mâ evhâ** imişssin yâ 'Alî senden meded*

...

³⁷⁵ Verilen ayetlerin ve hadislerin mealleri sırasıyla şu şekildedir: “Etin, Etimdir”, “Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik”, “Allah'tan ümidinizi kesmeyin”, “Ben gizli bir hazineydim, bilinmek istedim”.

³⁷⁶ Bilal Alpaydın, *Refî-i Kâlâyî Dîvânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 93-94.

*Bu Hatâyî haste-dil birligüne ikrâr ider
Vâhid ü yektâ imişssin yâ 'Alî senden meded (G.40)³⁷⁷*

2.7.4. Estetik Kaygı

Divan şiirine uygun şekilde ve ölçüde kaleme alınan meded-nâme manzumelerinin genellikle yalın bir dil ile yazıldıkları görülmüştür. Ancak bu sadelik görüntüsünde bile sanat kaygısından ödün verilmemiştir. Nitekim doğrudan yazılan dinî meded-nâme manzumeleri de dâhil olmak üzere çoğu meded-nâmede estetik kaygı olarak nitelendirilen yöneme sıklıkla başvurulmuştur.

Meded-nâme manzumesine sahip olan her bir şair, yardım isteğinin kabul edilmesi için çeşitli yolları denemişlerdir. Bu yollardan biri olan estetik kaygı ise söz sanatları ve mazmunlar/çağrışımlar aracılığıyla muhataba ulaşma hususudur. Öyle ki kaleminden medet uman şairler de bu sahada kalem oynatabilecek düzeyde olduklarını ispatlamak için bu yöntemi uygulamışlardır. Yani hem yardım istemek hem de maharetlerini sergilemek için bu yola başvurmuşlardır. Daha önce bahsi geçen Muhibbî'nin 57 numaralı manzumesi ile Edirneli Sâdık'ın 117 numaralı manzumesi, bu yöntemin uygulandığı en kayda değer meded-nâme manzumeleri olarak karşımıza çıkmışlardır. Hüsâm-zâde Feyzî'nin kaleme almış olduğu aşağıdaki meded-nâme ise söz konusu manzumelere benzer nitelikte olduğu görülmüştür. Nitekim şair, Allah'a kavuşmak için divan şiirinde sıklıkla kullanılan mazmunlara/çağrışımlara yer vermiş ve birçok söz sanatı ile şiirini tezyin etmiştir:

*Kalmuşuz firkat şebinde mâh-ı tâbânûm yetiş
Rûşen eyle bezmimüz şem'-i şebistânûm yetiş*

*Sâye-veş 'aşkun yolunda hâk-i yeksân olmuş
Bir kadem rencide kıl serv-i hırâmânûm yetiş*

...

Feyzinün firkat şebinde geçdi 'ömri neylesün

³⁷⁷ Muhsin Macit, *Hatâyî Dîvânı* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017), 285-286.

2.7.5. Deyim ve Atasözleri

Deyim ve atasözleri, her milletin dilinde var olan ve geçmiş ile gelecek arasında bir köprü vazifesi olarak görülen kıymetli söz öbekleri olarak bilinir. Ömer Asım Aksoy atasözlerini, *Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özssözler*, şeklinde izah etmiştir.³⁷⁹ Deyimleri ise *bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce* olarak ifade etmiştir.³⁸⁰

Türk edebiyatının hemen her sahasındaki ürünlerinde, sıklıkla deyim ve atasözleri kullanılmıştır. Bu mahsullerden biri de meded-nâme manzumeleri olup hem dinî hem de beşerî minvalde yazılan manzumelerde, söz konusu cümle kalıplarına rastlanılmıştır. Bu ifadelerin hem gerçek hem de mecâzî yani kinâyeli bir anlatıma olanak sağlamasından dolayı da meded-nâme manzumelerinde sıklıkla kullanılmışlardır. Özellikle anlatımı güçlü kılmak ve bu anlatımı en kısa yoldan dile getirmek adına, son derece önem arz eden unsurlar olmuşlardır. Ancak bu ifadelerden atasözlerinin sınırlı sayıda olduğu gözlemlenmiştir. Ömer Karîbî'nin (öl. 17. yy.) 249 numaralı manzumesinde, *sabreden derviş muradına ermiş* ifadesinin şairin üslubuna göre yorumlandığı görülmüştür:

Karîbî sabr idüp şükr it derde budur dermân

Belâya sabr idene vuslat-ı Hakk olur fermân

Gayrıya kudretim yetmez amân Allâhım amân

Turdığımca artdı derdim meded Allâhım meded (Ş.13/6)³⁸¹

Yine Üsküdarlı Aşkî'nin Ayas Paşa'ya yazmış olduğu 77 numaralı manzumesinde, atasözü niteliğinde olan bir cümleye yer verilmiştir:

³⁷⁸ Özlem Gülnar, *Hüsâm-Zâde Feyzî Dîvânı İnceleme-Metin* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 163.

³⁷⁹ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1: Atasözleri Sözlüğü* (İstanbul: İnkılâp Yayınevi, 2014), 37.

³⁸⁰ Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, 52.

³⁸¹ Süleyman Nuri Yağcı, *Ömer Karîbî ve Dîvânçe'si* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 141.

Harâb-âbâdenün ta'mîri gayet hûb olur dirler

*N'ola bir özge mansıb dahi eylersen bana himmet (K.39/17)*³⁸²

Deyim olarak tanımlanan ifadelerin ise hemen her manzume içerisinde yer aldıkları görülmüştür. En fazla bahsi geçen deyimler ise şunlardır: *Derde derman olmak, yüz sürmek, yüz vurmak, kan ağlamak, el vermek, el açmak, ah etmek, yanıp yakılmak, kurban olmak, kan dökmek, beli bükülmek, canı yanmak, bel bağlamak ve elden ayaktan düşmektir.* Söz konusu deyimlerin zor bir durumda dile getirilen ifadeler olması ise dikkat çekicidir. Karayılan-zâde Mehmed Emîn Sabrî (öl. 1820 sonrası) tarafından kaleme alınan aşağıdaki manzumede, hemen her beyitte deyim kullanılması bakımından kayda değerdir:

İşte sensiz çâk çâk oldu dil ü cânım meded

İşte yandım âteş-i hicrâna sultânım meded

...

Bende-i bîmârını ağlatma kurbân olduğım

'Âlemi gark itmesün eşk-i firâvânım meded

...

Sabri-i dil-hasteyi hayrân iden çeşmün midir

*Söyle ey rûh-ı revânım söyle sultânım meded (G.15)*³⁸³

Yukarıda bahsi geçen yöntemler, meded-nâme manzumelerinin genel özelliklerinden biridir. Bu hususlara yöntem adının verilebilmesi için de gelenek dâhilinde kaleme alınması yani birçok şairde görülmesi gerekmektedir. Verilen yöntemler ise –dinî bilgiler hariç– hemen her muhatap için geçerli olmuş ve hem dinî hem de beşerî meded-nâmelerde kullanılagelmiştir. Hatta çoğu manzumede, birden fazla yöntemin uygulandığı da görülmüştür. Buraya dâhil edilmeyen ancak özellikle tarihsel seyir başlığının her maddesinde yer alan methiye/övgü, şikâyet/yeri, yakarış ve tazallüm/kendinden yakınma gibi üslupların birer yöntem dâhilinde kullanıldıklarını söylemek de mümkündür.

³⁸² Uzun, *Üsküdarlı Aşkî Divanı*, 215.

³⁸³ Mustafa Keçeci, *Karayılan-Zâde Mehmed Emîn Sabrî Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 183.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Meded-nâme Olarak Tespit Edilen Manzumeler

Bu başlık altında, meded-nâme olarak tespit edilen 767 manzumenin tamamına yer verilmiştir. Yaklaşık 900 dîvânın taranması suretiyle elde edilen manzumelerin yanı sıra muhtelif çalışmalarda bulunan meded-nâmeler de dâhil edilmiştir. Verilen manzumelerde takip edilen yollar ise şu şekildedir:

1. Manzumeler, incelenen çalışmalardaki sıraya göre tertip edilmiş olup kronolojik olarak verilmiştir.
2. Aynı şaire ait olup farklı çalışmalarda yer alan manzumelere ise dipnotlarda değinilmiştir.
3. Çalışmalardan alınan manzumelere, sehven yapılan yazım yanlışlarının düzeltilmesi dışında, herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır.
4. Manzumelerde, hemze/ء= ' ve ayın/ع= ' harflerinin transkripsiyon işaretleri ile uzun vokallerin karşılıkları gösterilmiştir.
5. Beyitlerden oluşan nazım şekillerinin matla beyitleri verilirken musammatlardan oluşan nazım şekillerinin ise ilk bendleri verilmiştir. Tuyuğ, rubâ'î, nazm ve kıt'a gibi nazım şekillerinin ise tamamına yer verilmiştir.
6. Çalışmada yer alan; 9, 11, 19, 21, 36, 37, 41, 44, 49, 64, 66, 74, 75, 77, 78, 80, 83, 87, 88, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 120, 132, 134, 140, 160, 161, 162, 172, 175, 176, 183, 184, 189, 190, 191, 198, 200, 202, 204, 205, 208, 286, 296, 300, 301, 327, 332, 337, 338, 339, 343, 346, 347, 348, 349, 350, 352, 364, 384, 385, 392, 393, 437, 445, 446, 451, 456, 457, 541, 636, 642, 712, 714, 767 numaralı manzumeler, beşerî meded-nâmelerdir. Bu numaralandırma dışında kalan manzumeler ise dinî meded-nâmeleri kapsamaktadır.

3.1. XIV. Yüzyıl

Nesîmî³⁸⁴

1. 'Aşk ile yandı vücûdum yâ 'Alî senden meded
Bir fakîr-i derd-mendim yâ 'Alî senden meded (G.38)

³⁸⁴ Ayan, *Nesîmî Dîvânı*, 99-100.

...

Ahmedî³⁸⁵

2. *Fürkatü'nün hurkatından yahılur cânım meded*
Hasretü'nün mihnetinden kurur uş kanım meded (G.119)

...

3.2. XV. Yüzyıl

Ârif³⁸⁶

3. *Yâ Resula'llâh bana kılğıl meded*
Uşda hicr odına yandım kıl meded (G.204b)

...

Karakoyunlu Cihânşâh³⁸⁷

4. *Cânumı yandurdu şevkun ey dil-ârâmum meded*
Kalmadı sabrum tükendi gitdi ârâmum meded (G.7)

...

Rûhî³⁸⁸

5. *İy gönül matlûbı vü mahbûb-ı cân cânım meded*
İy visâlî cân u dil rûh ile reyhânım meded (G.20)

...

6. *Dutdı 'ışkun odı iy cân içüm ü taşım meded*
Kana döndi bu gözümden akan uş yaşım meded (G.21)

...

Hakîkî³⁸⁹

7. *Senden umar kamu mededi yâ Rab el-gıyâs*
Sen vir bize hayât ebedî yâ Rab el-gıyâs (G.92)
- ...
8. *Sensin ehad sensin samed yâ Rab meded yâ Rab meded*
Sensin ezel sensin ebed yâ Rab meded yâ Rab meded (G.137)

...

³⁸⁵ Akdoğan, *Ahmedî Dîvânı*, 281.

³⁸⁶ Tunç, *Ârif ve Eserleri*, 982-984.

³⁸⁷ Muhsin Macit, *Karakoyunlu Cihanşâh'ın Türkçe Şiirleri* (Ankara: KYGM, 2017), 17-18.

³⁸⁸ Hamza Kara, *15. Yüzyıl Memluk Sahası Şairlerinden Rûhî'nin Divânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 117-118.

³⁸⁹ Boz, *Hakîkî Dîvânı*, 164-165, 242-243.

Necâtî Bey³⁹⁰

9. *Eşiğinden gider oldu dil-i âvâre meded*
Dostlar olmaya mı bu gama bir çâre meded (G.47)

...

10. *Yıllarla yeldüm irmedi sen mâhtan meded*
Gören dedi ki hey yazık Allâhtan meded (G.52)

...

Mihri Hâtun³⁹¹

11. *Eyledi yâr beni derd ile âvâre meded*
Ölürem itmez ise hasret ile çâre meded (G.59)

...

12. *İtmez isen ben güneh-kâruna sultânum meded*
Yanısar nâr-ı cahîmde tâ ebed cânım meded (G./M.260-264)

...

Nihânî³⁹²

13. *Benüm bir bî-kes ü bî-çâre miskîn*
Garib ü derd-mend ü zâr ü gâm-gîn
Be Hakk ü Meryem ü Tâhâ vü Yâsîn
Agisnâ yâ gıyâse'l-müstegîsîn (Mr.2)

...

14. *Derde düştüm nideyin her yana dermâne meded*
Nice par par yanayın ateş-i hicrâne meded (G.10)

...

3.3. XVI. Yüzyıl

Amrî³⁹³

15. *Her sehergâh direm hasret ile âh meded*
İrgüreydi ola mı âh-ı sehergâh meded (G.11)

...

³⁹⁰ Yılmaz, *Necâtî Bey Dîvânı*, 155, 157-158.

³⁹¹ Arslan, *Mihri Hâtun Dîvânı*, 58, 209.

³⁹² Mesut Dursun, *Nihânî Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1990), 60, 70.

³⁹³ Mehmet Çavuşoğlu, *Amrî Dîvan* (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1979), 47.

Şâh İsmail Hatâyî³⁹⁴

16. *Hak kelâmı sevmişem sûre-i Yâsinden meded*
Kim mana İncîl ü Furkânun du'âsından meded (G.36)
...
17. *'Arza yazdum men sana ey şâh-ı hûbânım meded*
'Ârz-ı hâlüm sen bilürsün dîn ü îmânım meded (G.39)
...
18. *Hüsine zîbâ imişsin yâ 'Alî senden meded*
Gökyüzinde ay imişsin yâ 'Alî senden meded (G.40)
...

Ahmed-i Rıdvân³⁹⁵

19. *Dermendem eyle dermân el-gıyâs*
Olmadı derdüme pâyân el-gıyâs (G.128)
...

Lâmi'î Çelebi³⁹⁶

20. *Çağışur gökde melekler âh u zârımdan meded*
Odlara yandım bu âh u pür-şerârımdan meded (G.75)
...

Hayretî³⁹⁷

21. *Niçe bir ağlayayın derd ile her gâh meded*
Yâ niçe bir diyeyin âh meded vâh meded (G.38)
...
22. *Yâri ayırmak diler benden münâfıklar meded*
Almak ister cânımı tenden münâfıklar meded (G.42)
...
23. *Yine hicrân görünür âh meded n'eyleyeyin*
N'ideyin hey meded Allâh meded n'eyleyeyin (G.383)
...

³⁹⁴ Macit, *Hatâyî Dîvânı*, 282-286.

³⁹⁵ Halil Çeltik, *Ahmed-i Rıdvân Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 220.

³⁹⁶ Hamit Bilen Burmaoğlu, *Lâmi'î Çelebi Dîvânı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1983), 216.

³⁹⁷ Çavuşoğlu, Tanyeri, *Hayretî Divanı*, 159-162, 371-372.

Usûlî³⁹⁸

24. *Bildim bugün cân acısın cânândan ayrıldım meded*
Kâfir müselmân acısın sultândan ayrıldım meded (G.15)
...
25. *Kapdı gönlüm Yûsufun gürk-i belâ hânım yetiş*
Kurtar anı gel Alilik eyle arslanım yetiş (G.52)
...
26. *Gönül eğlencesi gitdi meded gamdan helâk oldum*
Ol âfet bizi terk etdi meded gamdan helâk oldum (G.80)
...

Kefeli Mustafa Müdâmî³⁹⁹

27. *Cismüm içre cân olan Şeyhî Süleymânum yetiş*
Derdüme dermân olan Şeyhî Süleymânum yetiş (G.18)
...
28. *Yanar zühhâd elinden nefs-i şumûn*
Dahı 'ubbâd elinden nefs-i şumûn
'Amel berbâd elinden nefs-i şumûn
Gönül nâşâd elinden nefs-i şumûn
Hezâran dad elinden nefs-i şumûn
Meded feryâd elinden nefs-i şumûn (Müs.2)
...
29. *Bî-çâreyem iy reh-nümâ himmet gerek himmet gerek*
Mûr-ı za'îfem iy hü mâ himmet gerek himmet gerek (G.19)
...
30. *Seni tevhîd ider yâ Rabbi her gâh*
Feleklerde melekler mihr-ile mâh
Seni takdîs ider yok diyu eşbâh
Kamu mü'min kulunda olan efvâh
Yaratdun bu cihânı bir güzergâh
Ecel bir gün irişür bize nâ-gâh
Îlâhî fazlını kıl bize hem-râh

³⁹⁸ Mustafa İsen, *Usûlî Divanı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1990), 111, 148, 176.

³⁹⁹ Kol, *Kefeli Mustafa Müdâmî Divanı*, 239-242, 249, 267-273, 307.

Dalâlet eyledük biz gâh u bî-gâh
Sana lâyük 'amel hiç kılmaduk âh
Meded senden 'inâyet eyle Allâh (Mua.1)

...

31. *Kârum hatâdur yâ Gıyâse'l-müstagîsin el-gıyâs*
Pîşem rıyâdur yâ Gıyâse'l-müstagîsin el-gıyâs
Gerçi agardı mûy-ı ser gönlüm karası gitmedi
Fikrüm hevâdur yâ Gıyâse'l-müstagîsin el-gıyâs (N.2)

Seyyid Murâdî⁴⁰⁰

32. *Bendeyüz diyu ururuz gerçi çok yirlerde lâf*
Niçe 'abdüz kılmaduk bir zerrece insâfı sâf
N'ola hâlüm Îlâhi cürmüm itmezsen me'âf
Hey meded hey pâdişâhum neccinâ mimmâ nehâf (Mr.129a)

...

33. *Pâdişâhsın bî-şebîh ü bî-nazîr u bî-miyâl*
Lâyezâl ü lem yezelsin zâtuna irmez zevâl
Kıl 'inâyet kalmışam 'isyân içinde bî-mecâl
Hey meded hey pâdişâhlar pâdişâhı zü'l-celâl (Mr.129b)

...

34. *Zülfünün zencîrine sayd oldı cân u dil hemân*
Gamzenün cellâdı hod bir lahza hiç virmez emân
Ben gulâm-ı kemtere rahm eyle iy kaşı kemân
Dil-rubâcığum efendüm gözleründen el-amân (Mr.207b)

...

35. *Niçe bir hicrîn elinden eyleyem cânâ gıyâs*
Derd ü gam çıkmeye kimse idemez bana bihâs
Havf-ı çeşmünden diler cân ide senden inbi'âs
El-gıyâs iy bî-vefâ hûni gözünden el-gıyâs (Mr.208a)

...

36. *Nâr-ı hicrân-ile hâkister olup yandı hasad*
Âsitânun idinelden dil-i dîvâne sened
Beni tapundan eyâ hûb-ı zamân eyleme redd

⁴⁰⁰ İlk iki manzume Bildirici, *Divan-ı Murâdî*, 457-460 adlı çalışmadan, diğer manzumeler ise Gönültaş, *Divan-ı Murâdî*, 219-222, 314-317, 369-370 adlı çalışmadan alınmıştır.

Meded Allah'ı seversen meded iy yâr meded (Mr.243a)

...

37. *Yanaram 'ışk odına dün ü gün iy yâr meded*
Görelî zülf ü ruhun bu dil-i bî-kâr meded
Saldı sevdâya beni zülf-i siyehkâr meded
Kıldı bend olmag-içün boynumu efkâr meded
Sanmasun bende beni gamze-i mekkâr meded
Dem-be-dem kanum içer şol iki hûn-hâr meded
Kılma bu derdi gam-ile beni bîmâr meded
Çünkü la 'lünden irişmez yine tîmâr meded
Tograma hançer ile bagrumı her bâr meded
Urma zahm üstine zahmımı yine tekrâr meded
Kanı insâfun eyâ yâr-ı cefâ-kâr meded
Gel esirge beni iy hûb-ı sitem-kâr meded
Rahm idüp bend-i belâdan beni kurtar meded
Meded Allah'ı seversen meded iy yâr meded (Mua.243a)

...

38. *Sünbülün sevdası kıldı cismümi berk-i hazân*
Sayd idelden beni işbu bahr-ı 'ışkı bî-gerân
İy dirîgâ virmedi hicrün bana bir dem emân
El-amân iy bî-vefâ hicr-i gamundan el-amân (Mr.263b)

...

Mürekkepçi Enverî⁴⁰¹

39. *Sâki gül devrânıdur devr eylesün müller meded*
Kalbe te'sîr eyledi feryâd-ı bülbüller meded (G.32)

...

Zâtî⁴⁰²

40. *Kaldum ayakda tur ey çâbü-k-süvâr öldüm meded*
Gitdi destümden 'inân-ı ihtiyâr öldüm meded (G.131)

...

⁴⁰¹ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı* (Ankara: MEB, 2001), 19.

⁴⁰² Ali Nihat Tarlan, *Zâtî Divanı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1968), 131.

Remzî⁴⁰³

41. *Ol şâh unuttı ahd ü vefâyı meded meded*
İtdi bî-yârda cevır u cefâyı meded meded (G.29)

...

Muhyî⁴⁰⁴

42. *'Aşk esîr itdi dili bir gözi hûn-hâra meded*
Bend-i gam urdı halâsa ola mey çâre meded (G.163)

...

43. *Düşdi gönüm yine bir dil-ber-i mekkâra meded*
Yıl gibi yıldırıp itdi beni âvâre meded (G.164)

...

Sehî Bey⁴⁰⁵

44. *Yakdı halkı figânım âh meded*
Göge irdi duhânım âh meded (G.36)
- ...
45. *Zübde-i erkân-ı devlet Mîr Ahmed Şems-i dîn*
Âsitanunda ebâ'an ced sa'âdet bendedür
Hasteyem lutf it bana timâre himmet eyle kim
Derdümün dermânına dârû-yı himmet sendedür (Kt.4)

Hayâlî⁴⁰⁶

46. *'Aşıkam bir dilbere yok rahmi 'âşıklar meded*
Bana kan aglar acır sînemde yanıklar meded (G.42)

...

Za'îfî⁴⁰⁷

47. *Geldi hulkuma tabîbâ dil-i bîmâr meded*
Şerbet-i la'lün ile kıl ana tîmâr meded (G.49)

⁴⁰³ Bahadır Kurt, *Remzî Dîvânı* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 225.

⁴⁰⁴ Mustafa Arslan, *Muhyî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2006), 388-389.

⁴⁰⁵ Müslüm Yılmaz, *Sehî Bey Dîvânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 247, 380.

⁴⁰⁶ Ali Nihat Tarlan, *Hayâlî Bey Divanı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1945), 119.

⁴⁰⁷ Kamil Akarsu, *Za'îfî Divanı, Metin, Tahlil ve Sistematik Endeks* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1989), 68, 125-126.

...

48. *Bîmâr-ı 'ışka iy lebi dârü's-şifâ yetiş*
Hicrûn gamından ölmedin ol mübtelâ yetiş (G.143)

Cenâbî Paşa⁴⁰⁸

49. *İre mi nâle-i dil yâr-i cefâkâra meded*
Yite mi savt-ı hezârı gül ü gülzâra meded (G.21)

...

Fedâyî⁴⁰⁹

50. *Gümeli hazretüne togrılu varan cüdedün*
Yâdunı vakt-i gam a'lâsı görürler 'udedün
Per irer cümleyeni kem kerem-i bî-'adedün
Hem bu bî-çâreleri irse demidür mededün (Mr.4)

...

51. *İy sikender der nedür bu derde dermân el-amân*
Sedd-i dîn yıkmaya tâ Ye'cüc-i devrân el-amân (G.174)

...

Gelibolu Sürûî⁴¹⁰

52. *Haste oldum ol tabîbüm derdüme irmez meded*
Hem ölürsem agzuma bir pâre su virmez meded (G.70)

...

Hatmî⁴¹¹

53. *'Ömer-heybet 'Alî-sîret tapundur Mustafâ-himmet*
Hayâ vü sıdk ile kulun olana kıl safâ himmet (G.17)

...

54. *Ne olur neyleye[yi]n derdüme bir çâre meded*
'Avn-i Bârî ger ola bâr[i] güneş-kâra meded (G.26)

...

⁴⁰⁸ Beyhan Kesik, *Cenâbî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2018), 37.

⁴⁰⁹ Mustafa Urhan, *XVI. Yüzyıl Divan Şâiri Fedâyî, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 119-121, 263-264.

⁴¹⁰ Niyazi Ünver, *Gelibolulu Sürûî ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2010), 352-353.

⁴¹¹ Hicran Yücel Turan, *Hatmî Dîvânı* (İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 83, 93.

Kara Fazlî⁴¹²

55. *Bugün ben bende cânânım yitürdüm*
Za 'îfüm hasteyüm cânım yitürdüm
Kulum gûyâ ki sultânım yitürdüm
Meded begler meded hânım yitürdüm (Mr.25)

...

Hâverî⁴¹³

56. *Çekdüm ümîd-i vasla çok derd ü gam meded*
Oldum bu intizâr-ile gel bir kadem meded (G.20a)

...

Muhibbî⁴¹⁴

57. *Gül yüzün göstermedün ey verd-i handân el-gıyâs*
Bülbül-i dil oldu her şeb zâr u giryân el-gıyâs (G.262)

...

58. *Âhum irdi göklere ey mâh-ı tâbânım meded*
İşidüp feryâdımı rahm eyle sultânım meded (G.331)

...

59. *Olmaya bir dem eger ol gülizârımdan meded*
İnlerem bülbül gibi her gice zârımdan meded (G.334)

...

60. *Hâlümi kimsene yok 'arz ide dildâre meded*
Âh kim bulımadum derdüme bir çâre meded (G.347)

...

61. *Yüzünü görmeyeli bu dil-i âvâre meded*
Öliser derdi ile irmeden ol yâre meded (G.352)

...

62. *Oldum cefâ vü cevri ile dilden berî yetiş*
Terk itmeden yoluna bu cân u seri yetiş (G.1257)

...

63. *Öldürdi firkatün beni ey bî-vefâ yetiş*

⁴¹² Özkât, *Kara Fazlî Dîvânı*, 250-251.

⁴¹³ Berat Açıl, "Hâverî (ö.1565) ve Dîvânçesi" *Dicle Üniversitesi SBE Dergisi*, Sayı 16, (2016): 186.

⁴¹⁴ Ak, *Muhibbî Divanı*, 179, 214, 215, 222, 224, 686, 705.

Dirgür Mesîh gibi beni kıl duâ yetiş (G.1294)

...

Livâyî⁴¹⁵

64. *Demidür eyle devâ derdüme iy yâr meded*
Meded et eyle bu bîmâruna tîmâr meded (G.73)

...

65. *Bana rahm eyle meded iy yüzi gül-zâr meded*
Yeter eyle beni bülbül gibi gel zâr meded (G.77)

...

Bursalı Rahmî⁴¹⁶

66. *Gördüm ol dil-beri olsun bire gubâr didüm*
Gelmedün yanuma gitdün kanı ikrâr didüm
Ne revâdur takıla sen güle her hâr didüm
İdesün cân u cihândan beni bî-zâr didüm
Bülbülün zârın işit ey yüzi gül-zâr didüm
'Ahd ü peymânuna gel eyleme inkâr didüm
Meded Allahı seversen meded ey yâr didüm
Va'de-i vasla hilâf eyleme her bâr didüm (Msm.4)

...

67. *Derd-i hicrân ile kaldum nideyin âh meded*
Çâre-sâz ol bana öldüm meded Allâh meded (G.31)

...

Yakînî⁴¹⁷

68. *Bahr-ı firâka fülk-i dil saldum meded saldum meded*
Düşdüm belâ girdâbına kaldum meded kaldum meded (G.25)

...

Celîlî⁴¹⁸

69. *Hâr-ı derd ü gussadan ey gül- 'izâr öldüm meded*
Veh ki rahm itmezsin idersem hezâr öldüm meded (G.69)

...

⁴¹⁵ Seyhan, *Livâyî Dîvânı*, 215, 218.

⁴¹⁶ Erdoğan, *Bursalı Rahmî Dîvânı*, 101-102, 165.

⁴¹⁷ Ömer Zülfe, *Yakînî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2009), 168.

⁴¹⁸ Şevkiye Kazan Nas, *Celîlî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2018), 88.

Hayâlî-yi Gülşenî⁴¹⁹

70. *Yeter çekdüm cevâ vü cevri ü mihnet*
Umaram idesin hâlûme rahmet
Ne var kuluna sultan itse şefkât
Meded ey padişahum kıl 'inâyet (Mr.15)

...

71. *Niçe dek ola hıramânü'l-gıyâs*
Yoh midur bu derde dermânü'l-gıyâs (G.53)

...

Âşık Çelebi⁴²⁰

72. *Gerçi dilber gitdi itdi va 'de-i vasl-ı ile lâf*
Korkarum ol serv-kâmet va 'deye ide hilâf
Rabbena ahfeznâ min el-mevt bi-hecr ü ihtilâf
Yâ gıyâse'l-müstagîsîn neccina mimmâ nahâf (Mr.6)

...

Ubeydî⁴²¹

73. *Nefs elinden zâr u gıryânuz bize senden meded*
'Âkıbet fıkriyle hayrânuz bize senden meded (G.39)

...

74. *'Arş-ı a'lâdan mu'allâdur sarây-ı himmetün*
Hüsrevâ a'lâdan a'lâdur semâ-yı himmetün (G.185)

...

Emrî⁴²²

75. *Ol yâr unuttı 'ahde vefâyı meded meded*
İtdi ziyâde cevri ü cefâyı meded meded (G.16)

...

Üsküdarlı Aşkî⁴²³

76. *Dûr düşdüm bâb-ı şer'ünden günâhum bî-'aded*

⁴¹⁹ İnci Kiremetçi, *Hayâlî-yi Gülşenî Divânı Üzerine Bir İnceleme* (Afyon: Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 140, 172-173.

⁴²⁰ Kılıç, *Âşık Çelebi Dîvânı*, 150.

⁴²¹ Ömer Arslan, *Ubeydî Dîvânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 306-307, 426.

⁴²² M. A. Yekta Saraç, *Emrî Dîvânı* (Ankara: KYGM, T.y.), 55.

⁴²³ Uzun, *Üsküdarlı Aşkî Divanı*, 151-152, 213-215, 290-291.

Vâ bana kalursa gönlüm bu firâk ile ebed
Mücrim u 'âsîlere dergâh-ı lutfundur sened
Derd ile dermânda kaldum yâ Resûlu'llâh meded (Mr.11)

...

77. *Umar kapunda gördüm cümle yâd u âşinâ himmet*
Yüz urup itdüm dergâhdan ben de recâ himmet (K.39)

...

78. *Şeb irse arzûmendem safâ-yı bezm-i yârâna*
Sehergâh olsa müştâkam bakam rûy-ı Müselmâna
Elüm alup beni atdun efendi çünkü yabana
Meded kurtar meded hânım esîrem kâfiristâna (Mr.97)

...

Şemsî Paşa⁴²⁴

79. *Yârımı ayırdılar benden münâfıklar meded*
Çâre eylen vaktidür iy kul-ı sâdıklar meded (G.5)

...

80. *İtmedi cân u dile tîg-ı cefâ-kâr meded*
Meded eyle bana iy şûh-ı cefâ-kâr meded (G.35)

...

Üftâde⁴²⁵

81. *Derdümün dermânı sensin yüce sultânım meded*
Cânumun cânânı sensin yüce sultânım meded (G.51)

...

Taşlıcalı Yahyâ⁴²⁶

82. *Şehri sâyirler ile seyr ider ol mâh meded*
Mededüm yok ki varam kûyına her gâh meded
Olmadı derd-i dilümden benüm âgâh meded
'Akl ise yâr degül 'ömr ise kütâh meded
N'ideyin n'eyleyin âh meded vâh meded
Meded Allâh meded hey meded Allâh meded (Müs.16)

⁴²⁴ Akkaya, *Şemsî Paşa Divânı*, 217, 253.

⁴²⁵ Tuğrul Çağrı Toysal, *Üftâde Divanı* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 93-94.

⁴²⁶ Çavuşoğlu, *Yahyâ Bey Divânı*, 185-186, 201, 213-214, 311.

...
83. *Göklere irişdi feryâd ile efgânum meded*
Kuluna zulm eyleme devletlû sultânım meded
Ölümümdür senden ayrılmak bana cânım meded
Yalnız kaldım garîb oldum meded hânım meded (Mr.28)
...

84. *Sen seyyid-i vilâyet iken bendene sened*
Ağyâr arada oldu gözüm yaşı gibi sed
Derd ise bî-kıyâs cefâ ise bî-'aded
Hâlüm mükedder oldu meded yâ 'Alî meded (Mr.39)
...

85. *Yâra geçmişler beni birkaç münâfıklar meded*
Zâyî' oldu bunca yıllık âşinâlıklar meded (G.49)
...

Hüdâyî-i Kadîm⁴²⁷

86. *Kevkeb-i burc-ı sa'âdet mâh-ı tâbânım Hızır*
La'l-i nâbı cân u dil derdine dermânım Hızır
Zulmet-i gamda koma ey nûr-ı Yezdân'um Hızır
Gel yetiş ey la'l-i nâbı âb-ı hayvânım Hızır (Mr.6)
...

Derzî-zâde Ulvî⁴²⁸

87. *Hısn-ı cisme leşker-i gam üşdi yine bî-girân*
Burc-ı dilde şâd ile mihnet yine kıldı kırân
Baglayup mahmil-i 'adem suyına şâd oldu revân
Şâd-ı gam taht-ı vücûdumda otırdı kâmrân
Mihnet ü derd ü belâdan ayru olmam bir zamân
El-amân hayl-ı gam-ı hicründen ey şâh el-amân (Müs.32)
...

88. *Tîmâr ider kimesne bulunmaz bana meded*
Bîmâr-ı 'aşkınım mededüm yok şehâ meded (G.79)
...

⁴²⁷ Demiralay, *Hüdâyî-i Kadîm Divanı*, 91-92.

⁴²⁸ İsmail Çetin, *Derzi-Zâde Ulvi (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divânının Tenkidli Metni)* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1993), 176-177, 238-239.

Edirneli Nazmî⁴²⁹

89. *Bana cânânum itse bûs-ı la'lin dâyimâ himmet*
Ne hazz-ı cân-ıdı olmazdı andan yek bana himmet (G.860)
...
90. *Oldum giriftâr-ı belâ yâ Rab meded senden meded*
Veh neyleyem ben mübtelâ yâ Rab meded senden meded (G.1298)
...
91. *Def'î içün ef'î-i gam zehriniün sâkî meded*
Sever bize şol mey diyen pür-nef'-i tiryâkî meded (G.1328)
...
92. *Derd saldun câna cânâ hey meded*
Âh u derdâ vü dirîgâ hey meded (G.1346)
...
93. *Salma her bâr beni hicrüne iy yâr meded*
Yüregüm hancer-i hicrünle yiter yâr meded (G.1365)
...
94. *Nerd-i derdün bu gönül oldu keder-zârî meded*
Oldı her dem işi ol derd-ile hem zârî meded (G.1366)
...
95. *Tig-i gam urdı benüm yüregüme yara meded*
Dostlar derdüme dermân olan ol yâre meded (G.1367)
...
96. *Rahm idüb lutf-ıla cân u dil-i bîmâre meded*
İy tabîb-i dil ü cân anlara tîmâra meded (G.1368)
...
97. *Gitdi yâr olmadı ol yâr bana âh meded*
Giderek nice ola hâlüm 'acabâ âh meded (G.1369)
...
98. *Eyledi derd-i firâkun beni bîmâr meded*
Kıl visâlünle bu derde yine tîmâr meded
Koma derd-ile beni böyle dil-fikâr meded

⁴²⁹ Üst, Edirneli Nazmî Dîvânı, 570, 806, 821-822, 833, 841-846, 856, 873-876, 885, 887, 1594-1595, 2496, 3393-3394, 3486, 3700.

Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded (Mr.90)

...

99. *Kılma ben bülbüle cevri iy yüzi gül-zâr meded*
Dem-be-dem itme beni iy yüzi gül-zâr meded
Yüregüm hâr-ı cefâ-yıla yiter yâr meded
Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded (Mr.91)

...

100. *Oldı yârum varub agyâr-ıla hem-râh meded*
Gitdi hâlümnden ebed olmadı âgâh meded
Her dem âh itdi işüm derd-ile her gâh meded
Bana yâr olmadı yârum nideyin âh meded (Mr.92)

...

101. *Beni bûs-ı dehenün-çün yeter it zâr meded*
İtme cândan beni gel yok yire bî-zâr meded
Olma olmaz yire lutf eyle dil-âzâr meded
Bu cefâ-yıla beni itme dil-fikâr meded
Meded Allâhı seversen meded iy yâr meded (Muh.16)

...

102. *Her dem olsun işimüz âh meded*
Diyelüm derd-ile her gâh meded (G.1387)

...

103. *Anmaz oldun beni sen âh meded*
Sana nitdüm ola ben âh meded (G.1388)

...

104. *Derd-i hicrân olur ölümnden eşed*
Ölüm olmaz bir ana benzer ebed
Eyü olmadı itdüğün beni red
Sensizin hâlüm oldı gâyet bed
Hey kıyâmet ben öldüm âh meded (Muh.18)

...

105. *Hep kârımız mesâlih-i dünyâ meded meded*
Bir hâlümüz degül gam-ı 'ukbâ meded meded (G.1421)

...

106. *Bana küsdi dilber meded hey meded*
Ki hep şîve eyler meded hey meded (G.1434)
...
107. *Ahdine turmaz ol bî-vefâ hey meded*
Bî-hakîkatdür ol pür-cefâ hey meded (G.1438)
...
108. *Öldüm âh iy yâr-ı cânım gel yetiş*
Hey meded rûh-ı revânum gel yetiş (G.2928)
...
109. *Urub taş-ıla kırar bu cism zerd ü nizârum*
Geçer bu resmle nakşı bana hemîşe nigârum
Alur dem-â-dem o yüzden figân u nâle vü zârum
Meded meded ne kılayın dükendi sabr u karârum (Mr.301)
...
110. *Beni seyr-i cemâlün birle her ân*
Müşerref kılmagı kıl lutf u ihsân
O yüzden zârun olmuşdur dil ü cân
Meded iy nâzenîn-i nâzenînân (Mr.319)
...
111. *O kim itmiş ola çok çok günâhı*
Nedâmet idüb ide her gün âhı
Anun lutfundurur ancak penâhı
Meded senden meded senden İlâhî (Mr.473)
...
112. *Derd-i hicrânun beni cânâ dil-fikâr eyledi*
İşümi her demde zârî eyleyüb zâr eyledi
Hâlümi gâyet dige-gün itdi nâçâr eyledi
Derd-i hicrânun meded hey cânuma kâr eyledi (Mr.490)
...
113. *Gamundan hey âfet ben öldüm meded vây*
Be gel hey kıyâmet ben öldüm meded vây (G.6960)
...

Mu'îdî⁴³⁰

114. *Komasın derd ile böyle beni bî-çâre meded*
Dostlar himmet idüp yalvarun ol yâre meded (G.62)

...

115. *Derd ile öldüm inanmaz bana dilberler meded*
Nakd-i cânım kapdılar îmânum isterler meded (G.63)

...

116. *Öldüm firâk ile demidür gel bana yitiş*
Bir çâre var ise meded iy [dil-rübâ] yitiş (G.186)

...

Sâdık⁴³¹

117. *Mî-keşed çeşmet zi-behr-i katl-i 'uşşâket mesâf*
Sâra li'l-mecrûhî kalbî küllü ihrâyiki seyyâf
Bir yana çekdi meh-i nev hançer-i sîmîn gılâf
Munca hûnîdin köngül bolgay mu 'âlemde mu 'âf
Yâ gıyâse'l-müstegîsîn neccina mimmâ nehâf (Muh.4)

...

Halîlî-i Mar'aşî⁴³²

118. *Düşdi dil derd ü gam-ı yâr ile bîmâr meded*
Giceler zârum ider çok kesi bîdâr meded
'Âdetündür derdimendânuna tîmâr meded
Meded ey lutfi kesîr Kâdir ü Gaffâr meded (Mr.17)

...

119. *Bu kara başumdan ayrılmaz kırı sevdâ meded*
Olmuşam hayrân u zâr u vâlih ü şeydâ meded
Kûh-ı gamda aglayan Mecnûnuna Leylâ meded
Bir garîbem kimsenem yokdur bana Mevlâ meded (Mr.23)

...

Vusûlî⁴³³

⁴³⁰ Tanrıbuyurdu, *Mu'îdî Dîvânı*, 100-101, 194.

⁴³¹ Sunal, *Sâdık Dîvânı*, 217-218.

⁴³² Lütfî Alıcı, *Halîlî-i Mar'aşî Divançe ve Etvâr-ı Seb'a* (Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı, 2010), 98-101, 111-112.

⁴³³ Taş, *Vusûlî Dîvânı*, 66, 113.

120. *Hecr nle hastayam meded eyle bana meded*
Gel  lmedin yetiş meded ey dil-rubâ meded (G.21)

...

121. *Künc-i belâda hastayam el- n gel yetiş*
Ey c n tab bi k l bana dermân gel yetiş (G.83)

...

şeyh Hüsâmeddîn-i Uřř k ⁴³⁴

122. *Ehl-i derd-i m crimem derm ndeyem yâ Rab meded*
Bir siyeh-r   acizem ihs ndeyem yâ Rab meded (G.34)

...

123. *Ağlayub ş m u seherlerde derdimden  h meded*
Meded m kalmadı gitdi bana Allâh meded (G.35)

...

124. *Ey Vâhid u Ferd u Samed yessirlenâ senden meded*
 hs n na yokdur  aded yessirlenâ senden meded (G.36)

...

Mur d ⁴³⁵

125. *Ey  aceb hal m n ola y  Rabbenâ senden meded*
Bakma c rme k l  ata y  Rabbena senden meded (G.245)

...

Medh ⁴³⁶

126. *Zulmetde kaldum al el m ey meh-lik  yetiş*
Düşdüm ayaga H zr-s fat gel bana yetiş
Tar oldu cism   cânuma d r-  fenâ yetiş
Gam pisterinde yanuma gel dil-ber  yetiş
Kanlara döndi gözyaşı ey b -vefâ yetiş
Bir dürlü dah  oldu geçen m cer  yetiş (M s.27)

...

127. * ıkmasun eflâke cânâ  h u efgânum yetiş*
H l mi gark itmesün eşk-i firâvânum yetiş

⁴³⁴  zen , şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî D v n , 56-58.

⁴³⁵ Ahmet K rkil  , *Sultân     nc  Murâd Hay t , Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkidli Metni* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1985), 80.

⁴³⁶ Seyhan, *Medhî Divanı*, 213, 287-288, 373, 376, 618.

*Pây-mâl oldu gamundan cism-i 'üryânun yetiş
Kaptı gönlüm Yûsufın gürg-i belâ cânun yetiş
Kurtar anı gel 'Alî'lik eyle arslanum yetiş (Th.55)*

...

128. *Âh kim olmadı çâre dil-i bîmâra meded
Gam-ı fûrkatle ben öldüm bana bir çâre meded (G.99)*

...

129. *Sinemi tîg-i firâkunla benüm yar meded
Murg-ı cânun talabır ten kafesi tar meded (G.105)*

...

130. *Merhemün var-ise zahm-ı dil-i Medhîye eger
Ey tabîb-i dil ü cân başun için anı yetür
Aglamakdan gözümün yaşı 'akîke döndi
Merhamet kıl meded ol lebleri mercâmı yetür (Kt.2)*

131. *Gam humârı beni öldürdi yetiş ey sâkî
Kanı şol kan olacak bâde-i gül-fâmı getir
Nice bir nûş ideyin zehr-i gam-ı devrânı
Çekerin n'ola gerek câm-ı ser-encâmı getir (Kt.3)*

Bâkî⁴³⁷

132. *Eylesün la'lini dermân dil-i bîmâra meded
Dûstlar işte ben öldüm bana bir çâre meded (G.40)*

...

Gelibolulu Mustafa Âlî⁴³⁸

133. *Ey vezîr-i şîr-i merdân âsaf-ı sâhib-kırân
Şeh-süvâr-ı saf-derân ser-defter-i 'Osmâniyân
Pehlevân-ı merd-i meydân Rüstem-i heycâ-nişân
Kahramân-ı Gîv-destân Erdşîr-i cân-sitân
Bezme gelsen lutf ile Hâtem gibi gevher-feşân
Rezme girsen kahr ile mânend-i Sâm u Kahramân
Kanda gitsen ola yardımcun Hudâ-yı Müste'ân
Feth ü nusret hem-rikâb olsun sa'âdet hem-'inân (Msm.2)*

⁴³⁷ Küçük, *Bâkî Dîvânı*, 90-91.

⁴³⁸ Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı*, 421-422, 575-576.

- ...
134. *Meded ey şûh-ı şeh-levend meded*
Kâkülün geçdi bana bend meded (G.145)
- ...
135. *O gamzeler beni togradı Zü'l-fekâr'a meded*
Beyân idün dil-i mecrûhı Zü'l-fekâr'a meded (G.146)
- ...
136. *Koma âyât-ı ruhunda hat-ı reyhânî meded*
Nüşa-i küfr ile nesh eyleme îmânı meded (G.147)
- ...

Edincikli Ravzî⁴³⁹

137. *Ey visâlün dâfi '-i tasdi' u emlâlüm meded*
Derd-i hecrünle digergûn oldı ahvâlüm meded
'Îd-ı vashun ni 'metin lutf eyle hey zâlim meded
Rûze-i gamdan helâk oldum Oruç Bâlim meded (Mr.9)
- ...
138. *Egerçi ehl-i 'ışkun hâli mihnetden degül hâlî*
Sen ol şâh-ı cihânsın sana 'âlem bende olmalı
Firâkunda dil ü cânun mükedder oldı ahvâlî
Meded âb-ı hayât-ı la 'lün ihsân it Hızır Bâlî (Mr.23)
- ...
139. *Soyaldan tekye-i 'ışkunda ben Mecnûn abdâlî*
Belâ vâdîlerinde oldı gönlüm gussa pâ-mâlî
Gam-ı zülfünle 'uşşâkun perîşân oldı ahvâlî
Meded ey pîr olası nev-cevânum Pîrice Bâlî (Mr.27)
- ...
140. *N'ola ben bendesine kılsa o şâh-ı cihân himmet*
Gedâya idgelmişdür begüm 'Osmâniyân himmet (G.131)
- ...
141. *Zamânıdur eger eylersen ey pîr-i mugân himmet*
İder dervîşe zîrâ mürşid-i 'âlî-mekân himmet (G.132)
- ...

⁴³⁹ Aydemir, *Ravzî Dîvânı*, 96, 108-109, 112, 184-185, 201-202, 346-347.

142. *Oldum gamunda yaşuma gark-âb hey meded*
Bilmez benüm bu hâlîmi ahab hey meded (G.171)
...
143. *Derd-i hicrân ile kaldı dil-i bî-çâre meded*
Beni söylen o tabîb-i dil-i bîmâra meded (G.173)
...
144. *Bizi hecr odına yakdun hey meded Ahmed Dede*
'Âleme âteş bırakdun hey meded Ahmed Dede (G.525)
...

Seyfullâh Nizâmoğlu⁴⁴⁰

145. *Beni bu nefsiüm 'acep eyledi âvâre meded*
Cürm ü 'isyân ile kaldum kanı bî-çâre meded (G.33)
...
146. *Gaflet-i dünyâdan oldu dîde-i giryân meded*
Hâk-i pâ-yi Döldülün çün yâ 'Âlî senden meded (G.37)
...
147. *Derd-i 'aşk oldum meded ey derde dermânum yetiş*
Tende cân itmez karârı câna cânânum yetiş (G.108)
...

Bağdatlı Rûhî⁴⁴¹

148. *Gamunla ağlamakdan görmez oldu çeşm-i giryânum*
Tutuldu hasretünle inlemekden kalbi nâlânum
Yedi kat yire indi cûy-ı çeşmümden akan kanum
Derûn-ı çarhdan geçdi hadeng-i âh ü efgânum
Perîşan itdi halk-ı 'âlemi hâl-i perîşânum
Esîr-i derd-i hicr oldum bulınmaz oldu dermânum
Belâ-yı 'aşkile yaklaştı kim tenden çıka cânum
Meded devletlü başunçün bana rahmeyle sultânum (Msm.7b)
...
149. *Âh idüb senden umarken dil-i gümrâh meded*

⁴⁴⁰ Söylemez, *Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı*, 209, 211- 212, 255.

⁴⁴¹ Saniye Rukiye Erten, *Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi'ndeki Bağdatlı Rûhî Dîvânı Nüshası* (Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 131-132, 201-202.

Başladun cevri ü cefâ eylemege âh meded (G.82)

...

Emânî⁴⁴²

150. *Yâ İlâhe'l-'âlemîn senden meded*
Yâ Kerîme'l-ekremîn senden meded (G.311)

...

Şuhûdî⁴⁴³

151. *Yâ ilâhî nefis-i bed-fermân elinden el-gıyâs*
Geldi insafa ol nâdan elinden el-gıyâs (G.64)

...

152. *Nefs-i zâlim olmadı ıslâha kâbil el-gıyâs*
Kudretüm yokdur olam yâ Rab mukâbil el-gıyâs (G.65)

...

153. *Oldı emmâre musallat dil-i bîmâre meded*
Ejdehâdur elüm irmez benim ol mâre meded (G.79)

...

154. *Medd-i âh eyler iken bu dil-i bîmâre meded*
Mededi kalmadı âh itmege bî-çâre meded (G.80)

...

Arşî⁴⁴⁴

155. *Düşdüm diyâr-ı gurbete ben yâ 'Alî meded*
Dutdum bilad-ı hüznî vatan yâ 'Alî meded (G.45)

...

Şerîfî⁴⁴⁵

156. *Umaruz senden terahhum iy Ganî Mevlâ meded*
Kimseye zulm eylemez ol dergehi a'lâ meded (G.46)

...

Garîkî⁴⁴⁶

⁴⁴² Erbay, *Emânî Dîvânı*, 229-231.

⁴⁴³ Eğri, *Şuhûdî Dîvânı*, 61-63, 72-73.

⁴⁴⁴ Bahattin Kahraman, *Arşî Divânı'nın Tenkidli Metni* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1989), 119.

⁴⁴⁵ Sadık Yazar, Mücahit Kaçar, *Şerîfî Dîvânı Mazmun Bir Kur'an Tefsiri* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2012), 142-144.

⁴⁴⁶ Aksoy, *Garîkî Dîvânı*, 337-338, 350, 636.

157. *Âsitânunda yüzüm sürdüm Hudâ senden meded*
Cümle-i mahlûka sensün pâdişâh senden meded (G.203)
...
158. *Câm-ı 'aşkundan beni mest it Hudâ senden meded*
Hüşyâr itme ebed tâ intihâ senden meded (G.222)
...
159. *Bende oldum 'ilmi terk itdüm Hudâyâ tâ ebed*
Dilerem 'ilm-i ledünnî keşf eyle yâ Ehad
Kesbe kâdir olmadum noksânımı bildüm fakad
Benligüm terk eyledüm fazlundan Allahum meded (Mr.3)
...

Kütahyalı Rahîmî⁴⁴⁷

160. *Garka viridi 'âlemi bu çeşm-i giryânım meded*
Odlara yakdı sipihri nâr-ı sûzânım meded
Çıkmaga kasd itdi bu cismümdeki cânım meded
Hâlûme rahm it benüm devletlü sultânım meded (Mr.6)
...
161. *Garka viridi âlemi bu dîde-i deryâ meded*
Âteşümnden oda yandı günbed-i harâ meded
Katlûme kasd eyledi adâ-yı bî-pervâ meded
Hâlûme rahm it benüm ey Husrev ü Dârâ meded (Mr.7)
...
162. *Bükdi bilümi fûrkat-i bâr-ı cefâ meded*
Cevr okı geçdi bagruma ey kaşı yâ meded (G.33)
...

Mehemmed⁴⁴⁸

163. *İy dirîgâ kıl meded gitdükde cânım el-gıyâs*
N'olısar hâlim benüm ol demde cânım el-gıyâs (G.12)
...

⁴⁴⁷ Ahmet Mermer, Neslihan Koç, *Kütahyalı Rahîmî ve Dîvânı* (İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı Yayınları, 2004), 94-97, 143-144.

⁴⁴⁸ Metin Aydur, *Mehemmed Dîvânı* (Ordu: Ordu Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 107.

Mevlânâ Himmetî⁴⁴⁹

164. *Cân mülkü oldu leşker-i gam yâ 'Alî meded*
Âhım götürdi tabl-ı 'âlem yâ 'Alî meded (G.58)

...

Nâtıkî⁴⁵⁰

165. *El-amân ey bahr-ı cûd ü fazl ü ihsân el-amân*
Kaddimi ham eyledi kahr ile devrân el-amân
El-amân ey melce-i erbâb-ı 'irfân el-amân
Dûd-ı âhımdan karardı çarh-ı devrân el-amân (Mr.2)

...

166. *El-gıyâs ey gerdiş-i dülâb-ı devrân el-gıyâs*
İtmedün ehl-i dili bir lahza şâdân el-gıyâs (G.61)

...

Sebzî⁴⁵¹

167. *Düşdi bir yâr-ı cefâ-kâra dil eyvâh meded*
Hasret ü derd ile mihr gice dirin âh meded (G.79)
- ...
168. *Mübtelâ oldu bu gönlüm yine bir yâra meded*
Müjesi tîgı ider sînemi bir pâre meded (G.86)

...

Senî Ali⁴⁵²

169. *Gönlüm aldı şâh-ı türkân elgıyâs*
Şimdi benden ister ol cân elgıyâs (G.39)
- ...
170. *Can u dil şehrini yagma kıldı cânânım meded*
Şimdiki hâl almak isterdin îmânım meded (G.53)
- ...
171. *Ol perînün çîn-i zülfünde belâ-yı bî-'aded*

⁴⁴⁹ Ahmet Emre, *Mevlânâ Himmetî Divanı ve Bağlamlı Dizini* (Nevşehir: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 139-140.

⁴⁵⁰ Özer, *Nâtıkî Dîvânı*, 215-216, 308-309.

⁴⁵¹ Hakan Yekbaş, *Sebzî Divanı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2011), 294, 298-299.

⁴⁵² Gülşen Candan, *Senî Ali Dîvânı* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 161-162, 171, 358-359.

*Çekdi bu dil kim hesâbın bilmez anun bir ehad
Hâli budur yüzi kim kara kâfiri kulan sened
Çıkdi bu gönüm elümden ey müselmânlar meded (Mr.5)*

...

Vechî⁴⁵³

172. *Bu dehr-i pîrezenden el çekerdüm itse er himmet
İşüm altun olurdu eylese ol sîm-ber himmet (G.18)*

...

173. *Hey kıyâmet çekerüm haşır degin yâ ne meded
Âb-ı vasl-ı İrem inse bu büt hicrâna meded (G.25)*

...

Vîrânî Abdâl⁴⁵⁴

174. *Meded ey 'âlemin Settârı Haydar
Meded ey cümlemin dîdârı Haydar (G.191)*

...

3.4. XVII. Yüzyıl

Bahtî⁴⁵⁵

175. *Gönlümi vîrân idüp yıkma meded
Lutf idüp agyârı güldürme meded
Güzelüm rahm eyle gel bâşun için
Usta oldum bana zulm itme meded (T.17b)*

176. *Künc-i zulmet içre kaldum mâh-ı tâbânım yitiş
Kûh-i fîrkat içre kaldum şâh-ı hûbânım yitiş
Bağrumı deldi benüm ol hançer-i hicrân meded
Hâlümi 'arz ideyim gül yüzli cânânım yitiş (N.19b)*

Lâ-mekânî Şeyh Hüseyin⁴⁵⁶

177. *Velâyet tahtına sultan erenler
Hakikât gevherine kân erenler*

⁴⁵³ Veli Atalay, *Vechî Dîvânı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 47-48, 51.

⁴⁵⁴ Hanım Burçin Sağır, *Vîrânî Abdâl Dîvânı* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 325-326.

⁴⁵⁵ Kayaalp, *I. Ahmed ve Divanı*, 62, 65.

⁴⁵⁶ Tuğluk, *Lâ-Mekânî Şeyh Hüseyin Divanı*, 183-184.

Muhabbet ehline î mân erenler
Hezâran cân size kurbân erenler
Erenler cân erenler cân erenler
Meded hey derdüme dermân erenler (Müs.32)

...

Ganî-zâde Nâdirî⁴⁵⁷

178. *Yâ ilâhî bana şâdî vü melâlet senden*
Dile zahm-ı elem ü merhem-i râhat senden
Câna düşdi yine bir nâr-ı melâmet senden
Dâğ-ı fîrkatle irişdi dile âfet senden
Meded Allâh meded lutf u 'inâyet senden
Bu fîrâk âteşine dögmeye tâkat senden (Müs.1)

...

Azîz Mahmûd Hüdâyî⁴⁵⁸

179. *Bize bizden olan yakîn ü karîb*
Koma fîrkat elinde bizi garîb
Kereminden visâlin eyle nasîb
Meded et yâ enîs-i küll-i garîb (Mr.30)

...

Esîrî⁴⁵⁹

180. *İy Hudâyâ devr elinden el-emân el-gıyâs*
Gerdiş-i kej-rev elinden el-emân el-gıyâs (G.30)
- ...
181. *Dest-gîr ol yâ İlâhî bana bir çâre meded*
Fazlun ile meded it bu dil-i bîçâre meded (G.33)
- ...
182. *Bir günâhlu kulunam ben senün iy ferd ü ehad*
Senden özge kimse kalmaz kim benüm cürmümi red
Lutfun olmazsa cehennemde kaluram ben ebed
İy cihân hâlıkı Allâh bana sen eyle meded (Mr.2)

⁴⁵⁷ Numan Külekçi, *Ganî-Zâde Nâdirî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri Dîvânı ve Şeh-Nâmesi'nin Tenkidli Metni* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1985), 212-213.

⁴⁵⁸ Mustafa Tatcı, Musa Yıldız, *Azîz Mahmûd Hüdâyî Dîvân-ı İlâhîyât* (İstanbul: Kitapevi Yayınları, T.y.), 45-46.

⁴⁵⁹ Yıldız vd, *Dîvân-ı Firâk-ı Esîrî*, 345-349.

...

Nef'î⁴⁶⁰

183. *Çekemem derd-i firâkın meded ey mâh meded*
Görmedim bunculayın bir gam-ı cângâh meded (G.32)

...

Nev'î-zâde Atâyî⁴⁶¹

184. *Bende-i hâlise ol husrev-i fazl u 'irfân*
Câme-i câhı nola itse 'inâyet kat kat
Resmdür bir kulına itse 'inâyet nazarın
Giydürür şâh-ı cihân lutf ile hil'at kat kat (Kt.42)

Hâşimî⁴⁶²

185. *Bahr-i firkatda koma dil mülkini tenhâ yetiş*
Hızr-ı vakt ol mev-i hayret kılmadan ifnâ yetiş (G.47)

...

Seyyid Nakib-zâde Ni'metî⁴⁶³

186. *Ya İlâhî bana ihsân ü mürüvvet senden*
Zahm-ı şemşir-i gama merhem-i râhat senden
'Âleme senden irer şâdi vü mihnet senden
Ey kerem kânı Hudâ lutf u mürüvvet senden
Meded Allâh meded 'avn ü 'inâyet senden
Bu firâk âteşine döymege tâkat senden (Müs.27b)

...

Hisâlî⁴⁶⁴

187. *Bendesin ol şâha geçmişler münâfıklar meded*
Böyle zulmi bana lâyük görmek 'âşıklar meded (G.40)

...

188. *Beni terk eyledi gitdi dil-i âvâre meded*

⁴⁶⁰ Metin Akkuş, *Nefî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2018), 247.

⁴⁶¹ Saadet Karaköse, *Nev'î-zâde Atâyî Divanı* (Malatya: İnönü Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1994), 310.

⁴⁶² Karaca, *Hâşimî Divanı*, 29.

⁴⁶³ Ahmet Gülen, *Seyyid Nakib-zâde Ni'metî Hayatı Edebî Şahsiyeti Eserleri ve Divânı* (Afyon: Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 179-180.

⁴⁶⁴ İlk manzume Özlem Ercan, *Peşteli Hisâlî Dîvânı Tahlili* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2003), 40 adlı çalışmadan alınırken ikinci manzume ise Kâşif Yılmaz, *Budinli Hisâlî Dîvânı* (İstanbul: Kriter Yayınları, 2010), 23 adlı çalışmadan alınmıştır.

Dostlar bilmemişiz derdüme bir çâre meded (G.36)

...

Sehmî⁴⁶⁵

189. *Tagıtma kâkülün dünyâmı meftûn itme sultânım*
Çeküp tîg-ı tegâfûl zahmum efzûn itme sultânım
Mey içme gayrılarla zahmum hûn itme sultânım
'Adûya lutf u ben nâlânı mahzûn itme sultânım
Beni öldür meded kan ile kanun itme sultânım (Muh.36b)

...

190. *Virmeden bâde fena hâküm yitiş*
Vaktidür ey hazret-i bâküm yitiş
Nûr-pâş çeşm-i temennânum yitiş
Merhem-i zahm-ı dil-i çâkim yitiş
Sâye sal ey serb-i çâlâkum yitiş
Ârzû-yı cân-ı gamnâkum yitiş (Müs.36b)

...

Nisârî⁴⁶⁶

191. *Yogısa sende ger vefâya meded*
Çekmege bende yok cefâya meded (G.30)
- ...
192. *Gönlüme zülfün hayâli toldı cânânım yetiş*
Ejdehâlardan anı kurtar Süleymânım yetiş (G.114)

...

Ümmî Sinân⁴⁶⁷

193. *Ey Hudâ lutf eylegil kahrından ey Hak el-gıyâs*
Her zamân u her sâ'at fâ'il-i mutlak el-gıyâs (G.19)
- ...
194. *Pâdişâhım derde düşdüm bana bir dermân meded*
Derde dermân issi mürvet sâhibi sultân meded (G.21)

...

⁴⁶⁵ Elif Dirican, *Sehmî Divanı İnceleme, Metin, Dizin* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 202-204.

⁴⁶⁶ Çağlayan, *Nisârî Dîvânı*, 100, 131.

⁴⁶⁷ Azmi Bilgin, *Ümmî Sinan Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 30-32.

Füzûnî⁴⁶⁸

195. *Çü murg-ı bihiştî idük biz ezel*
Galat-hârîyi dâne etdüirdi red
Yine lâne-gîr-i bihişt et bizi
Îlâhî meded et meded et meded (Kt.11)

Fenâyî Cennet Mehmed⁴⁶⁹

196. *Kerîm Mevlâ işümüz eyle âsân*
Meded senden eyâ sultân u Sübhân
Yolumuz urmasun nefis ile şeytân
Kerem senden eyâ sultân u Sübhân (Ş.17)

...

197. *Bizi nâr-ı firâka kılma sûzân*
'Înâyet it eyâ lutf ıssı Rahmân
Şühûd-ı nûr-ı pâkûn eyle ihsân
Kerem senden meded lutf ıssı Rahmân (Ş.25)

...

İshâk-zâde Zuhûrî⁴⁷⁰

198. *Pister-i 'aşka düşüp kaldı dil-şikeste meded*
Yetiş ey la'l-i lebi câre-i her haste meded (G.14)

...

Sâbir Mehmed⁴⁷¹

199. *Eyâ nesîm-i seher gel meşâm-ı câna yetiş*
Şeb-i firâkda ben zâr-ı nâ-tüvâna yetiş (G.68)

...

Nehcî⁴⁷²

200. *Ey girye-yi gam meded meded imdâd it*
Bu mahbes-i kayddan bizi âzâd it

⁴⁶⁸ Siyabend Ebem, *Füzûnî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Notlandırılmış Metni* (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 219.

⁴⁶⁹ Abdullah Aydın, *Fenâyî Cennet Mehmed Efendi ve Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 93, 104.

⁴⁷⁰ Asiye Kahraman, *İshâk-Zâde Zuhûrî Divanı* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 127.

⁴⁷¹ Necip Fazıl Duru, *Sâbir Mehmed Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*. (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1994), 119.

⁴⁷² Aslan, *Nehcî Dîvânı*, 311, 318, 323.

*Sen seyl-i sirişk cismi yık cân u dili
Ey sarsar-i tünd-i âh sen ber-bâd it (R.427)*

201. *Sâkî bize câm-ı bâde-yî nâbı getür
Dil-teşnelerüz meded meded âbı getür
Bî-hûş idüp koymaya hîç bizden eser
Kettân-ı vücûda ya 'nî meh-tâbı getür (R.450)*

202. *Ey âh yeter bizi emân eyle halâs
Ey giryе meded sen de hemân eyle halâs
Bu giryе vü âh elinden al koyma bizi
Ey hayret-i gâm meded emân eyle halâs (R.469)*

Behcetî Hüseyin⁴⁷³

203. *İrişmedi dil-i bî-çâre vasl-ı yâre meded
O şûhum itmedi derd-i firâka çâre meded (G.62)*

...

Şûhî Bengî-zâde⁴⁷⁴

204. *Eyü adun için ey kâmeti şimşâd meded
Gamdan âzâd idüp eyle beni de şâd meded (G.46)*

...

205. *Tutdı feryâdum cihânı hey meded feryâd-res
Yârisin ey eşk anun sen bâri ol imdâd-res (G.83)*

...

206. *Kandasın ey vasl-ı yârum derdüme dermân yetiş
Hasretünle öldüm ey Hızr-ı cân yetiş (G.93)*

...

Bolulu Himmet⁴⁷⁵

207. *Yâ Rabbi mübtelâ kullar senden meded ister meded
Zikrini itmege diller senden meded ister meded (G.6)*

...

⁴⁷³ Ahmet Ölmez, *Behcetî Hüseyin Efendi (Hayatı-Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 445.

⁴⁷⁴ Çukurlu, *Şûhî Bengîzâde Dîvânı*, 156, 180-181, 186-187.

⁴⁷⁵ Meliha Tapsız, *Bolulu Himmet Divan, Manzum Tarikatname, Adab-ı Hurde-i Tarikat* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 53.

Ahmed Yârî⁴⁷⁶

208. *Teşne-i la 'l-i lebündür dil-i sûzân meded*
Ana gösterme ne var mevce-i pîşân meded (G.49)

...

Askerî⁴⁷⁷

209. *Ey evvel ü âhir olan hayy u kadem-i pâdişâh*
Dergâhuna bende senün cümle sipâh u mîr ü şâh
Biz 'abd-i 'âciz 'asîyüz sensün hatâ-pûşîş olan
Yâ Rabbenâ eyle meded kuldân hatâ senden 'atâ (§.4)

...

210. *Kerem ebvâbını eyle küşâde*
'Înâyet eyle sultanum 'ibâde
Kılup eltâfunı dâ'im ziyâde
'Înâyet eyle sultânüm 'ibâde (§.182)

...

211. *Ey cihânun mebd-e'i ey mefhar-ı halk-ı cihân*
Küntü kenzün cevheri gencîne-i kenz-i nihân
Gülşen-i verd-i hakikat şâh-ı taht-ı lâ-mekân
Mecmâ'-i esrâr-ı vahdet tevhîd ü 'irfân-ı kân
Nûr-ı zâtunla müzeyyendür senün kevn ü mekân
Hûb-cemâlünle münevver ravza-i bâğ-ı cenân
Şol cemâlün şemsine bir zerredür her mihribân
Ol kemâlünbahrine bir katredür âb-ı revân
Sen vücûda gelmesen olmazdı 'âlem bî-gümân
Öz vücûdunda cem'-i âlemün cânına can
Her nihân oldu 'ademden nûr-ı vechünle 'âyan
Zâhir oluben sıfatlar virdi varlıktan nişân
Küllî eşyâ hep delâ'il vasfunı eyler beyân
Berr ü bahr ü 'arş u kürsi levh kalem heft-âsmân
Sensin ol mahbûb-ı Hak peygamber-i âhir-zaman
Senden oldu âşikâre sırr-ı emr-i kün fekân
Ben güneş-kâr 'âsî müvrüm ü zâ'îf ü nâ-tüvân

⁴⁷⁶ Karayazı, *Ahmed Yârî Dîvânı*, 573.

⁴⁷⁷ Karagöz, *Askerî Dîvânı*, 21-22, 217-218, 262-265.

*Derd-i 'ışkunla dem-â-dem eyleyüp âh ü figân
Rûz u şeb senden habîbâ dilegüm budur hemân
Kıl şefâ'at el-amân ey sırr-ı rahmân el-amân (Tc.224)*

...

Niyâzî-i Mısırî⁴⁷⁸

212. *Zulmet-i hecrinde bîdâr olmuşum yâ Rab medet
İntizâr-ı subh-ı didâr olmuşum yâ Rab medet (G.156)*

...

Fasîh Ahmed⁴⁷⁹

213. *Gûş idüp eyleye şâyed bana ol mâh meded
Yitiş imdâdına iy âh-ı seher-gâh meded (G.50)*

...

Kâşif Es'ad⁴⁸⁰

214. *Kapuna gelmişem ben dâr-ı muhtaç
Meded kıl lutf u rahmet kapusın aç
Koma sahrâ-yı gamda vâlih ü aç
Meded kıl lutf u rahmet kapusın aç (Ş.7)*

...

215. *Her nefesde hâsulum yüz bin kabâhat yâ İlâh
Hazrete nice varam 'isyân ile ben rû siyâh
Eyledi bu nefis-i zâlim nakd-ı evkâtum tebâh
Çâresüzem geçdi 'ömrüm zulmet-i gafletde âh
Nefs ü şeytânun elinden el-amân ey pâdişâh (Muh.8)*

...

216. *İlâhî kalbüme tevhîd ile her demde ülfet vir
Gözüne eşk-i şevk gönlüme 'aşk ile rû'yet vir
Lisânüm zikrün ile nâtık it anda talâkat vir
Dem alsun gûş-ı cânüm pîr-i 'aşkundan inâyet vir
Meded şefkatli sultânüm meded kalbe selâmet vir (Muh.12)*

...

⁴⁷⁸ Tam ve Tekmil Niyâzî-i Mısırî Divanı. (İstanbul: Sağlam Kitabevi, 1976), 168.

⁴⁷⁹ Mustafa Çıpan, *Fasîh Ahmed Dede Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1991), 55.

⁴⁸⁰ İlhan, *Kâşif Es'ad Dîvânı*, 189-191, 198-199, 205-206, 256-257, 314-317, 321-322, 534.

217. *İlâhî cânuma kâr itdi gurbet*
Helâk eyler beni âhir bu hasret
Bulınmaz zerrece gönlümde râhat
'Înâyet eyle sultânüm 'inâyet (Mr.18)
...
218. *Beni gam pâ-y-mâl itdi meded Mevlâ meded Mevlâ*
Za 'îf ü bî-mecâl itdi meded Mevlâ meded Mevlâ (G.9)
...
219. *Beni gamdan halâs eyle meded Mevlâ meded Mevlâ*
Karîn-i bezm-i hâs eyle meded Mevlâ meded Mevlâ (G.10)
...
220. *Yâ vâsi 'ü'l-magfîret hâlûme senden meded*
Yâ sâbîku'l-merhamet hâlûme senden meded (G.78)
...
221. *Yâ Râb garîb ü bî-kesem senden meded senden meded*
Mihnet virür gurbet-resem senden meded senden meded (G.79)
...
222. *Dâr-ı gamda bî-karârem yâ Resûlu'llâh meded*
'Âşık-ı bî-ihtiyârem yâ Resûlu'llâh meded (G.81)
...
223. *Cümle hevâlardan geçür Mevlâ meded senden meded*
Câm-ı mahabbetden içür Mevlâ meded senden meded (G.85)
...
224. *Bizi senden cüdâ itme 'inâyet eyle sultânüm*
Mutî'-i mâ-sivâ itme 'inâyet eyle sultânüm (G.339)
...

Nakşî⁴⁸¹

225. *Bir nazar kıl hâlûme âsân ola cümle sübûl*
El-meded ey Fahr-i 'âlem Şâh-ı sultân-ı rusûl
Bâg-ı gül-zâr-ı ilâhîde açılsun tâze gül
El-meded ey Fahr-i 'âlem Şâh-ı sultân-ı rusûl (Ş.22)

⁴⁸¹ Emrah Ayhan, *Nakşî Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 215.

...

Hasan Kenzî⁴⁸²

226. *'Azm edip cân [u] gönülden kapına geldik 'ibâd*
...
...
Nusret et dîn-i mübîne yâ Kerîmu'llâh meded
'Asker-i İslâma imdâd eyle Allâh'ım meded (Muh.26)
...

Birrî Mehmed Dede⁴⁸³

227. *Yâr zann itme diyem râzını agyâre meded*
Var Hudâdan taleb it ey dil-i bî-çâre meded (G.58)
...

Kâtib-zâde Sâkîb⁴⁸⁴

228. *Ey lücce-i eltâfına yok sâhil had*
V'ey mazhar-ı lutfi mevic-âsâ bî-'ad
Müstagrak-ı gird-âb-ı günehdür Sâkîb
Her dem n'ola dirse meded Allâh meded (R.4)

Mehmed Nasûhî⁴⁸⁵

229. *Zât-ı pâkûn hürmetiçün yâ Karîb*
Kıl meded İslâm ü dîne yâ Mücîb
Kal'a-ı Nemçe bize ola nasîb
Kıl meded İslâm ü dîne yâ Mücîb (Ş.3b)
...
230. *Mazharısun kibriyânun ey cemâlihu ehad*
Kıl şefâ'at ben sekîme yâ Resûlellâh meded
Oldı zâhir bu kelâmun ta ezelden ta ebed
Kıl şefâ'at ben sekîme yâ Resûlellâh meded (Ş.3b)
...
231. *Kerem kıl feth-i bab it yâ İlâhî*

⁴⁸² Bedia Küçükçalık, *Hasan Kenzî Divanı: Metin, İnceleme ve Bestelenmiş Şiirlerinde Vezin-USul İlişkisi* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 90-91.

⁴⁸³ Rasih Erkul, *Birrî Mehmed Dede (Magnisah) Hayatı-Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1992), 271.

⁴⁸⁴ Mehmet Kırbiyık, *Kâtib-Zâde Sâkîb Dîvanı* (Ankara: KYGM, 2017), 1052.

⁴⁸⁵ Mustafa Yılmaz, *Mehmed Nasûhî Efendi Hayatı, Eserleri ve Dîvânçesinin Tenkitli Neşri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 34, 36, 69.

Meded senden 'atâ senden İlâhî
Kemâlinde bizi kıl aff-ı hâhî
Meded senden 'atâ senden İlâhî (Ş.14a)

...

Seyyid Mehmed Emin Baba⁴⁸⁶

232. *Kalmışım 'ibretde yâ Rab bilmezem hâlim nola*
Sen hidâyet kılmasan 'âşık seni kande bula
Derdime çâre meger kim fazlünden ola
Yâ İlâhî kıl 'inâyet fazlün eyle reh-nümâ (Mr.42)

...

233. *İlâhî dilerem senden meded kıl bana yâ Feyyâz*
Beni kurtarasın benden meded kıl bana yâ Feyyâz (G.111)

...

Vahyî⁴⁸⁷

234. *Mücrimem 'afvun 'atâ kıl yâ Resûla'llâh meded*
Dermendem bir devâ kıl yâ Resûla'llâh meded (G.17)

...

235. *Müstemendem bî-kesem cürm ü kusûrum bî-'aded*
El-meded ey mefhar-i dünyâ vü 'ukba el-meded
Kıl şefâ'at 'afv ide 'isyânun Allâhü's-Samed
El-meded ey mefhar-i dünyâ vü 'ukba el-meded (Ş.3)

...

Ünsî Hasan⁴⁸⁸

236. *Gafleti özümde kaldır lütfeyle Allâhım meded*
Perdeyi gözümden kaldır lütfeyle Allâhım meded (G.6)
- ...
237. *Ben ummân-ı aşka düşdüm çağırırım ey dost meded*
Her yerde bî-karâr oldum çağırırım ey dost meded (G.249)

...

⁴⁸⁶ Abdulkadir Kızıldaş, *Seyyid Mehmed Emin Baba Hayatı Edebi Kişiliği Divanı ve İncelemesi* (Aydın: Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 169-171, 279.

⁴⁸⁷ Hakan Taş, *Vahyî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 71, 257.

⁴⁸⁸ Savaş Uzun, *Ünsî Hasan Efendi Hayatı, Eserleri, Dönemi ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni* (Niğde: Niğde Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 9, 212.

Verdî Kâsım⁴⁸⁹

238. *Bu vücûdum içre rûhum kaldı zindânda meded*
Kurtulup şâh olmak ister kul halâs yâ Rab meded (G.27)

...

Sâkîb Dede⁴⁹⁰

239. *Üftâde-i hâk-i rehûne eyle meded*
Ben bî-mededi yâ 'nî şehâ eyleme red
Pâyâna irişdi reh-i üft ü hîzûm
Sen redd idicek kanda k'idem hây-ı meded (R.14)

Kadî Şefî'î⁴⁹¹

240. *Sen sehî-kadd dil-berin bî-ser ü sâ mânıyım*
Sen lebi gonca civânın bülbül-i nâlânıyım
Sen Süleymân-ı zamânun bende-i fermânıyım
Bir kul oğlu şâh-ı hüsnin kulıyım kurbânıyım
'Âşık-ı bî-çâre kim rahm eyle sultânım meded (Muh.118a)

...

Ayıntablî Hâfız Abdülmecid-zâde⁴⁹²

241. *El-gıyâs ey menbâ'-ı bahr-ı 'inâyet el-gıyâs*
Düşmüşüm girdâb-ı 'aşka bî-riyâset el-gıyâs (G.37)

...

242. *El-meded ey kaşları yâ tîr-i müjgân el-meded*
Gönlümi kıldı hayâl-i dîde-i hayrân el-meded (G.49)

...

Hüsâm-zâde Feyzî⁴⁹³

243. *Yandı 'aşk âteşine bu dil-i bî-çâre meded*
Düşdüm el-hâslı bilmezlik ile nâza meded (G.13)

...

244. *Başdan 'aklüm alur zülf-i siyeh-kâr meded*

⁴⁸⁹ Armağan Zöhre, *Verdî Kâsım Dîvânı İnceleme-Metin* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 76.

⁴⁹⁰ Arı, *Sâkîb Dede ve Dîvânı*, 583.

⁴⁹¹ Songül Aydın Yağcıoğlu, *Kadî Şefî'î Dîvânı* (İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2016), 79-80.

⁴⁹² Ataç, *Ayıntablî Hafız Abdülmecidzade Divanı*, 43-44,50

⁴⁹³ Gülnar, *Hüsâm-Zâde Feyzî Dîvânı*, 150, 163.

Bizi öldürdi gam-ı hicr-i sitem-kâr meded (G.14)

...

245. *Kalmışuz firkat şebinde mâh-ı tâbân(um) yetiş
Rûşen eyle bezmimiz şem'i şebistânım yetiş (G.40)*

...

Müftî Dervîş⁴⁹⁴

246. *Bir onulmaz derde düşdüm yüce sultânım meded
Nâr-ı hayretde tutuşdum yüce sultânım meded (G.3)*

...

247. *Yâ Râb teslim itsem cânı meded Allah deyü deyü
Arzulayıp gitsem seni meded Allah deyü deyü (G.154)*

...

248. *Bize bizden olan yakîn ü garîb
Derd-i 'uşşâka tabân oldu tabîb
Kultü ente üd'u 'abdî isticîb
Keremünden visâline eyle nasîb
Gele mi ol dem ki ola likâ-i habîb
Meded it yâ enîs gel garîb (Müs.169)*

...

Ömer Karîbî⁴⁹⁵

249. *Garîbim bu cihân içre derdime dermân meded
Turdığımca arttı derdim meded Allâhım meded
İhtiyâcım çok katında bî-kıyâs u bî-'aded
Turdığımca arttı derdim meded Allâhım meded (§.13)*

...

Şihâbî⁴⁹⁶

250. *Yandı cân âteşi cürm-ile meded âh meded
Niçe yanam bu harâret-ile her gâh meded
Nefse uyma gîle oldum katı güm-râh meded
Bu zalâletle kabûl ide mi dergâh meded*

⁴⁹⁴ Firdevs Özkan, *Çavdaroglu Müftî Dervîş'in Dîvân-ı Münacat'ı Üzerine Bir İnceleme* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 120-122, 262-263, 274-275.

⁴⁹⁵ Yağcı, *Ömer Karîbî ve Dîvânçe'si*, 141.

⁴⁹⁶ Harun Yıldız, *Şihâbî Dîvânı ve Grameri* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 162-163.

*Cürm-i 'isyân ile kaldum meded Allah meded
Bana rahm itmez-isen âh meded vâh meded (Müs.18)*

...

Süheylî⁴⁹⁷

251. *İy mihr-i cebînünden envâr-ı Hüdâ peydâ
Âyîne-i ruhsârun 'âlemlere nûr-efzâ
Kıl saykal-ı mihrünle mir'ât-ı dili iclâ
Ol şâhid-i ma'nâyı tâ ola gözüm bînâ
Maksûdımı kılmaga hâsıl benüm ol Mevlâ
Bir himmete kalmışdur yâ Hazret-i Mevlânâ (Müs.1)*

...

3.5. XVIII. Yüzyıl

Vuslâtî⁴⁹⁸

252. *Cânumı şol nâr-ı hasret yakdı sultânüm amân
Bagrumı ol derd-i firkat deldi sultânüm amân (G.171)*
- ...
253. *Kemâl-ile ricâm senden amân yâ Rabbi yâ Rabbi
Benüm al benligüm benden amân yâ Rabbi yâ Rabbi (G.245)*

...

İsmâil Hakkî⁴⁹⁹

254. *'Azîzum çâre-sâzum nûr-pâş-ı dîde-i cânum
Melâzum dil-nevâzum feyz-bahş-ı kalb-i suzânüm
Delîlüm mürşidüm ey ma'den-i esrâr-ı cânânüm
Efendüm seyyidüm ey menbâ'-ı eltâf-ı Rahmânüm
Dirîg itme gedâdan himmetün lutf eyle sultânüm
Nazardan dûr kılma ben fakîri gözle sultânüm (Müs.3)*

...

Yahyâ Nazîm⁵⁰⁰

255. *Ne gedâyım ne ser ü sâmândayım yâ Rab meded
Pîç ü tâb-ı 'izzet-i akrândayım yâ Rab meded (K.12)*

⁴⁹⁷ Harmancı, *Süheylî Dîvânı*, 134.

⁴⁹⁸ Erkal, *Vuslâtî Dîvânı*, 294, 373-374.

⁴⁹⁹ Yurtsever, *İsmâil Hakkî Dîvânı*, 182-186.

⁵⁰⁰ Çakır, *Yahyâ Nazîm Divanı*, 203-206, 652, 667-668, 671, 829-830, 1304, 1305.

- ...
256. *Yâ Resûlallâh esîr-i mâsivâyım el-gıyâs*
Kayd-ben-i şahne-i nefîs ü hevâyım el-gıyâs (G.58)
- ...
257. *Yâ nebî ser-der-hevâ-yı tab'-ı dûn oldum meded*
Pây-mâl-i nefîs-i bed-râm u harûn oldum meded (G.82)
- ...
258. *Yâr-i ser-keş 'âşık-ı dil-dâdeyim yâ Rab meded*
Ne esîrim belli ne 'âzâdeyim yâ Rab meded (G.87)
- ...
259. *Ey gül-'izâr u gonca-fem ü lâle-had yetiş*
Oldum zebûn-ı pister-i hecrin meded yetiş (G.339)
- ...
260. *Ey pâdişeh-i kişver-i irşâd meded*
Feryâd-res ol bendene feryâd meded
İklîm-i dîl ü cânıma nefîs itdi hücum
Bir zâr u zebûnum meded imdâd meded (R.65)
- ...
261. *Ey 'ukde-güşâ-yı ehl-i hâcât meded*
Vey râzık ü kâfî-i mühimmât meded
Esrâr-ı nihânımı bilürsün dimeden
Ey âlim-i sırr ve'l-hafıyyât meded (R.69)
- Şeyh Mehmed Sırrî⁵⁰¹**
262. *Nefs elünden yâ gıyâse'l-müstegîsîne'l-gıyâs*
Dâd senden yâ gıyâse'l-müstegîsîne'l-gıyâs (G.29)
- ...
263. *Vuslat ümmîd ile dîl pûyân egîsnâ yâ Mugîs*
Fikr-i dûr-â-dûr ile hayrân egîsnâ yâ Mugîs (G.30)
- ...
264. *Ehl-i derde yine sendendür meded*
Ey İlâh u Vâhid u Ferd u samed

⁵⁰¹ Halil Kurt, *Şeyh Mehmed Sırrî Dîvânı İnceleme-Metin* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 118-119, 130-131.

Yok 'atâ-yı fazlüne hadd u 'aded
Kıl meded bir dem bize yâ Ze'l-Meded (Mr.43)

...

Mehmed Sıdkî Esîf⁵⁰²

265. *Derd-i hicre mübtelâyım ah meded*
El-meded ey nûr-ı 'âlem el-meded
Şerbet-i vaslına eyle pes süded
El-meded ey nûr-ı 'âlem el-meded (Ş.44)

...

266. *Der-heme-şeb habs-i hicret olmuşam yâ Rab meded*
İntizâr-ı subh-ı vuslat olmuşam yâ Rab meded (G.45)

...

267. *Dâhil-i sicn-i habâset olmuşam yâ Rab meded*
Mâ 'il-i ehl-i kerâmet olmuşam yâ Rab meded (G.46)

...

Râzî⁵⁰³

268. *Yâ İlâhî kıl hidâyet ihtiyâr oldum meded*
Pister-i mihnetde yatur haste-zâr oldum meded (G.37)

...

269. *Yâ nebiyya'llâh seyr-i çarha gaddârum meded*
Pây-mâl-i nefis-i şûma pür-cefâ-kârum meded (G.38)

...

270. *Aldı sabr u ihtiyârım zülf-i şeb-gûn el-meded*
Gül- 'izârın kıldı ahvâlüm diger-gûn el-meded (G.42)

...

271. *El-gıyâs itdün beni hecr ile bîmâr el-gıyâs*
El-gıyâs artıdı dem-â-dem firkat-i zâr el-gıyâs
El-gıyâs ey meh-cebînüm ebr-i zulmet tâ-be-key
El-gıyâs it âb-ı lutfun cânâ îsâr el-gıyâs (Ş.10)

...

272. *Bir perî çâk itdi dâmânum müselmanlar meded*

⁵⁰² Dinç, *Mehmed Sıdkî Esîf Dîvânı*, 125-128.

⁵⁰³ Okur, *Râzî Dîvânı*, 116, 117, 120, 361-364.

Akıdur yok yirlere kanum müselmanlar meded
Firkat-i gam oldu mihmânum müselmanlar meded
Dökülür eşk-i firâvânum müselmanlar meded (Mr.12)

...

273. *Bir perinin nârına yandum müselmanlar meded*
Şu'le-i envârına yandum müselmanlar meded
Komadı tende mecâlüm eyledi bî-ihyâr
Dîde-i sehhârına yandum müselmanlar meded (§.13)

...

Fahrî⁵⁰⁴

274. *Sivâ hubbın hicâb itme derûn-ı 'âşıkâ yâ Rab*
İrişmez maksada hergiz kerem eyle meded yâ Rab (G.21)

...

275. *Şefâ'at eyle yâ Resûla'llâh mahşerde meded*
Hadden efzûn oldu cürmüm eyle mahşerde meded (G.34)

...

276. *Ümmetinden yüzü kara ben za'ife kıl meded*
Devr-i mehcûr itme lutfundan beni eyle meded
Dünye vü 'ukbâda dâ'im ben şefâ'at hâh kim
Lutf idüp eyle şefâ'at yâ Resûla'llâh meded (§.36)

...

277. *Ey Vâhid ü Ferd ü Ehad senden meded senden meded*
Ey Kadir u Hayy ü Samed senden meded senden meded (G.37)

...

278. *Bî-kes-i dermânda kaldım yâ Resûlallâh meded*
Cürmüm efzûn kıl şefâ'at yâ Resûlallâh meded (G.41)

...

Necîb⁵⁰⁵

279. *Zikrin ile olmuşum ratbü'l-lisân*
Yâ gıyâse'l-müstagîsin el-amân
Aşkın ile eylerim âh u figân

⁵⁰⁴ Akın, *Divançe-i Fahrî*, 86, 95-98, 100-102.

⁵⁰⁵ Cemal Kurnaz, *Münâcât Antolojisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 109.

Yâ gıyâse'l-müstagîsin el-amân (§.83)

...

İzzî⁵⁰⁶

280. *Derdime dermân olan ey nâ'il-i nûr-i Hudâ
Cân u başım cümle varım yolına olsun fedâ
Sensin olan mazhar-ı feyz-i cenâb-ı kibriyâ
El-meded eyle şefâ 'at yâ Muhammed Mustafâ (Mr.4)*

...

281. *Yâ Resûl'allâh bu derdime benim eyle devâ
El-meded ey âşina-yı bahr-i zât-ı kibriyâ
Hâk-i pâye yüz süre geldim kerem eyle bana
El-meded ey âşina-yı bahr-i zât-ı kibriyâ (§.5)*

...

282. *Ey kerem kânı Hudâ ey sâhib-i lutf u 'atâ
Eyle cünd'ullâhı imdâdınla mansûr dâ'imâ
Lutfi mecrûh kalb devâsı haste dillere şifâ
Eyle cünd'ullâhı imdâdınla mansûr dâ'imâ (§.11)*

...

283. *Oldum giriftâr-ı belâ yâ Rab meded senden meded
Âh n'ideyim ben mübtelâ yâ Rab meded senden meded (G.64)*

...

284. *Âsitân-ı ravzana her kim ide vaz'-ı cebîn
Ol emân buluban olur kâm-yâb u kâm-bîn
Bir garîbim bî-kes kapunda pür-âh u enîn
Yâ Resûlallâh amân yâ Fahr-i 'âlem el-amân (§.205)*

...

285. *Hicrinile dilde peydâdır figân
Yâ gıyâs el-müstagîsîn el-amân
Firkatin bârına yok tâb ü tüvân
Yâ gıyâs el-müstagîsîn el-amân (§.217)*

...

⁵⁰⁶ Kara, *İzzî Divanı*, 97-98, 103-104, 148-149, 271-272, 281-282.

Sâlim⁵⁰⁷

286. *Verme ruhsat gamze-i cellâda sultânım meded*
Kıl terahhum dökmesin nâ-hak yere kanım meded (G.35)

...

Mustafa Fennî⁵⁰⁸

287. *Sâkiyâ câm-ı lebün sun bu dil-i zâra meded*
Koma hâcet arada sâgar-ı ser-sâra meded (G.50)

...

Neccâr-zâde Rızâ⁵⁰⁹

288. *Emân senden dil-i zâre meded kıl yâ Rasûla'llâh*
Gam u şâdîde hemvâre meded kıl yâ Rasûla'llâh (G.108)

...

289. *Yâ Rab bana bi mâh-ı şeb-efrûz-ı meded kıl*
Her rûz-ı dile hâlet-i nev-rûz-ı meded kıl
Envâr-ı kerâmetle Beşiktaş-ı pür itsün
Tıfl-ı dile bir tâli'-i firûz-ı meded kıl (N.45b)

Azbî Baba⁵¹⁰

290. *Dest-gîr-i 'âşiyânsın yâ 'Alî senden meded*
Pâdişâh-ı dü cihânsın yâ 'Alî senden meded (G.2)
- ...
291. *El-aman ey bâ'is-i gufrân-ı rahmet el-aman*
El-aman ey menbâ'-ı lutf ü mürüvvet el-aman (G.11)
- ...
292. *Ey kerîm (ü) vey rahîm vey Gani-i Sübhân meded*
Dört yanım kıldı ihâta 'asker-i 'isyân meded (G.82)
- ...

Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed⁵¹¹

⁵⁰⁷ Nilüfer Tanç, *Sâlim Dîvânı'nda (Gazellerde) Edebî Sanatların Kullanımı* (Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 77.

⁵⁰⁸ Hacı İbrahim Demirkazık, *18. Yy. Şairi Mustafa Fennî Dîvân* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Doktora Tezi, 2009), 397-398.

⁵⁰⁹ Özdemir, *Neccâr-zâde Rızâ Divanı*, 176, 204.

⁵¹⁰ Mehmet Erol, *Azbî Baba Divanı* (Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2002), 176-177, 196-197, 276.

⁵¹¹ Esra Şayın, *Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed Divanı* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 144-145.

293. *Cemâlin derdine düşdüm 'inâyet eyle yâ Allâh*
Cenâh açup sana uçdum 'inâyet eyle yâ Allâh (G.2)

...

Cemâleddîn-i 'Uşşâkî⁵¹²

294. *Sâ'il-i dergâhınım geldim sana yâ Rab meded*
Kalmışım bî-kes garîb rahm it bana yâ Rab meded (G.82)

...

295. *Derdliyim dermâna geldim yâ Rasûla'llâh meded*
Sâ'ilim ihsâna geldim yâ Rasûla'llâh meded (G.89)

...

Vâsık⁵¹³

296. *Fürkatin cânıma yetdi meded ey mâh meded*
Kâmetim etdi dü-tâ bu gam-ı câ-kâh meded (G.21)

...

Muhammed Hûlûsî⁵¹⁴

297. *Düş olalı 'ışkına bî-çâreyem yâ Rab meded*
Yandı kül oldı tenüm pervâneym yâ Rab meded (G.23)

...

298. *Senden umar cümle-yi ehl-i sücûd*
Sen kerem kıl sen 'inâyet yâ Vedûd
Zâtına 'âşık senün ehl-i şühûd
Sen kerem kıl sen 'inâyet yâ Vedûd (Ş.24)

...

Süleyman Zâtî⁵¹⁵

299. *El-meded ey şâh-ı 'âlem hasretinle el-meded*
Yandı kül oldı vücûdum fürkatinle el-meded (G.18a)

...

⁵¹² Mehmet Ergin, *Cemâleddîn-i Uşşâkî'nin Hayatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 94-95, 98-99.

⁵¹³ İncinur Atik Gürbüz, *Vâsık Divanı (İlâhizâde)* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 153.

⁵¹⁴ Nergül Küçükarkan, *Muhammed Hülûsî'nin Divançesi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 21-23.

⁵¹⁵ Süleyman Zâtî, *Dîvân-ı Zâtî* (Ankara: TBMM Açık Erişim Kütüphanesi, 1934), 36.

Bağdath Es'ad⁵¹⁶

300. *Hançer-i nâz ile kasd-ı dil ü cân itme meded*
Dil-i sad-pâremi bîdâd ile kan itme meded (G.29)
...
301. *Kâr itdi cânâ âteş-i 'aşkın amân amân*
Bilmez misin sen ey meh-i nâ-mihribân amân (G.203)
...

Şekûrî⁵¹⁷

302. *Sensin ol mazhar-ı zât-ı Kibriyâ*
Hem dü 'âlem makdeminle pür ziyâ
Kıl terahum bana ey kân-ı sehâ
El-amân ey nûr-ı 'arş-ı kibriyâ (Mr.10)
...
303. *Ey kerem kânı Habîb-i Hak Muâammed Mustafâ*
Makdeminle oldu 'âlem ser-be-ser hep pür ziyâ
İlticâ-yı lutfun ile cümle hayâl-i enbiyâ
Kıl şefâ'at bana fî-yevmi'l-cezâ lutf et meded (Ş.65)
...
304. *Tecellî-i İlâhî bî- nihâyedir ayâ sâlik*
Mezâhırde füyûzâtı zuhûrı cümleye mâlik
Ta'ayyün-i sivâ tecellî-i Hâk'da olur hâlik
'Înâyet kıl kerem eyle bize ey Hâlık u Feyyâz (Ş.140)
...
305. *Gönül teng oldu fikr-i mâsivâdan*
Beni kurtar meded yâ Rab hevâdan
Olunca İrci'î emri fenadan
Mu'în ol bendene ey Rabb-i Halâk (Ş.166)
...
306. *Ol benim ki hankâh-ı Himmetîde çâkerim*
Sırr-ı pâkinden anın imdâd-ı himmet dilerim
Bu dil-i pür zahmım zahm urdular timârı yok

⁵¹⁶ Mehmed Said Arbatlı, *Bağdath Es'ad, Hayatı, Sanatı ve Divanının Tenkitli Metni* (Ankara: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 50, 167-168.

⁵¹⁷ Gültekin, *Divan-ı Şekûrî*, 81, 113, 156, 171, 193, 212-213, 233-235.

Sırr-ı pakinden anın imdâd-ı himmet dilerim (§.202)

...

307. *Kârımız rûz ile şeb zâr u figân*
Merhamet kıl bize sen ey Müste'ân
Fazlın ile kâ'im olur dü cihân
Merhamet kıl bize sen ey Müste'ân (§.237)

...

308. *Ne mümkün kul 'atâya lâıyk ola*
Kerem-i ihsân senindir Rabbü'l-a'lâ
Bu 'abd-ı kemterin n'etsün Hudâyâ
Kerem eyle amân Allâhım Allâh (§.265)

...

309. *Beni ketm-i 'ademden 'âleme getirdin ey Allâh*
Beni pür ni'am etdin fazlın ile yâ Rahîm Allâh
Kusûrum bî-'adedken kıldın ihsân-ı bî-şumâr
Beni dil-haste etdi zâlim ü bed-hû amân Allâh (§.267)

...

310. *Îlâhâ 'âciz ü bî-çâre kaldım*
Vücûdum küştisin 'ummâna saldım
Firâk-ı vuslatın nârına yandım
Meded kıl derdime dermânım Allâh (§.268)

...

Ârif Süleyman⁵¹⁸

311. *Gayrıdan hep olan ümmîdimden*
Kesilip dest ü dâmânım el-Hakk
Sana kaldı yetiş meded demidir
Kandesin kande ey 'inâyet-i el-Hakk (Kt.34)

Mustafa Sıdkî⁵¹⁹

312. *Ey sabâ dildâra var ahvâlim izhâr et meded*
Mülk-i dil hâlınden ol şâhı haberdâr et meded (G.33)

...

⁵¹⁸ Tankuş, *Ârif Süleyman Dîvânı*, 376.

⁵¹⁹ Gülşen Sezen, *Mustafa Sıdkî Efendi Dîvânı Transkripsiyonlu Metin-Edebi İnceleme* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 221.

Feyzî Efendi⁵²⁰

313. *Ya İlâhî hürmeti çün kıl hüva'llah-ı ehad*
Pak sıbyânın du'âsın der-gehinde itme red
Bir bölük sâ'illeriz geldik kapuna lâ-yu'add
Rahmetinle kulların şâd eyle Allahım meded (Mr.174/b)

...

İsmail Hikmetî⁵²¹

314. *El-gıyâs ey rahmet-i bî-hadd [ü] pâ-yân el-gıyâs*
El-gıyâs ez-dest-i mekr-i nefîs-i 'isyân el-gıyâs (G.82)
- ...
315. *Ey vücûd-ı 'âlemin ma'mûr eden senden meded*
Nûr-ı zâtından [cihân] pür-nûr eden senden meded (K.119)
- ...
316. *Ey sıfât-ı vahdetin yâd eyleyen senden meded*
Zâtına mahlûkun işhâd eyleyen senden meded (G.125)
- ...
317. *Ey gönüller sâhibî Bârî Hudâ senden meded*
Bagr-ı hûn-âlûdeme ver incilâ senden meded (G.128)
- ...
318. *Ey Resûl-i Hâlık-ı envâr-ı imkân el-amân*
Ey habîb-i hazret-i gaffâr-ı Rahmân el-amân
Ey 'imâd-ı Ka'be-i hannân u mennân el-amân
Ey şefâ'at ma'deni gufrân sübhân el-amân
El-amân ey müşfî'-i kevneyn sultân el-amân (Muh.433)

...

Ağa-zâde 'Örfî⁵²²

319. *Meded ey şîvesi çok dilber-i gül-çehre meded*
Meded ey gonçe-dehen hâsılı bin kere meded (G.55)

...

⁵²⁰ Sevinç Karagöz, *Feyzî Efendi Divanı İnceleme Transkripsiyonlu Metin, Sözlük* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 730-731.

⁵²¹ Sona, *İsmail Hikmetî ve Dîvânı*, 312, 353-355, 360-363, 705-706.

⁵²² Albayrak, *Ağa-zâde 'Örfî Divânı*, 60.

Ömer Besim⁵²³

320. *Efendim kilik-i cûdun lûle-i yenbû'-ı ihsândur*
Hemîşe zâtuna lutfu mürüvvet lâyük-ı şândur
Kemâl-i ıztırâbumdan zarûrî keşf-i râz itdüm
'Înâyet himmet eyle gâyet ahvâlüm perîşândur (N.20)

Bandırmalı-zâde Hâşim Baba⁵²⁴

321. *Sen ki fahrü'l-mürselînsin nûr-i erbâb-ı yakîn*
Şânına tenzîl ile ta'zîm iden Rûhü'l-emîn
Vasfına nâzil değil mi rahmeten li'l-'âlemîn
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hakk (Ş.87)

...

Salâhaddîn-i Uşşâkî⁵²⁵

322. *Derde düşdüm ey şeh-i 'âlî cenâbım el-gıyâs*
Zulmet-i hicrâna irdim âfitâbım el-gıyâs (G.13)

...

Rusçuklu Zarîfî⁵²⁶

323. *Yâ İlâhî şu fenâda kimsesiz kaldım meded*
Dem-be-dem efkâr-ı bahr-i hayrete daldım meded (G.76)

...

Esrâr Dede⁵²⁷

324. *Ey şeyh-i şüyûh sırr-ı mine'llah için olsun*
Şânında olan himmet-i her-gâh için olsun
Hâküm nazar it pîr-i felek-câh için olsun
Mahrûm koma mahrem it ol şâh için olsun
Yâ Hazret-i Şârih meded Allâh için olsun
Şerh eyle benüm sadrumı bir âh için olsun (Müs.1)

...

325. *Bir kez telattuf eyle behey nâ-meded meded*

⁵²³ Zafer Beşli, *Ömer Besim Divânı Hayatı, Edebî Şahsiyeti Eseri ve Divânı'nın İncelenmesi* (Aydın: Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 237.

⁵²⁴ Mehmet Akif Yalçınkaya, *Bandırmalı Hâşim Baba Dîvânı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 203-206.

⁵²⁵ Bedriye Gülay Açar, *Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Türkçe Divanı ve İncelemesi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 286-287.

⁵²⁶ Hüseyin Gönel, *Rusçuklu Zarîfî Dîvânı* (Ankara: Grafikler Yayınları, 2013), 144.

⁵²⁷ Kasır, *Esrâr Dede Dîvânı*, 194-195, 259.

'Uşşâk-ı zâra niçeye dek dest-i red meded (G.43)

...

Mekkî⁵²⁸

326. *Bize bizden olan yakîn ü karîb*
Koma Mısr illerinde bizi garîb
Kereminden habîbin eyle nasîb
Meded et yâ enîs-i küllü garîb (Mr.60)

...

Yâver⁵²⁹

327. *Eşk-i çeşmüm ki ider âb-ı ruh-ı yâra meded*
Âteş-i 'aşkum ider şu'le-i ruhsâra meded (G.45)

...

Fahrî-i Celvetî⁵³⁰

328. *Yâ ilâhî nedür ol bâr-ı belâ-yı gaflet*
Zümre-i belhüm-ezalle beni kıldı nisbet
Cennet-i firrû ila-llâha ederken sür'at
Râh-zenlik edüben nefis ü hevâ bî-minnet
Yerüm oldı gam u hicrân ile çâh-ı zulmet
Meded ey kân-ı kerem lutfu çok 'âlî-hazret (Müs.21)

...

329. *Yâ İlâhî bir garîb [ü] bi-nevâyam el-gıyâs*
Garka-i deryâ-yı bî-çûn u çerâyam el-gıyâs (G.28)

...

330. *Ey şîr-i mîşe-zâr-ı velâyet 'Alî meded*
Ey 'andelîb-i bâg-ı fesâhat-ı 'Alî meded
Ey zât-ı Hakka mazhar vü ey menba'-ı sıfât
Ey pâdişâh-ı mülk-i belâgat 'Alî meded (Ş.55)

...

Halil Nûrî⁵³¹

⁵²⁸ Karapanlı, *Mekkî Divanı ve Tahlili*, 260.

⁵²⁹ Kaplan Üstüner, *Yâver Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 60-61.

⁵³⁰ Ahmet Alkan, *Fahrî-i Celveti: Hayatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 60-61, 67, 81.

⁵³¹ Mehmet Güler, *Halil Nûrî Divanı Edisyon-Kritik-İnceleme* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 176-177.

331. *Cism-i zerdîm âteş-i hicrîm müzâb itdi meded*
Saydığım gamlar günüm rûz-ı hisâb itdi meded
'Âlemi tufân-ı dil garka şitâb itdi meded
Eşk-i çeşmim tâs-ı gerdûnı pür-âb itdi meded
Nâr-ı gam mülk-i dilim yakdı kebâb itdi meded (Th.11)

...

Ferrî Mehmed⁵³²

332. *Ey cân-ı 'aşka dâg urıcı lâle-had meded*
Hadden ziyâde ser-keş olan serv-i kad meded (G.27)

...

Hoca Neş'et⁵³³

333. *Bir garîb-i müstemendem bî-kesim âh el-meded*
Bir belâ-keş 'âşık-ı bî-çâreyem vâh el-meded
Nâle vü âh u enînem her seher-gâh el-meded
Ey dirîgâ 'âcizem men yok meded-hâh el-meded
El-meded senden meded sultânüm Allâh el-meded (Muh.8)

...

Muvakkît-zâde Muhammed Pertev⁵³⁴

334. *Güm itdüm zulmet-i cehl içre râhı*
Nice 'arz eyleyem hâl-i tebâhı
Îşüm gâhî hatâdur cürm gâhî
Mubâh olmuş bana gûyâ menâhî
Hatâ benden 'atâ senden İlâhî
Amân ey pâdişehler pâdişâhı (Müs.1)

...

İlhâmî⁵³⁵

335. *Rûyumuz döndü hazâna amân ey yâr meded*
Kaddimiz döndü kemâna amân ey yâr meded

⁵³² Mehmet Kırbıyık, *Ferrî Mehmed Hayatı, Eserleri ve Divânının Tenkitli Metni* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1994), 97.

⁵³³ Rıza Oğraş, *Hoca Neş'et Divanı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1991), 156.

⁵³⁴ Ekrem Bektaş, *Muvakkît-zâde Muhammed Pertev Divânı* (Ankara: KYGM, 2017), 346-347.

⁵³⁵ Kâşif Yılmaz, *III. Selâm (İlhâmî) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânının Tenkitli Metni* (Edirne: Trakya Üniversitesi Matbaası, 2001), 138-139.

*Çekmege bâr-ı gamı kalmadı hîç tâkatimiz
Kaddîmiz döndü kemâna amân ey yâr meded (Ş.15)*

...

Beylikçi İzzet⁵³⁶

336. *Terk idip hicr ile ol zâlim-i bî-dâd meded
Şâd iken hâtırımı eyledi nâşâd meded
Derd-i furkatda gönül eyledi mu'tâd meded
Eser itmez ana hîç nâle vü feryâd meded
Meded Allah meded it bana imdâd meded (Muh.2)*

...

337. *'Aksine döndü bu şeb çarh-i sitem-hâh meded
Girmedî hâle-i agûşuma ol mâh meded (G.30)*

...

Sünbül-zâde Vehbî⁵³⁷

338. *Kâle-yi hüsnünü gösterdi Burûsada meded
Nakd-i ârâm-ı dili aldı bu rû-sâde meded (G.46)*

...

İhyâ⁵³⁸

339. *'Âşık-ı dil-sûz kim ey mihr-i rahşânım meded
Sâye-veş üftâde kim serv-i hurâmânım meded (K.13)*

...

Selâmî⁵³⁹

340. *Kalmışım girdâb-ı nefis içre İlâhî kıl meded
Kıl meded ey pâd-şehler pâd-şâhı kıl meded (G.38)*

...

341. *Biz kuluz sen Hâlık ü Yezdânsın yâ Rabb meded
Biz günehkâr-ı 'âsî sen Gufrânsın yâ Rabb meded (G.39)*

...

⁵³⁶ Fatma Meliha Şen, *Beylikçi İzzet Bey Divanı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 37, 116.

⁵³⁷ Ahmet Yenikale, *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 364.

⁵³⁸ Mehmet Halil Erzen, *İhyâ Dîvânı ve Tahlili* (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2012), 445-448.

⁵³⁹ Serpil Kayya, *Selâmî Dîvânı'nın Transkripsiyonlu Metni* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 136-137.

Mehmed Nebil⁵⁴⁰

342. *Mazhar-ı dîdâr-ı Haksın yâ Resûlallâh meded*
Mazhar-ı envâr-ı Haksın yâ Resûlallâh meded (G.13)

...

Karayılan-zâde Mehmed Emîn Sabrî⁵⁴¹

343. *İşte sensiz çâk çâk oldu dil ü cânım meded*
İşte yandım âteş-i hicrâna sultânım meded (G.15)

...

Refî-i Kâlâyî⁵⁴²

344. *Âteş-i 'aşkınla yandır yâ Resûlallâh meded*
Hâb-ı gafletden uyandır yâ Resûlallâh meded (G.6)

...

345. *Hamd-i Hakk ehl-i Hudâyız yâ Resûlallâh meded*
Lik esîr-i mâsivâyız yâ Resûlallâh meded (G.12)

...

Âsaf⁵⁴³

346. *Çekemem hecr-i firâkun senün ey şâh meded*
Görmedüm böylece bir gussa-i cân-gâh meded (G.144)

...

347. *Çekemem sûz-ı firâkun meded ey mâh meded*
Görmedüm buncılayın gamze-i cân-gâh meded (G.147)

...

348. *Nâzenînüm dinüz itsün bana bir çâre meded*
La 'l-i nâbın sür'aten sunsun bu bîmâra meded (G.155)

...

349. *Neyl-i ârzû vaktidür da'vâ-yı bî-ma'nâyı ko*
Gel muhibb-i ehl-i dil ol sohbet-i a'dâyı ko
Âyne-i devrâna bak her demde kim gavgâyı ko
Gel canânum sevdigüm sen itme bu evzâ'ı ko

⁵⁴⁰ Yasemin Aktaş, *Mehmed Nebil ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 115.

⁵⁴¹ Keçeci, *Karayılan-Zâde Mehmed Emîn Sabrî Divanı*, 183.

⁵⁴² Alpaydın, *Refî-i Kâlâyî Dîvânı*, 87-88, 93-94.

⁵⁴³ Kaya, *Âsaf ve Dîvânı*, 439, 440, 444, 908, 932.

İşte ben gitdüm meded elden bu istignâyı ko (Muh.4)

...

350. *Şehâ ben esîri ezâdan sakın*
Gel âhumı alma belâdan sakın
Yeter bana cevr ü cefâdan sakın
Kerem eyle tîr-i kazâdan sakın
Meded meded 'itâb(-ı) Hudâ'dan sakın
Ruhı tâzesin sen belâdan sakın (Müs.4)

...

Ecrî⁵⁴⁴

351. *İlâhi kıl meded mahbûb-ı zîbâ Mustafâ hakkı*
Güşâd et baht-ı matlûbum ale'l-Murtazâ hakkı
Fezâ-yı el-amân senden sana ins-i Hüdâ hakkı
Tahammül yok cefâyâ enbiyâ vü evliyâ hakkı
Meded çeşm-i çeragı ol hüsn hulk-ı Rızâ hakkı
'Înâyet ma'deni sensin şehîd-i Kerbelâ hakkı (Müs.10)

...

Hasmî⁵⁴⁵

352. *Virmen ol şûh-ı cihân destine âyîne meded*
Olmasın ben gibi meftûn ruh-ı rengîne meded (G.53)

...

Priştineli Nûrî⁵⁴⁶

353. *Meclis-i 'uşşâka gel hurşîd-i rahşânım meded*
Gel bu şeb göster yüzün ey mâh-ı tâbânım meded (G.60)
- ...
354. *Yâ emîrû'l-mü'minîn ser-tâc-ı cümle evliyâ*
Menba'-ı 'ayn-ı kerâmet yâ 'Aliyye'l-murtazâ
Hâk-i pâyin ehl-i hâle sürme-i nûr-ı ziyâ
Eyle imdâd merkezimden yâ 'Ali oldum cüdâ
Dest-gîr ol lütfun ümmîd eylerim subh u mesâ (Muh.1)

⁵⁴⁴ Devrim, *Ecrî Dîvanı*, 42-44.

⁵⁴⁵ Engin Selçuk, *Hasmî Divanı* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 238.

⁵⁴⁶ Metin Yıldırım, *Priştineli Nuri ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 66, 251-254, 273.

...
355. *Yâ emîrû'l-mü'mînîn sultân-ı cümle evliyâ
Rehber-i râh-ı hidâyet menba'-ı 'ayn-ı 'atâ
Vâkıf-ı kenz-i hahâyık 'ârif-i sırr-ı Hüdâ
Ma'den-i feyz-i kerâmet yâ 'Aliyye'l-murtazâ
Derd-mendim bî-kesim imdâd ü himmet kıl bana
Dest-gîr ol dergeh-i lutfuna itdim ilticâ (Müs.2)*
...

356. *Olmadı gitti dil-i üftâde fûrkatden hulûs
El-amân eyle beni bu dâm-ı hasretten hulûs
'Arz-ı hâl-i pür-melâlim dible sultânım benim
Hasbeten lillâh meded kıl eyle gurbetden hulûs (N.12)*

Sa'îd-i Gülşenî⁵⁴⁷

357. *Yüz sürüp lutfuna geldim yâ Resûlullâh meded
Etme red-bâb-ı keremden yâ Resûlullâh meded
Rû-siyeh 'âsî vü mücrîmin efendim el-âmân
Ümmet efkâr-ı fakîrim yâ Resûlullâh meded (Ş.21)*
...

358. *Eyle lutfunla tecellî 'âşıkana her zamân
'Âsî kullarına rahmın bî-şûmâr yâ Müste'ân
Yog iken emrinle var oldu efendim dü-cihân
Kıl kerem 'âşıklarına ya İlâhe'l-'alemîn (Ş.87)*
...

359. *Cürmümü bildim efendim hadden efzûndur amân
Eyle 'afv lutfunla yâ Rab rûz u şeb derim amân (G.89)*
...

360. *Gel ey sâlik kulak tut bu kelâma
Uyup emmâre nefse düşme dâma
Kaçup nehyinden itâ'at eyle emre
Meded eyle meded sultânım Allah (Ş.105)*
...

⁵⁴⁷ Bünyamin Aydın, *Sa'îd-i Gülşenî Divanı* (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 104-105, 153-155, 167.

3.6. XIX. Yüzyıl

Sıdkî Derviş Mehmed⁵⁴⁸

361. *Ey Habîb-i hazret-i Hallâk-ı 'âlem el-meded*
V'ey Hakîm-i ehl-i derd-i sınıf-ı 'âdem el-meded (G.2)
...
362. *'Âcizüm nefis-i denîden meded Allâh meded*
Bilmezüm ni'deçegimi meded Allâh meded (G.60)
...
363. *Olmuşum bu mahbes-i tende perişân el-meded*
Kalmışum bu vâdî-i hayretde nâlân el-meded (G.64)
...

Hâtîf⁵⁴⁹

364. *Ruhları gül lebleri mül kâmeti serv-i revân*
Gamzesidir dîde-i mahmûra şimdi tercemân
'Âşıkı başdan çıkardı fitne-i âhir-zamân
Tabla perçemli gümüş gerdemli dilber elamân (Mr.22)
...
365. *Gülşen-i firkatde bî-berg ü nevâyım el-gıyâs*
Gonçe-i efkârıma hâr-ı cefâyım el-gıyâs
Ben o cürm-âlûde-i reng-i hatâyım el-gıyâs
Yâ Resûlallah esîr-i mâsivâyım el-gıyâs
Kayd-ı bend-i sahne-i nakş u hevâyım el-gıyâs (Th.19)
...
366. *Mücrimim nâr-ı cehîme ben sezâyım el-meded*
Gaflet ile tâbî'-i nefis ü hevâyım el-meded (G.48)
...
367. *Hasret-i kûyunla zârem yâ Resûlallah meded*
Şimdi pââmâl-i gubârem yâ Resûlallah meded (G.49)
...

Derviş Selîm Sırrî⁵⁵⁰

⁵⁴⁸ Özket, *Sıdkî Derviş Mehmed Divanı*, 104-106, 153, 156.

⁵⁴⁹ Sevdâ Önal, *Hâtîf, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2010), 233, 339-341, 391-393.

⁵⁵⁰ Keskin, *Derviş Selîm Sırrî Dîvânı*, 69.

368. *El-gıyâs ey gavs-ı a'zâm el-gıyâs*
El-gıyâs ey kutb-ı ekber el-gıyâs (G.80)

...

Benderli Cesârî⁵⁵¹

369. *Ey kemân-ebriû müjen tîriyle zahm açdı sitem*
Ârız oldı za'f-ı cismüme benüm derd [ü] elem
Gamze-i peykân-ı ser-tîzün akıtdı nice dem
La'l reng kana bulandı pîrehen egnümde hem
Dag dag itdün derûnum kılmadun lutf [u] kerem
El-amân insâfa gel senden 'inâyet isterüm (Müs.139)

...

Fâik Ömer⁵⁵²

370. *Çok gördü şîşe-bâz felek nigârımı*
Hasret-keşide eyledi leyl ü nehârımı
Görsem dimez misin 'acabâ dil-fikârımı
Gûş idin mi söyle acâbâ âh u zârımı
Gel gel yetiş ki aldı firâkın karârımı
Yagmaya verdi cünd-i gamın kâr u bârımı (Müs.66)

...

371. *Esîr ü sitem-keş-i hayret oldım âh meded*
Müşîr-i sadr-ı gam ü mihnet oldım âh meded (G.23)

...

Himmet-zâde Ahmet Cezbî⁵⁵³

372. *Yâ Muhammed na't okur ümmetlerin heb adına*
Dergehinde kıl kabûl red itme gel imdadına
Dîninin düşmânı mosko la'neti etrâfımız
Kesdi râh-i ehl-i dîni gel yetiş feryâdına (Ş.6)

...

373. *Niçe bir 'arz ideyim dâg-i dil-i esrârım*
Bî-devâ derd-i tahassür ile ben bîmârım

⁵⁵¹ Akkuş, *Benderli Cesârî'nin Dîvânı*, 1302-1303.

⁵⁵² Hande Büyükkaya, *Fâik Ömer ve Divanı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme* (İstanbul: Kültür Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 170-171, 191-192.

⁵⁵³ Maleky, *Himmetzâde Ahmet Cezbî Divanı*, 41, 111-112, 127-128, 143-144.

*Nedir encâm bu derdin neye varır kârım
Hele her neyse fedâdır sana cümle varım
Bana rahm eyle meded başın için hünkârım (Muh.3)*

...

374. *Sensin ey mihr- i vefâ cümle cihân mu'temedi
Kadr-i vâlânı bilen buldı hayât-i ebedi
Görmeyen bulmayan nûr-i ziyâ-bahşını ey mihr-i cihân
Şeb-i zulmetde kalub zerre ziyâ göremedi
Bî-kesim cürm-i hezârile meded huz biyedî (Muh.14)*

...

375. *El-meded âh el-meded ey gonçe-i gül-zâr meded
El-meded âh el-meded ey bülbül-i pür-zâr meded
El-meded âh el-meded ey bâb-i 'ilm-i şehr-i Hak
El-meded âh el-meded ey ma'na-i esrâr meded
El-meded âh el-meded ey Haydar-ı Kerrâr meded (Muh.23)*

...

Keçeci-zâde İzzet Mollâ⁵⁵⁴

376. *Feragât eyledük meyden bırakduk câm-ı leb-rîzi
Çıkarduk gül-şen-i endişeden gîsû-yı gül-bîzi
Tüketdük aglamakdan hâsılı çeşm-i güher-rîzi
Zer-i lutfun ümidiyle unutduk Tibr ü İbrîzi
Gedâ-yı kûy-ı Monlâyuz meded ey Şems-i Tebrîzi (Muh.20)*

...

Dâniş Mehmed⁵⁵⁵

377. *Leşker-i mihnet hücum itdi dil-i nâ-şâdîma
Gerdiş-i çarh-ı felek kasd eyledi ber-bâdîma
Pençe saldı şîr-i gam cân-ı elem mu'tâdîma
Mâye-bahş oldu havâdis âh-ı âteş-zâdîma
Cûş-ı seyl-âb-ı sitem virdi hâlel bünyâdîma
Olmuşum mahsûr-ı gam yok bir gelür imdâdîma
Bilmezim rûz-ı ezel gam mı yazılmış adîma*

⁵⁵⁴ Ebubekir Sıddık Şahin, Keçeci-Zâde İzzet Molla'nın Divanları: Bahâr-ı Efkâr ve Hazân-ı Âsâr (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2004), 635-636.

⁵⁵⁵ Süreyya Özavar, Dâniş Mehmed Bey Hayatı, Sanatı ve Dîvânı (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 1993), 43-49.

Âh bir kez vâkıf olsam hikmet-i îcâdıma
Kimse mi'mâr olmadı kalb-i harâb-âbâdıma
Ye's pey-der-pey şitâb eyler mübârek-bâdıma
Kimseden ümmîd-i istimdâd gelmez yâdıma
Ey benim feryâd-res Rabbim yetiş feryâdıma (Tc.1)

...

Ahmed Sûzî⁵⁵⁶

378. El-gıyâs bu nefis ü şeytân ellerinden el-gıyâs
Bunların ahvâl-i kârı her taraftan el-hebâs
Her zaman Hakkın hilâfına olurlar inbi'âs
Hıfz idensin ya mugîse'l-müstegîsin el-gıyâs (Mr.63)

...

379. Gelmişem kapına 'avn it yâ mugîs
Turmuşam tapuna lutf it yâ mugîs (G.65)

...

380. İlâhî 'izzetin hakkı bize sen eylegil imdâd
Ki yokdur çâremiz asla bize sen eylegil imdâd (G.74)

...

381. Hevâ-yı nefis ile bed-kâr olmuşam Mevlâ meded
Mâ-sivâlar ile dûçâr olmuşam Mevlâ meded (G.79)

...

Diyarbakırlı Azmî⁵⁵⁷

382. Ey tecellî-bahş olan âyîne-i îcâdıma
Feyz-dâd-ı ma'ni-i nev-kilk-i isti'dâdıma
Müstemend ü 'âcizim kıl merhamet feryâdıma
Senden özge bilirim kimse erişmez dâdıma
Kimseden ümmîd-i istimdâd gelmez yâdıma
Ey benim feryâd-res Rabbim eriş imdadıma (Müs.6)

...

383. El-gıyâs ey hâver-i mihr-i melâhat el-gıyâs
El-gıyâs ey mâye-i hüsn-i letâfet el-gıyâs (G.27)

⁵⁵⁶ Metin Ceylan, *Ahmed Sûzî Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* (Afyon: Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 154-156, 161-162, 165.

⁵⁵⁷ Duymaz, *Diyarbakırlı Azmî ve Divançesi*, 213-214, 244-245.

...

Çankırılı İbrahim Hurrem⁵⁵⁸

384. *Şehâ sensin yine bir kân-ı himmet*
Mehâ tab'ında var cevân-ı himmet (G.4b)

...

385. *Meded ey kişver-i hüsn içre evvel şâh meded*
Meded ey dest-res-i 'âşık-ı gâm-hâh meded (G.6a)

...

Seyyid Osman Adapazarî⁵⁵⁹

386. *'Âcizim kapuna geldim yâ Resûlallâh meded*
'Âsiyim suçumu bildim yâ Resûlallâh meded (G.34)

...

387. *Tevhîd-i sarfdan buyurdugun eyledim gûş*
Sâye-i lutfunda eyledim 'iyş ile nûş
Seni bildim gayriyi etdim ferâmûş
Efendim Sultânım 'Abdulkâdir imdâdına yetiş (Ş.81)

...

388. *Zuhûrın mâ'deni kânı*
Bu hakkın cümle sultânı
Nice sevmeyen ben anı
Ki sensin cânların cânı
Meded hey yâ Resûlallâh (Muh.181)

...

Dilsûz⁵⁶⁰

389. *Velî-yi Hudâsın meded yâ 'Alî*
Şeh-i lâtifsın meded yâ 'Alî (K.55)

...

Safâyî Ali Dede⁵⁶¹

390. *İntizâr irdi kemâle gül-'izârım el-meded*

⁵⁵⁸ Abdullah Eren, *Çankırılı İbrahim Hurrem Dîvânı* (Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 42, 52.

⁵⁵⁹ Çelebi, *Seyyid Osman Adapazarî Dîvânı*, 20, 53, 120-121.

⁵⁶⁰ Nilab Saeedi, *İran Milli Kütüphanesinde Bulunan Dilsûz Divanı* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 205-211.

⁵⁶¹ Ramazan Ekinci, *Safâyî Ali Dede Dîvânı* (İstanbul: Gece Kitaplığı, 2016), 106-107.

Dîdeden hecrin hûn-ı eşk-bârım el-meded (G.45)

...

İbrâhîm Tâ'ib⁵⁶²

391. *El-amân pâyine geldim didim ey şâh meded*
Kılma red vaslına atma derde hem-râh meded
Hâsılum renc-i firâvân ile kûtâh meded
Meded ey 'âleme imdâd iden Allâh meded (Mr.107)

...

392. *Yüri ey bülbül-i bâg-ı irem âbâda yetiş*
Soyunup mâr-ı sıfat dil-i âzâda yetiş (G.179)

...

393. *Kûşe-i çeşminle nazarü'l-gıyâs*
Eyle 'adûdan çü güzârül'l-gıyâs
Bed-rakîbin sözünü gûş eyleme
Kalmadı hiç elde hezârü'l-gıyâs (T.4)

Şâkir Mehmed⁵⁶³

394. *Dest-i cevrinle diger-gûn oldı hâlîm kıl meded*
Kalmadı tâb ü tûvânım hem mecâlim kıl meded (G.32)

...

395. *Ümmetine gel yetiş ey fahr-ı 'âlem gel yetiş*
Müzribîne gel yetiş ey fahr-ı 'âlem gel yetiş (G.111)

...

396. *Senden 'aşkın ey civân*
Eyledi hâlîm yamân
Eylerim âh u figân
Bir nigeş kıl el-amân (Ş.36)

...

397. *Gönül bir âfetin 'aşkıyla nâlân*
Ne âfet-i bî-bedel bir şûh-ı fettân
İşitmez eylesen bin âh u figân

⁵⁶² Erol Gündüz, *İbrâhîm Tâ'ib Dîvânı* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2009), 193, 230, 310.

⁵⁶³ Semra Yanbal, *Şâkir Mehmed Efendi Divânı* (SBE, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 173, 219, 884-885, 919-920.

Meded zülfün gibi hâlim perîşân (Ş.42)

...

398. *Sakladım sînemde raz-ı 'aşkın ey meh bir zamân*
Eyledin âhir beni cevrinle rüsvâ-yı cihân
Sen gülersin hâlîme aglar zemîn ü âsmân
El-amân ey mâh-ı burc-ı evc-i 'işve el-amân (Mr.62)

...

Bendî Mustafa Baba⁵⁶⁴

399. *'Aşk elinden derde giriftâr oldum*
Sen bilürsün hâlim ilâhım meded (Kt.35)

...

400. *Reftâr iden ol kaşları siyâha meded*
'Aşkıyla anın bizde olan âha meded (G.36)

...

401. *Zâr iderim 'aşkın [i]le yâ meded yâ dost diyerek*
Leyl ü nehâr şevkunile yâ meded yâ dost diyerek (G.95)

...

Remzî⁵⁶⁵

402. *Elif ey mazhar-ı sırr-ı hafîyyet esd-îzed*
Be bir ervâh-ı kadîmeyn lutfına olmaz 'aded
Tâ tahîyyat u selâm olsun eyâ şeh-bâz-ı merd
Mazhar-ı sırr-ı nebîsin yâ 'Alî senden meded (Mr.2)

...

403. *Bir garîb müstemendüm yâ Hudâ senden meded*
'Afv kıl cürm ü günâhum Hâlikâ senden meded
Ey kamuyı halk iden subh u mesâ senden meded
Cân verel'dendür bu virdüm bî-riyâ senden meded
Rahmetün eyler taleb bu ben gedâ senden meded (Muh.3)

...

404. *Dil-i mecrûhuma senden meded ey yâr meded*

⁵⁶⁴ Hatice Çelik, *Bendî Mustafa Baba Dîvânı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 128-129, 162-163.

⁵⁶⁵ Yaşar Aydemir, *Remzî Divanı* (Ankara: Birleşik Yayınları, 2016), 70-72, 264-265.

N'ideyüm aldı beni gayret ile 'âr meded (K.336)

...

Numân Mâhir⁵⁶⁶

405. *Yakar 'âlemleri bir âh-ı cigergâh meded*
Sâz-ı nâhîdi kırar nâle-i cangâh meded (G.29)

...

İbret Mehmed⁵⁶⁷

406. *Bezmi-i 'aşkın pür safâdır yâ Resûlallah meded*
'Âşıkâ vuslat-nümâdır yâ Resûlallah meded (G.46)

...

407. *Pertev-i nûr-ı habîb-i hazret-i Mevlâ meded*
Çeşm-i câna hâk-i pâyin kıldı Hakk tûtyâ meded
Derdimiz tîmârına senden meded cânâ meded
Hazret-i Hâlid Ziyâe'd-dîn-i Mevlânâ meded
El mededü'llâhü Allâhü meded şâhâ meded (Muh.52)

...

408. *Düşmüşüm âvâre geldim yâ Resûlallah meded*
Bî-kes ü bî-çâre geldim yâ Resûlallah meded (G.53)

...

409. *Tulu' itmez mi yâ Rabb burc-i ikbâl üzre seyyârem*
Yedimden mel'abeyle aldılar mâtemde nân-pârem
Hakikat sen bilirsin hâlimi mağdûr [ü] nâ-çârem
Senin dergâh-ı vâlândan olur imdâd ile çârem
Senin kapın koyup yâ Rabb varam kimlere yalvaram (Muh.206)

...

410. *Reh-i 'aşk üzre dil gam-gîn*
Koma bî-çâre vü miskin
Derûnum bulmadı temkin
Meded pîrim Ziyâeddîn
Be hakk şâh-ı Bahâeddîn (Muh.239)

...

⁵⁶⁶ Özlem Batğı, *Numân Mâhir Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 76-77.

⁵⁶⁷ Niyazi Adıgüzel, *İbret Mehmet Efendi Dîvânı* (Edirne: Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 42-45, 119, 136.

Eğribozlu Mehmed Emin Sırrî⁵⁶⁸

411. *Cânânı sensün cânımın senden ey Allâhım meded*
Pâyânı yok 'îşyânımın senden ey Allâhım meded (G.28)
...
412. *Yoluna cânlar fedâdur yâ Resûl-ullâh meded*
Sana cân virmek safâdur yâ Resûl-ullâh meded (G.29)
...
413. *Kible-gâh-ı 'âşıkânsın yâ 'Alî senden meded*
Pâdişâh-ı dü-cihânsın yâ 'Alî senden meded (G.30)
...
414. *Nûr-ı zât-ı kibriyâsın yâ 'Alî senden meded*
Pîşvâ-yı evliyâsın yâ 'Alî senden meded (G.31)
...
415. *Yâ 'Aliyyü'l-Murtazâ senden meded*
Yâ İmâmü'l-Muktedâ senden meded (G.32)
...
416. *Yüzi kara günehkârım 'inâyet senden Allâhım*
Dururken sen kime varam 'inâyet senden Allâhım (G.124)
...

Mehmed Sermed⁵⁶⁹

417. *Rûz-ı mahşerde beni yâd eyle Allâh 'aşkına*
'Afv-ı 'îsyânımla dil-şâd eyle Allâh 'aşkına
Âteş-i düzehden âzâd eyle Allâh 'aşkına
Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allâh 'aşkına (Mr.1)
...

Nûrî⁵⁷⁰

418. *Oldı cism-i nâ-tüvân âmâc-ı sahrâ-yı fenâ*
Nice demlerdir atar dest-i kaza tir-i belâ
Olmada peyveste 'arşa na're yâ Rabbenâ
Kıl bana imdâd yâ Râbb be-hakk-ı Mustafâ

⁵⁶⁸ Cansever, *Sırrî Dîvânı*, 109-113, 209.

⁵⁶⁹ İlyas Keskin, *Mehmed Sermed Efendi Dîvânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 44.

⁵⁷⁰ Yılmaz, *Nûrî, Divanı*, 72-74.

Sâ'il-i dergâhunam senden kerem senden 'atâ (Muh.5)

...

Bağdath Fevzî⁵⁷¹

419. *Ey tabibim dil-i bîmârıma bir çâre meded*
Korkarım kim kala bu derd ile bîçâre meded (G./s.59)

...

Leylâ Hanım⁵⁷²

420. *Sırr-ı 'aşkın dile itsün te'sîr*
Meded it bendene yâ Hazret-i Pîr
Dil-i vîrânemi eyle ta'mîr
Meded it bendene yâ Hazret-i Pîr (Ş.1)
- ...
421. *Bir rütbe cânâ hâlimi itdin yamân amân*
Kâfîrler agladı görüp ey müslimân amân (G.89)
- ...
422. *El-amân üftâdegâna eyle lutfun râygân*
Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân
Dergehinden kesb-i feyz itsün gürûh-ı 'âşıkân
Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân (Ş.5)
- ...
423. *Bana rahm eyle veliyy-i Ma'bûd*
Olayım bendelerinden ma'dûd
Eyle Şems 'aşkına pîrim himmet
İtme Leylâyı kapında merdûd (N.6)
- ...
424. *Ey gönül râzını kâşif Çelebi*
Her bir ahvâlîme vâkıf Çelebi
Kalmışam mey-kede-i zilletde
Yetiş ey Hazret-i 'Ârif Çelebi (N.8)
- ...
425. *Mültecâ eyleyerek Monlâ'yı*

⁵⁷¹ Kübra Söyü, *Fevzî-i Bağdadî'nin Şiirleri* (Edirne: Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 59.

⁵⁷² Arslan, *Leylâ Hanım Dîvânı*, 36-37, 189, 218, 236, 237,

*Bulur elbet arayan Mevlâ'yı
Ney gibi yârelerim var dilde
Meded ey Hazret-i Kutb-ı Nâyî (N.11)*

426. *Bendene süfre-i in'âmını aç
Eyleme gayri kapuya muhtâc
Sâ'ilim matbah-ı ihsânında
Aman Aşçı Dede koyma beni aç (N.13)*

Kuddûsî⁵⁷³

427. *Bende-i bî-çârenem eyle bana çâre meded
Yâ Şefî'ü'l-müznibîn kıl ben güneh-kâra meded (G.6)*
...
428. *Ey bu cümle kâ'inâtı var iden Mevlâ meded
Başıma ışk-ı cihânı tar iden Mevlâ meded (G.160)*
...
429. *Yâ Delîlü'l-hâ'irîn hayretde kaldım el-meded
Ka'rı yok pâyânı yok deryâya taldım el-meded (G.161)*
...

Seyyid Süleymân Mahvî⁵⁷⁴

430. *Kapuna geldüm bana sultânım eyle istigâs
Dertliyüm sensin benüm dermânım eyle istigâs (G.51)*
...
431. *Zât-ı Hak mazharı çün mahbûb dergâhı meded
Râhı ol ki varayum kûyine her gâhı meded
Bana rahm eyle bugün hûblarun ol şâhı meded
Şâhum ol derd-i dilümden benüm âgâhı meded
Kerem it ugra deyü bir semtmize râhı meded
'Aşkıla yakma beni vakti seher gâhı meded
Bir garîb 'âşıkı kim âhı meded vâhı meded
Meded Allâhum meded ey meded Allâhum meded (Msm.85)*

⁵⁷³ Ahmet Doğan, *Kuddûsî Divanı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2013), 153, 315.

⁵⁷⁴ Rıdvan Çetin, *XIX. Yüzyıl Mutasavvıf Şairlerinden Seyyid Süleymân Mahvî Dîvânı* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 133, 154-158, 220-221.

- ...
432. *Boynuma zülfîn kemendin takma sultânım meded*
Gel dili gamdan halâs it sâhib ihsânım meded (G.89)
- ...
433. *Nâr-ı firkatle dilüm yakdun nîgârum gel yetiş*
Gün-be-gün artmaktadır çeşmüimde nârum gel yetiş (G.177)
- ...

Ömer Şevkî Mardinî⁵⁷⁵

434. *El-gıyâs olsun elinden ey yüzi mâh el-gıyâs*
Eyledün eyyâmımı hecrünle kûtâh el-gıyâs (G.49)
- ...
435. *El-gıyâs ey gamze-i hindûsı fettân el-gıyâs*
El-gıyâs ey tîr-i müjgânun töker kan el-gıyâs (G.52)
- ...
436. *Bir yeni sevdâya düşdüm ey civânân el-amân*
Mübtelâ-yı mihnet oldum âh u efgân el-amân (G.205)
- ...

Zâ'ik⁵⁷⁶

437. *Ben harâb-ender-harâb-ender-harâb oldum meded*
Sîh-i gamda devr ider yanmış kebâb oldum meded (K.12)
- ...

Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî⁵⁷⁷

438. *Buyurdun kul hüvallâhü ehad yâ Hazret-i Allâh*
Ehadsin bî-bedelsin hem Samed yâ Hazret-i Allâh
Ki yokdur sana vâlid hem veled yâ Hazret-i Allâh
Hudâ sensin ezelden tâ ebed yâ Hazret-i Allâh
Be-câh-ı Sûreti'l-İhlâs meded yâ Hazret-i Allâh
Hâlâs eyle beni ez-nefs-i bed yâ Hazret-i Allâh (Müs.4)
- ...

⁵⁷⁵ Fatma Esra Kanmaz, *Ömer Şevki Mardinî ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 135-136, 139-140, 300.

⁵⁷⁶ Engin Karakoyun, *Za'ik Divanı (Metin, 1b-65a)* (Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 42-43.

⁵⁷⁷ Taşdelen, *Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî Divanı*, 462-463, 468-469, 473-474, 494-496, 498, 578.

439. *Oldum üftâde be-hakk-ı Esed'ullâh 'Alî*
Dest-gîr ol meded et yâ Hacı Bayrâm-ı Velî
'Âşıkım hazretine müntesibim tâ ezeli
Dest-gîr ol meded et yâ Hacı Bayrâm-ı Velî (Ş.1)
...
440. *Mükerrem kutb-ı devrânsın meded yâ Hazret-i Merkez*
Velîler içre sultânsın meded yâ Hazret-i Merkez
Senâ vü medhe şâyânsın meded yâ Hazret-i Merkez
Sütûde zât-ı zî-şânsın meded yâ Hazret-i Merkez (Mr.486)
...
441. *El-meded yâ Hazret-i Fâtih Muhammed Hân meded*
Ben gedâyım zâhir ü bâtında sen sultânsın
Çün buyurdu hazret-i hayrû'l-beşer ni 'me'l-emîr
Pâdişâh-ı bî-bedelsin şâh-ı 'âlî-şânsın (Kt.6)
442. *Eyâ cemî'-i nebînin güzîdesi Ahmed*
Eyâ fadâ'il-i hüsnün cerîdesi Ahmed
Cihânı şa'şaf['a] -ı vasfın etdi pür-zînet
Eyâ vücûd-ı cihân nûr-ı dîdesi Ahmed
Bu Şevkî kulzüm-i 'aşk içre taldı çün gavnâs
Meded o bahr-i muhîtin ferîdesi Ahmed (N.2)
443. *'Înâyetli olan kimse selâmetle olur her ân*
Hesâb etdim 'inâyetle selâmet oldular yeksân
Bu Şevkî kuluna Allâh için lutf u 'inâyet kıl
'Înâyet kıl 'inâyet kıl 'inâyet kıl [ey] kerîmü's-şân (N.8)
444. *Yok mudur bu hicre pâyân el-amân*
Yok mudur bu derde dermân el-amân (G.93)
...

Semiz-zâde Süleyman Rüşdî⁵⁷⁸

445. *Nâvek-i gamzen ten ü hem câna geçdi e'l-gıyâs*

⁵⁷⁸ Kenan Semiz, *Semiz-Zâde Süleyman Rüşdî Efendi ve Divânı* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 113-114, 123.

Nîm nîgehde sîne-i sûzâna geçdi e'l-gıyâs (G.51)

...

446. *Meded ey âfet-i devrân meded ey şâh meded*
Dil-i nâlânımı rahm it yetişür âh meded (G.66)

...

Harpıtlı ‘Aşkî⁵⁷⁹

447. *Ey dîrîgâ nasihat bir katı düşveri hâl oldum*
Getirdin hatıra feylim tabîbim pûri lâl oldum
Büküldüm bâri endûhî melâmet birle dâl oldum
Yakıldım nâri gayretle hayâl-ender-hayâl oldum
Meded yâ Rabbi lütfunla kerem kıl bî-mecâl oldum
Eridim puteyi isyân içinde sanki kâl oldum (Müs./s.186)

...

Osmân Nûrî Paşa⁵⁸⁰

448. *İrişdi lafzın avânı*
Kerem kıl eyle ihsânı
İdüb imdâd-ı rûhânı
Yetiş yâ kutb-ı Geylânî (Ş.2)

...

Meşhûrî⁵⁸¹

449. *Sâkiyâ câmı yetişdir dil-i gam-hâra meded*
O zebûn-ı gama etsin yine bir pâre meded (G.34)

...

Câzîb⁵⁸²

450. *Cenâb-ı pîr verdi sana bu dîvânî unvânı*
Ki sensün fâtih-i iklim-i aşkın şâh-ı devrânı
Mülâhazamda senin başına teng etti Îrânı
Görüp şâh-ı Acem hayrette kaldı bunca bürhânı

⁵⁷⁹ Mehmet Bayrak, *Alevi-Bektaşî Edebiyatında Ermeni Âşıkları (Aşuğlar)* (Ankara: Öz-Ge Yayınları, 2005), 186.

⁵⁸⁰ Sedat Kocabey, *Osmân Nûrî Paşa Dîvânı* (Edirne: Trakya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 51-52.

⁵⁸¹ Yaşar Aydemir, Halil Çeltik, *Meşhûrî Dîvânı* (Ankara: KYGM, 2017), 139.

⁵⁸² Salih Yılmaz, *Câzîb Dîvânı İnceleme, Metin* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 154-155, 202, 204.

Yetiş ey seyf-i meslûl-i tarîkât şîr-i Yezdânî
Erenler pîşvâsı Hazret-i Sultân-ı Dîvânî (Müs.4)

...

451. *Dâd elinden gayrı ey çarh-ı kühen sâl dâd meded*
Yok mu insâfın a zâlim eyle bir imdâd meded (G.66)

...

452. *Sâye-veş pâyine üftâdeyim ey yâr meded*
Nigeh-i lütfunu dûr eyleme dil-dâr meded (G.68)

...

Nazîf⁵⁸³

453. *Tutmuşam ümmîd ile ben dest ü dâmân el-gıyâs*
Olmadı bir vech ile bu derde dermân el-gıyâs
Var mıdur bâbından a'lâ bâb-ı ihsân el-gıyâs
Gelmedi rûyundan a'lâ rûy-ı tâbân el-gıyâs
Ey risâlet mefharı mahbûb-ı Rahmân el-gıyâs
Vey şefâ'at menşe'i mergûb-ı sübhân el-gıyâs (Müs.20)

...

454. *Dil-peziîr-i dü cihân mahbûbuyuz dâ'im meded*
Bî-mesîl 'âla nişân mergûb-ı sübhânım meded (G.36)

...

455. *Târ-ı zülfünden bize bir şemme ihsânım meded*
Olmadı senden füzûn bir rûy-ı rahşânım meded (G.37)

...

Bayburtlu Zihnî⁵⁸⁴

456. *Bir nefes okların al sâkin ola yâre meded*
Yandı peykânelerinden dil-i sad pâre meded (G.44)

...

Nâil Abbas⁵⁸⁵

457. *Düş olub girdâb-ı derde kimse gelmez yâdıma*
İns ü cin hayrân olurlar bu gam-ı mu'tâdıma

⁵⁸³ Yıldız, *Divan-ı Nazîf*, 193-194, 203-204.

⁵⁸⁴ Nazire Erbay, *Bayburtlu Zihnî Dîvânı* (Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları, 2014), 250.

⁵⁸⁵ Ahmet Kırıcı, *Nail Abbas Paşa'nın Hayatı, Sanatı ve Divanının Transkripsiyonlu Metni* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 102-104.

*Girye eyler nüh felekler itdi kim feryâdına
Kimseden imdâd gelmez hâtır-ı nâ-şâdına
Ey şehinşâh-ı cihân rahmeyle bu feryâdına (Muh.1)*

...

Rıfkî⁵⁸⁶

458. *Gird-âb-ı hicrân içinde kalmışam yâ Rab meded
Derd için dermâna muhtâc olmuşam yâ Rab meded (G.3)*

...

459. *Günâh hem-kâr-ı 'isyânım meded kıl yâ Resûla'llâh
Garik-ı bahr-ı tugyânım meded kıl yâ Resûla'llâh (G.5)*

...

460. *Oldı şâhım fûrkatinle dîde-i giryân meded
Bunca demdir eyledim çün nâle-i efgân meded (G.16)*

...

461. *Düşmüşem gam bahrına yâ Rab meded senden meded
Çâre bulmam hâlîme yâ Rab meded senden meded (G.19)*

...

Erzurumlu Emrah⁵⁸⁷

462. *Ey kerâmet burcunun vehhâcî şâh-ı Nakşibend
Kaddesallahü'l-'alâ ervâhı şâh-ı Nakşibend
Müntehâ oldu seninle şâh-râh-ı Nakşibend
Ey şer'at râhının burhânı yâ Hâlîd meded
Dest-gîr olsun sana her demde Allhü's-samed (Muh.5)*

...

Ali Handî⁵⁸⁸

463. *Ey serâ-perde nişîmen-geh-i ver-vâr meded
Meded ey sâhib-i dil Hayder-ı Kerrâr meded
Sana ahvâl-i dilim eyleyem ihrâr meded
Bu iki dîdelerim şevk ile hun-bâr meded*

⁵⁸⁶ Mevlüt Altınoluk, *Rıfkî Divânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 46-48, 60-63.

⁵⁸⁷ Abdülkadir Erkal, *Erzurumlu Emrah Divanı* (Ankara: Birleşik Yayınları, 2014), 267-268.

⁵⁸⁸ İlk iki manzume Şenyurt, *Ali Handî ve Dîvânı*, 102-104, 127 adlı çalışmadan alınırken son manzume ise Harid Fedai, *Handî Dîvânı -I Gazeller* (İstanbul: Eren Yayıncılık 2003), 51 adlı çalışmadan alınmıştır.

'Arz-ı hâlîme nazar eyle meded yâr meded
Âsitânındayım ey Hazret-i Hünkâr meded (Müs.6)

...

464. *Meded ey sûz-ı nîgeh mest-i mey-i dîde meded*
Ya urulsun mu cigerden dil-i şûrîde meded (G.37)

...

465. *Turamaz sensiz efendim dil-i bî-zâr meded*
Böyle kalsun mı ebed derdin ile zâr meded (G.25)

...

Şeref Hanım⁵⁸⁹

466. *Ol kadar mukbil-i mahbûb-ı Hudâsın ki seni*
Kıldı tevkîr ziyâret ile vechin göreni
Yok nazîrin aramam hutta-i Hind ü Yemeni
Bahr-i 'îsyânda gezdirme yeter fûlk-i teni
Dest-gîr ol bana yâ Hazret-i Veysü'l-Karenî (Muh.6)

...

467. *Kârım 'îsyân hemân Allâhım*
İşim olmakda yaman Allâhım
Kaldı hayrân dil ü cân Allâhım
Cürmüm olur mı nihân Allâhım
Sana her hâlim 'ayân Allâhım
Meded Allâhım amân Allâhım (Müs.1)

...

468. *Kûh-ı Kâf olsa tayanmazken benim feryâdıma*
Yine rahm eyler bulunmaz âh-ı âteş-zâdıma
Derd ü endûh u sitem himmet ider ber-bâdıma
Bir tesellî-bahş olur yokdur dil-i nâ-şâdıma
Kimseden ümmîd-i istimdâd gelmez yâdıma
Ey benim feryâd-res Rabbim yetiş imdadıma (Müs.3)

...

469. *Pîşvâ-yı mürşid ü pîr-i mu'azzamsın meded*
Hem şeh-i sâhib-tarîkat hem mükerrermsin meded

⁵⁸⁹ Arslan, *Şeref Hanım Dîvânı*, 138, 156-160, 167-170, 176, 406, 426.

*Ser-firâz-ı mukbil-i hem nev'-i âdemsin meded
Nesl-i pâk-i bâ'is-i mevcûd-ı 'âlemsin meded
Cümlelerin 'indinde makbûl ü müsellemsin meded
Kutb-ı 'âlem gavs-i a'zam zât-ı ekremsin meded (Müs.7)*

...

470. *Ey şehen-şâh-ı velâyet bî-gümân
Cedd-i pâkindir Resûl-i Müste'ân
Ser-firâz-ı evliyâ vü ins ü cân
Sana mahsûs oldu kurbiyyet hemân
El-amân ey dest-gîr-i 'âcizân
El-amân ey gavs-i a'zam el-amân (Müs.8)*

...

471. *Ey mülket-i velâyete sultân-ı rây-gân
Ey mürşid-i müsellemler ü mümtâz bî-gümân
Her kime bâd-ı himmetle olursa ger vezân
Bî-iştibâh olur iki 'âlemde kâm-rân
Yâ Seyyidü'r-Rufâ'i vü yâ pîr-i sâlikân
Yâ Hazret-i Ebu'l-'âlemîn el-amân amân (Müs.9)*

...

472. *Zâtınızdır iki cihânda hemîn
Hazret-i Hak ile Resûle yakîn
Yücedir kadriniz çü 'arş-ı berîn
Dise her dem sezâ dil-i gam-gîn
El-amân ey çehâr-yâr-ı güzîn
Olun Allâh için fakîre mu'în (Müs.13)*

...

473. *Ceddinin ümmetiyim her ne kadar mücrim isem
Derim elbet sana yâ Hazret-i 'Abdu'l-Kâdir
Şeref-i rû-siyehi koyma ayak altında
Dest-gîr ol bana yâ Hazret-i 'Abdu'l-Kâdir (Kt.31)*

474. *Ey Şems-i kemâl bir şeh-i bî-hemtâsın
Her zerre-i nâ-çîze ziyâ-bahşâsın
Nutkun girü dönmez Şeref'e imdâd it*

Makbûl-i dil-i Hazret-i Mevlânâsın (R.4)

Kerküklü Seyyid Şükrî⁵⁹⁰

475. *Girmişem deryâya yâ Rab bahr-i ihsândan meded*
Şol Muhammed Mustafâ kevneyne sultândan meded (G.69)
...
476. *Bî-nevâyam hâksâram yâ Resûlallâh meded*
Rû-siyâham hâr (u) zâram yâ Resûlallâh meded (G.73)
...
477. *Dalmışam bahr-i gama hicr-ile ey yâr meded*
Lutf kul hâlîme ey gözleri hammâr meded (G.75)
...
478. *Kalmışam hicrân içinde yâ Resûlallâh meded*
Tîz eriş feryâdîma yâ nûr-ı 'arşullâh meded (G.76)
...
479. *Mu'allâ dergehin bagdâd şehrin kıldı nûrânî*
Yapılmış iki cânibden münakkaş kasr (u) eyvânı
Ne mümkün bir de bir mi'mâr yapa bu nakş-ı tufrânı
Meğer irşâd kılmişsin o tâlî'-sa'd ustânı
Dahilem kapuna geldim amân yâ gavs-ı rabbânî (Muh.580)
...

Ahmed Sâdık Ziver⁵⁹¹

480. *Sensin âmân-ı şîr-i Hudâ yâ 'Alî meded*
Ur pençeni be-def'-i belâ yâ 'Alî meded (G.16)
...
481. *Vücüd iklîmini yagmaya viridi cünd-i şeytânî*
Harâb oldu bütün dil kışverinin şimdi her yanı
Olup endîşe-sâlâr ma'âsî buldı tugyânî
Görüldi her taraftan leşker-i bî-hadd ü pâvânî
Birikdi fevc fevc âmîne çıkdı eşk-i tıflânî
Akardı mevc mevc sahrâya gûyâ seyl-i tûfânî

⁵⁹⁰ Yağız Yalçınkaya, *Kerküklü Seyyid Şükrî Dîvânı (Notlandırılmış Metin-İnceleme)* (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2019), 164-169, 501-502.

⁵⁹¹ Suzan Ay, *Ahmet Sâdık Ziver Paşa Dîvânı* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 30-36, 589.

*Biriküp bir yere eylerler istimdâd-ı rûhânî
Amân-ı el-amândır her birinin âh u efgânı
Girüp zabt idiyor emâre-yek-ser kişver-i cânı
Bu derd-i ibtilâdan kalmadı cânın da dermânı
Cünûd-ı ma'neviyle nusretin zâhirdir âvânî
Külâh-ı seyfi-i imdâd gaybın geldi devrânı
Yetiş ey seyfi-i meslûl-i kerâmet şîr-i yezdânî
Erenler pîşvâsı Hazret-i Sultân-ı Dîvânî (Mua.1)*

...

482. *Kerâmet mülkinin sensin şehen-şâh-ı cihân-bânı
Velâyet kişverinin hem zihî hâkân-ı zî-şânı
Amân sen gavs-i 'azam kutb-ı efhamsın kulın Ziver
Diler ihsân meded yâ Hazret-i Sultân-ı Dîvânî (Kt.4)*

483. *Yakdın bu gönlüm âteşe ey bî-emân amân
Gel yakma bâri cânımı koy bir zamân amân (G.233)*

...

Zihnî-i Çermîkî⁵⁹²

484. *Kıldı pür yâre beni tîg-ı elem nâvek-i gam
Hokkâ-i çarhda nâ-bûd muvâfık merhem
Sadme-i derd ile sad âh ki oldum sersem
Sensin ancak dil-i nâ-çâra şefîkvâr ham
Koyma mahrûm bu 'âciz kulunu eyle kerem
Yetiş imdâdîma yâ Hazret-i Gavsül'l-A 'zam (Müs./s.101)*

...

Aczî⁵⁹³

485. *Âh kim dil-haste kaldım künc-i gamda yâ meded
Bu onulmaz derdime kimden olur eyâ meded (G.39)*
- ...
486. *Ey erenler serveri sâhib-serîrim gel yetiş
Kaddes Allâh sırrahu'l- 'azîz pîrim gel yetiş (G.97)*

⁵⁹² Nale Erdemir, *Dîvân-ı Zihnî-i Çermîkî* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 101-102.

⁵⁹³ Öznur Özgönül, *Aczî Divânı* (Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 286, 344.

...

Hâfız Ulvî⁵⁹⁴

487. *Ey Hudânın sevgili mahbûbu ey fahr-ı cihân
Hep seninçün halk u îcâd oldu bu kevn ü mekân
Cürm ü 'isyân ile oldu hâlimiz gâyet yamân
Ümmetine kıl şefâ 'at yâ Muhammed el-amân (Mr.8)*

...

488. *Ey perî hicrân ile pür-zâr u nâlânım meded
Göklere çıkdı firâkın ile efgânım meded (G.65)*

...

Besnili Lüzûmî⁵⁹⁵

489. *Teşneyim câm-ı leb-i la 'linle cânâna meded
Eşk-i hasretle döner dîdelerim kana meded (G.20)*

...

490. *Gönülden çıkmaz oldu âteş-i endûh-ı hicrânın
Tenimde sancılup yüz göz açıldı tîr-i müjgânın
Serimde cizginür sevdâları zülf-i perîşânın
Cihânda görmesem bir lahza ger serv-i hurâmânın
Bana âteş görinür bâg [u] dâg [u] bezm-i devrânın
Meded bu zulm ile aglatma gel 'uşşâk-ı giryânın
Ki sen bir şâh-ı 'âdilsin vefâ etmek dürür şânın (Msb.1)*

...

Ömer Hulûsî⁵⁹⁶

491. *Hûb cemâlin dilde esrârım kerem yâ Rabb meded
Gösterir elbetde hünkârım kerem yâ Rabb meded (G.91)*

...

492. *Kıl şefâ 'at bu hâkîre yâ Rasûla'llâh meded
Mücrim 'âsî biz hakîre yâ Rasûla'llâh meded (G.92)*

...

⁵⁹⁴ Melek Canlı, *Hâfız Ulvî Dîvânı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 138-139, 234-235.

⁵⁹⁵ Maşallah Kızıldaş, *Besnili Lüzûmî Dîvânı Tahlil-Transkripsiyonlu Metin-Dizin* (Bingöl: Bingöl Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 114, 194-195.

⁵⁹⁶ Baş, *Ömer Hulûsî ve Dîvân'ı*, 241-242, 300, 492.

493. *Zât-ı Sübhân dilde a'zâm şâh-ı sultân el-meded*
Pâdişâh-ı kurb-ı yezdân âh-ı sultân el-meded (G.93)
...
494. *Men kimim a'lâ-yı 'illiyyine hünkârım yetiş*
Nâgehânım tende cânânımda esrârım yetiş (G.191)
...
495. *Seni zât eyledi Sübhân meded kıl yâ Rasûla'llâh*
Görenler hüsnüni sultân meded kıl yâ Rasûla'llâh (G.522)
...

Mislî İsmâ'il Hakkı⁵⁹⁷

496. *Râh-ı maksûd içre mâ-şâd eyle Allâh 'aşkına*
Kalb-i vîrânımı Bagdâd eyle Allâh 'aşkına
Yok mu 'înim cüz tu dil-şâd eyle Allâh 'aşkına
İntizâr-ı gamdan âzâd eyle Allâh 'aşkına
Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allâh 'aşkına (Muh.6)
...
497. *Şem'-i 'aşkın olalı men mâ'ili*
Olmuşumdur câm-ı vaslın sâ'ili
Kalmışım ihsân-ı 'aşka hâsılı
Eyle imdâd yâ Muhammed yâ 'Alî (Ş.7)
...
498. *Mertebem eyle şefâ'at yâ Resûla'llâh amân*
Kıl kerem eyle 'inâyet yâ Resûla'llâh amân (G.8)
...
499. *Firâkın gönlümün her şebde mûmı*
Heme feyzinle bildim her 'ulûmı
Zedem 'aşkın ile dâ'im kudûmı
Yetiş imdâdına Monlâ-yı Rûmî (Mr.20)
...
500. *Dîde-i 'âlem-nümâ şems-i cihânım gel yetiş*
Artdı zîrâ bî-devâ derd-i nihânım gel yetiş (G.159)
...

⁵⁹⁷ Gökçe, *Mislî İsmâ'il Hakkı ve Divanı*, 75-77, 92, 236, 239, 318.

501. *Meh-cebînim hem çü şeb zulmetde kaldım gel yetiş*
Görmezem etrâfımı hayretde kaldım gel yetiş (G.164)
...
502. *Derinde kemter insânım meded yâ Şems-i Tebrîzî*
Ki cüz tû yoktur amânım meded yâ Şems-i Tebrîzî (G.312)
...

Aşkî Mustafa⁵⁹⁸

503. *Cezbe-i kuvvet-i feyz-i keremün çekdi beni*
Kasd idüp geldüm efendim cân u dilden ben seni
Ne revâdur ki kala hâk-i mezelletde teni
Var iken sen gibi bir mazhar-ı esmâda gani
Kime 'arz eyleyeyim hâlûmi ey nûr seni
Vaktdür elde şikest oldu ümîdüm reseni
Lutf idüp itme beni suhre-i erbâb-ı denî
Kimse çekmez yedigüm derd ü elem pür-miheni
Meded ey burc-ı kerâmet âfitâbı Gülşenî
Dîde-i ma'lûlûmun sensin hakikat ruşenî (Mua.25)
...
504. *Dest-gîrüm ol benüm Mahbûb-ı Subhân el-gıyâs*
Sâ'ilem nakd-i ümîdüm eyle ihsân el-gıyâs (G.122)
...
505. *Derdliyam ben yâ İlâhî eyle dermân el-gıyâs*
Sâ'ilem kapuna geldüm eyle ihsan el-gıyâs (G.125)
...
506. *Terk kılmaz 'aşk-ı cânân ey müselmanan meded*
Bend-i destem zülf-i hûbân ey müselmanan meded (G.157)
...
507. *Safha-i evrâkda erkâm-ı 'isyân bî-'aded*
Tâb-âver mi olur cem'-i yekûne bir ehad
Çeşm-i dil gerd-i günâhumla olup sâhib-remed
Yâ Resûlallah şefâ'at yâ Habîballah meded (Mr.165)

⁵⁹⁸ Melek Bıyık Yapa, *Aşkî Mustafa Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Doktora Tezi, 2007), 83-85, 242, 244, 264-265, 272.

...

Niyâzi⁵⁹⁹

508. *Ey şeh-i evren dil-i şevket-feşânım gel yetiş*
Dökmek isterler benim bîhûde kanım gel yetiş
Târumâr etmekdedirler hân mânım gel yetiş
Ey sabâ-reftâr vey şîrîn-zebânım gel yetiş
Sensiz olmam bir nefes ey tatlı cânım gel yetiş
Böylece fikrinle geçmekde zamânım gel yetiş
Oldu künc-i hasretin her dem mekânım gel yetiş
Ey velî-i ni 'met u emn u emânım gel yetiş
Vey meh-i halvet-serâ nûr-ı cihânım gel yetiş
Hasretinle kalmadı tâb u tûvânım gel yetiş
Kıl kerem lutf u himem durma cenânım gel yetiş (Mua.13)

...

Âbid Efendi⁶⁰⁰

509. *Cürm ile gâyet hacîlim el-amân huz bi yedi*
Dâr-ı 'isyânla 'alîlem el-amân huz bi yedi
Kapına geldim zelîlem el-amân huz bi yedi
Yâ Resûlallâh dahîlem el-amân huz bi yedi (Mr.5a)

...

510. *Muhabbetle ezelden gönlümü zülfüne kıldın bend*
Firâkın âteşiyle şimdi dil gâyetle (hem) derdmend
Şerâb-ı 'aşk sun zirâ bana lâzım degildir kand
Senin 'aşkınla mest olmaklığa dil oldu ârzû-mend
Amân ey 'ârîf-i billâh meded yâ Şâh-ı Nakşîbend (Muh.12b)

...

Şems-i Hayâlî⁶⁰¹

511. *'Âşık oldum rü 'yetine yâ Rasûlallâh meded*
Kıl kabûl hem hizmetine yâ Rasûlallâh meded (G.18)

...

⁵⁹⁹ Tunç, *Niyâzî Dîvânçesi*, 100-104.

⁶⁰⁰ Fatma Nur Gülen, *Âbid Efendi'nin Dîvânçesi* (İstanbul: Fatih Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 55-56, 93-94.

⁶⁰¹ Üzeyir İlbak, *Divan-ı Şems-i Hayâlî Tuhfetü'l-Uşşak Metin ve İnceleme* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 196-197.

Hâlet Bey⁶⁰²

512. *Dinlemez âh-ı cihân-sûzını ol mâh meded*
Eylesün sana gönül hazret-i âh meded (G.39)

...

Nevşehirî Sıyânzâde Hasan Hamdî⁶⁰³

513. *Bir günâh-kârım Hudâyâ eyle ihsânü'l-gıyâs*
Sen Ganîsin Kird-gârım kanda gufrânü'l-gıyâs
Senden artık rahm-ı gâlib var ise göster bana
Rahmetinle yarlığa cânımda cânânü'l-gıyâs (§.61)

...

514. *Senden istimdâd diler bî-çâre cânım el-meded*
Şâh-ı 'âlem şânı a'zam cânımda cânım el-meded
Ferd-i Hayy-i lem-yezâl sensin Ganî Perverd-gâr
Lâ-şerîk ü lâ-nazîr dînîm îmânım el-meded (§.111)

...

515. *Efendim pâdişâhım dest-gîrim Hâcî Bektâş*
Velîler serverisin dilde mîrim Hâcî Bektâş
Kamu 'ilm ü kemâli sana bahş itdi Hudâyâ
Kulunum hüsn-i himmet eyle pîrim Hâcî Bektâş (§.196)

...

516. *Hudâvende garîk-i bahr-i 'isyânım meded senden*
Günâh-kârım dilâ muhtâc-ı gufrânım meded senden (G.342)

...

517. *El-amân yandım cihânın mekrine hân el-amân*
Kurtarup nâr-ı dūzahdan eyle ihsân el-amân
Zulmet-i hicrâna gark oldum meded senden meded
Mihnet-i hicrândan azâd eyle Sübhân el-amân (§.347)

...

Ziyâ Paşa⁶⁰⁴

518. *Ne rütbe bir kulun olsa günâhı*

⁶⁰² Mehmet Korkut Çeçen, *Hâlet Bey Divanı Tenkitli Metin* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 106-107.

⁶⁰³ Mayda, *Nevşehirî Sıyânzâde Hasan Hamdî Dîvânı*, 124-125, 179-180, 281-282, 428, 433-434.

⁶⁰⁴ Ercilasun, *Ziyâ Paşa*, 134-135.

Terahhumdur sezâ-yı şân-ı Şâhî
Benim isyânıma yoktur tenâhî
Ümîd-i afv eder bu abd-i sâhî
Zebân u âcizim rahm et İlâhî
Meded ey Pâdişehler Pâdişâhı (Müs./s.134)

...

Elmastraş-zâde Mustafa Hilmî⁶⁰⁵

519. *Şem '-i bezm-i lâ mekânsın yâ Rasûlallah amân*
Nûr-ı 'arş-ı müste 'ânsın yâ Rasûlallah amân (G.7)

...

520. *Mürşîd-i râh-ı hudâ hazret-i 'Abdülkâdir*
Bende-i hâs-ı hudâ hazret-i 'Abdülkâdir
Himmet-i pâkine muhtâcım efendim billâh
Yetiş imdâdına yâ hazret-i 'Abdülkâdir (Kt.98)

Ahmed Talib İrşâdî⁶⁰⁶

521. *Cürm ü 'isyân oldu kârım rûz u şeb yâ Rab meded*
Firkatinle âh u zârım rûz u şeb yâ Rab meded (G.13)
- ...
522. *Öyle bir derde giriftâr olmuşum yâ Rab meded*
Çâresin bilmekde nâçâr olmuşum yâ Rab meded (G.14)
- ...
523. *Ey dilleri câna hayât bahş eyleyen şâhım yetiş*
'Atsâniyim sükker dilin kandır şahenşâhım yetiş (G.35)
- ...
524. *Bir 'abes efkâra düşdüm nâzlı sultânım yetiş*
Fikr-i zâtınla safâ ver kalbe handânım yetiş (G.36)
- ...
525. *Düşdüm 'aceb derde kim gel derde dermânım yetiş*
Hîç bir tabîb gelir gelmez sen şâh-ı lokmânım yetiş (G.37)
- ...

⁶⁰⁵ Şeyma Duyur, *Elmastraş-zâde Mustafa Hilmî'nin 2. Dîvânı* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 85, 154.

⁶⁰⁶ Neslihan Dönmez Alpdoğan, *Ahmed Talib İrşâdî'nin Divânı'nın İncelenmesi* (Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 139-140, 161-163, 186.

526. *Esîr-i nefis olup kaldım yetiş imdâdına pîrim*
Yem-i 'isyâna ben taldım yetiş imdâdına pîrim (G.59)

...

Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa'dî Havrânî⁶⁰⁷

527. *Asl-ı zâtımdan bugün dûr olmuşum yâ Rab meded*
Gurbet ilde zâr-ı rencûr olmuşum yâ Rab meded (G.52)

...

528. *Dil bülbülü itdi nevâ fîrkat ile itdi sıyâh*
Leyl-i firâkdan itdi vâ vasl-ı seher kanda sabâh
Ey rûz-ı vuslat kıl meded hasret gicesinde meded
Subh ü mesâkârım meded tâ bi'l-gadâti ve'r-revâh (N.238)

Es-Seyyid Alî Nasûhî⁶⁰⁸

529. *El-emân ey gonca gül ruhsâr-ı alim el-emân*
Gel yetiş imdâdına ebrû hilâlim el-emân
Derd-i 'aşkınla dem-â-dem hasta hâlim el-emân
Etme hicrân u ezâ ey kanlı zâlim el-emân (Mr.12)

...

530. *Eyle maglûb dil-i zârıma yâ Rab nusret*
Ver zafer hâlet-i düşvârıma yâ Rab nusret (G.16)

...

Mahmûd Nedîm Paşa⁶⁰⁹

531. *Ey 'ilm-i zâta nokta-i istinâd yâ 'Alî*
Tecvîh-i bahsin mebde-i îcâd yâ 'Alî
Oldum Nedîm-i dâ'ire-i feyz-i akdesin
Bu 'abd-ı ehl-i beytine imdâd yâ 'Âlî (R.113)

Yenişehirli Avnî⁶¹⁰

532. *Telâtum-hîz olup tûfân-ı pür-girdâbe-i dünyâ*

⁶⁰⁷ Muhammet Akif Tiyek, *Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa'dî Havrânî Hayatı, Eserleri ve Divân'ı* (Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 288-289, 481.

⁶⁰⁸ Rıdvan Süme, *Es-Seyyid Alî Nâsûhî Bey'in Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni* (Batman: Batman Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 98, 141.

⁶⁰⁹ Mehmet Akif Kürkçüoğlu, *Mahmûd Nedîm Paşa Dîvânı* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 329.

⁶¹⁰ Lokman Turan, *Yenişehirli Avnî Bey Divanı'nın Tahlili (Tenkitli Metni) Encümen-i Şu'arâ ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 1998), 598-599, 993.

Tagıttı rûzgâr eczâ-yı fûlk-i aklumı hayfa
Vücûdum tuhse-bend ye's ü hirmân oldu ser-tâ-pâ
Ne sâhilden eser zâhir ne lutf-ı âşnâ peydâ
Miyân-ı lücce-i hasrette kaldum bî-kes ü tenhâ
Meded yâ Hazret-i Mollâ Celâlü'd-dîn Mevlânâ (Müs.2)

...

533. *Ey ser-efrâz-ı gürûh-ı 'âşıkân sensün bugün*
Hayl-i ser-bâzân-ı 'aşk içre re'is-i etkıyâ
Baş açık yalın ayak düşdüm der-i ihsânuna
Himmet it pîrüm karabaş 'aşkına Akbaş baba (Kt.47)

...

534. *Çâresüz kaldum reh-i endûhda*
Er yetiş imdâduma yâ Eryetiş (Kt.48)

...

Hilmî⁶¹¹

535. *Meded ey hâl-i ruh-ı kışver-i Bagdâd meded*
Meded ey pâdişeh-i 'âlim-i irşâd meded (G.6)

...

536. *'Âşıkam ol rûh-ı ala yetiş ey dost yetiş*
Hasretün irdi kemâle yetiş ey dost yetiş (G.14)

...

537. *El-amân ey pâdişâh-ı kışver-i hüsn ü bahâ*
Eyleme bu bendeni vuslat sarâyundan cüdâ
Bendene 'atf-ı nigâh it eyleyem tâ cân fedâ
El-amân ey pâdişâh-ı kışver-i hüsn ü bahâ (Mr.4)

...

Nigârî⁶¹²

538. *Hasret-i la'l-i lebin aldı revân ey sâkî*
Yardı bağrımı bütün eyledi kan ey sâkî
Cür'a-i câm-ı lebinle bana imdâd eyle

⁶¹¹ Kerime Üstünova, *Hilmi Divanı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1993), 150, 157, 221.

⁶¹² Bilgin, *Nigârî Dîvânı*, 303, 442, 444.

Çâredir derdime ol cevher-i cân ey sâkî (N.512)

539. *Sordum Eflâtun-ı 'akla ki harâb oldu mizâc*
Ne idem çâre nedir söyledi sahbâdır 'ilâc
İmdi imdâd demidir meded ey sâkî-i cân
Perde at kim çıka sîm-âbe-i sahbâ-yı zücâc (N.760)

540. *Durup ey sâkî derinde yine erbâb-ı nemed*
Var bir kârına söyler meded Allâh meded
Dem-i imdâddır imdi yetür imdâd eyle
Yandurur cânı ciger-gâhı harârât-ı kebed (N.767)

Sivashî Gulâmî⁶¹³

541. *'Arz-ı ahvâl-i dil-i zâr eyledim sana meded*
Gelmedin insâfa bir dem neyleyim cânâ meded (G.39)
...

Abdü'l-Azîz Âsım-ı Irâkî⁶¹⁴

542. *Hamd ola civârını kanatdum efendim*
Tebrîk edeni gökde melek sandım efendim
Ammâ dilümi almada aldandım efendim
Rahm eyle emân rahmetüne kandım efendim
Hicrân-ı habîbümle emân yandım efendim (Th.125)
...

Fennî⁶¹⁵

543. *El-gıyâs ey şâfi-i rûz-ı kıyâmet el-gıyâs*
El-gıyâs ey mahzunî künc-i kerâmet el-gıyâs (G.23)
...
544. *Benim lutf ıssı sûretim meded eyle mürüvvet kıl*
Fedâdır yoluna cânım meded eyle mürüvvet kıl (G.109)
...

⁶¹³ Mehmet Arslan, *Sivashî Gulâmî Dîvânı* (Sivas: Asitan Yayıncılık, 2009), 97.

⁶¹⁴ Osman Onuk, *Abdü'l-Azîz Âsım-ı Irâkî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 160.

⁶¹⁵ Kadriye Hocaoglu, *Fennî Dîvânı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 183, 242-243.

Necmî Ömer⁶¹⁶

545. *Rû-siyâh geldim huzûra yâ Resûlullah meded*
Rahm kıl ben pür-kusûra yâ Resûlullah meded
Bir günahkâr 'âsîyem ben yâ Nebîyullah meded
Düşmüşem çâh-ı gurûra yâ Resûlullah meded (Ş.33)

...

546. *Vâdî-i hicretde hayrân olmuşam cânâ meded*
Hasretinle zâr ü giryân olmuşam cânâ meded (G.34)

...

Musa Kâzım Paşa⁶¹⁷

547. *Sînemde derd-i 'aşkun ile hûn olup kebed*
Kaplar dü çeşmüm agramadan dem-be-dem remed
Deryûze-i 'inâyetünem urma dest-i red
Eyyâm-ı gam uzandı emân virme gayrı meded
Allâh için Muhammed için yâ 'Alî meded (Muh.48)

...

548. *Kıldı deryâ-yı şeb-i hicrân yine izhâr med[ed]*
Yâ veliyya'llâh 'Alî ibni Ebî Tâlib meded
Gark-ı hûn-ı hasret oldu keştî-i cân u kebed
Yâ veliyya'llâh 'Alî ibni Ebî Tâlib meded (Ş.39)

...

549. *El-gıyâs ey vâkıf-ı hâl-i dil-i zâr el-gıyâs*
Olma zül-i hûb-rûyuna hevâ-dâr el-gıyâs (G.53)

...

550. *Ey sâkî cân-perver ü çâlâk meded*
Vir destüme bir câm-ı ferahnâk meded
Kân-ı güher hâk-i harâbât olayum ben
Hâk eylemeden cismümi eflâk meded (R.5)

551. *Gamunla yanmada lezzet bulup ey merhamet kânı*
Tutuşdurdum çerâg-ı hubb-ı pâküнден dil ü cânı

⁶¹⁶ Erhan Paşazade, *Necmî Ömer Efendi'nin Dîvan, Tuhfe-i Vahdet ve Kasîde-i Elfiyye İsimli Eserlerinin Transkripsiyonlu Metni ve Dîvanı'nın İncelemesi* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 100-101.

⁶¹⁷ Bardakçı, *Musa Kâzım Paşa*, 661-662, 671-672, 914, 1078, 1091.

Kulun Kâzım senün 'abd-i kadîm ü dil-şikârundur
Meded yâ Bâz-ı Eşheb el-amân yâ Gavs-ı Geylânî (N.27)

Abdünnâfi İffet⁶¹⁸

552. *Ehl-i şefkat bulmayıp her giz dil-i nâ-şâdımâ*
İlticâ etdim gelip şâh-ı kerem-mu 'tâdımâ
Kim olur sen olmaz isen dâd-res feryâdımâ
Kimseden imdâd-ı istimdâd gelmez yâdımâ
Ey benim feryâd-res Rabbim yetiş imdadımâ (Muh.15)

...

Sa'îd Paşa⁶¹⁹

553. *Şefkat et ben nâ-tüvâna yâ 'Ali senden meded*
Gelmişem bâb-ı 'emâna yâ 'Ali senden meded
Derd ü gam kâr etdi câna yâ 'Ali senden meded
Erdi şemşîr ü üstühâna yâ 'Ali senden meded
Karşı koydum düşmenâna yâ 'Ali senden meded
Tig çektim münkirâna yâ 'Ali senden meded (Müs.2)

...

Hâmî⁶²⁰

554. *Ey şeh-i her dü-serâ ey kible-i İslâm u dîn*
Ey habîb-i kibriyâ nûr-ı semâvât u zemîn
Nüsha-i kübrâ imâm-ı enbiyâ vü mürselîn
Hâk-i râhın tûtiyâ-yı çeşm-i erbâb-ı yakîn
Sensin ol sultân-ı dâreyn ü şefî 'ü'l-müznibîn
Dergeh-i ihsâna geldim zâr u hayrân u hazîn
Kıl şefâ'at el-amân ey rahmeten li'l-'âlemîn (Msb.1)

...

555. *Bir bî-kesem za'îf ü perîşân u müstemend*
Mehcûr u bî-nevâ vü 'alâ'ikle pâ-y-bend
Çâh-ı firâkda kalam üftâde çend çend
Geldim der-i mürüvvete nâlân u derdmend
Redd itme tut elim meded ey şâh-ı Nakş-bend (Muh.3)

⁶¹⁸ Gündüz, *Abdünnâfi İffet Efendi ve Divanı*, 576.

⁶¹⁹ Kenan Erdoğan, *Diyanbakırlı Sa'îd Paşa Dîvânı* (Manisa: Tekin Matbaası, 2004), 105-106.

⁶²⁰ Altay, *Hâmî Dîvânı*, 137-140, 164-165, 441

...

556. *Şeh-i şâh-ı 'âlemsin eyâ mahbûb-ı Sübhânî
Ser-efrâz-ı gürûh-ı evliyâ hem kutb-ı Rabbânî
Perîşân-hâl ü muztar dergeh-i eltâfina geldim
Kerem kıl vir murâdım el-amân yâ gavs-ı Geylânî (N.6)*

Afyonkarahisarlı Şâir Ali Feyzî⁶²¹

557. *El-meded yâ melce-i muhtâr-ı hallü'l-müşkilât
El-meded yâ hâmi-i nâcâr-ı hallü'l-müşkilât (G.11)*

...

558. *Sâkiyâ teşne derûnum kande ol câm-ı meded
Merhamet eyle bana âhirü'l-encâm-ı meded (G.20)*

...

Osman Şems⁶²²

559. *Bâde-i hecrin ki içdim kandım Allâhım meded
Çâresiz bir derde düşdüm yandım Allâhım meded
Ben bu derdîn çâresi var sandım Allâhım meded
Çâresiz bir derde düşdüm yandım Allâhım meded (Ş.112)*

...

560. *Ümmet-i bîçâreniz isyânımız var bî-'aded
Çâresiz kaldık bize bir çâre ile kıl meded
Cürmümüzden geç kabûl eyle recâmız kılma red
El-meded ey fahr-ı 'âlem el-meded senden meded
El-meded Allâhım Allâh el-meded senden meded (Muh.112)*

...

561. *Îlâhî merhamet kıl hâlimiz gâyet perîşândır
Ki zîrâ 'âlem içre kârımız hep cürm ü 'isyândır
Emân Allâh emân Allâh emân Allâh emân Allâh
'Înâyet magfîret şefkat kerem senden hemân Allâh (Ş.146)*

...

562. *Ey şehen-şâh-ı rusûl mazhar-ı nûr-ı Ahadî
Âfitâb-ı ezeli mâh-ı sipihr-i ebedî*

⁶²¹ İlgar, *Afyonkarahisarlı Şâir Ali Feyzî*, 50, 56-57.

⁶²² Yıldırım, *Osman Şems Efendi Divanı*, 226-228, 251, 741-742.

Koyma vâdî-i mezelletde bu gam-geşte kadi
Meded ey kâfile-sâlâr-ı rusûl huz bi-yedî (Mr.681)

...

Rıf'at Mehmed Karşı⁶²³

563. *Sivâ tutdı girîbânâm İlâhî senden istimdâd*
Meded hâl-i perîşânâm İlâhî senden istimdâd (G.10)

...

564. *Meded ey vâzıg-ı isrâ-yı hikmet*
Meded ey makbul-i Mevlâ-yı 'izzet
Meded ey mebd-e'-i genc-i hakikat
Meded ey fâtih-i bâb-ı şerî'at
Meded şâh-ı Rusûl eyle şefâ'at (Muh.1)

...

Eşref Paşa⁶²⁴

565. *Derd-i mühlik pek yamân hâl-i tebâhım el-amân*
Ey tabîbim çâre kıl sensin penâhım el-amân (G.14)

...

Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi⁶²⁵

566. *Mâh-ı enver tal'atunla oldı 'âlem dil-pesend*
Sen şefî'ü'l-müznibînsün kemterin âh itme redd
Mücrim-i 'âsîlere senden şefâ'at oldı vâ'd
El-amân yâ Mustafâ ümmetden olsun nâmum 'add
Kıl şefâ'at yâ Resûla'llâh bana senden meded (Muh.27)

...

567. *'Âleme behcet-nümâsun yâ Resûla'llâh meded*
Ma 'delet sâhib-vefâsun yâ Resûla'llâh meded (G.28)

...

568. *Müşkil ey dil derde düşdüm el-amân yâ Rabb meded*
Hicr-i gamla çâre buldum el-amân yâ Rabb meded (G.29)

...

⁶²³ Akıncı, *Rıf'at Mehmed Karşı Dîvânı*, 76, 126-127.

⁶²⁴ Gülçin Tanrıbuyurdu, *Eşref Paşa Dîvânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin, Nesre Çeviri)* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 157.

⁶²⁵ İnan, *Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Dîvân'ı*, 144-146, 182, 200, 223, 240.

569. *Elâ ey mürşid-i dâna-yı 'âlem*
Bu şeb mir 'ât-ı hüsnün oldı hürrem
Dil-i virânemi mest itdi mestem
Zebânum varmadı oldum ben ebkem
'Înâyet kıl bana gayrı hemân-dem
Garîbem bî-kesem va'llâh hazinem (Müs.99)

...

570. *Rûz u şeb 'isyânuma bâ'is benüm nefsümdür ol*
Eyle ihlâs ile tahlîs giribânım amân (G.129)

...

571. *Ben garîb-i bî-çâre kaldum el-amân yâ Seyyidî*
Lücce-i 'isyâna taldum el-amân yâ Seyyidî (G.174)

...

572. *Kendi nûrından yaratdı Hak seni yâ Mustafâ*
Nûr-ı pâkundan yaradıldı cemî'-i enbiyâ
Sana muhtâcdur efendim evliyâ vu esfiyâ
El-amân yâ Seyyidî yâ Ahmed müctebâ
Ümmetine kıl şefâ'at yâ Habîb-i Kibriyâ (Muh.200)

...

Giryân Seyyid Cemâleddin Kazakî⁶²⁶

573. *Bakmadı netdim bana yâr ey meded*
Düşdü dil ü cânıma nâr ey meded (G.42)

...

Sükûtî⁶²⁷

574. *Çünkü ... Hudâsın yâ 'Alî senden meded*
... Mustafâsın yâ 'Alî senden meded (G.69)

...

575. *Yâ İlâhî düşdüm hem devâ senden meded*
Ol Habîbindir Muhammed Mustafâ senden meded (G.70)

...

576. *Dilerim senden İlâhî derdime dermân meded*

⁶²⁶ Murat Aydoğdu, *Giryân Seyyid Cemâleddin Kazakî Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 141-142.

⁶²⁷ Özcan, *Sükûtî Divânı*, 60-63, 134, 262, 285-286, 321, 322.

- Sen tabîb bir devâsın eylegil ihsân meded (G.71)*
...
577. *Âteş-i 'aşkına düşdüm yok karârım gel yetiş*
Hızr ile ir gör hayâta külli vârim gel yetiş (G.154)
...
578. *Cemâlin nûrunu göster meded kıl yâ Resûlallah*
Kamu 'âlem seni ister meded kıl yâ Resûlallâh (G.304)
...
579. *Senin derdinledir derdim medet kıl yâ Resûlallah*
Ki senden gayrı yok virdim medet kıl yâ Resûlallah (G.316)
...
580. *Ben garîb bîcâreyim meded şeyhim yâ Cibâvî*
Komaz bu nefis-i emmâre meded şeyhim yâ Cibâvî (G.342)
...
581. *Açdı Ahmed bize oldum işbu erkânı yolu*
Cümle ashâb tahsîn itdi didiler gerçek belî
Telkîn itdi Mustafâdan ol zamân Haydar 'Alî
Himmat eyle bizlere sen sırr-ı Sa'ded-dîn Velî (Mr.343)
...
582. *Yevm-i haşre dek anarlar ism-i pâkin her inâs*
Mustafâdan cümle nâsa kıldınız hem de mirâs
Ol Hüseyin-i Kerbelâyı zikr ider vahş-ı tuyûr
Anın 'aşkına terâhüm kıl bize yâ Rab gıyâs (N.4)
583. *Kıl ferâgat mâsivâdan gönüne çekdirme sed*
Mihri vir kahbe zendir beyt-i dilden eyle red
Bunca şâhlar kapısında ol imam u Kâzımın
Dergâh-ı dârü's-şifadır durma gel eyle meded (N.8)
- Şevkî İbrahim**⁶²⁸
584. *Afv kıl 'isyânımızı yâ gıyâs*
Hurmetine ol habîbin yâ gıyâs
Hüsn ü hâle kıl mübeddel hâlimiz

⁶²⁸ Esma Tezcan, *Şevkî İbrahim Efendi Divânı* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 120-121, 205-206.

Eyle lutfunla 'atamız yâ gıyâs (Ş.24)

...

585. *Zikrin bize yâr eyle lutf it meded Allâhım*
Fikrinle timâr eyle lutf it meded Allâhım (G.138)

...

Âdile Sultan⁶²⁹

586. *Ey cevâd u hayy u fazlı çok olan Mevlâ meded*
Sığınurım sana sendendir kula 'afv u meded (G.7)

...

587. *Senin ihsânına var mı nihâyet kıl meded Allah*
Dilde şükkrine yokdur liyâkat kıl meded Allah (G.8)

...

588. *Bana bes ism-i Gufrânın derûnumda meded yâ Hak*
Ki Settâr isminle 'afvınla kıl nâ 'il meded yâ Hak (G.12)

...

589. *Gelüb düşdüm kapuna ben aman Allah meded Allah*
Günâhın bahrine taldım aman Allah meded Allah (G.13)

...

590. *Dermendim derdime dermân cânım gel yetiş*
Bakma 'isyânıma 'afv it kâmrânım gel yetiş (G.70)

...

591. *Dil hânemi 'aşkınla safâ-yı derûn it yâ Hayy*
Ol şevkle cân nûrın bahş ü kerem it yâ Hayy
Dil tâhir olub bulam esrâr-ı tabîbânı
Ya Hayy ya Hayy ya Kayyûm ihsân ü meded yâ Hayy (Ş.159)

...

592. *Levlâk hutbesiyle oldu sana nidâ meded yâ Muhammed*
'Âlem-i âdem yokken oldun mahbûb-ı Hudâ ya Muhammed (G./s.358)

...

Manastırlı Sâlih Fâik⁶³⁰

⁶²⁹ Koçak, *Âdile Sultan Divânı*, 158-162, 288, 355-358.

⁶³⁰ Şebnem Çambel Kalço, *Manastırlı Sâlih Fâik ve Dîvânı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 72-73.

593. *Oldım esîr-i sicn-i elem yâ 'Alî meded*
Etrâfım aldı zulmet-i gam yâ 'Alî meded (G.13)

...

Senîh-i Mevlevî⁶³¹

594. *Sezâ-yı rahm u eşfâkım be-gâyet*
Amân yâ Hazret-i şâh-ı velâyet
Cenâbındandır ümmîd-i 'inâyet
Amân yâ Hazret-i şâh-ı velâyet (Ş./s.31)

...

595. *İdüp hall 'ukdemi kurtar beni bu kayd-ı mihnetden*
Yed-i müşkil-küşâna kaldı iş yâ Hazret-i Monlâ
O rütbe 'âcizim kim tâkatim yok dâd u feryâda
Zahîrim dest-gîrimsin yetiş Hazret-i Monlâ (Kt./s.57)

596. *Çün olmuş hutta-ı câh-ı tecellî-gâh-ı mülhak*
Zemîn ü âsumân kevn ü mekân yâ gavs-ı Geylânî
Dahîl-i dergeh-i ihsân kim 'âlem-i dahîlindir
Meded yâ bâz-ı eşheb el-emân yâ gavs-ı Geylânî (Kt./s.57)

597. *Senîh-i zâr ümîd-i himmet eyler hâk-i pâyinden*
Kerem kıl bu niyâzı itme redd yâ Hazret-i Mısırî
Elim çekmek ne mümkün olmadıkca matlabım hâsıl
Sarıldım zeyl-i ihsâna meded yâ Hazret-i Mısırî (Kt./s.58)

598. *Meşhedinden berk urursa çok mı envâr-ı cemâl*
Cedd-i pâkindir senin mahbub-ı Hakk celle celâl
Kıl Senîhi feyz-i rûhaniyâtinden behre-yâb
El-meded ey nûr-ı a'zam hazret-i Seyyid Bilâl (N./s.83)

Mustafa Refik⁶³²

599. *Ey pâdişâh-ı taht-ı risâlet meded meded*
Hej deh hezâr 'âleme rahmet meded meded

⁶³¹ Okyay, *Senîh-i Mevlevî Divanı*, 31, 57, 58, 83.

⁶³² Mustafa Kaplan, *Mustafa Refik ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 109-112.

Sensin şeftî'-i 'âsî-i ümmet meded meded
Kaldım esîr-i sicn-i tabî'at meded meded
Rüsvâ vü rû-siyâh-ı kıyâmet meded meded (Muh.6a)

...

Sandıklılı Fikrî⁶³³

600. *Vakit fevt itme yâ hû her demin zikrinle her ân it*
Dilinden kesme tevhîdi hemîşe şükr-i Yezdân it
Vucûdun şehrini ezkâr ile cevherle mercân it
Zünûbun 'afv için yalvar Hudâya çeşm-i giryân it
Amân yâ Rab son demde hatm-i Kur'ânı ihsân it
Kolay olsun bu cânım hazret-i sayyâda fermân it (Müs.6)

...

601. *Derd-i 'aşk bîmârına olur devâ minke'l-gıyâs*
El-aman rûz-ı resân (u) Kibriyâ minke'l-gıyâs (G.3)

...

602. *Dertlünün hâlin bilüb dermân iden Mevlâ meded*
Düşkün ahvâlin bilüb ihsân iden Mevlâ meded (G.2)

...

603. *Sad-hezâr şükr ile eşyâ kılub ahvâline mahzûz*
Cenneti arzû kılar cümlesi mizân melhûz
İki 'âlemde bizi cümle hatâdan kıl mahfûz
Kılayım şükr ile kulluk 'uhdemize hem mefrûz
Amân Allahım amân hâl-i za'îfîm ma'rûz
Senden aldım cihet-i karz ile rûhum makbûz (Müs.3)

...

604. *Kıl müyesser beyt-i 'uzmâya amân Rabbu'l-Celîl*
Aglayuben süreyim rûy-ı siyâhum yâ Cemîl
Yapdı emrinle müzeyyen beyt İbrahim Halil
Aglayuben Yûsuf deyu Ya 'kûbı sen kıldın 'alîl
Hikmetin lâ yûs'ele vâbestedir Rabb'ul-Cemîl
El-amân cem'iyet-i mahşerde kılma sen hacîl (Müs.4)

...

⁶³³ Taktak, *Sandıklılı Fikrî Hayatı ve Divanı*, 43-44, 54-55, 67-68, 142, 189-190, 200-202.

605. *Rabbenâ havfım olan mahşerde selâmet dilerim*
Senden ey pâdişâhım rahm-ı hidâyet dilerim
Matlabım hüsn-i rıza lutf-ı kifâyet dilerim
Dü-cihân korkısına hıfz-ı himâyet dilerim
Aman Allahım aman senden 'inâyet dilerim
'Âcizim şükürüm ile cürm (ü) kabâhat dilerim (Müs.4/s.200)

...

606. *Menim karıncadan ednâ yedinde hükm-i fermânım*
Menim 'abd-i za'îfin hâlîme rahm eyle Sübhânım
O bezm-i mahşere varmaklıga yok tende dermanım
Ulu'l-ebvâb 'izzetden kesmezem ümîd-i 'isyânım
Be-gâyetle günâhkârım aman 'afv eyle Rahmânım
Bütün kesb itdigim 'isyâna bin kerre pişmânım (Müs.5)

...

Şeyh Hasan Haydar⁶³⁴

607. *'Âsiyim 'isyânda kaldım yâ Resûla'l-lâh meded*
Sâ'ilim meydânda kaldım yâ Resûla'l-lâh meded (G.18)

...

608. *'Âsî [vü] gümrâh kalîlim yâ Muhammed kıl meded*
Sâ'ilim mücrim zelîlim yâ Muhammed kıl meded (G.27)

...

609. *Men garîb [ü] bî-medârım yâ Rab meded senden meded*
Rûz [u] şeb âh ile zârım yâ Rab meded senden meded
Kimsesiz bir kimseyim ey destgîr-i kimsesiz
Künc-i hayretde karârım yâ Rab meded senden meded (Ş.63)

...

610. *Nedîmim nâle-i firkat nasîbim cür'a-ı nâ-şâd*
Benimle rûz [u] şeb hem dem olan giryân ile feryâd
Kime hâlim beyân etsem o da benden umar imdâd
Cihânda bulmadım bir kes ki ola hâtırı âbâd
Dil-i mecrûh [ü] mahzûnum felekde olmadı h[î]ç şâd
Gelip geçti dirîgâ 'ömrümüz gam olmadı âzâd

⁶³⁴ Şığva, Şeyh Hasan Haydar Divanı, 133-134, 139, 172, 305-306, 328, 346, 354, 362-363, 416-417, 425, 432-433, 450, 451, 478-479.

- Büküldü künc-i firkatde miyânım gülmedim bir zâd*
Hemîşe mir'ât-ı bahtım gubâr-ı âh ile berbâd
Garîbim bî-kesim yok destgîrim penâhım bir zâd
Seni koyup da yâ Rabbi kime hâlim kılam feryâd (Mua.235)
- ...
611. *Sûz-ı 'aşkınla ciger-gâhım harâb yandım amân*
Hasret-i la'linle dil oldu kebâb yandım amân
Teşneyim lutf eyle bir kâse şarâb yandım amân
Çagırırım el meded yâ ceddi Ahmed yâ Hüseyin (§.270)
- ...
612. *Yâ Muhammed bî-mekânım el-amân imdâd amân*
'Aşk elinden yandı cânım el-amân feryâd amân (G.303)
- ...
613. *Âh kim bükdü miyânım hasret-i yâr el-amân*
Dilde tâkat koymadı zerrece âh zâr el-amân (G.316)
- ...
614. *Yandı sabrım tende tâkat kalmadı âhir meded*
Gitdi yagmaladı dînîm zühdünü kâfir meded (G.331)
- ...
615. *Ey peri 'aşkınla yandı tende cânım el-amân*
Dem-be-dem artmaktadır âh u figânım el-amân (G.427)
- ...
616. *Firâkınla yanar cân u tenim dâ'im meded yâ şâh*
Elest bezminde ikrârım benim dâ'im meded yâ şâh (G.442)
- ...
617. *Garîkim bahr-i 'isyâna meded senden kerem senden*
Tutuşdum 'aşk-ı sûzâna meded senden kerem senden (G.456)
- ...
618. *Fenâ mülkünde gark oldum İlâhî bahr-ı 'isyâna*
Nedir cürmüm ki yâ Rabbi düşürdün çarh-ı devrâna
Şaşırdım tedbîrim 'aklım 'aceb oldum ne dîvâne
Amân yâ Rabbenâ koyma yüz üstü dil-perîşâna (Mr.488)
- ...

619. *Meded yâ hâlik-ı kevn [ü] mekân amân meded amân*
Mürüvvet merhamet lutf [u] kerem ihsân meded amân (G.490)

...

620. *Usandım bıkdım efendim cihânın hây [u] hüyundan*
Geçip kurtulmadım gitdi şu dehr[in] şuyu buyundan
Şeb[î]-tâ-[be]-seher bu gözlerim hasretle kan ağlar
Boyandım pür-humâr oldum sirişkim kanlı suyundan
Meded senden kerem senden 'inâyet eyle Allâhum
Garibim mücrimim bî-kes kulunum çokdur günâhım (Müs.536)

...

Tevhîde Hanım⁶³⁵

621. *Ey bu cümle kâinâtı var eden Mevlâ meded*
On sekiz pin 'âlemi yaradan Mevlâ meded (G.3)

...

622. *Derûnum âteş-i 'aşkınla yandır*
Bu çeşmim hâb-ı gafletden uyandır
İçir 'aşkın şarâbın bana kandır
Meded yâ Rabbî gafletden uyandır (Mr.5)

...

623. *Yüzüm kara 'isyânım bî-nihâyet*
'Înâyet eyle sultânım 'inâyet
Yetişdir şerbet-i 'aşk-ı hidâyet
'Înâyet eyle sultânım 'inâyet (Ş.6)

...

Ferîde Hanım⁶³⁶

624. *Ey bütün mahlûkı yokdan var iden Mevlâ meded*
Gizli iken yed-i kudretin izhâr iden Mevlâ meded (G.3)

...

Hâfız Mehmed Sebâtî⁶³⁷

⁶³⁵ Gürol Pehlivan, vd. *Tevhîde Hanım ve Dîvânı: Osmanlı Taşrasında Kadın, Şâir, Mesnevi Olmak* (Manisa: Manisa Belediyesi Kültür Yayınları, 2006), 36-39.

⁶³⁶ Bünyamin Çağlayan, *Baharzâde Ferîde Hanım Divanı* (Ankara: KYGM, 2006), 30.

⁶³⁷ Nagihan Koç, *Hâfız Mehmed Sebâtî Divânı'nın Transkripsiyonlu Metni ve İncelenmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 50-52.

625. *Mest-i hâb-ı gaflet oldum yâ Samed senden meded*
Pay-mâl-i mihnet oldum yâ Samed senden meded (G.25)

...

626. *Ateş-i hecr ile yandı dil-i bîçâre meded*
Yetişin bu haberi söyleyin ol yâre meded (G.26)

...

Ömer Hüdâyî⁶³⁸

627. *Âdemi topraktan icadeyleyen Allahım meded*
Nârî İbrâhîme gülzâr eyleyen Allahım meded (G./s.20)

...

Sâlih Baba⁶³⁹

628. *El-meded ey pîr-i Sâmi şâh-ı hûbân el-meded*
Pîr-i Tâgî hürmetine eyle ihsân el-meded (G.13)

...

629. *Kesret içre bir 'aceb sahrâya düştüm gel yetiş*
Âbı yok tûfânı çok deryâya düştüm gel yetiş (G.37)

...

Çeşm-i Âfet⁶⁴⁰

630. *Yakdı cânım nâr-ı hicrân el-amân Allâh meded*
Tutdı dehri âh u efgân el-amân Allâh meded (G.23)

...

Mehmed Ali Hilmi Dedebaba⁶⁴¹

631. *Ey Velîyyu'llâh-ı Ekrem ey künûz-ı zül-'atâ*
'Âciz ü bî -keslere sensin mu'in ü muktedâ
Ehl-i derdin derdine senden olur dâ'im devâ
Hân-kâh-ı makdemin derd ehline dârü's-şifâ
Bî-devâ kaldım cû-dermân isteyü geldim sana
El-meded yâ Şâhkulu Sultân yâ Mansûr Baba (Müs.2)

⁶³⁸ Ateş, Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı, 20-22.

⁶³⁹ Ahmet Doğan, Sâlih Baba Dîvânı (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1987), 78-79, 121-122.

⁶⁴⁰ Semra Tunç, Kahire Sarayında Bir Hanım Şair: Çeşm-i Âfet ve Dîvânı (Levha-i Dil) (Konya: Palet Yayınları, 2012), 148.

⁶⁴¹ Akif Yakışır, Mehmed Ali Hilmi Dedebaba'nın Dîvânı (Bingöl: Bingöl Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 180-181, 226-267, 323, 344.

- ...
632. *Haste-i hicrân-ı 'ışkım yâ 'Alî senden meded*
Tâlib-i dermân-ı 'ışkım yâ 'Alî senden meded (G.32)
- ...
633. *'Âşık-ı dîdâr-ı 'ışkım yâ 'Alî senden meded*
Mâ'il-i dildâr-ı 'ışkım yâ 'Alî senden meded (G.33)
- ...
634. *Yakdı cânım nâr-ı hicrân el-meded yâ Bü'l-Hasan*
Oldu çeşmim giryeden kan el-meded yâ Bü'l-Hasan (G.156)
- ...
635. *Firâkın derdiyle cânâ yetiş ben hasteyim haste*
Kerem kıl lutf edip zîrâ yetiş ben hasteyim haste (G.182)
- ...

Ahmed Bâdi⁶⁴²

636. *Liyâkat yok ricâya bendene nâz itme cânım gel*
Gel imdi sîneye ey sîne-i rûh-ı revânum gel
Tutuşdurdı zemîni âteş-i 'aşk-ı nihânum gel
Meded eflâke ser çekdi benüm zâr u figânum gel
Kalup dermânda derdün ile kat' oldı emânum gel
Kesildi zerrece hiç kalmadı tâb ü tûvânum gel
Bana bir gice olsun ey meh-i nâ-mihr-bânum gel
Gel ey gonçe-dehânum kâkül-i 'anber-feşânum
Nedür bu nâz ü istignâ meded tâze-civânum gel
Amân nâz eyleyüp kaçma gel ey dînüm îmânum gel (Mua./s.59)
- ...

Mehmed Şâkir Gâlib⁶⁴³

637. *Düşdi yagmaya mutâ'-ı sabr u sâ mân el-amân*
El-âmân îmân u dîn dîn ü îmân el-amân (G.131)
- ...

⁶⁴² Okmak, *Ahmed Bâdi Dîvânı*, 59-61.

⁶⁴³ Fatih Cersel, *Mehmed Şâkir Gâlib Efendi Dîvânı* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 209.

Bursalı Emrî Murad⁶⁴⁴

638. *Kalbimde ne var sor o da evrâd-ı 'Alîdir*
Her şâm u seher nâle vü feryâd-ı 'Alîdir
Her yanda bakarsa görecek şâd-ı 'Alîdir
Hep beklenilen isteriz imdâd-ı 'Alîdir
Dillerde gezen söylenilen nâd-ı 'Alîdir (Muh.7)

...

639. *Kûy-ı yârda şimdilik oldukda mihmân bekleriz*
Belki rahm eyler gönül ol nâzlı cânân bekleriz
İltifât eyler mi bilmem ol sühan-dân bekleriz
El-emân yollarda kaldı dîde-i giryân bekleriz
Gelse de gösterse de dîde-i handân bekleriz (Muh.15)

...

640. *Öldürür bir gün nihâyet çekdiğim kayhu beni*
Sormayor hâlim nedir bir kerre ol mâh-rû beni
Her zemân delmekde sînem hançer-i ebrû beni
Bir bakışda etdi hayrân gözleri âhû beni
Ey meded dîvâne oldum acıyın yâ hû beni (Muh.29)

...

641. *Firkat-i derd-i gamın öldürmek ister her zemân*
Ben gibi bî-çâreyi âvâreyi ey nev-cüvân
Ben nedir sevdâyı bilmezken dîş oldum nâgehân
Gel yetiş imdâdına olmuş benim hâlim yamân
Rahma gel insâfa gel ben 'âşık ey Kahramân (Muh.32)

...

Kasabalı Nûrî⁶⁴⁵

642. *Düşürdün halkı derde ey melek sûretli Edhemli*
Dil-i erbâb-ı gamda koymadın bir pâre merhemli
Hayâlinle serâpâ 'âşık-ı dil-hastalar gamlı
Demişler şerbet-i la'l-i lebin hakkında zemzemli
Yanağın terli bâğ-ı hüsnünün her verdi şebnemli

⁶⁴⁴ İbrahim İmran Öztahtalı, *Bursalı Emrî Murad Efendi ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2009), 281-282, 682-684, 710-712, 716-717.

⁶⁴⁵ Kenan Erdoğan, Mehmet Sait Çalka, *Kasabalı Nûrî Hayatı Sanatı ve Şiirleri* (İstanbul: Kriter Yayınları, 2018), 81-83.

Meded Tophâneli top top kıvırcık kırma perçemli (Msb.11)

...

Mehmed Şevket⁶⁴⁶

643. *Beni dûzahda yâ Rab kılma sûzân*
Nasîb et son nefesde nûr-ı îmân
Günehkârım işim her demde isyân
Eriş imdâda yâ Hannân u Mennân
Gafûr ismin senin Settâr u Sübhân (Muh.114)

...

Hasan Rıza⁶⁴⁷

644. *Şâhâ keremin bizlere mebzûl be-gâyet*
Senden olur olursa yine kula 'inâyet
Bârî sana şükr eylemede 'âciz isek de
Senden olur olursa yine kula 'inâyet (Ş.173)

...

Kemahlı İbrahim Hakkı⁶⁴⁸

645. *Mıknatıs-ı 'âşikânsun yâ Resûlallah meded*
Melce'-i bî-çâre-gânsun yâ Resûlallah meded (G.37)

...

Sıdkî Baba⁶⁴⁹

646. *Elvedâ olsun ferâmûş etme sultânım meded*
Ayrılık hengâmıdır bu artar efgânım meded (G.38)

...

Abdûlmâlik Hilmi⁶⁵⁰

647. *Yaktı beni nâr-ı hicrân beyne nureyn el-meded*
El-meded yâ Şeyh Hulûsî şâh-ı merdân el-meded (G.14)

...

648. *Gönlüm içinde peydâ oldu bir nâr hây meded*

⁶⁴⁶ Kurnaz, *Münâcât Antolojisi*, 142.

⁶⁴⁷ Gülay Karaman, *Hasan Rıza Dîvânı* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 197-198.

⁶⁴⁸ Necla Türkyılmaz, *Kemahlı İbrahim Hakkı ve Dîvânı* (Uşak: Uşak Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 79.

⁶⁴⁹ Baki Yaşa Altınok, *Sıdkî Baba Dîvânı* (Ankara: Ofset Yayıncılık, 2013), 406.

⁶⁵⁰ Hüseyin Koro, *Abdûlmâlik Hilmi Dîvânı ve Dil Özellikleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2015), 188-189, 253.

Varlığım mânend-i Sînâ oldu târ ü mâr hây meded (G.15)

...

649. *Yâ İlâhî eyle imdâd sen bugün hem kuluna*
Eyle imdâd hasbî'a-llâh Hak-için ol kuluna (G.74)

...

Bahrî⁶⁵¹

650. *Mücrim ü bî-çâreyim âh pîr sultânım meded*
'Aşkla bî-çâreyim âh pîr sultânım meded (G.34)

...

651. *Bir kara yüzlü fakîrim meded Allâhım meded*
Mücrim ü 'âsî hakîrim meded Allâhım meded (G.41)

...

652. *'Âciz geldim kapuna meded yâ sultân Şa'bân*
'Arz ittim hâl tapuna meded yâ sultân Şa'bân (G.179)

...

653. *Derdliyim dermâna geldim bâbına şâh el-âmân*
Cân virüp cânına geldim bâbına şâh el-âmân (G.183)

...

654. *Vâris-i 'ilm-i Muhammed mahzen-i sırr-i 'Alî*
Vâsıl-ı hatm-i vilâyet rehber-i ins ü peri
Râşid ü mürşid olurlar ganân her biri
Feyz-i irfânınla ihyâ eyledin bahr ü beri
El-amân ey kân-ı şefkat ey sehâvet mahzeni
El-amân sultân-ı pîrân Hazret-i Şa'bân-i Velî (Müs.286)

...

Ednâyî⁶⁵²

655. *Meskenim dündan içinde kalmışam âvâre zâr*
Firkatım hicrim mülâzım olmuşam zilleti zâr
Dünyâ kimseye karar itmez yakîn kalgıl karâr
Mürekkebin 'alakın düzdükce seni komaz karâr

⁶⁵¹ İyona Stojanovska, *Bahrî Divanı ve İncelemesi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 84, 89-90, 233, 226, 330-332.

⁶⁵² Hasan Fahri Dural, *Ednâyî Dîvânçesi* (Ankara: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 112-123.

*Aldanıben virmeyesin ihtiyârın bî-karâr
Zerrece mihrinde ayırma beni ey bî-şâhı kâr
Sâhib-i zülfikârı devâle seyr-i sübhânem meded
Şâh-ı merdân şîr-i yezdân yâ 'Alî senden meded (Tc.2)*

...

Giritli 'Aşkî⁶⁵³

656. *Kulun seni kanda bula andan sana lâıyk n'ola
Senden meger ihsân ola senden meded yâ Rabbenâ (G.11)*

...

657. *El-gıyâs ey zümre-i üftedegânım el-gıyâs
Derdimin pâıânı sensin her dü-gânım el-gıyâs (G.35)*

...

658. *Hâlimi takrîre geldim yâ 'Ali senden meded
Hâke yüzüm süre geldim yâ 'Ali senden meded (G.49)*

...

659. *Yâ Muhammed şâh-ı levlâk tahtının sultânısın
Bârekallâh ey Musavvîr cümleinin cânânısın
Şüphe yok lâ-şek gihî derdimin dermânısın
Kıl şefâ'at men fakîre yâ Resûlallâh meded (Ş.50)*

...

660. *Hiç kimse yok hâlim bile yâ Rabbenâ senden meded
Düşdüm yine dilden dile yâ Rabbena senden meded (G.52)*

...

661. *Yâ Rab bu halka n'yledim n'eyler bular benden meded
Kânımı dökmek diler şol hârici senden meded (G.53)*

...

662. *Bir devâsız derde düşdüm yâ Muhammed gel yetiş
Hayli dem yandım tutuşdum yâ Muhammed gel yetiş (G.116)*

...

663. *Yöneldim ağlayı geldim meded Mevlâ-yı Rahmânım
Kapuna yalvarı geldim meded Mevlâ-yı Rahmânım (G.170)*

⁶⁵³ Alper, *Giritli Aşkî ve Divânı*, 144-145, 163, 174-178, 226, 264, 270-271.

...

664. *Gel ey 'âşık-ı Hak isen rızâ-yı Hakda ol dâ'im*
Ki gaflet ehline uyma olardır cümlesi nâ'im
Uyar sadrındaki zühdü ola gör külli yevm sâ'im
Eger 'ârîf isen cânâ sabur isminde ol kâ'im
Dilimde tesbihim ş'oldur 'inâyet kıl bize dâ'im
Resûlün 'aşkına yâ Rab olalım rûz-ı şeb kâ'im (Müs.179)

...

Hilâlî⁶⁵⁴

665. *'Âşıkım mahbûbuna yâ Rabbi sendendür meded*
Yanmadayım 'aşkına yâ Rabbi sendendür meded (G.34)
- ...
666. *Sırrile esrârın izhâr yâ 'Ali senden meded*
Nutkile intâkın izhâr yâ 'Ali senden meded (G.35)
- ...
667. *Gönlümün eğlencesi rûh-ı revânım kıl meded*
Gözlerim nûru sürûrum kıl benim şâhım meded (G.40)
- ...
668. *Ey benim hamr-ı humârım ey benim şâhım meded*
Ey benim ma'sûk-ı 'aşkım ey benim şâhım meded (G.41)
- ...
669. *Nâ't-ı cânındur bu cânım yâ Resûl'allâh meded*
Kulunum kurbâna geldim yâ Resûl'allâh meded (G.182)

...

Kudsî⁶⁵⁵

670. *Zulmet-i nefsile nâ-çâr olmuşam yâ Rab meded*
Bend-i tende çün giriftâr olmuşam yâ Rab meded
Tâ ezel yâr olmaga ikrâr idüp didim belâ
Yâr iken şimdicek agyâr olmuşam yâ Rab meded (Ş.7)

...

⁶⁵⁴ Gündoğdu, *Hilâlî Dîvânı*, 106-108, 111-112, 231.

⁶⁵⁵ Ahmet Kılıç, *Kudsî Dîvânı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 239-240.

Mestî⁶⁵⁶

671. *Yine sermest-i hicrân-ı firâkım amân yâ Rab*
Ne denlû işledim cürm-i hatâ bilmem amân yâ Rab (G.4)

...

672. *Mücrimim 'afv umageldim yâ Rasûla'llâh meded*
'Âsiyim 'isyâna taldım yâ Rasûla'allâh meded (G.80)

...

673. *Esîr-i nefis-i emmâre olup kaldım amân pîrim*
Hatâ itdim me'âsî bahrine taldım amân pîrim (G.81)

...

Necmî Alî⁶⁵⁷

674. *Ey pâdişâh-ı feyz-resân yâ 'Alî meded*
Nûr-ı çerâğ-ı âlemyân yâ 'Alî meded
Kutb-ı kulûb-ı âdemiyân yâ 'Alî meded
Ey şeb-çerâğ-ı çeşm-i cihân yâ 'Alî meded
Sensin imâm-ı mescîd-i cân yâ 'Alî meded
Sensin şerîf-i 'ilm-i beyân yâ 'Alî meded (Müs.10)

...

Râcî⁶⁵⁸

675. *El-gıyâs el-gıyâs el-gıyâs*
Yardım it gazilere yâ müstegâs
Oldu gâlib zulmet-i â'dâ-i din
Yardım it gazilere yâ müstegâs (Ş.32)
- ...
676. *Yâ Nebiyallah meded yâ Resûlallah meded*
Yâ Safiyallah meded yâ Habiballah meded (G.53)
- ...
677. *Gamda kaldık yâ Muhammed Mustafâ sen gel yetiş*
Yâ Nebia'llah yâ bedri'd-dücâ sen gel yetiş (G.122)

⁶⁵⁶ Fatma Doğan, *Mestî Divanı Metin-İnceleme* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 24-25, 90-92.

⁶⁵⁷ İsmâil Hakkî Uzunca, *Necmî Alî Dîvânçesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, TAE, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 122-124.

⁶⁵⁸ Sait Avcı, *Râcî Divanı (Metin ve Dini-Tasavvufî Tahlil)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 145-147, 167-169, 256, 367-369, 410.

...

678. *Yâ Gıyâs el-Müstagnîsin Hâlık u Hayy u Kadîm*
'Asker-i İslâma nusret eyle yâ Rabbe'r-Rahîm
Yâ Kerîm ü yâ 'Alîm ü 'Azîm ü yâ Hakîm
'Asker-i İslâma nusret eyle yâ Rabbe'r-Rahîm (Ş.200)

...

679. *Yazıldı yazı ezel kaleminde*
Hızır İlyas yetişe bun deminde
Gönül zulmetde zulmet 'âleminde
Hızır İlyas yetişe bun deminde (Ş.240)

...

Rîzî⁶⁵⁹

680. *Pek tamâm hâl olmuşum yâ Rab meded yâ Rab meded*
Derdi senden bulmuşum yâ Rab meded yâ Rab meded (G.19)

...

681. *İtme lütfundan meni dûr el-amân yâ Rab el-amân*
Olmuşum cûrm ile mehcûr el-amân yâ Rab el-amân (G.334)

...

Seyrî⁶⁶⁰

682. *Oldı bagrım 'aşk ile kan yâ Rasûla'llâh meded*
Hicr ile hâlüm perîşân yâ Rasûla'llâh meded (G.37)

...

Zekî⁶⁶¹

683. *Gurbet elde kalmışam bî-kes amân*
Ey devâ-yı derd-i bî-dermân amân
Çâresiz derde devâsından ayân
Ey devâ-yı derd-i bî-dermân amân (Ş.4)

...

684. *Cellâd bakış cân alıcı şâh-ı levendüm*

⁶⁵⁹ Maruf Çakır, *Rîzî Divanı* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 66-67, 235.

⁶⁶⁰ G. Feyza Hatipoğlu, *Seyrî ve Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 100.

⁶⁶¹ Şahin, *Zekî Dîvânı*, 164, 168, 198-199, 209-210, 243, 263.

*Cân u dilüme zülf olub şimdi kemendüm
Bu hüsnile 'âlemde görüb seni begendüm
Rahm eyle meded bendene gel rûhum efendüm (Mr.6)*

...

685. *Kimseler gûş urmaz oldu nâle vü feryâduma
Rahm u şefkatle bakar yok bu dil-i nâ-şâduma
Ceyş-i gaflet kondı cefâ tab'-ı isti'dâduma
Bî-nevâyam bî-kesem yok kim irişsin dâduma
Kimseden ümîd-i istimdâd gelmez yâduma
Ey benüm feryâd-res Rabbim iriş imdâduma (Müs.1)*

...

686. *Bârek-Allâh ey sipeh-sâlâr-ı ceyş-i evliyâ
Levhaş- Allâh ey şeh-i evreng-i tayt-ı etkiyâ
Sânek Allâh ey imâm-ı zümre-i ehl-i safâ
Destüne vâ-bestedür miftâh-ı kenz-i Kibriyâ
El-amân ey yeke-tâz-ı 'arsa-i mülk-i bekâ
Kayd-ı gafletden meni lûtf eyle şâhum kıl rehâ (Müs.5)*

...

687. *Garîk-i bahr-ı 'isyânım amân yâ Rabb yâ Rabb
Esîr-i nefîs-i tугyânım amân yâ Rabb yâ Rabb (G.21)*

...

688. *Bî-kes ü bî-çâreyem yâ Bâzü'l-Eşheb el-meded
Bir garîb âvâzeyem yâ Bâzü'l-Eşheb el-meded (G.36)*

...

3.7. XX. Yüzyıl

Hüseyin Vassaf⁶⁶²

689. *Hâlik-i kevn ü mekân-ı zî-şânsın yâ Rab meded
Sâhib-i gufrân-ı bî-pâyansın yâ Rab meded (G.41)*

...

690. *Mahzen-i hilm ü keremsin yâ Rufâ'î el-meded
Pîr-i 'âli pür-himemsin yâ Rufâ'î el-meded (G.48)*

...

⁶⁶² Kasap, *Hüseyin Vassâf ve Divanı*, 46-47, 51, 57-58, 169-171, 231, 240-241, 245, 279, 283.

691. *Lisân u kalbimin zikri amân yâ fahr-i 'âlemdir*
Lisân-ı sırrımın zikri amân yâ fahr-i 'âlemdir (G.55)
...
692. *Ne dersen de seni kalbimle sevdim Hazret-i Mısırî*
Hayalin zevkini kalbimde buldum Hazret-i Mısırî
Visâlin derdine 'aşkımla düştüm Hazret-i Mısırî
Meded kıl Mısırî-i pürşân-ı 'azîzim Hazret-i Mısırî (Mr.202)
...
693. *'Azîzimden cüdâyım nâlekârım pek hazinim âh*
Kemâl-i lutfuna mazhar idim ez cân u dil billâh
Gelince gurbet eyyâm-ı harâb-ender-harâb oldum
Bana imdâd-res ol lutf eyle yâ Hazret-i Allah (N.283)
...
694. *İftirâk-ı nûr-ı rahşândan gönül durmaz yanar*
Derd-i bî-hemtâ-yı hicrândan gönül durmaz yanar
Hasret-i pür-sûz-ı cânândan gönül durmaz yanar
Gel yetiş imdâdına ey kimsesizler kimsesi
Çâre-sâz ol derdime ey çâresizler çâresi (Muh.297)
...
695. *İçirdi bâde-i rûz-ı elesti abdine sâkî*
Bu âlemde zuhûr etti onun mestî-i evvâkı
Tarîkat âleminde anladım ben sırr-ı misâkı
Gözümle bir veliyyullahı gördüm oldum 'Uşşâkî
Meded kıl pîr-i destgîrim Hüsâmeddîn-i 'Uşşâkî (Muh.302)
...
696. *Serîr-ârâ-yı kalbimsin meded yâ Hazret-i Mısırî*
Şeref efzâ-yı kalbimsin meded yâ Hazret-i Mısırî
Ne hikmetdir seni sevmekle gönlüm cezbe-dâr oldu
Benim dârâ-yı kalbimsin meded yâ Hazret-i Mısırî (N.351)
...
697. *Nir-i Rahşâna hayrân olmuşam yâ Rab meded*
Sen güzel cânâna hayrân olmuşam yâ Rab meded
Nûr-ı tevhîdin kulun Vassâfa feyz-a-feyz olur
Sen uluvv-i zîşâna hayrân olmuşam yâ Rab meded (N.360)

Şeyh Hâlid⁶⁶³

698. *Meded yâ Sıddîk-ı azam yâr-i gâr-ı Mustafâ*
Sendedir miiftâh-ı cennet sensin sâhibü's-sehâ
Sana yâr oldu 'Ömer 'Osman 'Aliyyü'l-mürtezâ
Yüz sürüp geldim kapına bir meded kılın bana
El-emân yâ Sıddîk azam yâr-i gâr-ı Mustafâ (Muh.54)

...

699. *Kalmışım bîkes bugün yok rahm eden feryâdına*
Tut elim düştüm ayaktan yetişip imdâdına (G.77)

...

Abdurrahman Sâmî⁶⁶⁴

700. *Bâb-ı lutfunda gedâyım yâ Rasûlallâh meded*
Sâ'il-i lutfu 'âtayım yâ Rasûlallâh meded (G.40)

...

701. *Ey bütün 'âlemde sultân Muhammed Mustafâ*
Ey cihân u cânlara cânân Muhammed Mustafâ
Ey rasûl-i ekrem-i Rahmân Muhammed Mustafâ
Ey habîb-i a'zam-ı Sübhân Muhammed Mustafâ
Yüzü kara 'âsi-i bî-çâreyiz eyleme red
Ey nebîler pâdişâhı fahr-i 'âlem el-meded (Müs.42)

...

702. *Kible-i sırr-ı nübüvetsin meded kıl yâ Rasûl*
Zübde-i nûr-ı risâletsin meded kıl yâ Rasûl (G./M.160)

...

Kıratoğlu Emin⁶⁶⁵

703. *Bu fakîri zâr ü giryân eyleme yâ Rab meded*
Mübtelâ-yı hâr-ı hicrân eyleme yâ Rab meded (G.23)

...

704. *Hicrile nâlân olursam yâ Ebü'l-Kâsım meded*
Derdile giryân olursam yâ Ebü'l-Kâsım meded (G.28)

⁶⁶³ Âlim Yıldız, *Şeyh Hâlid Divanı* (Sivas: Asitan Yayınları, 2011), 191-192, 212-213.

⁶⁶⁴ Naciye Kaya, *Abdurrahmân Sâmî'nin Dört Eseri: Dîvân, Mevlîd, Mir'ât-ı Eyyâm, Nâme-i Muharrem* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2015), 297-301.

⁶⁶⁵ Dörtbudak, *Kıratoğlu Emin Divanı*, 57, 61, 136-140, 148, 185-187, 229-230.

- ...
705. *Benim bir 'âsi-i bî-çâre-i miskin*
Hazîn ü derd-mendim zâr ü gam-gîn
Bi-hakk-ı sûre-i Tâhâ ve Yâsîn
Agisnâ yâ gıyâse'l-müstegîsîn (Mr.124)
- ...
706. *Rûz u şeb giryân u zârım yâ Muhammed el-aman*
Derd ü gamla bî-karârım yâ Muhammed el-aman (G.127)
- ...
707. *Günâhımla kamu gark oldu 'âlem yâ Resûlullah*
Meger senden ola bu derde merhem yâ Resûlullah
Zebân ebkem gönül gam dîde-i pür-nem yâ Resûlullah
Meded sensin penâh-ı nesl-i âdem yâ Resûlullah (Mr.137)
- ...
708. *Îlâhi bekleriz lutfun küşâd et bâb-ı ihsânı*
Ki vardır senden bir derdın nice bin dürlü dermânı
Rehâ-yâb eyle yâ Rab her kederden Âl-i Osmânı
Sevindir cedd-i pâk-i Hazret-i şâh-ı şedîdânı
Meded kurtar Îlâhi pençe-i a'dâdan ihvânı
Yeter artık helâk et ism-i Kakhârınla düşmânı (Müs.178)
- ...
709. *Hasretâ bir çâresiz derd ile zâr oldum meded*
Kalmadı tâb u tüvânım bî-karâr oldum meded (G.211)
- ...

Hüznî⁶⁶⁶

710. *Çok zamândır ağlarım hecrinle cânân el-meded*
İnlerim 'aşkınla her dem eyle ihsân el-meded (G./s.35)
- ...
711. *Elvedâ' ey şûh-ı devrân rûhları ahmer yetiş*
El-medet bî-rahm-ı insâf sînesi mermer yetiş (G./s.59)
- ...
712. *Elvedâ' kâr etti câna nâr-ı hasret gel yetiş*

⁶⁶⁶ Güneş, *Hüznî Dîvânı*, 35, 59-60, 131-132, 140-141, 161-162.

Kalmadı sabra mecâlim çeşm-i âfet gel yetiş (G./s.59)

...

713. *İşim 'isyân 'amelde pek kalîlim
Amân yâ Rab medet 'âsî zelilim
Gönül gam-gîn vücûd lâgar alîlim
Amân yâ Rab medet 'âsî zelilim (Ş./s.131)*

...

714. *Yine üftâdelerin remziyle bağrın eziyon
Tîr-i müjgân ile âh katline fermân yazıyon
Sana kurbân olayım ben neden ayrı geziyon
Amân ey dîdesi kara beni cândan üzüyon
Dîde-i mestini böyle nice baygın süzüyon (Muh./s.140)*

...

715. *Cemâl-i pâkine 'âşık değil mi bu cihân yâ Hû
Niçin münkir olursun sen güzelsin ey kemân ebrû
Yeter gel cânımın cânı neden benden gezen ayru
Derûnum takmada nârın yine ey 'anber-i gîsû
O hurşîd vechinin cündü verir her dem dile gaygû
Nice bir âh edeyim ben kerem et dîdesi âhû
Mürüvvet merhâmet senden şehâ yandım medet her sû (Msb./s.161)*

...

Mehmet Şemseddin Ulusoy⁶⁶⁷

716. *Nezd-i Hakda kıl şefâ 'at yâ nebiyye'l-Enbiyâ
Redd olunmaz matlabun sensün Habîb-i Kibriyâ
Hep senün-çün halk olundu 'arş u kürs 'arz u semâ
Nûr-i vâhiddür 'Ali nûrunla oldu pür-ziyâ
El-amân yâ fahr-i zî-şân el-amân yâ Mustafâ
El-amân yâ Şâh-ı merdân el-amân yâ Murtazâ (Müs.9)*

...

717. *Yâ İlâhe'l-İlâhe yâ Rabbe'l-erbâb yâ Hudâ
Yâ Nebiyye'l-enbiyâ yâ Fahr-i 'âlem Mustafâ
Yâ Veliyye'l-evliyâ Şîr-i Hüdâ yâ Murtazâ*

⁶⁶⁷ Efe, *Mehmet Şemseddin Ulusoy Divanı*, 123-124, 151-152, 208, 235, 252-259, 275-276, 465-468, 605-606, 663-665, 707-713, 827-832, 839-842, 940-941, 964-966, 981, 988.

- Yâ Ümme'l-Haseneyn yâ Fâtıma hayru'n-nisâ*
Yâ Hasen hulku'r-rızâ yâ Şâh-ı deşt-i Kerbelâ
İsterem 'afv u kerem feyz u himem lutf u 'atâ (Müs.29)
...
718. *Bu 'abd-i 'âciziün her şeb ider feryâd ile şegab*
Sülûkum eyle sehl ü zeb amân yâ Rab amân yâ Rab (G.65)
...
719. *Nefs elinden şerr-i şeytandan İlâhî el-gıyâs*
Medh u zemm ü dost u düşmandan İlâhî el-gıyâs (G.88)
...
720. *Vâdi '-i hayretde hayrân olmuşam yâ Rab meded*
Nefsimün râhında pûyân olmuşam yâ Rab meded (G.101)
...
721. *Cürmüm benim bî-'ad ü had itme kapundan beni red*
Ey Vâhid-i Ferd ü Ehad senden olur bana meded (G.103)
...
722. *Mustafâ için Murtazâ için yâ Hudâ meded*
Hadîce Fâtumâ Hayrû'n-nisâ için yâ Hudâ meded (G.104)
...
723. *'Abd-i 'âsî pür-günâhım yâ Rasûle'llâh meded*
Ehl-i 'isyân rû-siyâhım yâ Rasûle'llâh meded (G.105)
...
724. *Hâlimiz oldu perişân yâ Rasûle'llâh meded*
Kıl bize lutf-ile ihsân yâ Rasûle'llâh meded (G.106)
...
725. *'İnd-i Hakda muhteremsün yâ 'Alî senden meded*
Sâhib-i lutf-ı keremsün yâ 'Alî senden meded (G.108)
...
726. *Rahmeten li'l-'âlemîn'sün yâ Rasûle'llâh meded*
Sen şefî'u'l-müznibîn'sün yâ Rasûle'llâh meded (G.121)
...
727. *Kâdir-i Mutlaksın Allâhum bize artık yetiş*
Zâlim ü bî-dîn içinde böylece kaldık yetiş (G.265)

- ...
728. *Ümmetün bîçâre kaldı yâ Rasûle'llâh yetiş*
Mâ-sivâ bahrine daldı yâ Rasûle'llâh yetiş (G.267)
- ...
729. *Kullarun bîçâre kaldı ey Hudâ artık yetiş*
Cümlesi itdi ihât-ı mâ-sivâ artık yetiş (G.268)
- ...
730. *Benim sensün dü-'âlem ilticâ-gâhım*
Gerek zâhir gerek bâtın penâhım
Hemân sensün efendim pâdişâhım
Hidâyet eyleyüp 'afv it günâhım
Kerem lutfu 'inâyet kıl İlâhım (Muh.389)
- ...
731. *Kapunda kâ'inât bekler diler 'ilm ü hikem senden*
Ümîd-vârdur cihân halkı taleb eyler ni'am senden
Melâ'ik ins ü cin şefkat umar cümle ümem senden
Niyâz eyler bütün mahlûk 'Arab Türk ü 'Acem senden
Meded yâ Sâhibe'l-mi'râc meded senden kerem senden
Meded yâ şâfi'a'l-'usât lutuf senden himem senden (Müs.432)
- ...
732. *Re'îsü'l-asfiyâ sensün meded yâ Şeyh Muhyiddîn*
Enîsü'l-etkiyâ sensün meded yâ Şeyh Muhyiddîn (G.465)
- ...
733. *Feyzün ile kıl beni sen kâm-bîn*
Lutf eyle kıl beni gamdan emîn
Mürşidimsün isterem himmet hemîn
Bü'l-fütûhsın feth-i bâb it ol mu'în
Şey'en li'llâh [yâ] sâhibe's-sırrı'l-mübîn
Yâ Cibâvî el-meded yâ Sa'deddîn (Müs.468)
- ...
734. *Abd-i mahzûnunum dil-şâd eyle*
Kalb-i vîrânemi âbâd eyle
İsm-i zâtun ile irşâd eyle
Bana her vech-ile imdâd eyle (Mr.553)

- ...
735. *İlâhâ Ahmed ü Mahmûd Muhammed Mustafâ hakkı*
Vasî vü vâris-i Ahmed 'Aliyye'l-Murtazâ hakkı
Cenâb-ı biz'a-i pâk-i Nebî Hayrî'n-nisâ hakkı
Dû-çeşm-i Hayder ü Zehrâ [vü] Hasen hulk-i Rızâ hakkı
Kerem lutfu 'inâyet kıl Hüseyin-i Kerbelâ hakkı (Muh.559)
- ...
736. *Kerem senden 'atâ senden İlâhî*
Bu hastaya şifâ senden İlâhî
Hakîm sensün devâ senden İlâhî
Meded senden safâ senden İlâhî (Mr.561)
- ...
737. *Cedd-i pâkün oldu rahmet 'âleme ma'lûm İmâm*
Vâlidün kadri bilinmez kaldı sır mektûm İmâm
Mâderün oldu mükedder kıldılar magmûm İmâm
Dâderüni İbn-i Süfyân eyledi mesmûm İmâm
Âl ü Evlâdun ile siz oldunuz mehmûm İmâm
El-meded yâ Şâh-ı deşt-i Kerbelâ mazlûm İmâm
El-emân yâ Sâhib-i lutfu 'atâ ma'sûm İmâm (Msb.635)
- ...
738. *Düşdi gönlüm hubbüne ey Şîr-i Yezdânım 'Alî*
Ehl-i beytünden beni 'addeyle sultânım 'Alî
Nesl-i pâkinden gelüpdür cism ile cânım 'Alî
Lutfuna lâyük sezâ kıl Şâh-ı Merdânım 'Alî
Kevser-i feyzünle sîrâb eyle 'atşânım 'Alî
Kıl terahhum bendeni muhtâc-ı ihsânım 'Alî
Gel yetiş imdâdına ey dînîm îmânım 'Alî (Msb.642)
- ...
739. *Yâ Veliyye'llâh Rasûlün sevgili dâmâdısun*
Dâfî'-i şerr ü elemsin râfî'-i kerb ü mihen
Kıl mürüvvat zül-keremsün Şemsi-i Mısrîye sen
El-meded geldim kapuna yâ 'Alî yâ Bü'l-Hasen (N.651)
740. *Murâdımdur seni ancak ziyâret*

*Meded yâ Sâhib-i lutf u kerâmet
Bırakma Şemsini mahrûm u mahzûn
'Înâyet eyle sultânım 'inâyet (T.666)*

Serbestzâde Ahmet Hamdî İskilibî⁶⁶⁸

741. *Tükendi sabr u tâkâtım bu belâda aman yâ Rab
Dil-i sûzânıma rahmen yetiş dâde aman yâ Rab (G.9)*
...
742. *Bir âteşdir düşdü yakmakda dilim yâ Rab meded
Bâr-i hicrân nâr-ı sûzân hâmilim yâ Rab meded (G.20)*
...

Seyyid Ali Sânih⁶⁶⁹

743. *Hiss-i idrâk 'ulûm [u] 'ilm-i ezelden demedi
Kimse esrârına vâkıf olarak söylemedi
Oldu bâzîçe gönül dehre felek ömrü yedi
Tanrıyı her gelenin zu'm ile tasvîri dedi
Yitirüb kendimi fark etmez olub nîk [ü] bedi
Yetiş imdâdına ey kevn [ü] mekân mu'temedi
Meded ey kâfile-sâlâr-ı rusûl huz bi-yedî (Msb.163)*
...

Su'ûdu'l-Mevlevî⁶⁷⁰

744. *Uzandı leyle-i hicrân seherden yok eser aslâ
Bahârân geldi hayfâ geçmedi hükm-i şeb-i yeldâ
Pes ü pîşim zalâm-âbâd endûh oldu ser-tâ-pâ
Nazar-gâhımda mevc-â-mevc zulmetdir bütün eşyâ
Miyân-ı lücce-i mihnetde kaldım bî-kes ü tenhâ
Amân yâ Hazret-i Mollâ Celâle'd-dîn Mevlânâ (Müs.59)*
...
745. *Âhû fakat âhû-yı haremdir o melek-rû
Memnû' ise de saydı fakat kendisi sayyâd
Bir dürlü halâsın yolu yok câzibesinden*

⁶⁶⁸ İsmail Güleç, *Dîvân-ı Hamdî* (İstanbul: Pan Yayıncılık, 2004), 37, 43-44.

⁶⁶⁹ Fatma Zehra Kurt, *Seyyid Ali Sânih ve Sânih'in Sesleri Adlı Divanı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 177-178.

⁶⁷⁰ İşler, *Su'ûdu'l-Mevlevî*, 138-139, 425, 433, 436, 438, 440, 449.

Bir dâma tutulmakda gönül hak ede imdâd (Kt.114)

746. *Ceyş-i gam-ı dünyâ ile mahsurum âh
Bî-tâb ü tüvân kaldım efendim eyvâh
İmdâdına muhtâcım 'inâyet eyle
Yâ Hazret-i Mevlânâ şey'en li'llâh (R.22)*

747. *Ey 'ilm-i ilâhîye emîn Mevlânâ
Nûr-ı nazar-ı çeşm-i yakîn Mevlânâ
Bî-çâre vü dil-şikesteyim imdâd et
Ey bî-kes-i gam-hâra mu'în Mevlânâ (R.32)*

748. *Firkat-zedeyim vuslat ile şâd eyle
Bir mürâ-i kafes-nişînim âzâd eyle
İhsânına merbût ümîd-i kalbim
Yâ Hazret-i Merkez bana imdâd eyle (R.39)*

749. *Ey çeşm-i ümîde mâh olan Mevlânâ
Ey merdümde nigâh olan Mevlânâ
Bir bende-i dermândayim imdâd eyle
Bî-çârelere penâh olan Mevlânâ (R.47)*

750. *Eyledin bin kerre îmâ-yı visâl
Etmedin bir def'a olsun imtisâl
Firkatin etdi beni âzûrde-hâl
El-amân sad el-amân ey meh-cemâl (Mr.5)*

...

Kadîmî⁶⁷¹

751. *Dermândeler dermânısın yâ 'Alî senden meded
Mü'minlerin îmânısın yâ 'Alî senden meded (G.51)*

...

Ağlar Baba⁶⁷²

⁶⁷¹ Yakup Orkun Demirci, *Kadîmî Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 109.

⁶⁷² Necdet Tozlu, *Ağlar Baba Divanı* (Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, 2002), 446.

752. *Dercâmın âbı elinden ehl-i hirâk olmuşam yâ Rab meded*
Şeydâ bülbül gibi âha düşmüşem yâ Rab meded (G.161)

...

Hâdi⁶⁷³

753. *Bir gün elbet bu dünyanın ömrü ahır olacak*
Cümle mahlûk emr-i hakla Arasata dolacak
Eyi kötü ettiğini herkes Hakdan bulacak
O bir gün ki enbiyanın bile rengi solacak
Ol günde biz dönmiyelim yazık eyvah şaşkına
Ya Muhammed bize imdâd eyle Allah aşkına (Müs./s.38)

...

Sırrî⁶⁷⁴

754. *Hevâ-yı nefse giriftâr olmuşam yâ Rab meded*
Zulmet dâmına dûçar olmuşam yâ Rab meded (G./s.113)

...

Hüsn-i Gülzârî⁶⁷⁵

755. *Yakdı cânım nâra hasret gani sultânım yetiş*
Gece gündüz âh u firkât kâni irfânım yetiş
Arz ederim gül cemâlin leyl ü nehâr ağlarım
Yakma vücûdumu nâra câna kurbânım yetiş (Ş.26)

...

Abdullah Konbul⁶⁷⁶

756. *'Âciz âvâreyim ben yâ Rasûlallâh medet*
'Âsî mücrim bir gedâyım yâ Rasûlallâh medet (G.69)

...

Ali Rıza Erhan⁶⁷⁷

757. *Yâ ilâhî bâb-ı lütfundan bizi kılma cüdâ*
Küntü kenzin içre derc olmuş yine sırr-ı Hudâ
Kıl inâyet dû cihanda bâ-husus yevmi'l-cezâ

⁶⁷³ Osman Zeki Yücebilgiç, *Hâdî Divanı* (İstanbul: Toker Matbaası, 1964), 38.

⁶⁷⁴ Süleyman Ateş, *Dîvân-ı Sırrî* (İstanbul: Mas Matbaacılık, 2012), 113.

⁶⁷⁵ Eyüp Kayacı, *Hüsn-i Gülzârî'nin Hayatı, Dîvânı ve Tasavvufî Görüşleri* (Çankırı: Hitit Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 195.

⁶⁷⁶ Şen, *Abdullah Konbul ve Divançesi*, 110.

⁶⁷⁷ Tosun, *Ali Rıza Erhan'ın Divanı*, 19-20, 60-61, 124-125, 155-156, 268-270, 285-286, 337-338.

*Bir bölük asî günahkâr fi 'limiz küll-i hatâ
El-aman yâ Hayy-ı kayyûm el-amân cûd-i 'atâ
El-amân ey fahr-i 'âlem el-amân şânı 'alâ (Müs.8)*

...

758. *Çâresiz derd olmaz ammâ çâresiz kaldım meded
Derdimin dermânı yokdur vâyesiz kaldım meded (G.59)*

...

759. *Günahkârım kusûrum çok meded yâ hazreti feyyâz
Elimde bir vesîlem yok meded yâ hazreti feyyâz (G.145)*

...

760. *Îlâhi lütfuna merbût şu hâlim
Kerem kıl 'âcizim hem bî mecâlin
Bu âh u vâh ile artar melâlim
Aman ey pâdişahlar pâdişahı
Kamunun hâlikı sensin ilâhi (Muh.186)*

...

761. *İmâmü'l-Evliyâsın sen meded yâ gavs-i Geylânî
Emîrim rehberim şâhım meded yâ gavs-i Geylânî (G.336)*

...

762. *Kudûmün 'ayn-ı hikmetdir meded yâ gavs-i Geylânî
Ki nûrun mahz-ı himmetdir meded yâ gavs-i Geylânî (G.337)*

...

763. *Tarîk-ı Kâdiri gürûh-ı nâci
Nurdandur 'âlemi yeşildir tâcı
Yaralı gönlümün budur 'ilâcı
Meded yâ hazret-i gavs-i Geylânî (Ş.360)*

...

764. *Safâlar gitdi gam geldi amân yâ Rab ne demdir bu
Büküldü kadd-i kâmetler aceb bilmem nedendir bu
Çâlındı kusi rihletler yıkılmaz mı bendendir bu
Aman yâ rab halâs eyle tükenmez mi ne gamdır bu
Bizi tahlîs kıl yâ Rab meğer eyyâm-ı kemdir bu (Muh.411)*

...

Abdlbaki Glpınarlı⁶⁷⁸

765. *'İnâyet vaktidir artık meded kıl ey şeh-i merdân
Yetiştî 'arşa âhım eyleme bu bendeni nâlân
Bizi kılma efendim pâ-yi-mâl fîrkat u hurmân
Senindir cûd u şefkat kenz-i rahmet vâcib u imkân
Yetiş ey kutbu'l-aktâb velâyet-i sâhibü'l-bürhân
İmâm-ı ehl-i hak Mehdî-i Hâdî kible-i 'irfân (Müs.17)*

...

766. *Meded sad çâk kıldı sînemi gam tığ-i ser-tîzi
Figânım boğdu cânâ nağme-i nây-ı nevâ-hîzi
Alınca yâdına âh eyleyip ol la 'l-i gül-bîzi
Sirişkim gark eder havfım bu dehr-i fîtne-engîzi
Amân redd eyleme bu bende-i nâşâd u nâcîzi
Uzandı leyle-i hasret meded ey Şems-i Tebrîzî (Müs.27)*

...

3.8. XXI. Yüzyıl

Şebâbî⁶⁷⁹

767. *Turra-yı tarrâr elinden bî-emânım yâr meded
Lâl ü ebkem oldum Allah yok sühânım yâr meded (G./s.84)*

...

⁶⁷⁸ Totan, *Abdlbaki Gölpınarlı Dîvanı*, 133-134, 157-158.

⁶⁷⁹ Kayra, *Şebâbî Dîvânçesi*, 84.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın başında meded-nâme türüne adını veren meded kelimesinin ihtiva ettiği ve kazandığı anlamlar başta olmak üzere bu kelimenin kullanım şekilleri ve müteradifleri üzerinde inceleme yapılmıştır. Bu hususlardan sonra Klasik Türk Edebiyatına uygun şekilde ve ölçüde yazıldığı tespit edilen meded-nâme manzumelerinin; tarifi, kaynakları, tasnifi, tespiti, tarihsel seyri, şekil özellikleri, muhatapları ve yardım isteme yöntemleri üzerinde inceleme yapılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar ve teklif edilen öneriler ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Meded kelimesi için sözlükler ve bilhassa dîvânlar taranmış, neticesinde de bu sözcüğün; şikâyeti, nasihati, seslenmeyi, hüznü ve bilhassa –bu manaların da desteğiyle– yardım istemeyi anlatan bir kelime olduğu görülmüştür.
2. Meded kelimesinin sözlüklerde yer almayan ancak metinlerde bağlamsal olarak kazanmış olduğu –*yazık*, *ne olur*, *el-insaf* vb.– yeni manalar müşahade edilmiştir. Bu husus, başka kelimelerin de yeni anlamlar kazanabilecekleri ihtimalini güçlendirmiştir. Dolayısıyla yeni edebî türlere, şerh ve lügat çalışmalarına zemin hazırlanması için bağlamsal sözlük çalışmalarına ehemmiyet verilmesi önem arz etmektedir.
3. Meded kelimesinin ünlem teşkil eden kelimelerle olan münasebeti incelenmiş ve –aynı zamanda ünlem olan– bu kelime ile beraber olabilecek en uygun ünlemlerin *hey*, *ey* ve *yâ* ünlemleri olduğu kanaatine varılmıştır.
4. Meded kelimesiyle en fazla –*res* terkinin kurulduğu ve kendisine en fazla ilave edilen ekin –*kâr* eki olduğu görülmüştür. Umumiyetle yalın bir halde ele alınan bu kelimenin gerektiğinde terkipler ile kurulabileceği ve kendisine birtakım eklerin de ilave edilebileceği tespit edilmiştir.
5. Meded kelimesinin yardım manasında birçok müteradifi olduğu ancak ona en yakın olabilecek kelimelerin *amân* ve *gıyâs* sözcükleri olduğu görülmüştür. Bugün *aman* kelimesiyle ifade edilen bazı hislerin de Osmanlı Türkçesi'nde meded kelimesiyle dile getirildiği müşahade edilmiştir.
6. Meded kelimesi ile *iştikak*, *nida* ve *tevriye* gibi söz sanatları vücuda gelebilmiş, aynı zamanda *ه* ve *د* harfleri, *ağız* ve *saç* gibi unsurları karşılayabildiği için harf simgecilğinde de kullanılabilmektedir. Dolayısıyla da bu sözcüğün oldukça işlevsel bir hüviyete sahip olduğu görülmüştür.

7. Çalışmanın ikinci bölümü meded-nâme türüne ayrılmış ve bu türün dinî minvalde gelişmesinde *ayet-i kerimeler* ve *hadis-i şeriflerin*, beşerî minvalde gelişmesinde ise *devlet adamları* ve *sevgili mefhumunun* rol oynadığı görülmüştür. Klasik Türk Edebiyatındaki edebî türler içerisinde, eşine ender rastlanan hem dinî hem de beşerî etkenler ile yaygınlık kazanma hususunun meded-nâme türünde vuku bulduğu tespit edilmiştir.
8. Muhatap bakımından bu sahanın en genel edebî türlerinden biri olan meded-nâmelerin *dinî* ve *beşerî* olmak üzere ikiye ayrıldıkları, bu olguların da kendi içlerinde *dolaylı* ve *doğrudan*, *soyut* ve *somut* olmak üzere iki şekilde tasnif edilebildikleri görülmüştür. Bu sınıflandırmanın yapılabilmesinde ise muhataplar, üsluplar, mazmunlar/çağrışımlar ve şairlerin edebî kişiliği gibi hususların önemli bir rol oynadıkları kanaatine varılmıştır.
9. Meded-nâmelerin nazım türü olması ve bilhassa kelime kadrosu, bağlamı ve geniş muhatap kitlesi gibi hususları sayesinde hem kolay tespit edilebilmiş hem de bazı edebî türlerden ayrılabilmişlerdir. Söz konusu bu hususlar göz önünde bulundurulursa edebî tür çalışmalarında içerik ve muhataba göre genellemenin yapılmaması ve kelime kadrolarının gözetilmesi önem arz etmektedir.
10. Bu çalışma için yaklaşık 900 divan ve muhtelif eserler incelenmiş, neticesinde de 296 şaire ait 767 adet meded-nâme manzumesi tespit edilmiş ve bu durum, neredeyse her üç şairden birinin meded-nâme manzumesine sahip olduğunu göstermiştir.
11. XIV. yüzyıldan XXI. yüzyıla kadar devam eden meded-nâme geleneğinde 678 adet dinî, 89 adet beşerî meded-nâme yazılmıştır. XVI. ve XIX. yüzyılların ön plana çıktığı bu türde, XV. yüzyılda Necâtî Bey; XVI. yüzyılda Muhibbî ve Edirneli Nazmî; XVII. yüzyılda Kâşif Es'ad; XVIII. yüzyılda Şekûrî ve Yahyâ Nazîm; XIX. yüzyılda Şeyh Hasan Haydar, Sükûtî ve Giritli Aşkî; XX. yüzyılda Mehmet Şemseddin Ulusoy, Hüseyin Vassaf ve Ali Rıza Erhan'ın, yazmış oldukları meded-nâmelerle dikkat çektikleri tespit edilmiştir.
12. Edirneli Nazmî ve Mehmet Şemseddin Ulusoy, sahip oldukları 25 adet meded-nâme manzumeleriyle bu türde en fazla manzume kaleme alan şairler olmuşlardır.

13. Meded-nâme geleneği içerisinde Necâtî Bey'in 9 numaralı manzumesine, toplamda 29 adet nazire yazılmıştır. Bu durum da onun hem büyük bir şair olduğunu hem de bu türün gelişmesine kayda değer bir oranda katkı sağladığını göstermiştir.
14. Meded-nâme geleneğinde yaklaşık 100 adet manzumenin nazire özelliği taşıdığı görülmüştür. Bu husus, şairlerin birbirlerinden haberdâr olduklarını kanıtlamıştır. Ancak Remzî, Edirneli Nazmî, Âsaf ve Kıratoğlu Emin gibi şairlerin nazirecilik anlayışının dozunu iyi ayarlayamadıkları tespit edilmiştir.
15. Meded-nâme manzumelerinin vesika niteliğine sahip olduğu görülmüş ve bu tür sayesinde yüzyılların dinî, beşerî, edebî ve siyasî olayları gözlemlenebilmiştir.
16. Meded-nâme türünün Klasik Türk Edebiyatı sahasında umumiyetle özümsemiği görülmüştür. Ancak bu türün Türk Edebiyatındaki yerinin tam olarak belirlenebilmesi için Halk Edebiyatı sahasında da çalışılması önem arz etmektedir.
17. Meded-nâme manzumelerinde en fazla kullanılan şekil özelliklerinin gazel nazım biçimi, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni, meded kelimesiyle oluşturulan redif/nakarat, mürdef kafiye, istimdâd başlığı, yalın bir dil ve yakarış üslubu olduğu görülmüştür.
18. Meded-nâmelerin muhtevasında yer alan muhataplar, istekler ve yaklaşımlar etraflıca incelenmiş ve muhatabın Allah, yardım talebinin ahiret hayatı, yöntemin ise tevessül/aracılık yaklaşımının umumî olduğu müşahede edilmiştir.
19. Çalışmada yardım isteme konusunun şairlerin kaleminde nasıl ve ne şekilde icra edildiği sorgulanmış ve bu soruların cevapları muhataplar, istekler, yöntemler, üsluplar ve kelime kadroları gibi hususların oldukları tespit edilmiştir.

Tüm bu bilgiler göstermiştir ki meded-nâme türü: Yûnus Emre ile temelleri atılan, Nesîmî ile başlayan, Necâtî Bey ile gelişen ve Şebâbî ile şimdilik son bulan edebî bir türdür. Günümüzde bile bu türde manzumelerin kaleme alınması hem her vakit yardıma muhtaç bir konumda olduğu düşüncesini hem de Yahya Kemâl'in (öl. 1958) *Eslâf kapıldıkça güzelden güzele / Fer vermiş neşveyle gazelden gazele / Sönmez seher-i haşre kadar şi'r-i kadîm / Bir meş'aledir devredilir elden ele* şiirini hatırlara getirmektedir.

KAYNAKLAR

- Aça, Mehmet vd. *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2012.
- Açar, Bedriye Gülay. *Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Türkçe Divanı ve İncelemesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Açıl, Berat. "Hâveri (ö.1565) ve Dîvânçesi". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, (2016): 186.
- Adıgüzel, Niyazi. *İbret Mehmet Efendi Dîvânı*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Ahterî Mustafa Efendi. *Ahterî-i Kebir*. Haz. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- Ak, Çoşkun. *Muhibbi Divanı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1977.
- Akalın, Şükrü Haluk. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.
- Akarsu, Kamil. *Za'îfî Divanı, Metin, Tahlil ve Sistemantik Endeks*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1989.
- Akdoğan, Yaşar. *Ahmedî Dîvân*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.y.
- Akın, Mücahit. *Divançe-i Fahrî*. Sivas: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Akıncı, Akın. *XIX. Yüzyıl Şairi Rıf'at Mehmed Karşlı Dîvânı*. Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Akkaya, Mehmet. *Şemsî Paşa Divânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1992.
- Akkuş, Mehmet. "Hüsâmeddin Uşşâkî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18: 515. Ankara: TDV Yayınları, 1998.
- Akkuş, Metin. *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebi Türler ve Tarzlar*. Erzurum: Fenomen Yayınları, 2014.

- Akkuş, Metin. *Nefî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Akkuş, Yasemin. *Benderli Cesârî'nin (Ölüm: 1829) Dîvânı ve Dîvânçesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Aksoy, Arif Edip. *Garikî Dîvanı: Bahru'n-Nihâye*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I: Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi, 2014.
- Aksoyak, İ. Hakkı. *Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Aksu, Cemal. *İbrahim Hanif Divanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Aktaş, Yasemin. *Mehmed Nebil ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Akyol, İbrahim. *Hanyalı Kâmî ve Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Albayrak, Çağdaş. *Ağazâde 'Örfî Divânı (Transkripsiyonlu Metin Aktarımı)*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Alıcı, Lütfi. *Halîlî-i Mar'aşî Divançe ve Etvâr-ı Seb'a*. Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı, 2010.
- Alkan, Ahmet. *Fahrî-i Celveti: Hayatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Alpaydın, Bilal. *Refî-i Kâlâyî Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Alper, Kadir. *Giritli Aşkî ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

- Altay, Âdem. *Hâmî Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Altınok, Baki Yaşa. *Sıdkî Baba Dîvânı*. Ankara: Ofset Yayıncılık, 2013.
- Altınoluk, Mevlüt. *Rıfkî Divânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Altun, Erman. *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008.
- Altunel, İbrahim. *Hâletî-i Gülşenî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1988.
- Arbatlı, Mehmed Said. *Bağdatlı Es'ad, Hayatı, Sanatı ve Divanının Tenkitli Metni*. Ankara: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Arı, Ahmet. *Mevlevîlikte Bir Hanedanlık Kurucusu: Sâkîb Dede be Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, T.y.
- Arslan, Mehmet. *Leylâ Hanım Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Arslan, Mehmet. *Mihri Hâtun Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Arslan, Mehmet. *Sivaslı Gulâmî Dîvânı*. Sivas: Asitan Yayıncılık, 2009.
- Arslan, Mehmet. *Şeref Hanım Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Arslan, Mustafa. *Muhyî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Arslan, Ömer. *Ubeydî Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Aslan, Üzeyir. *Nehcî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.

- Atacan, Mehmet. *Hafız Mehmet Tahir Efendi Divanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Ataç, Mehmet Beşir. *Ayıntablı Hafız Abdülmecidzade Divanı İnceleme-Metin*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Atalay, Veli. *Vechî Dîvânı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Ateş, Süleyman. *Dîvân-ı Sırrî*. İstanbul: Mas Matbaacılık, 2012.
- Ateş, Süleyman. *Ömer Hüdâyî Baba Dîvânı*. İstanbul: Özkaracan Matbaacılık, 2007.
- Atık Gürbüz, İncinur. *Vâsık Divanı (İlâhizâde)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Avcı, Sait. *Râcî Divanı (Metin ve Dini-Tasavvufî Tahlil)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Avşar, Ziya. *Revânî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Ay, Suzan. *Ahmet Sâdık Zîver Paşa Dîvânı*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Ayan, Hüseyin. *Nesimî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1990.
- Aydemir, İbrahim Ahmet. *Refî' Âmidî Dîvânı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Aydemir, Yaşar, Çeltik, Halil. *Meşhurî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Aydemir, Yaşar. *Ravzî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Aydemir, Yaşar. *Remzî Divanı*. Ankara: Birleşik Yayınları, 2016.
- Aydın Yağcıoğlu, Songül. *Kadı Şefî'î Dîvânı*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2016.

- Aydın, Abdullah. *Fenâyî Cennet Mehmed Efendi ve Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Aydın, Bünyamin. *Sa'îd-i Gülşenî Divanı*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Aydoğdu, Murat. *Giryân Seyyid Cemâleddin Kazakî Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Aydur, Metin. *Mehammed Dîvânı*. Ordu: Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Ayhan, Emrah. *Nakşî Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Ayverdi, İlhan. *Asırlar Boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2011.
- Bardakçı, Ramazan. *Musa Kâzım Paşa (Hayatı-Sanatı ve Külliyyatı)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Baş, Mehmet Şamil. *Ömer Hulûsî ve Dîvân'ı*. Sivas: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Batgı, Özlem. *Numân Mâhir Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Bayak, Cemal. *Şehâbî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Bayındır, Şeyda. *Şehdî Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Bayrak, Mehmet. *Alevi-Bektaşî Edebiyatında Ermeni Âşıkları (Aşuğlar)*. Ankara: Öz-Ge Yayınları, 2005.
- Bedestani, Ayşe. *XVI. Yüzyıl Şairi Ahdî-i Bağdâdî Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Bektaş, Ekrem. *Muvakkit-zâde Muhammed Pertev Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.

- Beşli, Zafer. *Ömer Besîm Divânı Hayatı, Edebî Şahsiyetî Eseri ve Divânı'nın İncelenmesi*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Bıyık Yapa, Melek. *Aşkî Mustafa Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Bildirici, Zübeyde. *Divan-ı Murâdî (Muhabbetnâme-i Seyyid Murâdî)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Bilgin, Azmi. *Nigârî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Bilgin, Azmi. *Ümmî Sinan Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Bilkan, Ali Fuat. *Nabî'nin Türkçe Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.
- Biltekin, Halit. *Vak'a-Nüvis Râşid Efendi ve Divanı'nın Tenkitli Metni*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993.
- Boz, Erdoğan. *Hakîkî Dîvânı*. Afyonkarahisar: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2007.
- Burmaoğlu, Hamit Bilen. *Lâmi'î Çelebi Dîvânı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1983.
- Büyükkaya, Hande. *Fâik Ömer ve Divanı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Candan, Gülşen. *Senî Ali Dîvânı*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Canım, Rıdvan. *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2016.
- Canlı, Melek. *Hâfız Ulvî Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

- Cansever, Sıddık. *Eğribozulu Mehmed Emin Sırrî Hayatı, Eserleri, Dîvânının Edisyon Kritik Metni ve Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: OTTO, 2014.
- Cersel, Fatih. *Mehmed Şâkir Gâlib Efendi Dîvânı*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Ceylan, Metin. *Ahmed Sûzî Dîvânı'nın Edisyon Kritiği*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü: Arap Asıllı Türk Alfabetiyle Yazılmış Türkçenin Söz Varlığı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2017.
- Çağlayan, Bünyamin. *Baharzâde Ferîde Hanım Divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2006.
- Çağlayan, Nagihan. *Nisârî Dîvânı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Çakır, Maruf. *Rîzî Divanı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Çakır, Mustafa Sefa. *Yahyâ Nazîm Divanı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Çakır, Mümine. *Kavsî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- Çambel Kalço, Şebnem. *Manastırlı Sâlih Fâik ve Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çavuşoğlu Özket, İrem. *Sıdkî Derviş Mehmed Divanı*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Çavuşoğlu, Mehmet, Tanyeri, M. Ali. *Hayretî Dîvânı*. İstanbul: İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981.
- Çavuşoğlu, Mehmet. *Amrî Dîvan*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1979.

- Çavuşoğlu, Mehmet. *Yahyâ Bey Dîvanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1977.
- Çeçen, Mehmet Korkut. *Hâlet Bey Divanı Tenkitli Metin*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Çelebi, Harun. *Seyyid Osman Adapazarî Dîvânı*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Çelebi, Lamiî. *Ferhâd ile Şirîn*. Haz. Hasan Ali Esir, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, T.y.
- Çelik, Hatice. *Bendî Mustafa Baba Dîvânı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Çeltik, Halil. *Ahmed-i Rıdvan Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Çetin, İsmail. *Derzi-Zâde Ulvi (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divânının Tenkidli Metni)*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993.
- Çetin, Rıdvan. *XIX. Yüzyıl Mutasavvıf Şairlerinden Seyyid Süleymân Mahvî Dîvânı*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Çıpan, Mustafa. *Fasîh Ahmed Dede Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991.
- Çiplioğlu, Advîye Rabia. *Şanîzâde Atâullah ve Divanı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Çukurlu, Azime. *Şûhî Bengîzâde Dîvânı ve Tahlili*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Çürük, M. Selcen. *Mu'inü'l-Mürîd*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

- Demiralay, Mehmet. *Hüdâyî-i Kadîm (16. Yy) ve Dîvânı İnceleme Tenkidli Metin*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Demirci, Yakup Orkun. *Kadîmî Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Demirkazık, Hacı İbrahim. *18. Yy. Şairi Mustafa Fennî Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Develi, Hayati. *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2013.
- Devrim, Melis. *Ecrî Divanı*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Dikmen, Hamit. *Seyyid Vehbi ve Divanının Karşılaştırmalı Metni*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991.
- Dinç, Reyhan. *XVIII. Yüzyıl Dîvân Şâiri Mehmed Sıdkî Esîf ve Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Dirican, Elif. *Sehmî Divanı İnceleme, Metin, Dizin*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Doğan, Ahmet. *Kuddûsî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2013.
- Doğan, Ahmet. *Sâlih Baba Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1987.
- Doğan, Fatma. *Mestî Divanı Metin-İnceleme*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Dönmez Alpdoğan, Neslihan. *Ahmed Talib İrşâdî'nin Divânı'nın İncelenmesi*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Dönmez, Abuzer. *Âzim Divanı*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Dörtbudak, Mehmet Veysi. *Kıratoğlu Emin Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

- Dural, Hasan Fahri. *Ednâyî Dîvânçesi*. Ankara: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Dursun, Mesut. *Nihânî Divânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1990.
- Duru, Necip Fazıl. *Sâbir Mehmed Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- Duymaz, Mehmet. *Diýarbakırlı Azmî ve Divançesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Duyur. Şeyma. *Elmastraş-zâde Mustafa Hilmi'nin 2. Dîvânı*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Ebem, Siyabend. *Füzûnî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Notlandırılmış Metni*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Efe, Mustafa. *Mehmet Şemseddin Ulusoy'un Eş'âr-I Şemsî Adlı Dîvânı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Eflatun, Muvaffak. *Feyzî-i Kefevî Dîvânı: Tahlil-Metin*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.
- Eğri, Sadettin. *Şûhudî Dîvânı (Levâmiu'l-Eşvâk) Gazeller (Defter-i Sâlis)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Ekinci, Ramazan. *Safâyî Ali Dede Dîvânı*. İstanbul: Gece Kitaplığı, 2016.
- Emre, Ahmet. *Mevlânâ Himmetî Divanı ve Bağlamlı Dizini*. Nevşehir: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Erbay, Fatih. *Emâni Dîvânı*. Konya: Palet Yayınları, 2016.
- Erbay, Nazire. *Bayburtlu Zihnî Dîvânı*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Ercan, Özlem. *Peşteli Hisâlî Dîvânı Tahlili*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.

- Ercilasun, Ahmet Bican, vd. *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Ercilasun, Bilge. *Ziya Paşa*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- Erdemir, Nale. *Dîvân-ı Zihnî-i Çermîkî*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Erdoğan, Kenan, Çalka, Mehmet Sait. *Kasabalı Nûrî Hayatı Sanatı ve Şiirleri*. İstanbul: Kriter Yayınları, 2018.
- Erdoğan, Kenan. *Diýarbakırlı Sa'îd Paşa Dîvânı*. Manisa: Tekin Matbaası, 2004.
- Erdoğan, Mustafa. *Bursalı Rahmî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Erdoğan, Mustafa. *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.
- Eren, Abdullah. *Çankırlı İbrahim Hurrem Dîvânı*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Ergin, Mehmet. *Cemâleddîn-i Uşşâkî'nin Hayatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Edisyon Kitiği*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Erkal, Abdülkadir. *Erzurumlu Emrah Divanı*. Ankara: Birleşik Yayınları, 2014.
- Erkal, Duygu. *Vuslâtî Dîvânı*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Erkul, Rasih. *Birrî Mehmed Dede (Magnisalı) Hayatı-Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1992.
- Erol, Mehmet. *Azbî Baba Divanı*. Çanakkale: Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.
- Erten, Saniye Rukiye. *Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi'ndeki Bağdatlı Rûhî Dîvânı Nüshası*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

- Erzen, Mehmet Halil. *İhyâ Dîvânı ve Tahlili*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Esir, Hasan Ali. *XVIII. Yüzyıl Şairlerinden Hâfız-Zâde Seyyid Mehmed Sa'dî Çelebi ve Divanı*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Fedai, Harid. *Handî Dîvânı -I Gazeller*. İstanbul: Eren Yayıncılık 2003.
- Fırlalı, Ethem Ruhi. "İsnâaşeriyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23: 142-147. Ankara: TDV Yayınları, 2001.
- Gökçe, Emrah. *Mislî İsmâ'il Hakkı ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Gönel, Hüseyin. *Rusçuklu Zarîfî Dîvânı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2013.
- Gönültaş, Gül. *Divan-ı Murâdî (Muhabbetnâme-i Seyyid Murâdî)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Güleç, İsmail. *Dîvân-ı Hamdî*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2004.
- Gülen, Ahmet. *Seyyid Nakib-zâde Ni'metî Hayatı Edebî Şahsiyeti Eserleri ve Divanı*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Gülen, Fatma Nur. *Âbid Efendi'nin Dîvânçesi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Güler, Mehmet. *Halil Nûrî Divanı Edisyon-Kritik-İnceleme*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Gülner, Özlem. *Hüsâm-zâde Feyzî Dîvânı İnceleme-Metin*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Gültekin, Hasan. *Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim-Kuram-Sözlük ve Metin*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Gültekin, Menekşe. *Divan-ı Şekûrî (İnceleme-Metin-Dizin)*. İstanbul: Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

- Gündoğdu, Ömer Faruk. *Hilâlî Dîvânı*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Gündüz, Emrah. *Abdünnâfi İffet Efendi ve Divanı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Gündüz, Erol. *İbrâhîm Tâ'ib Dîvânı*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Güneş, Mustafa. *Hüznî Dîvânı*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.
- Güngör, Recep Şükrü. *Süleyman Senih-i Mevlevî'nin Yayınlanmamış Elyazması Şiirleri*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Gürgendereli, Müberra. *Mostarlı Hasan Ziyâ'î Divânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Güzel, Abdurrahman. *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.
- Harmancı, M. Esat. *Süheylî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Hatipoğlu, G. Feyza. *Seyrî ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Hatipoğlu, Vecihe. "Eş Anlamlı Sözcük Var Mıdır?". *Türk Dil Dergisi*, Sayı 229, (1970): 10.
- Hidayetoğlu, Ahmet Selahattin. *Nesib Dede Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1996.
- Hocaoğlu, Kadriye. *Fennî Dîvânı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- İlbak, Üzeyir. *Divan-ı Şems-i Hayâlî Tuhfetü'l-Uşşak Metin ve İnceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

- İlgar, Yusuf. *Afyonkarahisarlı Şâir Ali Feyzî (Hayatı, Eserleri Edebî Kişiliği ve Türkçe Divânı)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- İlhan, Enes. *Kâşif Es'ad Efendi Divanı İnceleme-Metin*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- İnan, Ömer Sunan. *Hoca-Zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Dîvân'ı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- İpekten, Haluk. *Fuzûlî, Hayatı-Sanatı-Eserleri Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2015.
- İsen, Mustafa. Aksoyak, İ. Hakkı. "Gelibolu Mustafa Ali". Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Erişim 10.1.2020. www.turkedebiyatiisimlersozlugu.cdeom/inx.php?sayfa=detay&detay=943.
- İsen, Mustafa. *Usûlî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1990.
- İslâmoğlu, Abdülmecit. *Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu'ût'u*. Sosyal Ankara: Ankara Üniversitesi, Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- İşler, Necati. *Su'ûdu'l-Mevlevî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Zâdegân)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Kahraman, Asiye. *İshâk-Zâde Zuhûrî Divanı*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Kahraman, Bahattin. *Arşî Divânı'nın Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Kahraman, Bahattin. *Vâhid Mahtûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.
- Kanar, Mehmet. *Örnekli Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Derin Yayınları, 2007.
- Kanmaz, Fatma Esra. *Ömer Şevki Mardinî ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

- Kaplan, Mahmut. *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2015.
- Kaplan, Mustafa. *Mustafa Refik ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Kara, Abdullah. *İzzî Divanı*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Kara, Hamza. *15. Yüzyıl Memluk Sahası Şairlerinden Rûhî'nin Divânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Karaca, Oktay Selim. *Hâşimî Divânı (Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanı'nın Karşılaştırmalı Metni)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Karacan, Turgut. *Bosnalı Alaeddin Sabit Divanı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 1991.
- Karagöz, Halil. *Askerî Dîvânı'nın Tenkitli Metni*. , Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 1997.
- Karagöz, Sevinç. *Feyzî Efendi Divanı İnceleme Transkripsiyonlu Metin, Sözlük*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Karakaş, Esmâ. *Racûlî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*. Afyon: AfyonKocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Karakoyun, Engin. *Za'ik Divanı (Metin, 1b-65a)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Karaköse, Saadet. *Nev'î-Zâde Atâyî Divanı*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994.
- Karaman, Gülay. *Hasan Rıza Dîvânı*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Karapanlı, Gürcan. *Mekkî Divanı ve Tahlili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.

- Karatürk, Mehmet. *Zâ'ik Dîvânı*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Karayazı, Nurgül. *17. Yüzyıl Şâiri Ahmed Yârî ve Dîvân'ı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Kasap, İsmail. *Hüseyin Vassâf ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Kasır, Hasan Ali. *Esrâr Dede Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Karşılaştırmalı Metni*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Kâşânî, Abdürrezzak. *Tasavvuf Sözlüğü*. Çev. Ekrem Demirli, İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.
- Kavruk, Hasan. *Şeyhülislâm Yahya Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, T.y.
- Kavukçu, Fatma Zehra. *Râmî Dîvânı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000.
- Kaya, Bayram Ali. "Taşlıcalı Yahya". Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Erişim 10.1.2020. www.turkedebiyatilisimlersozlugu.cdeom/inx.php?sayfa=detay&detay=204.
- Kaya, Bayram Ali. *Azmizâde Hâletî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Kaya, Doğan. *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- Kaya, Hasan. *18. Yy. Şairi Âsaf ve Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Kaya, Naciye. *Abdurrahmân Sâmî'nin Dört Eseri: Dîvân, Mevlîd, Mir'ât-ı Eyyâm, Nâme-i Muharrem*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Kayaalp, İsa. *I. Ahmed ve Divanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1991.

- Kayacı, Eyüp. *Hüsn-i Gülzârî'nin Hayatı, Dîvânı ve Tasavvufî Görüşleri*. Çankırı: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Kayhan, Hasibe. *Mâhir Abdullah Divanı*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Doktora Tezi, 1999.
- Kayra, Osman Kemal. *Şebâbi Dîvânçesi*, Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, 2011.
- Kayya, Serpil. *Selâmî Dîvânı'nın Transkripsiyonlu Metni*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Kazan Nas, Şevkiye. *Celîlî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Keçeci, Mustafa. *Karayılan-Zâde Mehmed Emîn Sabrî Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Kesik, Beyhan. *Cenâbî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Keskin, İlyas. *Mehmed Sermed Efendi Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Keskin, Mahir Selim. *Derviş Selîm Sırrî Dîvânı*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kılıç, Ahmet. *Kudsî Dîvânı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Kılıç, Esra. *Divan-ı Galib Zühdi*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Kılıç, Filiz. *Âşık Çelebi Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Kırbyık, Mehmet. *Ferrî Mehmed Hayatı, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- Kırbyık, Mehmet. *Kâtib-Zâde Sâkıb Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.

- Kırıcı, Ahmet. *Nail Abbas Paşa'nın Hayatı, Sanatı ve Divanının Transkripsiyonlu Metni*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Kırkılıç, Ahmet. *Sultân Üçüncü Murâd Hayâtı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkidli Metni*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1985.
- Kızıldaş, Abdulkadir. *Seyyid Mehmed Emin Baba Hayatı Edebi Kişiliği Divanı ve İncelemesi*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Kızıldaş, Maşallah. *Besnili Lüzûmî Dîvânı Tahlil-Transkripsiyonlu Metin-Dizin*. Bingöl: Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Kiremetçi, İnci. *Hayâlî-yi Gülşenî Divânı Üzerine Bir İnceleme*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Kocabey, Sedat. *Osmân Nûrî Paşa Dîvânı*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Koç, Nagihan. *Hâfiz Mehmed Sebâtî Divânı'nın Transkripsiyonlu Metni ve İncelenmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Koçak, Aynur. *Âdile Sultan Divânı*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Koçak, Fatma. *Fâik Mahmûd ve Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Kol, Nilüfer. *Kefeli Mustafa Müdâmî Divanı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Koro, Hüseyin. *Abdülmâlik Hilmî Divanı ve Dil Özellikleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

- Kurnaz, Cemal, Tatçı, Mustafa. *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı*. Ankara: MEB, 2001.
- Kurnaz, Cemal. *Münâcât Antolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Kurt, Bahadır. *Remzî Dîvânı*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Kurt, Fatma Zehra. *Seyyid Ali Sânihi ve Sânihi'nin Sesleri Adlı Divanı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Kurt, Halil. *Şeyh Mehmed Sırrî Dîvânı İnceleme-Metin*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Kutlar Oğuz, Fatma Sabiha, Yıldız, Ayşe, Işınsoy Durmuş, Tuba. *Dîvân-ı Firâk-ı Esîrî*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Küçük, Sabahattin. *Bâkî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, T.y.
- Küçükarıkan, Nergül. *Muhammed Hulûsî'nin Divançesi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Küçükçalık, Bedia. *Hasan Kenzi Divanı: Metin, İnceleme ve Bestelenmiş Şiirlerinde Vezin-Usul İlişkisi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Külahlıoğlu, Mehmet. *Kadrî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni*, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Külekçi, Numan. *Ganî-Zâde Nâdirî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri Dîvânı ve Şeh-Nâmesi'nin Tenkidli Metni*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1985.
- Kürkçüoğlu, Mehmet Akif. *Mahmûd Nedîm Paşa Dîvânı*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

- Levend, Agâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*. c.1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.
- Macit, Muhsin. *Hatâyî Dîvânı*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.
- Macit, Muhsin. *Karakoyunlu Cihanşah'ın Türkçe Şiirleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Mayda, Ferhat. *Nevşehirî Sıyâmzâde Hasan Hamdî Dîvânı*. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Mengi, Mine. *Mesîhî Dîvânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2014.
- Mermer, Ahmet, Koç, Neslihan. *Kütahyalı Rahîmî ve Dîvânı*. İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı Yayınları, 2004.
- Mütercim Âsım Efendi. *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*. nşr. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013.
- Nâci, Muallim. *Lûgat-ı Nâci*. Haz. Şaban Kurt, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006.
- Oğraş, Rıza. *Hoca Neş'et Divanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1991.
- Okmak, Özgür. *Ahmed Bâdî Dîvânı*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Okur Kodaz, Atike. *Râzî (Abdüllatif) (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tertibi)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- Okuyucu, Cihan. *Ereğlî Tûrabi Divanı*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Okyay, Ercan. *Senih-i Mevlevî Divanı*. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Onuk, Osman. *Abdü'l-Azîz Âsım-ı Irâkî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

- Ölmez, Ahmet. *Behcetî Hüseyin Efendi (Hayatı-Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Önal, Sevdâ. *Hâtif, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Öngören, Reşat. “Merkez Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29: 200-202. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Öngören, Reşat. “Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29: 441-448. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Ördek, Şerife. “Şuhûdî”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 10.1.2020. www.turkedebiyat isimler sozlugu.cdeom/inx.php?sayfa=detay&detay=1124.
- Özavar, Süreyya. *Dâniş Mehmed Bey Hayatı, Sanatı ve Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993.
- Özcan, Nurgül. *Sükûtî Hayatı, Sanatı ve Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Özdemir, Mehmet. *Neccâr-zâde Rızâ Divanı'nın Edisyon Kritiği*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Özenç, Yavuz. *Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî Divânı Transkripsiyonlu Metin*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Özer, Sait. *Nâtikî Dîvânı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Özgönül, Öznur. *Aczî Divânı*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Özkan, Firdevs. *Çavdaroglu Müftî Dervîş'in Dîvân-ı Münacat'ı Üzerine Bir İnceleme*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

- Özkan, Şenay. *18. Yüzyıl Şairi Hafîd'in Divanı'nın Transkripsiyonlu Karşılaştırmalı Metni*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Özkat, Mustafa. *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Öztahtalı, İbrahim İmran. *Bursalı Emrî Murad Efendi ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.
- Parlatır, İsmail. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi, 2012.
- Paşazade, Erhan. *Necmî Ömer Efendi'nin Dîvan, Tuhfe-i Vahdet ve Kasîde-i Elfiyye İsimli Eserlerinin Transkripsiyonlu Metni ve Dîvânı'nın İncelemesi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Pehlivan, Gürol, vd. *Tevhîde Hanım ve Dîvânı: Osmanlı Taşrasında Kadın, Şâir, Mesnevi Olmak*. Manisa: Manisa Belediyesi Kültür Yayınları, 2006.
- Polat, Fatih. *Râmiz Mehmed Efendi Dîvânı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Pomakoğlu, Ayşegül. *Bahârî Dîvânı: İnceleme ve Metin*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Roohi Maleky, Mahnaz. *Himmetzâde Ahmet Cezbî Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Saeedi, Nilab. *İran Milli Kütüphanesinde Bulunan Dilsûz Divanı*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Sağır, Hanım Burçin. *Vîrânî Abdâl Dîvânı*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Sâmî, Şemseddin. *Kamus-ı Türkî*. Haz. Paşa Yavuzarslan, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015,

- Saraç, M. A. Yekta. *Emrî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, T.y.
- Saraç, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim- lç -Kafiye*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2013.
- Sarıkaya, Erdem. *Ebubekir Celalî Divanı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Selç k, Engin. *Hasm  Divanı*. Konya: Selç k Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Semiz, Kenan. *Semiz-Zâde Süleyman R ş  Efendi ve Div n *. Kütahya: D ml pınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Sever, Mustafa. *Bakırgan Kitab *. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Seyhan, Köksal. *Livâyî D v n *. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.
- Seyhan, Nezihe. *Medhî Divanı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000.
- Sezen, G l  en. *Mustafa Sıdkî Efendi D v n  Transkripsiyonlu Metin-Edebi İnceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Sona, Fatih. * smail Hikmet  ve D v n *. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Söylemez, İdris. *Seyfullâh Nizâmoğlu D v n *. Malatya: İ n  Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- S y , Kübra. *Fevzî-i Bağdadî'nin Şiirleri*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Stojanovska, İvona. *Bahr  Divanı ve İncelemesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

- Sunal, Arif. *Sâdık Dîvanı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Süme, Rıdvan. *Es-Seyyid Ali Nâsûhî Bey'in Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni*. Batman: Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Şahin, Ebubekir Sıddık. *Keçeci-Zâde İzzet Molla'nın Divanları: Bahâr-ı Efkâr ve Hazân-ı Âsâr*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Şahin, Gülay. *Zekî Dîvânı*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Şayın, Esra. *Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed Divanı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Şen, Fatma Meliha. *Beylikçi İzzet Bey Divanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Şen, Halil. *Abdullah Konbul ve Divançesi*. Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Şenödeyici, Özer vd. *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2015.
- Şentürk, Ahmet Atilla. Kartal, Ahmet. *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
- Şenyurt, Ayten. *Ali Handî ve Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Şıgva, Bülent. *Şeyh Hasan Haydar Divanı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Tahralı, Mustafa. "Ahmed er-Rıfâî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2: 127-130. Ankara: TDV Yayınları, 1989.
- Tak, Sabiha. *Tıybî ve Türkçe Dîvânı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.

- Taktak, A. Ferit. *Sandıklılı Fikri Hayatı ve Divanı*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Tam ve Tekmil Niyâzî-i Mısırî Divanı*. İstanbul: Sağlam Kitabevi, 1976.
- Tanç, Nilüfer. *Sâlim Dîvânı'nda (Gazellerde) Edebî Sanatların Kullanımı*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Tankuş, Mustafa. *Ârif Süleyman Dîvânı (Hayatı, Eserleri ve Dîvânı)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1988.
- Tanrıbuyurdu, Gülçin. *Eşref Paşa Dîvânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin, Nesre Çeviri)*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Tanrıbuyurdu, Gülçin. *Mu'îdî Dîvânı*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Doktora Tezi, 2012.
- Tapsız, Meliha. *Bolulu Himmet Divan, Manzum Tarikatname, Adab-ı Hurde-i Tarikat*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Tarlan, Ali Nihat. *Hayâlî Bey Divanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1945.
- Tarlan, Ali Nihat. *Zâtî Divanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1968.
- Taş, Hakan. *Vahyî Dîvanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Taş, Hakan. *Vusûlî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2010.
- Taşdelen, İshak. *Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî Divanı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.

- Tatcı, Mustafa, Yıldız, Musa. *Azîz Mahmûd Hüdâyî Dîvân-ı İlâhîyât*. İstanbul: Kitapevi Yayınları, T.y.
- Tatcı, Mustafa. *Dîvân-ı Yûnus Emre*. Ankara: Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđù, T.y.
- Tavukçu, Orhan Kemal. *Dede Ömer Rûşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni*. Ankara: Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđù, T.y.
- Tezcan, Esmâ. *Şevkî İbrahim Efendi Divânı*. Kùtahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Tiyek, Muhammet Akif. *Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa'dî Havrânî Hayatı, Eserleri ve Divân'ı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Tosun, Cengiz. *Ali Rıza Erhan'ın Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divanının İncelenmesi*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Totan, Hacer. *Abdûlbaki Gölpınarlı Divanı*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Toysal, Tuğrul Çağrı. *Üftâde Divanı*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Tozlu, Necdet. *Ağlar Baba Divanı*. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.
- Tökel, Dursun Ali. *Divan Şiirinde Harf Simgeciliği*. Ankara: Hece Yayınları, 2003.
- Tuğluk, İbrahim Halil. *Abbas Vesîm Efendi; Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Tuğluk, İbrahim Halil. *Lâ-Mekânî Şeyh Hüseyin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

- Tunç, Semra. *Ârif, Hayatı-Eserleri Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1996.
- Tunç, Semra. *Kahire Sarayında Bir Hanım Şair: Çeşm-i Âfet ve Dîvânı (Levha-i Dil)*. Konya: Palet Yayınları, 2012.
- Tunç, Tülay. *Niyâzî Dîvânçesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Turan, Lokman. *Yenişehirli Avnî Bey Divanı'nın Tahlili (Tenkitli Metni) Encümen-i Şu'arâ ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998.
- Turan, Muhittin. *Behrî Dîvânı*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Türkyılmaz, Necla. *Kemahlı İbrahim Hakkı ve Dîvânı*. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Uludağ, Süleyman. "Abdülkâdir-i Geylânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1: 234-239. Ankara: TDV Yayınları, 1988.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005.
- Uluocak, Mustafa. *Çeşmî-Zâde Reşîd Dîvânı İnceleme ve Tenkitli Metin*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.
- Urhan, Mustafa. *XVI. Yüzyıl Divan Şâiri Fedâyî, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Uzun, Savaş. *Ünsî Hasan Efendi Hayatı, Eserleri, Dönemi ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*. Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Uzun, Süreyya. *Üsküdarlı Aşkî Divanı Tenkitli Metin, Nesre Çeviri ve 16. Yy. Osmanlı Hayatının Divandaki Yansımaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Uzunca, İsmâil Hakkî. *Necmî Alî Dîvânçesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

- Ünver, İsmail. “XIX. Yüzyıl Divan Nazım ve Nesri”. *Büyük Türk Klasikleri*. 8: 99-300. İstanbul: Söğüt Yayınları, 2004.
- Ünver, Niyazi. *Gelibolulu Sürûrî ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Üst, Sibel. *Edirneli Nazmî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Üstüner, Kaplan. *Yâver Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Üstünova, Kerime. *Hilmi Divanı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993.
- Yağcı, Süleyman Nuri. *Ömer Karîbî ve Dîvânçe'si*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Yakışır, Akif. *Mehmed Ali Hilmi Dedebeba'nın Dîvânı*. Bingöl: Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Yalçinkaya, Mehmet Akif. *Bandırmalı Hâşim Baba Dîvânı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Yalçinkaya, Yağız. *Kerküklü Seyyid Şükri Dîvânı (Notlandırılmış Metin-İnceleme)*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Yanbal, Semra. *Şâkir Mehmed Efendi Divânı*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Yazar, Sadık, Kaçar, Mücahit. *Şerîfî Dîvânı Maznum Bir Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2012.
- Yekbaş, Hakan. *Sebzî Divânı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Yenikale, Ahmet. *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Yıldırım, Metin. *Priştineli Nuri ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

- Yıldırım, Yusuf. *Osman Şems Efendi, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Yıldız, Âlim. *Şeyh Hâlid Divanı*. Sivas: Asitan Yayınları, 2011.
- Yıldız, Harun. *Şihâbî Dîvânı ve Grameri*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Yıldız, Mehmet Yusuf. *Divan-ı Nazîf İnceleme-Metnin Çeviri Yazısı-İndeks*. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Yılmaz, Ayşe. *Nûrî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Divanı ve Divanı'nın İncelemesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Yılmaz, H. Kâmil. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Yılmaz, Kâşif. *Budinli Hisâlî Dîvânı*. İstanbul: Kriter Yayınları, 2010.
- Yılmaz, Kâşif. *III. Selîm (İlhâmî) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânın Tenkitli Metni*. Edirne: Trakya Üniversitesi Matbaası, 2001.
- Yılmaz, Mustafa. *Mehmed Nasûhî Efendi Hayatı, Eserleri ve Dîvânçesinin Tenkitli Neşri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Yılmaz, Müslüm. *Sehî Bey Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Yılmaz, Ozan. *Necâtî Bey Dîvânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2015.
- Yılmaz, Salih. *Câzîb Divanı İnceleme, Metin*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Yiğit, Ahmet Selam. *Hicrî Dîvânı*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

- Yurtsever, M. Murat. *İsmâil Hakkî Dîvânı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1990.
- Yücebilgiç, Osman Zeki. *Hâdi Divanı*. İstanbul: Toker Matbaası, 1964.
- Yücel Turan, Hicran. *Hatmî Dîvânı*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Yücer, Hür Mahmut. “Sa‘deddin el-Cebâvî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35: 387-388. Ankara: TDV Yayınları, 2008.
- Zâtî, Süleyman. *Dîvân-ı Zâtî*. Ankara: TBMM Açık Erişim Kütüphanesi, 1934.
- Zöhre, Armağan. *Verdî Kâsım Dîvânı İnceleme-Metin*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Zülfe, Ömer. *Yakînî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2009.

DİZİN

- Abbas Vesîm, 29, 354
Abdullah Konbul, 31, 75, 156, 323, 352
Abdurrahman Sâmi, 75, 156, 181, 315
Abdül-Azîz Âsım-ı Irâkî, 74, 128, 291, 348
Abdûlbaki Gölpınarlı, 75, 156, 182, 189, 325, 354
Abdûlmâlik Hilmi, 74, 307
Abdünnâfi İffet, 35, 49, 74, 293, 341
Abdürrezzak Kâşânî, 18
Âbid Efendi, 73, 181, 286, 340
Aczî, 73, 282, 349
Âdile Sultan, 74, 128, 145, 146, 181, 298, 346
Afyonkarahisarlı Şâir Ali Feyzî, 39, 74, 294, 342
Ağa-zâde 'Örfî, 31, 72, 178, 179, 255
Ağlar Baba, 75, 156, 322, 354
Ahd-i Bağdâdî, 24, 333
Ahmed Bâdî, 29, 74, 305, 348
Ahmed Dede, 101, 184, 229, 240, 336
Ahmed Nesîb Dede, 34
Ahmed Paşa, 104, 193
Ahmed Sâdık Ziver, 73, 128, 129, 181, 281
Ahmed Sâkî, 123
Ahmed Sûzî, 72, 128, 266, 335
Ahmed Şemseddin Marmaravî, 184
Ahmed Talib İrşâdî, 73, 128, 288, 337
Ahmed Yârî, 21, 71, 239, 344
Ahmedî, 69, 75, 77, 78, 83, 91, 209, 329
Ahmed-i Rıdvân, 69, 91, 211
Akbaş Baba, 181, 185
Ali Handî, 73, 178, 179, 180, 278, 352
Ali Rıza Erhan, 75, 156, 171, 172, 173, 323, 327, 354
Allah, 6, 17, 18, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 57, 63, 66, 76, 77, 79, 80, 82, 83, 85, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 99, 100, 102, 104, 105, 106, 109, 111, 113, 115, 117, 118, 120, 122, 123, 124, 129, 130, 132, 133, 134, 137, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 154, 155, 156, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 169, 171, 172, 174, 184, 185, 186, 188, 192, 195, 196, 198, 199, 200, 202, 204, 205, 214, 245, 246, 259, 262, 298, 314, 323, 325, 328
Amrî, 69, 210, 335
Ankaralı İsmail Rûsûhî, 113, 184
Ârif, 41, 69, 71, 78, 79, 89, 132, 179, 184, 197, 198, 209, 254, 353, 355
Ârif Süleyman, 41, 71, 254, 353
Arşî, 70, 230, 342
Âsaf, 19, 72, 112, 125, 126, 260, 328, 344
Askerî, 71, 76, 103, 109, 110, 239, 343
Aşçı Dede, 132, 184, 273
Âşık Çelebi, 69, 200, 201, 219, 345
Aşkî Mustafa, 73, 128, 181, 285, 334
Ayas Paşa, 193, 206
Ayıntablî Hâfız Abdülmecid-zâde, 19, 71, 104, 244
Azbi Baba, 71, 112, 180, 251, 339
Âzim, 37, 337
Azîz Mahmûd Hüdâyî, 54, 70, 103, 184, 195, 234, 354
Azmizâde Hâletî, 38, 344
Bağdatlı Es'ad, 71, 112, 113, 253, 331
Bağdatlı Fevzî, 73, 128, 272
Bahrî, 74, 128, 308, 351
Bahtî, 51, 70, 103, 199, 233
Bâkî, 70, 189, 196, 227, 347
Bayburtlu Zihnî, 73, 277, 338
Behcetî Hüseyin, 71, 238, 349

Behrî, 47, 355
 Benderli Cesârî, 39, 72, 264, 330
 Bendî Mustafa Baba, 73, 269, 336
 Besnili Lüzûmî, 73, 283, 346
 Beylikçi İzzet, 72, 112, 259, 352
 Birrî Mehmed Dede, 71, 242, 339
 Bolulu Himmet, 71, 238, 353
 Bosnalı Sâbit, 34
 Bursalı Rahmî, 28, 69, 85, 90, 194, 195, 218, 339
 Câzîb, 73, 129, 276, 357
 Celîlî, 69, 218, 345
 Cemâleddîn-i 'Uşşâkî, 71, 112, 252
 Cenâbî Paşa, 69, 216
 Cezbî, 72, 128, 188, 189, 264, 350
 Çankırlı İbrahim Hurrem, 72, 267, 339
 Çeşm-i Âfet, 74, 128, 304, 355
 Çeşmî-zâde Reşid, 36
 Dâniş Mehmed, 72, 129, 265, 349
 Dede Ömer Rûşenî, 19, 20, 354
 Derzî-zâde Ulvî, 70, 85, 221
 Dilsûz, 72, 128, 267, 350
 Dîvânî, 129, 184, 277, 282
 Diyarbakırlı Azmî, 37, 72, 266, 338
 Ebu Kâsım, 185
 Ebubekir Celalî, 35, 351
 Ecrî, 33, 72, 261, 337
 Edirneli Nazmî, 18, 19, 21, 22, 60, 61, 70, 84, 90, 95, 96, 120, 125, 156, 192, 222, 327, 328, 356
 Edirneli Sâdık, 70, 183, 205
 Ednâyî, 75, 181, 308, 338
 Elmastraş-zâde Mustafa Hilmî, 73, 181, 288, 338
 Emânî, 52, 70, 85, 230
 Emrî, 69, 74, 86, 128, 219, 306, 350, 351
 Enverî, 69, 214, 347
 Ereğlîlî Tûrâbî, 61
 Eryetiş, 181, 185, 290
 Erzurumlu Emrah, 73, 128, 278, 339
 Esîrî, 70, 103, 105, 106, 234, 347
 Esrâr Dede, 33, 72, 112, 113, 180, 192, 256, 344
 Es-Seyyid Alî, 74, 289, 352
 Eşref Paşa, 74, 295, 353
 Ethem Cebecioğlu, 18
 Fahrî, 71, 72, 112, 118, 119, 249, 257, 329, 330
 Fâik Mahmûd, 41, 346
 Fâik Ömer, 72, 264, 334
 Fasîh Ahmed, 71, 240, 336
 Fatih Sultan Mehmed, 81, 129, 134, 136, 184
 Fazlullah-ı Hurûfî, 76
 Fedâyî, 69, 85, 216, 355
 Fenâyî Cennet Mehmed, 70, 104, 237, 333
 Fennî, 71, 74, 251, 291, 337, 341
 Ferîde Hânım, 74, 181, 303
 Ferrî Mehmed, 72, 258, 345
 Feyzî, 41, 72, 206, 244, 255, 294, 338, 343
 Feyzî-i Kefevî, 41, 338
 Fikrî, 147, 148, 149
 Fuzûlî, 193
 Füzûnî, 70, 237, 338
 Ganî-zâde Nâdirî, 70, 234
 Garîkî, 53, 70, 85, 230, 330
 Gelibolulu Mustafa Âlî, 62, 70, 85, 98, 179, 227, 330
 Gelibolulu Sürûrî, 69, 216, 356
 Geylânî, 45, 137, 141, 142, 154, 172, 181, 184, 189, 190, 276, 293, 294, 299, 355
 Giritli 'Aşkî, 75, 181, 309
 Giryân Seyyid Cemâleddin Kazakî, 74, 128, 296, 333
 Hacı Bayrâm-ı Velî, 122, 134, 135, 136, 184, 275
 Hacı Bektâş-ı Velî, 185
 Hâdi, 75, 156, 323, 358
 Hâfız Mehmed Sebâtî, 74, 303, 346
 Hâfız Mehmed Tâhir, 48
 Hâfız Ulvî, 73, 181, 283, 334
 Hâfız-Zâde Seyyid Mehmed Sa'dî, 40, 340
 Hafîd, 22, 350
 Hakîkî, 69, 78, 79, 80, 179, 209, 334
 Hakîm Süleyman Ata, 66
 Hâlet Bey, 73, 287, 336
 Halil Nûrî, 72, 257, 340
 Halîlî-i Mar'âşî, 70, 85, 179, 225, 330
 Hallâc-ı Mansur, 185

- Hâmî, 40, 74, 181, 293, 331
Hamza Bâlî, 101, 184
Harputlu ‘Aşkî, 73, 276
Hasan Burhaneddîn-i Cihangîrî, 106
Hasan Kenzî, 71, 104, 242
Hasan Rıza, 74, 307, 343
Hasmî, 72, 261, 351
Hâşim, 72, 256, 356
Hâşimî, 28, 70, 235, 343
Hatâyî, 69, 85, 204, 205, 211, 348
Hâtîf, 72, 180, 263, 349
Hatmî, 69, 85, 216, 358
Hâverî, 69, 217
Hayâlî, 69, 73, 85, 181, 196, 215, 219, 286, 341, 346, 353
Hayretî, 16, 69, 85, 93, 211, 335
Hızır, 50, 101, 179, 184, 221, 228, 312
Hicrî, 32, 357
Hilâlî, 62, 63, 75, 128, 310, 341
Hilmî, 74, 129, 290, 307, 346
Himmetzâde Abdullah, 40, 342
Hisâlî, 70, 103, 104, 235, 338, 357
Hoca Neş’et, 72, 258, 348
Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi, 74, 128, 141, 142, 143, 295
Hüdâyî-i Kadîm, 50, 70, 85, 179, 221, 337
Hüsâm-zâde Feyzî, 71, 103, 205, 244, 340
Hüseyin Vassaf, 75, 156, 157, 158, 181, 313, 327
Hüsn-i Gülzârî, 75, 156, 323, 345
Hüzûnî, 75, 156, 157, 162, 163, 164, 316, 341
Hz. Alî, 17, 50, 62, 65, 76, 85, 93, 94, 97, 104, 108, 129, 130, 131, 140, 144, 150, 152, 157, 164, 165, 184, 187, 188, 189, 204
Hz. Hasan, 165, 185
Hz. Hüseyin, 23, 106, 138, 149, 150, 185
Hz. Merkez, 134, 170, 171, 184
Hz. Mevlânâ, 104, 129, 132, 133, 137, 140, 169, 170, 171, 184, 190, 191, 192
Hz. Peygamber, 19, 21, 31, 36, 37, 40, 44, 48, 53, 57, 63, 64, 65, 66, 76, 77, 79, 85, 91, 92, 97, 104, 109, 110, 111, 113, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 129, 130, 131, 134, 140, 141, 142, 144, 145, 147, 150, 151, 152, 157, 158, 160, 164, 165, 167, 168, 172, 184, 185, 186, 187, 197, 198, 199, 201, 202, 204
I. Ahmed, 51, 199, 233, 344
I. Murad, 76
II. Bâyezîd, 81
II. Mahmûd, 130, 145, 193
II. Selim, 55, 100, 101, 193
III. Selim, 113, 130, 193, 195
IV. Mehmed, 116
İbrahim Gülşenî, 185
İbrâhîm Tâ’ib, 72, 268, 341
İbret Mehmed, 73, 128, 270
İhyâ, 72, 259, 340
İlhâmî, 72, 195, 258, 357
İshâk-zâde Zuhûrî, 70, 237
İskender Pala, 188, 192
İsmâil Hakkî, 54, 65, 71, 139, 141, 180, 181, 246, 311, 355, 358
İsmail Hikmetî, 72, 112, 123, 124, 125, 180, 255, 351
İstanbul İbrahim Hanif, 151
İzzî, 71, 95, 112, 120, 121, 250, 343
Kabûlî İbrahim Efendi, 17, 18, 339
Kadı Şefî’î, 71, 244, 332
Kadîmî, 75, 156, 322, 337
Kadrî, 41, 347
Kâ’imî, 46, 47
Kânî, 23, 24
Kanûnî Sultan Süleyman, 57, 58, 89, 91, 92, 93, 195
Kara Fazlî, 25, 61, 69, 195, 217, 350
Karakoyunlu Cihânşâh, 69, 78, 209
Kâşif Es’ad, 50, 71, 103, 110, 111, 112, 240, 342
Kâtib-zâde Sâkîb, 71, 242
Kavsî, 32, 335
Keçeci-zâde İzzet Mollâ, 72, 132, 265
Kefeli Mustafa Müdâmî, 46, 69, 85, 86, 102, 212, 346
Kemahlı İbrahim Hakkı, 74, 181, 307, 355

Kerküklü Seyyid Şükrî, 73, 128, 281
 Kıratoğlu Emin, 46, 75, 79, 156, 157,
 160, 161, 162, 181, 315, 328, 337
 Koruklu Mehmed Fahrî Efendi, 118
 Kuddûsî, 73, 273, 337
 Kudsî, 75, 310, 345
 Kütahyalı Rahîmî, 70, 231, 348
 Lâ-mekânî Şeyh Hüseyin, 70, 183,
 233
 Lâmi'î Çelebi, 69, 91, 211, 334
 Leylâ Hânım, 73, 128, 129, 132, 133,
 134, 137, 180, 272
 Livâyî, 55, 56, 69, 85, 218, 351
 Mâhir Abdullah, 49, 345
 Mahmûd Nedîm Paşa, 74, 289, 347
 Mahvî, 73, 128, 273, 336
 Manastırlı Sâlih Fâik, 74, 128, 181,
 298, 335
 Medhî, 50, 70, 85, 97, 98, 226, 351
 Mehmed, 70, 231, 333
 Mehmed Ali Hilmi Dede-baba, 74,
 128, 304, 356
 Mehmed Nasûhî, 71, 103, 242, 357
 Mehmed Nebil, 72, 137, 141, 180,
 260, 330
 Mehmed Sermed, 73, 130, 271, 345
 Mehmed Sıdkî Esîf, 71, 112, 187,
 248, 337
 Mehmed Şâkir Gâlib, 74, 305, 335
 Mehmed Şevket, 74, 307
 Mehmet Şemseddin Ulusoy, 53, 54,
 64, 75, 95, 156, 164, 165, 179,
 181, 317, 327, 338
 Mekkî, 40, 72, 180, 257, 343
 Mesîhî, 20, 348
 Mestî, 75, 181, 311, 337
 Meşhûrî, 73, 128, 276
 Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa'dî
 Havrânî, 73, 289, 354
 Mevlânâ Himmetî, 70, 85, 232, 338
 Mihrî Hâtun, 69, 78, 82, 83, 84, 89,
 210, 331
 Mislî, 65, 73, 128, 139, 140, 141,
 181, 284, 340
 Mostarlı Hasan Ziyâ'î, 31, 341
 Muhammed Hulûsî, 71, 112, 252,
 347
 Muhibbî, 57, 69, 85, 91, 92, 93, 124,
 152, 195, 198, 205, 217, 327
 Muhyî, 69, 85, 215, 331
 Muhyiddin Arabî, 165, 168, 185
 Mu'îdî, 29, 30, 70, 85, 225, 353
 Murâdî, 45, 70, 89, 90, 213, 226,
 334, 340
 Musa Kâzım Paşa, 74, 128, 181, 190,
 292, 333
 Mustafa Refîk, 74, 299, 343
 Muvakkıt-zâde Muhammed Pertev,
 72, 180, 258, 333
 Müftî Dervîş, 71, 103, 245, 349
 Nâbî, 49, 53, 123, 343
 Nâil Abbas, 73, 277
 Nakşî, 71, 241, 333
 Nâtıkî, 45, 70, 85, 232, 349
 Nazîf, 73, 164, 202, 277, 357
 Necâtî Bey, 58, 69, 78, 80, 81, 82,
 83, 91, 100, 102, 106, 125, 196,
 210, 327, 328, 357
 Necâtîzâde Mehmet Efendi, 108
 Neccâr-zâde Rızâ, 71, 112, 201, 251,
 349
 Necîb, 71, 249
 Necmî Alî, 75, 181, 311, 355
 Necmî Ömer, 74, 292, 350
 Nef'î, 70, 102, 104, 125, 235
 Nehcî, 48, 56, 71, 103, 106, 107,
 237, 331
 Nesîmî, 57, 69, 75, 76, 77, 131, 152,
 165, 208, 328
 Neşâtî, 114
 Nev'î-zâde Atâyî, 70, 235
 Nevşehirî Sıyâmzâde Hasan Hamdî,
 48, 49, 73, 128, 287, 348
 Nigârî, 74, 192, 193, 290, 334
 Nihânî, 69, 78, 79, 210, 338
 Nisârî, 4, 70, 103, 186, 236, 335
 Niyâzî, 24, 71, 73, 109, 158, 165,
 185, 195, 240, 286, 353, 355
 Numân Mâhir, 73, 270, 333
 Nûrî, 73, 74, 180, 199, 271, 276,
 306, 339, 346, 357
 Osman Dede Nâyî, 132, 184
 Osman Kemal Kayra, 174
 Osman Paşa, 99
 Osman Şems, 64, 74, 128, 294, 357

- Ömer Asım Aksoy, 206
 Ömer Besim, 72, 256
 Ömer Hulûsî, 47, 48, 73, 128, 283, 333
 Ömer Hüdâyî, 74, 202, 203, 304, 332
 Ömer Karîbî, 71, 206, 245, 356
 Ömer Şevkî Mardinî, 73, 274
 Pîr-i Sâmi, 185
 Priştineli Nûrî, 72, 112, 113, 261
 Râcî, 75, 128, 311, 332
 Racûlî, 31, 343
 Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed, 71, 251, 352
 Ravzî, 47, 65, 66, 70, 85, 100, 101, 228, 332
 Râzî, 71, 112, 116, 117, 118, 248, 348
 Receb Hulûsî, 185
 Refî'-i Âmidî, 21
 Refî'-i Kâlâyî, 72, 112, 180, 204, 260
 Remzî, 69, 73, 86, 180, 215, 269, 328, 332, 347
 Revânî, 29, 332
 Rıfat Mehmed Karşlı, 48, 74, 295, 329
 Rıfkî, 73, 128, 180, 278, 331
 Rîzî, 75, 312, 335
 Rûhî, 69, 70, 78, 85, 209, 229, 339, 343
 Rusçuklu Zarîfî, 72, 113, 256, 340
 Sa'adeddîn-i Cebâvî, 144, 185
 Sâbir Mehmed, 70, 237, 338
 Sabrî, 72, 207, 260, 345
 Safâyî Ali Dede, 72, 267, 338
 Sa'îd Paşa, 74, 293, 339
 Sa'îd-i Gülşenî, 72, 112, 262, 333
 Sâkîb Dede, 35, 71, 244, 331
 Sâkî, 19, 50, 96, 98, 153, 159, 184, 192, 193, 222, 227, 290, 291, 292, 314
 Salâhaddîn-i Uşşâkî, 72, 256, 329
 Sâlih Baba, 74, 304, 337
 Sâlih Sipâhî Baba, 130
 Sâlim, 71, 251, 353
 Sandıklılı Fikrî, 74, 128, 147, 148, 149, 300
 Sebzî, 70, 85, 232, 356
 Sehâbî, 22, 333
 Sehî Bey, 69, 85, 215, 357
 Sehmî, 70, 103, 236, 337
 Selâmî, 72, 112, 259, 345
 Semiz-zâde Süleyman Rüşdî, 73, 275
 Senî Alî, 70, 85, 232
 Senîh-i Mevlevî, 45, 74, 128, 129, 181, 299
 Serbestzâde Ahmet Hamdî İskilibî, 75, 156, 321
 Sevgili, 18, 23, 50, 55, 58, 78, 79, 81, 89, 91, 95, 99, 104, 117, 163, 174, 193, 194, 195, 196, 283, 320, 327
 Seyfullâh Nizâmoğlu, 70, 85, 178, 229, 351
 Seyrî, 75, 312, 341
 Seyyid Ali Sânih, 75, 156, 182, 321, 347
 Seyyid Bilâl, 181, 185, 299
 Seyyid Mehmed Emin Baba, 71, 104, 243, 346
 Seyyid Murâdî, 44, 45, 69, 85, 88, 89, 90, 179, 213, 334, 340
 Seyyid Nakib-zâde Ni'metî, 70, 235, 340
 Seyyid Osman Adapazarî, 72, 150, 187, 267, 336
 Seyyid Rıfâ'î, 137, 138, 158, 185
 Seyyid Vehbî, 27
 Sıdkî, 71, 72, 74, 112, 178, 187, 248, 254, 263, 307, 331, 335, 337, 351
 Sırrî, 71, 72, 73, 75, 128, 130, 131, 132, 156, 180, 190, 247, 263, 271, 323, 332, 335, 345, 347
 Sivaslı Gulâmî, 74, 291, 331
 Sultan Abdülmecid, 145
 Su'ûdu'l-Mevlevî, 37, 75, 156, 169, 170, 171, 182, 191, 321, 342
 Süheylî, 30, 71, 104, 180, 191, 246, 341
 Sükûtî, 74, 128, 143, 144, 145, 181, 296, 327, 349
 Süleyman Uludağ, 17, 189
 Sünbül Sinân, 132, 133, 184, 272
 Sünbül-zâde Vehbî, 72, 113, 259
 Şâh İsmail, 69, 85, 91, 204, 211
 Şah-ı Nakşibend, 185

Şair İslâm, 67
Şâkir Mehmed, 72, 128, 268, 356
Şânîzâde Atâullah, 36, 336
Şebâbî, 75, 174, 175, 325, 328
Şehdî, 35, 333
Şehzade Mustafa, 24
Şekûrî, 71, 112, 121, 122, 123, 253, 327, 340
Şemsî Paşa, 69, 85, 196, 197, 220, 329
Şemsî-i Tebrîzî, 133, 140, 184
Şeref Hânım, 73, 128, 129, 137, 138, 139, 141, 142, 180, 279
Şerîfî, 70, 230, 356
Şevkî, 73, 74, 128, 129, 134, 135, 136, 180, 274, 275, 297, 353, 354
Şeyh Ekmeleddîn, 77
Şeyh Gâlib, 117, 129
Şeyh Hâlid, 75, 156, 315, 184, 357
Şeyh Hâmid-i Velî, 79
Şeyh Hasan Haydar, 74, 128, 143, 149, 150, 151, 181, 301, 327, 352
Şeyh Hüsâmeddîn-i Uşşâkî, 57, 70, 85, 158, 159, 185, 195, 203, 226, 329, 349,
Şeyh Süleyman, 86, 87, 184
Şeyh Şâ'bân-ı Velî, 185
Şeyh Yakûb, 102
Şeyhülislâm Yahyâ, 37
Şihâbî, 71, 104, 245, 357
Şûhî Bengîzâde, 30, 71, 103, 107, 108, 109, 238, 336
Şuhûdî, 70, 85, 102, 230, 349
Taşlıcalı Yahyâ, 24, 32, 58, 70, 85, 93, 94, 220
Tevhîde Hânım, 74, 303
Tıybî, 19, 352
Ubeydî, 69, 85, 219, 331
Usûlî, 69, 85, 97, 98, 212, 342
Üftâde, 69, 220, 244, 354
Ümmî Sinân, 70, 104, 110, 236
Ünsî Hasan, 71, 104, 243, 355
Üsküdarlı Aşkî, 39, 55, 69, 85, 206, 207, 219, 355
V. Murâd, 35
Vahyî, 71, 104, 180, 243, 353
Vak'a-Nüvis Râşid, 36, 334
Vâsık, 71, 252, 332
Vechî, 70, 85, 233, 332
Vecihe Hatipoğlu, 42
Verdî Kâsım, 71, 244, 358
Veysel Karânî, 137, 185
Vîrânî Abdâl, 70, 233, 350
Vuslatî, 71, 112, 185
Vusûlî, 58, 70, 85, 225, 353
Yahya Kemâl, 328
Yahyâ Nazîm, 71, 112, 114, 115, 116, 117, 246, 327, 335
Yakînî, 69, 218, 358
Yâver, 72, 257, 356
Yavuz Sultan Selim, 93
Yenişehirli Avnî, 74, 129, 181, 289, 355
Yûnus Emre, 66, 152, 328, 354
Yûsuf Has Hâcib, 66
Yusuf Kâmil Paşa, 130, 193
Za'îfî, 69, 85, 91, 215, 329
Zâ'ik, 23, 73, 274
Zâtî, 69, 71, 214, 252, 353, 358
Zekî, 75, 128, 153, 154, 155, 312, 352
Zihnî-i Çermîkî, 73, 282, 339
Ziyâ Paşa, 73, 127, 287

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Yunus Dolu		
Doğum Yeri ve Yılı	Fatih/İstanbul, 1994		
Medeni Durumu	Bekâr		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce (Orta Düzey) Farsça (Başlangıç Düzeyi)		
Öğrenim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı	Kurum Adı	
Lise	2009	2012	İzzet Ünver Lisesi
Lisans	2013	2017	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Yüksek Lisans	2017	2020	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Çalıştığı Kurum		Başlama - Ayrılma Yılı	
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Kütüphanesi		2017	2018
İletişim (e-posta)	yunusd.5394@hotmail.com		